

İVAN SERGEYEVİÇ
TURGENYEV

RUDİN
İLK AŞK
İLKBAHAR SELLERİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ERGİN ALTAY

Genel Yayın: 1710

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

IVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV
RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ

ÖZGÜN ADI

Рудин - Первая любовь - Вешние воды

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
ERGİN ALTAY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
KORAY KARASULU

DÜZELTİ
MÜGE KARALOM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI NİSAN 2009, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-635-2 (CİLTİLİ)
ISBN 978-9944-88-636-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
KİTAP MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
DAVUTPAŞA CADDESİ NO: 123 KAT: 1
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 482 99 10
Sertifika No: 0107-34-007147

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

İVAN SERGEYEVİÇ
TURGENYEV
RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
ERGİN ALTAY

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Rudin	1
İlk Aşk	163
İlkbahar Selleri	255

RUDIN

I

Sakin bir ilkbahar sabahıydı. Pırıl pırıl gökyüzünde güneş hayli yükselmişti ama çayırlar hâlâ sabah çiyiyle parlıyor, yeni uyanmış vadilerden ıtırılı taptaze bir esinti geliyor, erken uyanmış kuşlar henüz nemli, gürültüsüz ormanda neşeyle cıvıldaşıyorlardı Tepesinden ta eteklerine dek yeni çiçeklenmeye başlayan çavdarla kaplı yamacın sırtlarında küçük bir köy görünüyordu. Beyaz muslin giysili, yuvarlak hasır şapkalı, şemsiyesi elinde genç bir kadın, çayırdan geçen dar patikada o köye doğru yürüyordu. Kazak uşağı uzaktan arkası sıra onu izliyordu.

Kadın hiç acele etmeden, bu geziden hoşlanıyormuş gibi yürüyordu. İyice boy atmış çavdar iki yanda kâh gümüş yeşili, kâh kırmızımsı bir ışıkla göz kamaştırarak, hafif bir hışırtıyla dalgalanıyordu; tepede de tarlakuşları ötüyordu. Genç kadın şimdi gitmekte olduğu köyden yaklaşık bir verst uzaktaki kendi köyünden geliyordu; adı Aleksandra Pavlovna Lipina'ydı. Dul, çocuksuz ve oldukça zengindi; emekli bir süvari yüzbaşısı olan kardeşi Sergey Pavlıç Volıntsev de onun evinde kalıyordu. Kardeşi hiç evlenmemişti, onun çiftliğini yönetiyordu.

Aleksandra Pavlovna köye kadar yürüdü, köyün hemen girişindeki, epey harap olmuş, alçak çatılı, küçük bir evin önünde durdu ve hizmetçisini yanına çağırarak, eve girmesini, ev sahibesinin sağlığının nasıl olduğunu sormasını söyle-

di. Kazak çok geçmeden ak sakallı, çok yaşlı, çökmüş bir köylüyle çıktı evden.

— Ee, durumu nasıl? diye sordu Aleksandra Pavlovna.

— Henüz yaşıyor... dedi ihtiyar.

— İçeri girebilir miyim?

— Elbette girebilirsiniz.

Aleksandra Pavlovna eve girdi. İçerisi dar, havasız ve ısıydı... Sedirde biri kıpırdıyor, sağa sola dönüyor, inliyordu. Aleksandra Pavlovna bakındı, yarı karanlıkta, başına ekose bir atkı sarmış yaşlı bir kadının sapsarı, buruş buruş yüzünü seçebildi. Yaşlı kadın kalın bir köylü gocuğunu çenesinin altına kadar çekmiş, incecik kollarını bitkin bir biçimde iki yana açmış, güçlkle soluyordu.

Aleksandra Pavlovna yaşlı kadının yanına gitti, parmaklarıyla alnına dokundu... Ateş gibi yanıyordu alnı.

Hastanın üzerine eğilerek sordu:

— Nasılsın Matryona?

Yaşlı kadın gözlerini Aleksandra Pavlovna'nın yüzüne dikip,

— Aah!.. diye inledi. Kötüyüm canımın içi, çok kötü! Vaktim geldi artık güvercinim!

— Tanrı büyüktür Matryona; belki iyileşirsin. Sana yolladığım ilaçları içtin mi?

Yaşlı kadın kederle içini çekti, bir şey söylemedi. Soruyu duymamıştı.

Odanın kapısında ayakta duran yaşlı adam,

— İçti, diye mırıldandı.

Aleksandra Pavlovna ona döndü.

— Senden başka kimse yok mu Matryona'nın yanında? diye sordu.

— Bir de torunu var ama kız hep dışarılarda. Evde durduğu yok, çok bencil bir kız. Üşengeçliğinden, ninesine bir yudum su bile vermiyor. Ben de çok yaşıyım, hastanın her şeyine nasıl yetişeyim?

— Onu benim hastaneme götürsek nasıl olur?

— Olmaz! Ne diye hastaneye götürelim, nasılsa ölecek. Yeterince yaşadı; besbelli, zamanı geldi artık. Sedirden kalmıyor. Hastaneye nasıl gidecek? Daha yattığı yerden kaldırılırken ölür.

— Ah, diye inledi hasta, Güzel hanımım benim, yetim kızcağızımı bırakma, ne olur; bizim beyler uzakta, ama sen...

Sözünün sonunu getiremedi yaşlı kadın. Konuşurken zorlanıyordu.

Aleksandra Pavlovna,

— Sen merak etme, dedi. Gereken her şey yapılacak. Bak, çayla şeker getirdim sana. İstedığın zaman içersin...
— Yaşlı adama döndü. — Semaveriniz vardı, değil mi?

— Semaver mi? Yok, ama bir yerden bulabiliriz.

— Bul öyleyse, bulamazsan ben kendiminkini yollarım. Ayrıca kıza söyle, evden ayrılmasın. Ayıp olduğunu söyle ona.

Yaşlı adam bir şey söylemeden çayla şekerin olduğu paketi iki eliyle aldı.

Aleksandra Pavlovna,

— Hadi, hoşça kal Matryona! dedi. Gene geleceğim seni görmeye, üzülme, ilaçlarını da düzenli olarak al...

Yaşlı kadın başını yastıktan kaldırıp Aleksandra Pavlovna'ya doğru uzandı.

— Ver elini öpeyim hanımefendi, diye mırıldandı.

Aleksandra Pavlovna uzatmadı elini, eğilip yaşlı kadını alnından öptü. Çıkarken yaşlı adama,

— Dikkat et, ilaçlarını yazılı olduğu gibi, zamanında verin... Çay da içsin...

Yaşlı adam gene bir şey söylemedi, yalnızca saygıyla eğildi.

Temiz havaya çıkınca derin bir soluk aldı Aleksandra Pavlovna. Şemsiyesini açtı, dönüp köyüne doğru yürüyecakti ki, o anda evin köşesinden tek atlı, küçük bir yaylı çıktı; yaylıda. gri, evde dokuma kaba kumaştan çizgili bir palto

giymiş ve gene aynı kumaştan bir kasket takmış, otuz yaşlarında biri oturuyordu. Aleksandra Pavlovna'yı görünce hemen durdurdu atı, ona doğru döndü. Soluk gri gözleri de, beyaza çalan bıyıkları da, ablak, sapsarı yüzü de giysisinin rengine uyuyordu.

Tembel tembel gülümseyerek,

— Merhabalar, dedi. İzninizle, burada ne yaptığınızı öğrenebilir miyim?

— Hasta kadıncağıza ziyarete gelmiştim... Siz nereden böyle Mihaylo Mihaylıç?

Mihaylo Mihaylıç, Aleksandra Pavlovna'nın gözlerinin içine bakarak tekrar gülümsedi.

— Hastayı ziyaret etmekle çok iyi ediyorsunuz, dedi. Peki ama, onu hastaneye götürseniz daha iyi olmaz mı?

— Çok güçsüz. Yerinden kıpırdatmaya gelmez.

— Peki, hastanenizi kapatmayı düşünmüyor musunuz?

— Kapatmak mı? Neden?

— Öylesine söylemiştim.

— Çok tuhaf bir düşünce! Nereden geldi aklınıza bu?

— Hani hep Lasunskaya'yla birliktesiniz ya, bilirsiniz işte, sanırım onun etkisi altındasınız. Onun düşüncesine göre de hastaneler, okullar hep saçma, gereksiz uydurmalarıdır. Hayırseverlik kişisel olmalıdır, eğitim de; bütün bunlar ruhani işlerdir... Böyle söylüyordu sanırım. Kimin ağzından böyle konuştuğunu bilmek isterdim...

Aleksandra Pavlovna güldü.

— Darya Mihaylovna akıllı kadındır, onu sever, sayarım; ama o da yanılabilir, hem her söylediğine de inanmıyorum.

Hâlâ arabasında oturan Mihaylo Mihaylıç hemen karşılık verdi:

— Çok da iyi ediyorsunuz çünkü o da kendi söylediklerine pek inanmıyor. Doğrusu, sizinle karşılaştığıma sevindim.

— Neden?

— Güzel bir soru! Sanki sizinle karşılaşmak her zaman hoş olmuyor da! Bugün de, tıpkı sabah gibi neşeli ve sevimlisiniz.

Aleksandra Pavlovna bir kez daha güldü.

— Neden gülüyorsunuz?

— Neden olacak? Bu iltifatınızı ne cansız, soğuk bir yüzle yaptığınızı görseydiniz! Son sözcüğünüzü söylerken esnememenize şaşıtm doğrusu.

— Soğuk demek... Her zaman ateş istersiniz siz, oysa ateş bir işe yaramaz. Parlar, tüter ve sönüp gider.

Aleksandra Pavlovna ekledi:

— Ve ısıtır...

— Evet... yakar da.

— Yakarsa yaksın! Kötü bir şey değil ki bu! Gene de daha iyidir, şeyden...

Mihaylo Mihaylıç sikkın bir tavırla Aleksandra Pavlovna'nın sözünü kesti:

— Hele bir defa iyice yanın bakalım, gene böyle mi konuşacaksınız görürüz... –Atını kırbaçladı.– Hoşça kalın!

Arkasından seslendi Aleksandra Pavlovna:

— Mihaylo Mihaylıç, durun! Bize ne zaman uğrayacaksınız?

— Yarın. Kardeşinize selamlarımı söyleyin.

Ve yaylı uzaklaştı.

Aleksandra Pavlovna, Mihaylo Mihaylıç'ın arkasından bakarken "Çuval gibi adam!" diye geçirdi içinden. Kambur sırtıyla, toz içinde paltosuyla, ensesine devirdiği, kenarlarından sarı saçları tutam tutam taşmış kasketiyle Mihaylo Mihaylıç gerçekten de büyük bir çuvalı andırıyordu.

Aleksandra Pavlovna döndü, ağır adımlarla evine doğru yürüdü. Başı önünde yürüyordu. Hemen yakından bir atın nal seslerini duyunca durdu, başını kaldırıp baktı... Karşıdan kardeşi atına binmiş, ona doğru geliyordu; yanı sıra orta boylu, ince setresinin önü boydan boya açık, ince kravatlı,

yazlık gri şapkalı, elinde bastonu, genç biri yürüyordu. Aleksandra Pavlovna'nın bir şeyin farkında olmadan dalgın yürüdüğünü görmesine karşın, uzun süredir gülümseyerek bakıyordu ona; Aleksandra Pavlovna durur durmaz da neşeli bir tavırla yanına gitti, handiyse sevgi dolu bir sesle,

— Merhabalar Aleksandra Pavlovna, merhabalar!

— Ah, Konstantin Diomidîç! Merhabalar! diye karşılık verdi Aleksandra Pavlovna. Darya Mihaylovna'dan mı geliyorsunuz?

Genç adam, gözlerinin içi ışıltı ışıltı,

— Evet efendim, evet, dedi, Darya Mihaylovna'dan geliyorum. Darya Mihaylovna size yolladı beni efendim; yürüyerek gelmeyi yeğledim... Öyle güzel bir sabah ki, topu topu dört verst yol. Baktım evde yoksunuz efendim. Kardeşiniz, Semyonovka'ya gittiğinizi söyledi, kendisi de tarlaya gitmeye hazırlanıyordu; ben de sizi karşılamak amacıyla arkasına takıldım. Evet efendim. Çok iyi oldu!

Genç adam Rusçayı, temiz ve doğru konuşuyordu ama nereli olduğunu kestirmek zor olsa da bir yabancı aksanı vardı. Yüz hatlarında Asyalılarınkini çağrıştıran bir şey vardı. Kemerli, uzun burnu, iri, hareketsiz, patlak gözleri, kalın, kırmızı dudakları, basık alnı, simsiyah saçları... Bütün bunlar onun doğu kökenli olduğuna tanıklık ediyordu; ama genç adamın soyadı Pandalevski'ydi ve öğrenimini hayırsever, zengin, dul bir kadının yardımıyla Beyaz Rusya'da bir yerlerde tamamlamış olmasına karşın, memleketinin Odessa olduğunu söylüyordu. Başka dul da memuriyete girmesine yardım etmişti. Orta yaşlı kadınlar genellikle seve seve yardımcı olurlardı Konstantin Diomidîç'a: Onlarda neleri arayacağını bilir, bulmayı da iyi becerirdi. Şimdi de toprak sahibi zengin bir kadının, Darya Mihaylovna Lasunskaya'nın evinde sığıntı veya pansiyoner olarak kalıyordu. Son derece tatlı dilli, uysal, duygulu, şehvet düşkünü biriydi; güzel bir sesi vardı, oldukça iyi piyano çalardı ve birisiyle konuşurken

bakışını karşısındakinin ta gözlerinin içine dikmek gibi bir alışkanlığı vardı. Çok temiz giyinir, bir giysisini olağanüstü uzun bir süre kullanır, geniş çenesini her zaman özenle tıraş eder, saçının her kıvrımını ayrı ayrı tarardı.

Aleksandra Pavlovna onun konuşmasını sonuna kadar dinledikten sonra kardeşine döndü.

— Bugün tanıdıklarım ile karşılaşma günüm, dedi. Biraz önce de Lejnev'le karşılaştım.

— Ya! Onunla mı karşılaştın? Bir yere mi gidiyordu?

— Evet; bir düşünsene, tek atlı bir yaylıya binmiş, kaba kumaştan, toz içinde çuval gibi bir şey giymişti... Ne tuhaf adam!

— Evet, olabilir ama harika biridir.

Pandalevski şaşırmış gibi,

— Kimden söz ediyorsunuz? dedi. Bay Lejnev'den mi?

Volintsev karşılık verdi:

— Evet, Mihaylo Mihaylıç Lejnev'den. —Kız kardeşine döndü.— Neyse, hoşça kal kardeşim, benim tarlaya gitmem gerekiyor; tarlana darı ekiyorlar. Bay Pandalevski eve kadar eşlik eder sana...

Volintsev atını tırısı kaldırıp uzaklaştı.

Arkasından seslendi Konstantin Diomidıç:

— Büyük bir zevkle!

Girsin diye Aleksandra Pavlovna'ya kolunu uzattı.

Aleksandra Pavlovna, Konstantin Diomidıç'ın koluna girdi ve birlikte Aleksandra Pavlovna'nın çiftliğine doğru yürüdüler.

Aleksandra Pavlovna'yla kol kola yürümenin Konstantin Diomidıç'a büyük haz verdiği belliydi; gülümsüyor, küçük adımlar atarak yürüyordu, hatta Doğu insanına özgü gözleri de nemlenmişti fakat onda seyrek görülen bir şey değildi bu: Duygulanmak, gözyaşı dökmek Konstantin Diomidıç için çok kolaydı. Ayrıca genç, güzel, zarif bir bayanla kol kola yürümekten hangi erkek hoşlanmazdı? ... ilinde herkes

Aleksandra Pavlovna'nın nefis bir kadın olduğunu söylerdi ve bunda çok haklıydılar. Kadife bakışlı kahverengi gözlerini, altın sarısı saçlarını, yuvarlak yanaklarında gamzelerini ve öteki güzelliıklarını bırakın, yalnızca düzgün, hafif kalkık burnu bile her ölümlü erkeğin aklını başından almaya yeterdi. Ama en güzel yanı, şirin yüzündeki ifadeydi: Güven, iyilik, uysallık vardı yüzünde ve bu karşısındakini duygulandırır, çekerdi. Bir çocuk gibi bakar, gülümserdi Aleksandra Pavlovna; diğer hanımlar da onu temiz, içten bulurlardı... İnsan başka ne ister?

Aleksandra Pavlovna, Pandalevski'ye sordu:

— Sizi bana, Darya Mihaylovna yolladı diyordunuz, değil mi?

— Evet efendim. Size yolladılar... Israrla, sizi bu akşam yemeğe çağırmamı rica ettiler... Kendilerinin –Pandalevski üçüncü kişilerden, özellikle kadınlardan söz ederken her zaman çoğul zamir kullanmaya pek dikkat ederdi– bu akşam yemeğinde sizinle tanıştırmayı çok istedikleri bir konuğu olacak.

— Kimmiş o?

— Muffel diye biri, bir baron, Petersburg'dan gelmiş bir yaver. Darya Mihaylovna geçenlerde Prens Garin'in evinde tanışmış, sevimli, kültürlü bir genç olarak övgüyle söz ediyorlar ondan. Sayın baron ayrıca edebiyatla da ilgileniyorlar ya da daha doğrusu... ah, ne hoş bir kelebek! İzninizle dikkatinizi ona çekmek isterim... daha doğrusu ekonomi politikle de ilgileniyorlar. Son derece önemli bir sorun üzerine bir makale yazmış ve yazısıyla ilgili Darya Mihaylovna'nın düşüncelerini öğrenmek istiyormuş.

— Ekonomi politikle mi ilgiliymiş yazısı?

— Rus diliyle ilgiliymiş efendim, Rus diliyle, Aleksandra Pavlovna... Sanırım biliyorsunuzdur, bu konuda çok bilgilidirler Darya Mihaylovna. Jukovski bile çok kez danışmaya gelmiştir kendilerine. Odessa'da oturan velinimetim, büyük

insan, yaşlı Roksolan Mediaroviç Ksandrika bile... Sanırım duymuşsunuzdur adını?

— Hiç duymadım.

— Böyle önemli bir adamın adını duymadınız mı? Hayret! Şunu söylemek isterim size, Roksolan Mediaroviç'in Rus diliyle ilgili düşüncelerine Darya Mihaylovna kendileri de çok önem veriyorlar.

— Ukala biri değilmiş ya bu baron? diye sordu Aleksandra Pavlovna.

— Hiç de öyle değil efendim. Darya Mihaylovna tam bir sosyete erkeği olduğunu söylüyorlar. Bir gün Beethoven'den öylesine heyecanla söz etmiş ki, yaşlı prens bile duygulanmış... Ne yalan söyleyeyim, o anda ben de orada olmak isterdim: Ne de olsa ilgi alanıma giriyor. İzin verin, şu harika kır çiçeğini sunayım size.

Aleksandra Pavlovna çiçeği aldı, ama biraz sonra yola attı... Evine en çok iki yüz adım kalmıştı. Yeni onarılmış, boyanmış evi büyük, aydınlık pencereleriyle yaşlı ıhlamur ve akağaçların yeşilliği içinde gülümsüyordu...

Aleksandra Pavlovna'nın çiçeği yola atmasına biraz kırılan Pandalevski,

— Evet efendim, dedi, Darya Mihaylovna'ya ne söylememi emrediyorsunuz? Yemeğe gelecek misiniz? Kardeşinizin de buyurmasını rica ediyorlar.

— Evet, mutlaka geleceğiz. Peki Nataşa nasıl?

— Tanrı'ya şükür, iyiler Natalya Alekseyevna, efendim... Ama Darya Mihaylovna'nın evine giden sapağı geçtik. İzninizle, saygılarımla hoşça kalın diyeyim size.

Aleksandra Pavlovna durdu. Kararsız bir tavırla,

— Bize uğramayacak mısınız yoksa? diye sordu.

— Çok isterdim efendim, ama geç kalmaktan korkuyorum. Darya Mihaylovna, Thalberg'in yeni etüdünü dinlemek istiyor; parçaya hazırlanmam gerek. Ayrıca sohbetimin size haz vereceğinden de kuşkuluyum doğrusu.

— Yoo, hayır... Neden öyle düşünüyorsunuz?..

Pandalevski derin bir göğüs geçirdi, anlamlı anlamlı başını önüne eğdi. Bir süre sustuktan sonra,

— Hoşça kalın Aleksandra Pavlovna!

Eğilerek selam verdi Aleksandra Pavlovna'ya, bir adım geri çekildi.

Aleksandra Pavlovna dönüp eve doğru yürüdü.

Konstantin Diomidıç da dönüp Darya Mihaylovna'nın evine doğru yürüdü. Yüzündeki tüm tatlı anlatım bir anda kaybolmuştu: Yerini kendine güven, handiyse soğuk bir ifade almıştı. Konstantin Diomidıç'ın yürüyüşü bile değişmişti; artık daha uzun adımlar atıyor, yere daha kuvvetli basıyordu. Elindeki bastonu rahat bir tavırla sallayarak iki verst kadar yürüdü, sonra birden sırtıttı gene: Yolun kenarında danaları yulaf tarlasından çıkarmaya çalışan, genç, oldukça alımlı bir köylü kızı görmüştü.

Kedi gibi usulca kıza yaklaşıp konuşmaya başladı. Kız önce hiç sesini çıkarmamış, yüzü kızarmıştı ama sonra hafiften gülümsedi, entarisinin koluyla ağzını kapadı ve öte yana dönüp mırıldandı:

— Hadi bey, yoluna git...

Konstantin Diomidıç parmağını sallayarak gözdağı verdi kıza, kendisine peygamber çiçeği toplayıp getirmesini söyledi.

— Peygamber çiçeğini ne yapacaksın? dedi kız. Taç falan mı yapacaksın kafana? Hadi yoluna git bakalım...

Konstantin Diomidıç,

— Beni dinle güzel kız... diye başlamıştı ki, kız kesti sözünü:

— Hadi git işine... bak, hanımın çocukları geliyor.

Konstantin Diomidıç dönüp baktı. Gerçekten de Darya Mihaylovna'nın oğulları Vanya ile Petya yolda koşarak geliyorlardı; okulu yeni bitirmiş yirmi iki yaşındaki genç öğretmenleri Basistov arkaları sıra yürüyordu. Basistov boylu

boslu, sade yüzlü bir delikanlıydı, büyük bir burnu, kalın dudakları, çipil gözleri vardı; yakışıklı sayılmazdı. Çolpa, ama iyi yürekli, dürüst, dobraydı. Giyinişine özen göstermez, saçlarını kesmezdi ama züppeliğinden değil, tembelliğindendi bu; yemek yemeyi, yatıp uyumayı severdi, ama bu arada iyi bir kitabı, heyecanlı bir sohbeti de sever, tüm kalbiyle Pandalevski'den nefret ederdi.

Darya Mihaylovna'nın çocukları Basistov'a bayılır ama ondan hiç korkmazlardı; evde Pandalevski'nin dışında herkesle arası iyiydi. Darya Mihaylovna, her ne kadar önyargıları olmadığını söylese de, evdekilerle böyle samimi olmasından pek hoşlanmıyordu.

Konstantin Diomidıç,

— Merhaba, benim küçüklerim! dedi. Bu sabah ne erken çıkmışsınız dolaşmaya!

Basistov'a dönüp ekledi:

— Bense çok daha erken çıktım. Doğanın tadını çıkarmaya bayılırım.

— Doğanın tadını nasıl çıkardığınızı gördük, diye mırıldandı Basistov.

— Maddecinin birisiniz siz, kim bilir aklınıza neler geldi demin. İyi bilirim sizi!

Basistov ve onun gibilerle konuşurken hafiften sinirlenirdi Pandalevski ve “s” harfini üzerine basarak, hatta biraz da ıslık çalar gibi söylerdi.

Basistov sağına soluna bakınarak,

— O kızla ne işiniz vardı, yoksa yolu mu soruyordunuz ona? diye mırıldandı.

Pandalevski'nin gözlerinin içine baktığını hissediyor, bundan da son derece rahatsız oluyordu.

— Tekrar söylüyorum, bir materyalistsiniz siz, başka şey değil. Her şeyde yalnızca bayağı bir yan görmek eğilimindediriniz...

Basistov birden seslendi çocuklara:

— Çocuklar! Çayırdaki şu söğüt ağacını görüyor musunuz? Bakalım önce kim varacak oraya... Bir... iki... üç!

Çocuklar var güçleriyle o yana doğru koşmaya başladılar. Basistov arkalarından koştu.

“Köylü işte, ne olacak!” diye geçirdi içinden Pandalevski. “Çocukların terbiyesini bozuyor... Tam bir köylü!”

Ve Konstantin Diomidıç, gayet mağrur bir tavırla tertemiz, şık kıyafetini şöyle bir gözden geçirdikten sonra, setresinin koluna bir iki fiske attı, yakalığını silkeleyip yürüdü. Odasına çıkınca artık eskimiş ropdöşambrını giydi, sıkıntılı bir yüzle piyanonun başına oturdu.

II

Darya Mihaylovna Lasunskaya'nın evi ... ilinin en güzel evi sayılırdı. Rastrelli'nin çizimleri örnek alınarak inşa edilmiş, geçen yüzyılın mimari özelliklerini taşıyan bu büyük, taş yapı, yamacının dibinde Orta Rusya'nın belli başlı nehirlerinden birinin aktığı bir tepenin üzerinde heybetle yükseliyordu. Darya Mihaylovna birinci dereceden devlet memuru olan kocası ölünce dul kalmış, herkesin tanıdığı zengin bir kadındı. Gerçi Pandalevski onun bütün Avrupa'yı bildiğini, Avrupa'nın da onu tanıdığını söylüyordu ama, Avrupa çok az tanıyordu onu, Petersburg'da bile önemli bir etkinliği yoktu; bununla birlikte, Moskova'da herkes onu tanır, sık sık ziyaretine de gelirlerdi. Orada en yüksek sosyetedendi ve biraz tuhaf, hiç de iyi niyetli olmayan, ama çok zeki bir kadın olarak isim yapmıştı. Gençliğinde çok güzelmış. Şairler onun için şiirler yazmış, gençler ona âşık olmuşlar, önemli kişiler arkasından koşarlarmış. Ama aradan yirmi beş ya da otuz yıl geçmişti ve Darya Mihaylovna'nın eski güzelliğinden eser kalmamıştı. Onu ilk kez gören herkes ister istemez kendi kendine şunları sorardı: "Bu sıska, sararıp solmuş, sivri burunlu, üstelik henüz pek yaşlı sayılmayan kadın, gerçekten bir zamanların dilberi miydi? Her erkeğin peşinden koştuğu o kadın bu mu?.." Dünyevi şeylerin değişmesine herkes içten içe şaşırır. Evet, Pandalevski, Darya Mihaylovna'nın

muhteşem gözlerinin, güzelliğini yitirmediğini düşünüyordu; öte yandan, aynı Pandalevski, Darya Mihaylovna'yı Avrupa'da herkesin tanıdığını da söylüyordu.

Darya Mihaylovna her yaz çocuklarıyla (üç çocuğu vardı; on yedi yaşında kızı Natalya, dokuz ve on yaşlarında iki oğlu) birlikte köyüne geliyor, burada rahat bir yaşam sürüyordu; yani erkekleri, özellikle bekâr olanları evine kabul ediyor, taşralı hanımlara tahammül edemiyordu. Onlar da bunun karşılığını veriyorlardı elbette! Darya Mihaylovna'nın aşırı mağrur, ahlaksız, korkunç bir zorba kadın olduğunu söylüyorlardı; en önemlisi de konuşmasındaki serbestlik, ne korkunçtu! Darya Mihaylovna, gerçekten de köyde kendini sıkmak istemiyordu; davranışlarının rahatlığında, başkentli bir dişi aslanın, çevresindeki oldukça silik ve ufak yaratıkları hafiften küçümsemesi gibi bir şey seziliyordu... Kentteki tanıdıklarına karşı da son derece teklifsiz hatta alaylı davranıyordu; ama onlara karşı davranışlarında küçümseme yoktu.

Sırası gelmişken sorayım size okuyucum, astlarının yanında son derece kayıtsız bir kişinin üstlerinin yanında hiç de öyle olmadığını fark ettiniz mi? Nedendir bu? Ama bu çeşit sorular hiçbir yere götürmez bizi.

Konstantin Diomidîç, Thalberg'in etüdünü iyice çalıştıktan sonra aydınlık, tertemiz odasından alt kata, konuk salonuna indiğinde, herkes çoktan toplanmıştı. Her şey hazırды. Ev sahibesi geniş bir kanepeye ayaklarını altına alıp yerleşmiş, yeni bir Fransızca broşürü elinde evirip çeviriyordu.

Pencerenin önündeki gergefin bir yanında Darya Mihaylovna'nın kızı, öte yanındaysa hiç evlenmemiş, yaşlı, kara kuru bir mürebbiye olan Mlle. Boncourt oturuyordu; dadı simsiyah peruğunun tepesine alacalı bulacalı bir kukuleta oturtmuş, kulaklarına pamuk tıkamıştı. Köşede, kapının yanında Basistov oturmuş, gazete okuyor, Petya'yla Vanya da yanında dama oynuyorlardı. Büyük Rus sobasının yanın-

daysa Afrikan Semyoniç Pigasov adında orta boylu, saç baş karmakarışık, sakalına ak düşmüş, esmer yüzlü, siyah gözleri fıldır fıldır biri sırtını sobaya dayamış, gazete okuyordu.

Tuhaf biriydi bu Bay Pigasov. Her şeye ve herkese –özellikle kadınlara– karşı kin besler, sabahtan akşama kadar –bazen yerli yerinde, bazen de oldukça kaba kaçan bir biçimde, ama her zaman haz duyarak– küfürler ederdi. Hiddeti kimi zaman çocukça olurdu; gülüşü, sesinin tonu, her şeyi kin doluydu sanki. Darya Mihaylovna seve seve kabul ediyordu onu evine: Pigasov çıkışlarıyla onu eğlendiriyordu çünkü. Gerçekten pek eğlendiren çıkışları oluyordu Pigasov’un. Her şeyi abartmak bir tutkuydu onda. Sözelimi, yanında üzücü bir olaydan söz ettiklerinde –bir ağaca yıldırım düştüğünden mi, selin bir değirmeni sürükleyip götürdüğünden mi, bir köylünün baltayla kolunu kopardığından mı söz ediyorlar– her zaman büyük bir ilgiyle ve sertçe şöyle sorardı: “Kadının adı neymiş?” Yani bu üzücü olaya neden olan kadının adını sorardı çünkü onun inancına göre, her üzücü olayın suçlusu bir kadındı ve olaya dikkatli bakılacak olursa kolaylıkla anlaşılırdı bu. Bir defasında kendisine ısrarla bir şey ikram etmek isteyen, hemen hiç tanımadığı bir bayanın ayaklarına kapanmış, iki gözü iki çeşme, ama yüzünde öfkeyle, kendisine bir kötülük yapmadığını, ileride de hiçbir zaman yapmayacağını söyleyerek kadının onu bağışlaması için yalvarmaya başlamıştı. Bir defasında da bayırdan aşağı inerken at ürkmüş, Darya Mihaylovna’nın çamaşırcı kadınlarından biri hendeğe yuvarlanmıştı. Kadıncağz az kalsın ölecekti. O günden sonra Pigasov o atı iyi, çok iyi bir at olarak anmaya, o yamaçtan ve hendekten söz ederken de çok güzel yerler demeye başlamıştı. Şanssızlık yaşamı boyunca bırakmamıştı Pigasov’un peşini; bu yüzden öyle tuhaf davranıyordu. Yoksul bir aileden geliyordu. Bazı küçük görevlerde bulunan babasının okuma yazması hemen hiç yok sayılırdı ve oğlunun öğrenimiyle de hiç ilgilenmemişti; yalnızca ye-

dirip içirmiş, giydirmişti onu, o kadar. Annesi üzerine titriyordu, ama o da çok geçmeden ölmüştü. Pigasov kendi kendini yetiştirmişti. Önce taşrada bir okula, sonra liseye girmeyi başarmış, yabancı diller –Fransızca, Almanca, hatta Latince– öğrenmiş, liseyi üstün başarıyla bitirdikten sonra, sürekli yoksullukla boğuştuğu Derpt'e gitmiş, üç yıllık yüksek öğrenimini orada tamamlamıştı. Pigasov'un yetenekleri vasatın üzerinde değildi; sabırla, direşkenliğiyle dikkati çekiyordu. Ama kişiliğinde özellikle yükselmek tutkusu, iyi bir çevreye girmek, kaderine inat, başkalarından geride kalmamak isteği çok baskındı. Derslerine çok çalışıyordu, Derpt Üniversitesi'ne de hırsıyla girmişti. Yoksulluğu öfkelen diriyordu onu, gözlemciliğini, kurnazlığını gelişt iriyordu. Kendine özgü bir üslubu vardı. Delikanlılık çağından başlayarak hırçın, karşısındakini rahatsız eden bir konuşma biçemi geliştirmişti. Düşünceleri genel düşünce düzeyinin üzerinde değildi; ama konuşması onun yalnızca akıllı değil, çok akıllı biri olduğu izlenimini veriyordu. Pigasov asistan olduktan sonra akademik unvan almak için canla başla çalışmaya karar vermişti: Çünkü başka alanlarda arkadaşlarına yetişmesinin olanaksız olduğunu fark etmişti (arkadaşlarını hep en yüksek çevreden seçmeye çalışıyor, onlara hoş görünüyor, hatta onları pohpohluyor, öte yandan onlara sürekli küfür etmekten de geri kalmıyordu). Ama açık söyleyecek olursak, bu çevrede tutunabilmesi için parasal olanakları yeterli değildi. Bilime sevgisi olmasa da kendini yetiştirmişti Pigasov, ama gerçekte çok az şey biliyordu. Bilimsel tartışmalarda her zaman yenilgiye uğramasına karşın, sürekli alay ettiğı, hiç de zeki olmayan, ama doğru ve sağlam bir öğrenim görmüş oda arkadaşısı bu tür tartışmalarda ona hep üstün geliyordu. Bu başarısızlığı çıldırtıyordu Pigasov'u. Sonunda bütün kitaplarını, defterlerini ateşe atıp yaktı, memuriyete girdi. Başlangıçta işler fena gitmiyordu: Pek düzenli olmasa da, kendine güvenen, çalışkan bir memurdu sonuçta; ama bir an önce yüksel-

mek tutkusundan işleri karıştırmış, tökezlemiş ve görevden ayrılmak zorunda kalmıştı. Satın aldığı küçük köyünde üç yıl kalmış, sonra ansızın, küstah, alaycı tavırlarının olmasına taktığı yarı öğrenimli, zengin, toprak sahibi bir kadınla evlenmişti. Ne var ki, Pigasov'un iyice öfkeli mizaçlı, huysuz bir adam olmuştu ve bu nedenle aile yaşamı çekilmez olmaya başlamıştı... Karısı onunla birkaç yıl bir arada yaşadıktan sonra gizlice Moskova'ya kaçmış, arazisini uyanık bir dolandırıcıya satmış, Pigasov da arazinin bir köşesinde kendine bir çiftlik kurmuştu. Bu son olayla derinden sarsılan Pigasov karısını mahkemeye verecek olmuş, ama bundan bir kazancı olmamıştı... Arada, arkalarından da, yüzlerine karşı da hakaret ettiği, onu gergin, isteksiz kahkahalarla karşılayan ve alaylarını, ağzını bozmasını ciddiye bile almayan komşularına gidip gelerek, eline bir kitap bile almadan, tek başına geçiriyordu günlerini artık. Çiftliğinde toprağa bağlı yaklaşık yüz canı vardı ve köylüleri pek de fakir sayılmazdı.

Pandalevski konuk salonuna girdiğinde Darya Mihaylovna,

— Ah! *Constantin!* dedi. *Alexandrine* geliyor mu?

Konstantin Diomidich hoş tavırlarla dört bir yana selamlar verdikten sonra, tırnakları üçgen biçiminde kesilmiş, tombul ama bembeyaz eliyle son derece düzgün taranmış saçlarına dokunarak karşılık verdi:

— Aleksandra Pavlovna size teşekkürlerini iletmemi, bundan büyük mutluluk duyduklarını da eklememi söylediler.

— Peki Volintsev de gelecek mi?

— Evet efendim, kendileri de gelecekler.

Darya Mihaylovna, Pigasov'a dönerek devam etti.

— Yani sizce, bütün soylu aile kızlarının davranışları hiç doğal değil, öyle mi Afrikan Semyonich?

Pigasov dudak büktü, sinirli bir tavırla kolunu geriye attı. Sakin bir sesle –sinirlerinin en bozuk olduğu zamanlar hep böyle sakin, tane tane konuşurdu– karşılık verdi:

— Ben şunu söylüyorum... bu kızlar, kuşkusuz, burada bulunanlardan söz etmiyorum...

Darya Mihaylovna sözünü kesti:

— Ama bu onlar hakkında da fikir sahibi olmanızı engellemez.

— Buradakilerle ilgili bir şey söylemeyeceğim, dedi Pigasov. Soylu aile kızları duygularını açıklarken, genellikle hiç doğal değildir. Sözgelimi, böyle bir kız korktuğunda, bir şeye sevindiğinde veya üzüldüğünde, kesinlikle önce bedenini hoş bir biçimde eğer, büker (böyle söylerken Pigasov bedenini çirkin bir biçimde bükmüş, kollarını ileri doğru uzatmıştı), sonra “Ah!” diye bağırır, ya gülmeye başlar ya da ağlamaya. Ne var ki (bu kez kendinden hoşnut bir biçimde gülümsedi Pigasov), davranışları hiç de doğal olmayan bir soylu kızın günün birinde doğal, yapmacıksız bir duygusu olduğunu da gördüm!

— Nasıl oldu bu?

Pigasov’un gözleri parladı.

— Arkadan yaklaşp kavak değneğiyle böğrüne dokundum. Bir çığlık attı. Bunun üzerine şöyle dedim ona: “Aferin! Aferin! Doğanın sesi budur işte, doğal bir çığlık attınız. Bundan sonra da hep böyle çığlık atın.”

Salonda herkes gülmeye başladı.

Darya Mihaylovna sesini yükseltip,

— Ne boş şeyler söylüyorsunuz, Afrikan Semyoniç! dedi. Bir kızın arkasından yaklaşp böğrüne sopayla dürteceğinize inanacağımı mı sanıyorsunuz?

— Yemin ederim, bir değnekle, hem de çok kalın, kalelerin çevresini çevirdikleri kadar kalın bir değnekle...

Mlle. Boncourt, kahkahalarla gülmeye başlayan çocuklara sert sert bakarak itiraz etti:

— *Mais c’est un horreur ce que vous dites là, monsieur.**
Darya Mihaylovna araya girdi:

* Ama bu söylediğiniz korkunç bir şey bayım. (Fr.)

— İnanmayın siz ona, nasıl biri olduğunu bilmiyor musunuz?

Ama öfkeye kapılan Fransız bayan bir türlü sakinleşemiyordu. Daha bir süre kendi kendine bir şeyler homurdandı.

Pigasov soğukkanlı bir biçimde sürdürdü konuşmasını:

— Bana inanmayabilirsiniz, ama tekrar söylüyorum, katıksız bir gerçektir bu anlattığım. Benden başka kim bilebilir bunun böyle olduğunu? Bundan sonra, komşum Yelena Antonovna Çepuzova'nın öz yeğenini öldürdüğünü anlattığını—dikkatinizi çekerim kendisi anlattı— söylesem yine inanmayacaksınız herhalde.

— Alın size bir yalan daha!

— İzin verin, izin verin de anlatayım! Önce dinleyin, sonra kendiniz karar verin. Şunu bilmelisiniz ki, ona iftira etmek istediğim falan yok, hatta onu severim de, yani bir kadın ne kadar sevinebilirse o kadar tabii... Evinde takvimden başka tek bir kitap yoktur ve yalnızca yüksek sesle okuyabilir; bunu bir ter atma egzersizi olarak görüyor ve sonra da gözlerinin şiştiğinden yakınıyor... Sözün kısası, iyi bir kadındır, oda hizmetçileri de şişman. Hem ne diye iftira edeyim ona?

Darya Mihaylovna,

— Eh! dedi. Afrikan Semyonıç atına atladı bir kez, akşama kadar inmez artık...

— Atıma ha... Siz kadınlarınsa neredeyse uyurken bile inmedikleri üç at vardır.

— Nelermiş bu üç at?

— Serzeniş, ima, sitem...

Darya Mihaylovna,

— Kadınlara karşı bu kadar kin beslemenizin nedenini biliyor musunuz Afrikan Semyonıç? diye başladı. Belki de bir kadın sizi...

Darya Mihaylovna'nın sözünü kesti Pigasov:

— Küçük düşürdü, mü demek istiyorsunuz?

Darya Mihaylovna biraz mahcup oldu. Pigasov'un mutsuz evliliğini anımsamıştı... evet anlamına hafiften başını eğdi yalnızca.

Pigasov,

— Evet, dedi. İyi yürekli, çok iyi yürekli olsa da, bir kadının küçük düşürdü beni.

— Kimdi o?

Pigasov sesini alçaltıp karşılık verdi:

— Annem.

— Anneniz mi? Anneniz nasıl küçük düşürmüş olabilir sizi?

— Doğurmakla...

Darya Mihaylovna kaşlarını çatmıştı.

— Sanırım, konuşmamız tatsız bir yöne doğru gidiyor... dedi. Constantin, Thalberg'in yeni etüdünü çalın bize... Bakarsınız, müzik susturur Afrikan Semyonich'i. Orfeus vahşi hayvanları müzikle ehlileştiriyormuş.

Konstantin Diomidich piyanonun başına geçti, çalmaya başladı; oldukça da iyi çalıyordu. Natalya Alekseyevna önce dikkatle dinledi, sonra gene elindeki işe döndü.

Darya Mihaylovna,

— *Merci, c'est charmant*,* dedi. Thalberg'i çok seviyorum. *Il est si distingué*** Neden öyle daldınız Afrikan Semyonich?

Pigasov tane tane konuşarak,

— Üç çeşit bencil insan olduğunu düşünüyorum, diye başladı: Kendileri yaşayan, başkalarının yaşamasına da izin veren benciller; kendileri yaşayan, ama başkalarının yaşamasına engel olan benciller ve nihayet, kendileri de yaşamayan, başkalarının yaşamasına da izin vermeyen benciller.. Kadınların çoğunluğu üçüncü tür benciller grubundandır.

* Teşekkür ederim, büyüleyici bir şey bu. (Fr.)

** Seçkin biri. (Fr.)

— Aman ne hoş söylediniz! Yalnız, bir şeye şaşıyorum Afrikan Semyonıç, yargılarını ne kadar kendine güvenle dolu böyle: Sanki asla yanılmış olamazmışsınız gibi.

— Öyle bir şey söylediğim yok! Ben de yanılıyorum; erkekler de yanılabilir. Ama kadınlarla biz erkeklerin yanılmaları arasında ne fark vardır, biliyor musunuz? Bilmiyor musunuz? Şöyle bir fark vardır: Erkek, sözgelimi, iki kere ikinin dört değil de beş veya üç buçuk ettiğini söyleyebilir; bir kadınsa iki kere ikinin ispermeçet mumu olduğunu söyler.

— Yanılmıyorsam, bir kez daha duymuştum bunu sizden... Ama izninizle size şunu sorabilir miyim, biraz önce dinlediğiniz müzikle sizin üç çeşit bencil olduğunu düşünmeniz ne ilgisi var?

— Bir ilgisi yoktur, zaten müziği dinlemedim.

Darya Mihaylovna, Gribayedov'un bir dizesini hafiften değiştirerek karşılık verdi:

— Evet, anam babam, görüyorum ki sen ıslah olmazsın, ama boş ver... Peki, müzikten hoşlanmıyorsanız neyi seversiniz? Edebiyatı mı?

— Edebiyatı severim, ama günümüzün edebiyatını değil.

— Neden?

— Nedenini söyleyeyim. Geçenlerde bir beyefendiyle birlikte sala binip, Oka Nehri'nden karşıya geçtik. Sal dik bir yamacın dibine yanaştığı için bavullarımızı kıyıya elde taşımamız gerekiyordu. Beyefendinin çok ağır bir kupa arabası vardı. Salcılar kupa arabasını yukarıya çıkarırlarken beyefendi salda dikiliyor, oflayıp pufluyor, sızlanıyordu. Öyle ki, acı-maya başlamıştım ona..." İş bölümünün yeni yöntemi bu işte!" diye düşündüm. Yeni edebiyatımız da öyle işte: Başkaları taşıyorlar, iş yapıyorlar, ama o oflayıp pufluyor, sızlanıyor.

Gülümsedi Darya Mihaylovna. Susmak bilmeyen Pigasov sürdürüyordu konuşmasını:

— Buna da günümüz dünyasını betimlemek, diyorlar. Toplumsal sorunlara derin bir ilgiyle eğiliyorlar, daha bir-

takım şeyler işte... Of, bütün bu cafcaflı sözlerden nefret ediyorum!

— Ama saldırdığınız kadınlar hiç değilse cafcaflı deyişler kullanmıyorlar.

Pigasov omuz silkti.

— Kullanmıyorlar çünkü beceremiyorlar...

Darya Mihaylovna'nın yüzü hafiften kızardı. Zorla gülümseyerek,

— Küstahlaşıyorsunuz, Afrikan Semyoniç! dedi.

Salonda herkes susmuştu.

Basistov'un yanında oturan çocuklardan birinin sesi duyuldu:

— Nerede şu Zolotonoşa?

— Poltavskaya ilinde canım, dedi Pigasov. Tam olarak Hohlandiya'da.* (Konunun değiştiğine sevinmişti.) Edebiyattan söz ediyorduk, diye sürdürdü konuşmasını. Fazladan param olsaydı hiç gecikmeden Ukraynalı bir ozan olurum.

Darya Mihaylovna itiraz etti:

— Daha neler! Ne de iyi ozan olur sizden! Ukraynaca biliyor musunuz yoksa?

— Hiç bilmem; gerek yok zaten.

— Nasıl gerek yok?

— Öyle işte, gerek yok... Eline bir kâğıt alıp, başına “Düşünce” diye yazıp şöyle sürdürmen yeterli: “Ah benimi su kıra yazgun, kıra yazgım!” ya da “Kazak Nalivayko tipede otırıyordu!” Şöyle de yazabilirsin: “Yımacın dibin yamyemiş, ne guzel! Ne guzel! Hop, hop!” ya da buna benzer şeyler... Ozan oldun çıktın işte. Bastır kitabını, dağıt. Ukraynalılar da bunları okur, ellerini yanaklarına bastırıp ağlarlar kesinlikle... Öylesine duygulu insanlardır!

— İnsaf edin! dedi Basistov. Neler söylüyorsunuz öyle? Bu sözlerin hiçbir manası yok. Ben Ukrayna'da bulundum,

* Küçümser ifadeyle Ukrayna için Hohlandiya, Ukraynalı için Hohol sözcükleri kullanılır.

dillerini de biliyor ve seviyorum... Saçma bütün bu söyledikleriniz.

— Haklı olabilirsiniz, ama bir Hohol'ü gene de ağlatır. Dilleri... diyorsunuz. Ukraynaca diye bir dil var mı ki? Bir defasında bir Hohol'den, aklıma ilk gelen cümleyi diline çevirmesini istemiştım. Cümle şöyleydi: "Gramer doğru okuma ve yazma sanatıdır." Bunu nasıl çevirdi biliyor musunuz? "Hrameri doğru okımaki vı yazmı sınatıdır..." Sizce bir dil, ayrı bir dil midir bu şimdi? Bunu kabul etmektense, en iyi arkadaşımı havanda dövmeye hazırım...

Basistov itiraz edecek oldu.

Darya Mihaylovna araya girdi:

— Bırakın onu. Biliyorsunuz, paradokslardan başka hiçbir şey duyamazsınız kendisinden.

Pigasov manalı manalı gülümsedi. O sırada salona giren uşak, Aleksandra Pavlovna'yla kardeşinin geldiğini haber verdi.

Darya Mihaylovna konuklarını karşılamak için kalktı. Aleksandra Pavlovna'nın yanına gidip,

— Hoş deldiniz Alexandrine! dedi. Gelmekle ne iyi ettiniz... Merhaba, Sergey Pavlıç!

Volintsev, Darya Mihaylovna'nın elini sıktıktan sonra Natalya Alekseyevna'nın yanına gitti.

Pigasov,

— Peki, yeni dostunuz baron gelmeyecek mi? diye sordu.

— Gelecek.

— Büyük bir filozof olduğunu söylüyorlar, Hegel yanında hiç kalırmış.

Darya Mihaylovna bir şey söylemedi, Aleksandra Pavlovna'yı kanepeye oturttu, kendisi de yanına yerleşti.

Pigasov konuşmasını sürdürüyordu:

— Felsefe, düşüncenin en yüksek noktasıdır! Ölümüm bu yüksek noktalardan olacak sonunda. Yukarıdan ne görülebilir ki yahu? Bir at satın almak istediğinde, bir kuleye çıkıp bakmazsın ya ona!

Aleksandra Pavlovna,

— Yanılmıyorsam, bu baron size bir makale getirmek istiyormuş? diye sordu.

Darya Mihaylovna pek ilgisiz bir tavırla karşılık verdi:

— Evet, Rusya'da ticaretin sanayiyle ilişkisi üzerine bir makale... Ama korkmayın, burada okuyacak değiliz... Bunun için çağırmadım sizi. *Le baron est aussi aimable que savant.** Rusçayı da çok iyi konuşuyor! *C'est un vrai torrent... il vous entraine.***

Pigasov,

— Rusçayı öyle iyi konuşuyor ki, Fransızca övgüyü hak ediyor, diye homurdandı.

— Bir kez daha söyleyin bunu Afrikan Semyoniç, bir kez daha söyleyin... Karmakarışık saçlarınıza çok yakışıyor bu söylediğiniz... Sahi, baron nerede kaldı acaba?

Darya Mihaylovna salondakilere şöyle bir baktıktan sonra ekledi:

— Bakın ne diyeceğim *messieurs et mesdames*, hadi bahçeye çıkalım... Yemeğe daha bir saat var, hava da harika...

Herkes kalktı, birlikte bahçeye çıktılar.

Darya Mihaylovna'nın bahçesi nehre kadar uzanıyordu. Yaşlı ıhlamur ağaçları arasında uzanan altın sarısı ışıklarla, gölgelerin oynadığı, ıtır kokulu, uçlarında zümrüt yeşili parıltılar görünen birçok yol ve akasya ağaçlarından, leylaklardan yapılmış çok sayıda kameriye vardı içinde.

Volintsev, Natalya ve Mlle. Boncourt, üçü birlikte bahçenin ta derinliklerine doğru yürüdüler. Volintsev, Natalya'nın yanında yürüyor ve hiç konuşmuyordu. Mlle. Boncourt onları biraz geriden izliyordu.

Volintsev neden sonra, pek güzel koyu kumral bıyığının ucunu kıvrarak,

* Baron zeki olduğu kadar sevimlidir de. (Fr.)

** Gerçek bir akım bu... İnsanın ilgisini hemen çekiyor! (Fr.)

— Bugün neler yaptınız? diye sordu.

Volintsev'in yüzü kız kardeşinin yüzüne çok benziyordu ama hatlarında daha az canlılık, aydınlık vardı ve gülen güzel gözleri sanki biraz hüzünlü bakıyordu.

— Hiçbir şey, diye karşılık verdi Natalya. Pigasov'un insanlara sataşmasını dinledim, kanaviçe işledim, okudum.

— Okuduğunuz neydi?

Natalya duraksayarak,

— Ben... diye mırıldandı. Haçlı seferleri tarihini...

Volintsev dönüp Natalya'nın yüzüne baktı. Bir süre sonra,

— Ya! diye mırıldandı. İlginç bir kitap olsa gerek.

Sonra bir dal koparıp havada sallayarak döndürmeye başladı. Yirmi adım daha yürüdüler.

Volintsev tekrar sordu:

— Annenizin tanıştığı şu baron neyin nesiymiş?

— Kentimize yeni gelmiş bir saray yaveri. Maman çok beğeniyor onu.

— Anneniz önüne geleni beğenmeye hazırdır zaten.

Natalya,

— Gönlünün hâlâ çok genç olduğunu gösterir bu, dedi.

— Evet. Yakında atınızı size göndereceğim. Artık iyice ehlileşti sayılır. Onun birden dört nala kalkmasını istiyorum, yakında onu da yapacak.

— Merci... Ama üzülüyorum ben doğrusu. Siz kendiniz uğraşıyorsunuz onunla... Anlattıklarına göre çok zor bir şeymiş bu...

— Biliyorsunuz Natalya Alekseyevna, size en küçük bir haz verecek her şeyi yapmaya hazırım... ben... ayrıca bu çok önemsiz bir şey...

Volintsev duraksadı.

Natalya dostça baktı onun yüzüne, bir kez daha *merci* dedi.

Uzunca bir sessizlikten sonra devam etti Sergey Pavlıç:

— Biliyorsunuz, sizin için yapmayacağım şey... İyi de niçin söylüyorum bunu ben! Öyle ya, her şeyi biliyorsunuz.

O anda evden çingirak sesi duyuldu.

Mlle. Boncourt seslendi:

— Ah! *La cloche du diner! Rentrons.**

Yaşlı Fransız, Volintsev'le Natalya'nın arkasından verandanın merdivenini çıkarken şöyle düşünüyordu: "*Quel dommage que ce charmant garçon ait si peu de ressources dans la conversation...*"** Bunu da Rusçaya şöyle çevirmek mümkün: Pek sevimlisin azizim ama biraz zavallısın.

Baron yemeğe gelmedi. Yarım saat beklemişlerdi onu.

Yemek masasında canlı bir sohbet olmadı. Sergey Pavliç yanında oturduğu Natalya'dan gözünü ayırmıyor, boşaldıkça bardağını büyük bir özenle dolduruyordu. Pandalevski de boşu boşuna yanında oturan Aleksandra Pavlovna'yı eğlendirmeye çalışıyordu: Sürekli ona tatlı bir şeyler söylüyordu, ama Aleksandra Pavlovna neredeyse esneyecekti.

Basistov bir şey düşünmeden, ekmeğin içinden küçük topraklar yapıyordu. Pigasov bile, Darya Mihaylovna kendisine bugün çok kaba olduğunu söyleyerek sitem ettiğinde susmuş, somurtarak, "Ne zaman sevimli oluyorum ki ben? Bana göre bir şey değil bu..." demiş, acı acı gülümseyerek söyle eklemişti: "Birazcık sabredin. Öyle ya, basit Rus içkisiyim ben, ama sizin yaveriniz..."

Darya Mihaylovna,

— Bravo! diye haykırdı. Kıskanıyor, Pigasov kıskanıyor, ortada bir şey yokken kıskanıyor!

Ama Pigasov karşılık vermedi, bir şey söylemeden kaşlarının altından baktı ona, Darya Mihaylovna'ya.

Saat yediyi vurdu. Herkes tekrar konuk salonunda toplandı.

* Ah! Yemeğe çağırıyorlar! Dönelim. (Fr.)

** "Bu çekici genç adamın konuşmakta beceriksiz olması çok acı..." (Fr.)

Darya Mihaylovna,

— Besbelli gelmeyecek, dedi.

Tam o sırada dışarıdan tekerlek sesleri duyuldu ve küçük bir yaylı girdi avluya; birkaç dakika sonra da uşak konuk salonuna girdi ve Darya Mihaylovna'ya gümüş tabak içinde bir mektup verdi. Darya Mihaylovna çabucak sonuna kadar okudu mektubu, uşağa dönüp sordu:

— Bu mektubu getiren bay nerede?

— Arabada oturuyor efendim. Kendisini içeri çağırmamı emreder misiniz?

— Söyle, gelsin.

Uşak çıktı.

Darya Mihaylovna,

— Düşünsenize, ne üzücü bir durum. Baron hemen Petersburg'a dönme emri almış. Rudin adında bir arkadaşıyla durumu bildirmiş bana. Baron onu benimle tanıştırmak istiyordu; çok övüyordu onu. Ama ne kötü! Baronun burada kalacağını, konuğum olacağını sanıyordum...

Uşak kapıdan seslendi:

— Dmitri Nikolayeviç Rudin.

III

Uzun boylu, sırtı hafifçe kambur, kıvrıkcık saçlı, esmer, otuz beş yaşlarında biri girdi salona. Hatları pek düzgün olmasa da yüzü anlamlı ve zeki görünüyordu; ışıltılı, kıpır kıpır, koyu mavi gözleri, büyükçe, düzgün bir burnu ve güzel, çizgileri belirgin dudakları vardı. pek yeni olmayan giysisi öyle dardı ki, içinden fırlayacakmış gibi duruyordu.

Çevik adımlarla Darya Mihaylovna'nın yanına gitti, önünde kibarca eğilerek selam verdi ve kendisiyle tanıştırmayı uzun süredir istediğini, arkadaşı baronun, kendisiyle vedalaşamadan gitmek zorunda kaldığı için çok üzüldüğünü söyledi.

Rudin'in ince sesi boyuyla da, geniş göğsüyle de uyuşmuyordu.

Darya Mihaylovna,

— Oturunuz lütfen... dedi. Sizinle tanıştığım çok sevindim.

Onu salonda bulunanlara tanıttıktan sonra, Rudin'e buralı mı, yoksa dışarıdan gelme mi olduğunu sordu.

Rudin şapkasını dizlerinin üzerinde tutmayı sürdürerek cevap verdi:

— Benim çiftliğim T... skaya ilindedir. Buraya kısa bir süre önce geldim. Birtakım işlerim için geldim kentinize ve şimdilik yerleştim.

— Kimin evinde kalıyorsunuz?

— Doktorun. Üniversiteden yakın arkadaşımıdır.

— Yaa! Demek doktorun evindesiniz... Herkes çok övüyor onu. İşinin ehli olduğunu söylüyorlar. Peki, baronla uzun zamandır mı tanışıyorsunuz?

— Bu kış Moskova'da karşılaştık, buraya geldiğimde de yaklaşık bir hafta onun evinde kaldım.

— Baron çok zeki bir insan.

— Evet efendim.

Darya Mihaylovna kolonyayla ıslatılmış mendilini kokladıktan sonra.

— Devlet hizmetinde misiniz? diye sordu.

— Kim? Ben mi efendim?

— Evet.

— Hayır... İstifa ettim.

Kısa bir sessizlik oldu. Sonra herkes önceki konuşmasına döndü. Bu arada Pigasov, Rudin'e döndü,

— Merakımı bağışlayın, dedi, sayın baronun yolladığı makalenin içeriğini biliyor musunuz?

— Biliyorum.

— Bu yazı yurdumuzda ticaretin... yoo, hayır, sanayinin ticaretle ilişkisi üzerineymiş... Siz böyle buyurmuştunuz, değil mi Darya Mihaylovna.

Darya Mihaylovna elini alına koyarak,

— Evet, öyle, diye mırıldandı.

Pigasov konuşmasını sürdürdü:

— Bu konulardan pek anlamam kuşkusuz. Ama itiraf etmek zorundayım, yazının başlığı bana son derece... daha nazik nasıl söylenir?.. Son derece belirsiz ve karışık geldi...

— Neden öyle olduğunu düşünüyorsunuz?

Pigasov gülümsedi, şöyle bir baktı Darya Mihaylovna'ya. Sonra tilki yüzünü Rudin'e çevirip:

— Sizce açık ve anlaşılır mı yani? diye sordu.

— Bence mi? Evet, açık.

— Hımm... Elbette, siz daha iyi bilirsiniz.

Aleksandra Pavlovna, Darya Mihaylovna'ya:

— Başınız mı ağrıyor sizin? diye sordu.

— Hayır. Bazen böyle oluyorum... *C'est nerveux*.*

Pigasov genizden gelen sesiyle tekrar sordu:

— İzninizle öğrenebilir miyim, dostunuz Baron Muffel...
yanılmıyorsa, kendilerinin adı böyleydi, değil mi?

— Evet.

— Sayın Baron Muffel ekonomi politikle özel olarak mı
ilgileniyor, yoksa bu ilginç bilime yalnızca sosyete zevklerin-
den, devlet hizmetindeki görevinden geride kalan boş saatle-
rini mi ayırıyor?

Rudin dik dik baktı Pigasov'un yüzüne. Hafiften kızararak,

— Baron bu konuyla amatör olarak ilgileniyor, dedi.
Ama makalesinde doğru ve ilginç çok şey var.

— Makaleyi okumadığım için tartışmam sizinle... Ama
cüretimi bağışlarsanız şunu soracağım, dostunuz Baron
Muffel'in eseri gerçeklerden çok, galiba genel düşüncelerle il-
gili, değil mi?

— Eserinde gerçekler de var, düşünceler de, temelde ger-
çekler.

— Evet efendim, öyledir tabii. Bakın ben kendi düşünce-
mi söyleyeyim size... Bir konuda düşüncemi açıklayabilirim
elbette; üç yıl Derpt'te kaldım... genel düşünceler, varsayım-
lar, sistemler dediğiniz şeyler –bağışlayın beni, taşralıyım, bil-
diğimizi olduğu gibi söyleriz biz– ... bir şeye yaramıyor. Bun-
ların hepsi ukalalık, yalnızca insanların gözünü boyamaya
yarayan şeyler... Yalnızca gerçeklerden söz edin baylar, o ka-
darı yeter.

Rudin:

— Demek öyle! diye karşılık verdi. Peki gerçeklerin öne-
mi anlatılmasın mı?

* Sınırsal bir şey. (Fr.)

Pigasov,

— Genel düşünceler! diye devam etti. Bitiyorum bütün bu genel düşüncelere, yorumlara, hükümlere! Bütün bunlar, kanaat denen şeye bağlı; herkes kendi kanısından söz ediyor ve daha çok kendi kanısına saygı gösterilmesini istiyor, onunla yatıp onunla kalkıyor... Eh!

Pigasov yumruğunu havada salladı. Pandalevski gülmeye başladı.

— Çok güzel! dedi Rudin. Demek ki sizce kanı diye bir şey yok, öyle mi?

— Yoktur ve olamaz.

— Siz bu kanıda mısınız?

— Evet.

— Öyleyse, olmadığını nasıl söyleyebiliyorsunuz? Bakın, daha ilk adımda bir kanınız var.

Salondaki herkes gülümsedi, birbiriyle bakıştı.

Pigasov,

— Bir dakika, bir dakika, ama... diye başlayacak oldu.

O anda Darya Mihaylovna ellerini çırparak bağırdı:

— Bravo, bravo! Pigasov yenildi!

Ve Rudin'in elinden şapkasını sessizce aldı.

Pigasov, canı sıkkın,

— Sevinmek için acele etmeyin hanımefendi, buna zamanınız olacak! dedi. Üstün bir tavırla nükteler yapmak yetmez: Önce kanıtlamak, karşının söylediğini çürütmek gerekir... Tartışma konumuzdan ayrıldık.

Rudin soğukkanlı bir tavırla,

— İzninizle, dedi, konu son derece basit. Siz genel düşüncelerin yararına inanmıyorsunuz, kanılara inanmıyorsunuz...

— İnanmıyorum, inanmıyorum, hiçbir şeye inanmıyorum.

— Çok güzel. Demek ki septik birisiniz!

— Böyle bilimsel sözcükler kullanılmasını gereksiz görüyorum. Bununla birlikte...

Darya Mihaylovna araya girdi:

— Kesmesenize!

O anda Pandalevski keyifle sırtarak kendi kendine mırıldandı: “Isır, ısır, ısır!”

Rudin konuşmasını sürdürüyordu:

— Bu sözcük benim kişisel düşüncemi yansıtıyor. Hem siz de anlıyorsunuz, öyleyse neden kullanmayayım onu? Hiçbir şeye inanmıyorsunuz... Peki, gerçeklere neden inanıyorsunuz öyleyse?

— Ne demek, neden? Bu güzel işte! Herkesin bildiği gibi, gerçekleri... Kendi deneyimlerimle, duygularımla yorumluyorum.

— Peki, duygularınız yanıltamaz mı sizi? Duygularınız güneşin dünyanın çevresinde döndüğünü söylüyor size... ama belki de Kopernik’in düşüncesini kabul etmiyorsunuzdur? Ona da inanmıyor musunuz?

Gene bir gülümseme dolaştı salondakilerin yüzlerinde, bakışlar Rudin’e çevrildi. Herkes şöyle geçirdi içinden: “Hiç de aptal sayılmaz!”

Pigasov,

— Hep şaka ediyorsunuz, dedi. Kuşkusuz, çok orijinal bir şey bu, ama işe yaramaz...

Rudin karşı çıktı:

— Şu ana kadar söylediklerimde ne yazık ki hemen hiç orijinallik yok. Uzun zamandır bilinen ve bin kez söylenmiş bir şey bu. Önemli olan bu değil...

Pigasov biraz kaba bir tavırla,

— Neymiş önemli olan? diye sordu.

Bir tartışmada önce karşısındakini alaya alır, sonra kabalaşmaya başlar, sonunda da somurtup susardı.

Rudin konuşmasını,

— Önemli olan şu, diye sürdürdü; itiraf edeyim ki, zeki insanların karşımda bazı şeylere saldırdıklarını görünce üzülmekten edemiyorum...

Pigasov kesti sözünü:

— Düzenlere saldırdıklarını gördüğünüzde mi?

— Evet, belki düzenlere de. Bu sözcükten niçin o kadar korkuyorsunuz, anlamıyorum. Her düzen doğanın temel yasalarının ve yaşamın kaynağının bilinmesi üzerine kurulmuştur.

— Evet ama, onları anlamak, öğrenmek olanaksızdır... İnsaf edin!

— İzin verin. Elbette herkes anlayamaz, hem insanın doğasında yanılmak da vardır.. Ama sanırım, sözgelimi Newton'un bu yasalardan hiç değilse bazılarını bulduğu düşünceye katılırsınız. Newton bir dâhiydi diyelim; ama dâhiler, ulaştıkları bilgiler herkesin malı olduğu için de büyüktürler. Kişisel olaylarda geneli arama eğilimi insan aklının en temel özelliklerindendir ve bütün kültürümüz...

Pigasov yayvan bir sesle kesti Rudin'in sözünü:

— Konuyu nereye götürdünüz! Pratik biriyim ben ve bu metafizik inceliklere girmem, girmek de istemem.

— Çok güzel! Bu size kalmış bir şey. Yalnız şuna dikkat edin, özellikle pratik bir insan olmak isteğiniz de aslında bir çeşit düzen, teoridir...

— Kültür! demek istiyorsunuz, diye ekledi Pigasov. Bir kez daha şaşırttınız beni! Herkesin göklere çıkardığı kültür çok önemlidir sanki! Sizin o kültürünüzün benim için beş paralık değeri yoktur!

Darya Mihaylovna araya girdi:

— Ama çok kötü tartışıyorsunuz Afrikan Semyonîç!

Yeni tanıştığı Rudin'in sakinliği ve inceliğinden çok hoşlanmıştı. Rudin'in yüzüne içtenlik dolu bir dikkatle bakarak, "*C'est un homme comme il faut,*" diye geçirdi içinden. "Yakınlık göstermeli." Bu son cümleyi Rusça düşünmüştü.

Rudin bir süre sustuktan sonra konuşmasını sürdürdü:

* Tam bir sosyete insanı bu adam. (Fr.)

— Kültürü savunacak değilim, benim savunmama ihtiya-
cı yoktur      . Siz sevmiyorsunuz kültürü... Herkesin zev-
ki başkadır. Üstelik bu bizi çok uzaklara götürebilir. Yalnız,
izinizle eski bir deymi hatırlatayım size: “Jüpiter, kızıyor-
sun,  yleyse haksızsın.” Söylemek istediğim  u: İnsanların
düzenlere, genel düşüşlere vs. saldırması, düzenle birlikte
genel olarak bilgiyi, bilimi ve ona olan inançlarını yani aslın-
da kendilerine, kendi g   lerine inançlarını yadsıması anlamı-
na da geldiği için özellikle  z c d r. Oysa insanlara gerekli-
dir bu inanç: Yalnızca izlenimleriyle yaşayamazlar, d     -
lerden korkmaları, onlara inanmamaları yanlıştır. Septisizm
kısırlığı ve g     l ğ yle her zaman ayırt edilir...

Pigasov,

— Hepsi laf bunların! diye söylendi.

— Olabilir. Ama size şunu söylememe izin verin: “Hepsi
laf bunların!” demekle, daha akıllıca şeyler söyleme zorun-
luluęundan kurtulmak isteriz çoğu zaman.

Pigasov güçlerini kısıp,

— Nasıl dediniz efendim? diye sordu.

Rudin isteksiz bir tavırla –ama sabrının taşmak üzere ol-
duğu belliydi– karşılık verdi:

— Size ne söylemek istediğimi anladınız. Tekrar s yl yo-
rum: İnsanın inandığı sağlam bir temeli yoksa, ayağını sağ-
lam bastığı bir yeri yoksa, gelecekte ulusunun gereksinimle-
rini, anlamını nasıl d     cek? Ne yapması gerektiğini nasıl
bilecek, eğer...

Pigasov sert bir tavırla,

— Kapatalım bu bahsi, dedi.

Sonra eğilerek selam verip hiç kimseye bakmadan uzak
bir k   ye yürüdü.

Rudin arkasından bakarak hafifçe gülümsedi ve bir şey
söylemedi.

Darya Mihaylovna,

— Aha! Dönüp kaçıyor, dedi.

Tatlı tatlı gülümseyerek Rudin'e döndü,

— Üzülmeyin Dmitri... Affedersiniz, baba adınız neydi?

— Nikolaiç.

— Üzülmeyin, sevgili Dmitri Nikolaiç! Hiçbirimiz kanmadık onun bu yaptığına. Tartışmaya artık bir son vermek ister gibi yaptı... Sizinle tartışmayı *beceremeyeceğini* hissetti. Neyse, iyisi mi daha yakınımıza gelin de sohbet edelim.

Rudin sandalyesini Darya Mihaylovna'ya yaklaştırdı.

Darya Mihaylovna,

— Nasıl oldu da şimdiye kadar tanışmadık, dedi. Buna şaşıtm doğrusu... Şu kitabı okudunuz mu? *C'est de Tocqueville, vous savez?**

Darya Mihaylovna masanın üzerindeki Fransızca broşürü Rudin'e uzattı.

Rudin ince kitabı aldı, birkaç sayfasına göz gezdirdikten sonra geri, masanın üzerine koydu ve Tocqueville'in bu eserini okumadığını, ama onun değindiği sorun üzerine sık sık düşündüğünü söyledi. Sohbet derinleşti. Başlangıçta sanki cesareti yoktu Rudin'in, düşüncelerini açıklamaktan çekiniyor gibiydi, sözcük bulmakta zorlanıyordu, ama sonra açıldı, rahat konuşmaya başladı. On beş dakika sonra salonda yalnızca onun sesi duyuluyordu. Herkes onun çevresinde toplanmıştı.

Yalnızca Pigasov uzakta, şöminenin yanında tek başına kalmıştı. Rudin heyecanla, zekice ve makul konuşuyordu; bilgili, çok okumuş biri olduğu belliydi. Böylesine ilginç biri olabileceğini hiç kimse beklemiyordu... Giyinişi çok sadeydi ve kentte çok az sözü edilmişti. Hiç kimse bir köyde böyle zeki bir insanın nasıl olup da birden beliriverdiğine akıl erdirmiyor, herkes bunu garipsiyordu. Öte yandan, başta Darya Mihaylovna olmak üzere herkesi şaşkına çevirmiş, daha doğrusu, büyülemişti... Darya Mihaylovna bu buluşuyla gu-

* Tocqueville'in bu, biliyor musunuz? (Fr.)

rur duyuyordu, daha şimdiden Rudin'i sosyeteye nasıl soka-
cağını düşünmeye başlamıştı. Yaşı hayli ilerlemiş bir kadın
olmasına karşın, ilk izlenimlerinde neredeyse çocuksu çok
şey vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Aleksandra Pav-
lovna, Rudin'in anlattıklarının çoğunu anlamıyordu ama
çok şaşkın ve keyifliydi; kardeşi de şaşırmıştı. Pandalevski,
Darya Mihaylovna'yı izliyor ve kıskanıyordu; Pigasov'sa
şöyle düşünüyordu: "Beş yüz ruble verip bundan iyi öten bir
bülbül alırım kendime, daha iyi..." Ne var ki en çok şaşıran-
lar Basistov ile Natalya idi. Basistov'un neredeyse soluğu ke-
silecekti; ağzı açık, gözleri yuvalarından uğramış halde otur-
muş dinliyordu. Doğduğundan beri hiç kimseyi dinlememiş
gibi dinliyordu. Natalya'nın yüzüye kıpkırmızıydı. Rudin'e
diktığı bakışı hem bulanık, hem parlaktı...

Volintsev, fısıldadı Natalya'ya:

— Ne harika gözleri var!

— Evet, çok güzeller.

— Ne yazık ki, elleri iri ve kırmızı.

Natalya bir şey söylemedi.

Çay servisi yapıldı. Sohbet genel bir hava almıştı. fakat
Rudin ağzını açar açmaz herkesin pat diye susuvermesinden,
yarattığı etkinin gücü anlaşılabilirdi. Darya Mihaylovna,
birden Pigasov'a sataşmak istedi. Pigasov'un yanına gidip al-
çak sesle ona şöyle dedi: "Ne diye hep susuyor, yalnızca kö-
tü kötü gülümsüyorsunuz? Gelin bir kez daha kapışmayı de-
neyin onunla." Ve cevabını beklemeden eliyle işaret ederek
Rudin'i yanına çağırdı.

Pigasov'u göstererek şöyle dedi ona:

— Onunla ilgili bilmediğiniz bir şey daha var. Kadınlar-
dan korkunç derecede nefret eder. Durmadan saldırır onla-
ra; lütfen yola getirir misiniz kendisini.

Rudin, elinde olmadan biraz... yukarıdan baktı Piga-
sov'a; boyu ondan iki baş uzundu. Pigasov öfkeden ezilip
büzüldü, yüzü bembeyaz oldu.

Güvensiz bir sesle,

— Yanılıyorsunuz Darya Mihaylovna, dedi. Ben yalnızca kadınlara saldırmıyorum: İnsan soyunu da pek sevmem.

Rudin,

— Size, insanlarla ilgili böyle kötü düşünceler veren nedir peki? diye sordu.

Pigasov dik dik baktı Rudin'in gözlerinin içine.

— İçinde her gün başka başka pislikler bulduğum kalbimi inceleyişim herhalde. Başkalarını da kendime göre yargılıyorum. Bu hiç de hakça olmayabilir, hem ben başkalarından çok daha kötüyüm; ama ne yapmamı buyursunuz? Alışkanlık işte!

Rudin,

— Anlıyorum sizi, hak da veriyorum, dedi. Hangi soylu ruh küçük düşme özlemi duymamıştır ki? Ama çıkışı olmayan bir duruma saplanıp kalmak olmaz.

Pigasov,

— Ruhumun soylu olduğunu söylediğiniz için saygıyla teşekkürlerimi sunarım, diye karşılık verdi. Ama durumumda bir şey yok, hiç de fena değil durumum; o kadar ki, içinde bulunduğum durumdan bir çıkış varsa, canı cehenneme o çıkışın! Aramayacağım bile o çıkışı.

— Bu şu demek oluyor ki –kullanacağım deyimi bağışlayın– gururunuzun okşanmasını gerçeklerle bir arada olmaya, gerçekler içinde yaşamaya yeğliyorsunuz...

Pigasov sesini yükselterek karşılık verdi:

— Daha neler! Gururun ne demek olduğunu anlıyorum ben, umarım siz de anlıyorsunuzdur ve herkes anlıyordur. Ya gerçek... nedir gerçek dediğiniz? Nerededir gerçek dediğiniz?

Darya Mihaylovna söze karıştı:

— Hep aynı şeyi söylüyorsunuz, dikkatinizi çekerim.

Pigasov omuz silkti.

— Kötülük neresinde bunun? Gerçeğin nerede olduğunu soruyorum. Filozoflar bile bilmiyorlar nerede olduğunu.

Kant şöyle diyor: “İşte şurada.” Hegel, “Hayır, yanılıyor-sun,” diyor, “orada değil, burada.”

Rudin sesini yükseltmeden sordu:

— Gerçek konusunda Hegel ne diyor, biliyor musunuz?

Heyecanlanan Pigasov.

— Tekrar söylüyorum, diye sürdürdü konuşmasını, ben gerçeğin ne mene bir şey olduğunu anlayamıyorum. Bana sorarsanız, yeryüzünde gerçek diye bir şey yok, yani adı var da kendisi yok.

Darya Mihaylovna,

— Çok ayıp! dedi. Böyle konuşmaya utanmıyor musu-nuz, sizi gidi yaşlı günahkâr! Gerçek diye bir şey yok, ha? Öyleyse ne diye yaşıyoruz bu dünyada?

Pigasov, canı sıkkın, karşılık verdi:

— Evet Darya Mihaylovna, sanırım, çok güzel yemek yapan aşçınız Stepan’sız yaşamaktansa gerçeksiz yaşamak sizin için çok daha kolay olurdu! Lütfen söyler misiniz, ne yapacaksınız gerçeği? Öyle ya, bir gece takkesi dikemezsi-niz ondan!

Darya Mihaylovna,

— Şaka bir itiraz değildir, dedi. Özellikle iftiraya dön-müşse...

— Gerçeğin bu kadar önemli olduğunu anlayamıyorum, diye homurdandı Pigasov.

Ve öfkeyle uzaklaştı.

Rudin gururdan söz etmeye başladı; çok da güzel anlatı-yordu. İnsanın gurursuz bir hiç olduğunu kanıtlamaya çalışı-yordu; gurur dünyayı yerinden oynatabilecek Arşimet kal-diracıydı ve ancak, atına hâkim olmasını bilen bir süvari mi-sali, gururuna hâkim olabilen, toplum yararına benliğini fe-da edebilen kişi hak ederdi insan adını... Sözünün sonunu şöyle bağladı:

— Bencillik intihardır. Bencil insan yapayalnız, meyvesiz bir ağaç gibi kurur gider: Ama gurur, tutkuyla mükemmelli-

ğe yönelmedir, her çeşit büyüklüğün kaynağıdır... Evet! İnsan, kişiliğini ortaya çıkarabilmek için, önce içindeki inatçı bencilliğini kırmak zorundadır!

Pigasov, Basistov'a döndü:

— Bir kurşun kalem verebilir misiniz bana lütfen.

Pigasov'un ondan ne istediğini ilk anda anlayamamıştı Basistov. Neden sonra sordu:

— Kurşun kalemi ne yapacaksınız?

— Bay Rudin'in bu son tümcesini not etmek istiyorum. Not etmezsem unutturum sonra, neme gerek! Siz de kabul edersiniz ki, böyle tümceler yeralaş* oyununda grand slam yapmak gibidir.

Basistov heyecanla,

— Alaya alınması, eğlenilmesi doğru olmayan bazı şeyler vardır, Afrikan Semyonîç! dedi.

Dönüp uzaklaştı Pigasov'un yanından.

Bu arada Rudin, Natalya'nın yanına gitti. Natalya ayağa kalktı. Yüzünde bir şaşkınlık vardı.

Onun yanında oturan Volintsev de kalktı.

Rudin, gezgin prens gibi son derece yumuşak, tatlı bir tavırla,

— Bir piyano görüyorum burada, dedi, siz mi çalıyorsunuz?

— Evet, ben çalıyorum, dedi Natalya. Ama çok iyi değil. Konstantin Diomidîç benden çok daha iyi çalıyor.

Pandalevski öne çıkıp sırtıttı

— Doğru değil bu söylediğiniz Natalya Alekseyevna, dedi. Neredeyse benim kadar iyi çalıyorsunuz.

Rudin sordu:

— *Erlkönig*'i* biliyor musunuz?

Darya Mihaylovna atıldı öteden:

* Viste benzeyen eski bir kâğıt oyunu.

** Goethe'nin bir şiiri üzerine piyano parçası.)

— Biliyor, biliyor! Oturun piyanonun başına Constantin... Müzik seviyor musunuz Dmitri Nikolaîç?

Rudin başını evet anlamına hafifçe eğerek karşılık verdi ve dinlemeye hazırlanıyormuş gibi eliyle saçlarını düzeltti... Pandalevski çalmaya başladı.

Natalya piyanonun yanında, tam Rudin'in karşısında ayakta duruyordu. Daha ilk notalarda Rudin'in yüzü hoş bir anlatımla kaplanmıştı. Ağır ağır hareket eden koyu mavi gözleri, arada Natalya'nın üzerinde duruyordu. Pandalevski çalmayı bitirdi.

Bir şey söylemedi Rudin, açık olan pencereye gitti. Bahçenin üzerine hoş kokulu ince bir sis çökmüştü; pencereye yakın ağaçlardan doğru uykulu bir serinlik esiyordu. Yıldızlar soluktu gökyüzünde. Çok tatlı bir yaz gecesi idi, çok tatlı! Rudin karanlık bahçeye bir süre baktıktan sonra döndü.

— Bu müzik ve böyle bir gece Almanya'daki üniversite öğrencilik yıllarımı hatırlattı bana, dedi. Arkadaşlarla toplanmamızı, serenatlarımızı...

— Almanya'da bulundunuz mu? diye sordu Darya Mihaylovna.

— Heidelberg'de bir yıl, Berlin'de bir yıla yakın kaldım.

— Öğrenci gibi de giyindiniz demek? Orada öğrencilerin tuhaf kıyafetleri olduğunu söylüyorlar.

— Heidelberg'de mahmuzlu kocaman çizmelerim, sırmalı Macar ceketim vardı. Saçlarım da omuzlarıma kadardı... Ama Berlin'de öğrenciler herkes gibi giyiniyorlar.

Aleksandra Pavlovna,

— Oradaki öğrencilik yaşamınızdan bir şeyler anlatın bize, dedi.

Rudin anlatmaya başladı. Anlatırken pek durgundu. Kullandığı sözcükler canlı değildi. Güldürmeyi beceremiyordu. Yurtdışı serüvenlerinden hemen daha genel konulara geçti; öğrenimin, bilimin, üniversitelerin, genellikle üniversite yaşamının önemini anlatmaya başladı. Koskocaman bir

tabloyu geniş, cesur çizgilerle çiziyordu. Herkes büyük bir dikkatle dinliyordu onu. Ustaca, ilgi çekici, ama biraz belirsiz konuşuyordu... ne var ki, bu belirsizlik konuşmasını daha da çekici yapmaktaydı.

Anlatmak istediği düşüncelerinin çokluğu onları belirli bir biçimde ve tam olarak açıklamasına engel oluyordu. İmgeler birbiri arkasına geliyor; kimi zaman beklenmeyecek derecede cesur, kimi zaman insanı şaşırtacak derecede gerçek benzetmeler birbirini izliyordu. Deneyimli bir konuşmacının kendinden emin inceliğiyle konuşmuyordu, fakat sabırsız doğaçlaması ilhamla yüklüydü. Sözcük aramıyordu: Sözcükler uysalca ve serbestçe geliyordu ağzına ve her biri de doğrudan ruhundan geliyormuş gibi, düşüncelerinin ateşiyle alev alev yanıyordu. Rudin en yüce sırta, hitabetin müziğine erişmişti sanki. Kalplerin yalnızca tellerine dokunarak oradaki her şeyi harekete geçirmeyi, titretmeyi çok güzel beceriyordu. Herhangi bir dinleyici konunun ne olduğunu anlayamıyordu belki; ama göğsü inip kalkmaya başlıyor, gözlerinin önündeki bazı perdeler kalkıyor, karşısında ışıltılı bir şeyler görüyordu.

Anlaşıldığı kadarıyla Rudin'in bütün düşünceleri gelecek üzerineydi; bu da onun düşüncelerine atık, taze bir hava veriyordu... Pencerenin yanında ayakta duruyor, özellikle birine bakmadan konuşuyordu; salondakilerin ilgisi, genç bayanların dikkati, yakınlığı, gecenin güzelliği, içinden taşan duygu seli onu coşturmuş, konuşmasını belagate, neredeyse şiire ulaştırmıştı... Sesinin yoğun, sakın tonu, konuşmasını daha da büyüleyici yapıyordu; kendisinin de bilmediği, daha yüce biri onun ağzından konuşuyordu sanki... Rudin, insanoğlunun fani yaşamına sonsuzluk katan şeylerden bahsediyordu..

— Bir İskandinav efsanesini hatırlıyorum, diye sürdürdü konuşmasını. Hükümdar savaşçılarıyla uzun, karanlık bir ambarda ateşin başında oturuyormuş. Bir kış gecesiymiş.

Açık kapıdan ansızın küçük bir kuş girmiş içeri, öteki kapıdan çıkıp gitmiş. Hükümdar bu kuşun yeryüzündeki insanlar gibi olduğunu söylemiş: Karanlıktan geldi, gene karanlığa gitti ve sıcak, ışıklı bir yerde ancak kısa bir süre kaldı... En yaşlı savaşçılardan biri itiraz etmiş, “Yüce kralım, kuş karanlıkta kaybolmaz, yuvasını bulur...” İşte bizim yaşamımız da böyle kısa ve anlamsızdır; ama büyük şeyler de insanlar aracılığıyla yapılmıştır. Yüksek güçlerin aracı olduğunu bilmek, insanın diğer tüm sevinçlerinin yerini almalıdır: Yaşamını ve yuvasını ölümüyle kavuşacaktır.

Rudin sustu ve gayriihtiyari, utangaç bir gülümsemeyle başını öne eğdi.

Darya Mihaylovna alçak sesle,

— *Vous etes un poete,** dedi.

İçinden herkes katılmıştı onun bu dediğine. Pigasov’un dışında herkes. O, Rudin’in uzun söylevinin sonunu beklemeden sessizce almıştı şapkasını, salondan öfkeyle çıkıp giderken kapının yanında ayakta duran Pandalevski’ye fısıldamıştı:

— Yok efendim! Ben aptalların yanına gideyim iyisi mi!

Fakat hiç kimse gitmesine engel olmamış, ayrıca yokluğunu da fark etmemişti.

Uşaklar yemek masasını hazırladılar. Yemekten yarım saat sonra herkes kalktı, evine gitti. Darya Mihaylovna geceyi evinde geçirmesi için Rudin’e ısrar etmişti. Aleksandra Pavlovna kupa arabasında kardeşiyle eve dönerken birkaç kez içini çekti, Rudin’in olağanüstü zekâsına şaşığını söyledi. Volintsev de kız kardeşi gibi düşünüyordu, ama Rudin’in arada bir biraz anlaşılmaz biçimde konuştuğunu söyledi; besbelli, bu konuda kendi düşüncesini açıklamak istediğinden olacak, arkasından şöyle ekledi: “Yani tam olarak açık seçik değildi.” Bunu söylerken yü-

* Sız bir şairsiniz. (Fr.)

z   g  lgelenmiŐ , arabanın k  Ő esine diktiğ i bakıŐ ı daha bir h  z  nli   olmuŐ tu.

Pandalevski ipek iŐ lemeli pantolon askılarını çıkarıp yatmaya hazırlanırken yüksek sesle konuŐ uyordu kendi kendine: “  ok zeki bir insan!” Kazak oda hizmetçisine birden sertçe bakıp çıkmasını s  ylemiŐ ti. Basistov bütün gece uyumadı, soyunmadı da. Bütün gece Moskova’daki bir arkadaŐ ına mektup yazdı; Natalya’ysa, soyunup yatağ a girmiŐ ti ama o da hiç uyumamıŐ , sabaha kadar gözlerini bile kırpınamıŐ tı. Elini baŐ ına destek yapıp hep karanlığ a bakmıŐ tı; kalbi hızla çarpıyor, sık sık derin derin soluk alıyordu.

IV

Ertesi sabah Rudin henüz giyinmişti ki, uşak gelip, Darya Mihaylovna'nın kendisini odasında çaya beklediğini bildirdi. Rudin yalnız buldu Darya Mihaylovna'yı. Son derece kibarca "İyi sabahlar," dedi Darya Mihaylovna. Geceyi nasıl geçirdiğini sordu, çayını fincanına kendi koydu, şekerin yeterli olup olmadığını bile sordu, puro önerdi ona ve iki kez, şimdiye kadar nasıl olup da onunla tanışmış olmadığına şaşıtığını söyledi. Rudin biraz uzak oturacak oldu, ama Darya Mihaylovna oturduğu koltuğun hemen yanındaki pufu gösterdi ona ve hafiften ona doğru eğilip, ailesiyle, niyetleriyle, planlarıyla ilgili sorular sormaya başladı. Darya Mihaylovna rahat konuşuyor, Rudin'in verdiği cevapları dalgın dinliyordu; ne var ki Rudin, Darya Mihaylovna'nın ona kur yaptığıının, neredeyse sırnaştığının farkındaydı. Boşuna bu baş başa kahvaltıyı ayarlamamıştı; boşuna sade, ama göz alıcı biçimde, *a la Madame Récamier** giyinmemişti! Çok geçmeden sorular sormayı bıraktı Darya Mihaylovna. Kendinden, gençlik yıllarından, tanıştığı önemli kişilerden söz etmeye başladı. Darya Mihaylovna'nın anlattıklarını gerçi dikkatle dinliyordu Rudin, ama –tuhaftır!– tanıştığı birilerinden söz ederken,

* Juliette Recamier: 1777-1849 yılları arasında yaşamış, 19. yüzyılın edebiyat ve siyaset çevrelerinde etkili olmuş ünlü bir Fransız kadın.

nedense her seferinde kendini ön plana çıkardığı, tanıştığını anlattığı kişinin arka plana itildiği, silindiği gözünden kaçmıyordu. Ayrıca, Darya Mihaylovna'nın falanca ünlü kişiye ne dediğini, filanca ünlü şairin ona ne dediğini de öğreniyordu Rudin. Darya Mihaylovna'nın anlattıklarından, son yirmi beş yılın tanınmış kişilerinin yalnızca onunla nasıl görüşeceklerini, ona nasıl yaklaşacaklarını düşünüp durdukları sonucuna varmak pekâlâ mümkündü. Darya Mihaylovna onlardan sade bir biçimde, heyecanlanmadan, onlarla ilgili övücü sözcükler kullanmadan, çok yakın tanıdıklarıymış gibi rahat söz ediyor, bazılarının tuhaf insanlar olduğunu da söylüyordu. Hepsinden değerli bir taşın –Darya Mihaylovna'nın– çevresini süsleyen taşlarmış gibi söz ediyordu...

Rudin dinliyordu, purosunu içiyor ve susuyordu. Yalnızca arada bir kısa bir iki şey söylüyordu susmak bilmeyen hanımefendiye. Konuşmayı iyi bilir, severdi Rudin; bir konuşmayı yönlendirmekse ona göre değildi, ama dinlemeyi de bilirdi. Başlangıçta ürkütmediği biri çok geçmeden açılırdı yanında: Başkalarının anlattıklarını büyük bir incelikle, içtenlikle dinlerdi. İyi niyetli biriydi. Özellikle kendini başkalarından üstün gören insanlara özgü bir iyi niyetti onunki. Tartışmalarda karşısındaki kişinin düşüncesini açıklamasına nadiyen izin verir, onu kesin ve tutkulu diyalektiğiyle her zaman alt ederdi.

Darya Mihaylovna Rusça konuşuyordu. Konuşmasına arada bir Fransızca sözcükler karışsa da anadilini iyi bilmesiyle övünürdü. Bilerek halk deyimleri kullanmaya çalışıyordu, ama her zaman pek beceremiyordu bunu. Darya Mihaylovna'nın ağzından çıkan sözcüklerin tuhaf birbirini tutmazlığı Rudin'in kulağını rahatsız etmiyordu, dahası bunu duyacak bir kulağı olduğu bile kuşkuluydu.

Sonunda konuşmaktan yoruldu Darya Mihaylovna, başını koltuğun arkasına dayayıp sustu, Rudin'in yüzüne bakmaya başladı.

Rudin tane tane konuşarak,

— Şimdi anlıyorum, dedi, her yıl neden köye geldiğinizi şimdi anlıyorum. Dinlenmeye gereksiniminiz oluyor; başkentteki yaşamdan sonra köyün sessiz, sakin havası dinlendiriyor sizi, güçlendiriyor. Doğanın güzelliklerini çok sevdiğinizden kuşkum yok.

Darya Mihaylovna uzun uzun baktı Rudin'in yüzüne.

— Doğa... evet... evet, çok doğru... doğayı çok seviyorum. Ama biliyor musunuz Dmitri Nikolaiç, köy de yalnız çekilmiyor. Kimsecikler yok burada. En zeki tanıdığımız Pigasov.

— Dün akşamki huysuz ihtiyar mı? diye sordu Rudin.

— Evet, o. Köyde işe de yarıyor doğrusu, hiç değilse bazen güldürüyor bizi.

— Kafası çalışan biri, dedi Rudin. Ama yanlış yolda. Benimle aynı düşüncede misiniz bilmiyorum Darya Mihaylovna, her şeyi yadsıyan biri, ama iyi niyetli değil. Her şeyi yadsırsanız, çevrenizdekiler hemen zeki bir insan olduğunuzu düşünürler: Bildik bir numaradır. İçten insanlar, yadsıdığınızı şeyden üstün olduğunuzu düşünmeye hazırdır. Ama çoğu zaman doğru değildir bu. İlkın, her şeyde birtakım kusurlar bulunabilir, ikincisi ciddiyseniz daha da kötü: Yalnızca yadsımaya kilitlenmiş olan aklınız giderek zayıflar, kurur. Gururunuzun okşanmasını sağlarken düşüncenin gerçek hazlarından yoksun kalırsınız. Yaşam –yaşamın özü– sizin o küçük, kin dolu gözleminizden kaçır, uzaklaşır ve sonunda sağa sola saldırmaya, insanların eğlence konusu olmaya başlarsınız. Sitem etmek, azarlamak yalnızca seven insanların hakkıdır.

Darya Mihaylovna,

— *Voila Monsieur Pigassoff enterre,** dedi. İnsanları ne güzel anlatıyorsunuz! Ama sanırım Pigasov anlayamaz sizi. O yalnızca kendi kişiliğine değer verir.

* İşte, Bay Pigasov da tükendi. (Fr.)

Rudin,

— Başkalarına hakaret etme hakkını edinmek için kendi kişiliğini küçük düşürüyor, dedi.

Darya Mihaylovna güldü.

— Nasıl derler... hasta hastanın... sağlığına kadeh kaldırıyor. Bu arada, baronla ilgili düşünceniz nedir?

— Baronla mı? Çok iyi biridir, temiz kalplidir, kafası çalışır... ama zayıf kişiliktir... Ömrünün sonuna kadar yarı okumuş, yarı aydın biri olarak kalacak, yani bir hevesli olarak, yani açık söyleyecek olursam, bir hiç olarak... Çok yazık!

Darya Mihaylovna karşılık verdi:

— Ben de sizin gibi düşünüyorum. Yazısını okudum... *Entre nous... cela a assez peu de fond.**

Rudin bir an sustuktan sonra,

— Tanıdığınız başka kimler var burada? diye sordu.

Darya Mihaylovna sarma sigarasının külünü parmağıyla silkeledikten sonra,

— Başka kimse yok sayılır, dedi. Dün akşam gördüğünüz Aleksandra Pavlovna Lipina, var: Çok sevimli biridir, ama o kadar. Kardeşi de harika biridir, *un parfait honnête homme.*** Prens Garin'i tanıyorsunuz. Hepsi bu kadar işte. İki üç komşu daha var, ama hiç ilginç insanlar değiller. Kâh kırılıp dökülürler –korkunç yapmacıktırlar– kâh yabanileşirler ya da çirkin biçimde küstahlaşırlar. Biliyor musunuz, bir tane bile hanımefendi görmüyorum. Bir komşumuz daha var, çok kültürlü olduğunu söylüyorlar; hatta bir bilim adamıymış, ama çok tuhaf, hayalperest biri. Alexandrine'nin tanıdığı oluyor, sanırım kayıtsız da değil ona karşı... Alexandrine'le ilgilenmelisiniz Dmitri Nikolaiç: Çok tatlı biridir, yalnız biraz geliştirmek gerek onu, kesinlikle biraz geliştirilmesi gerekiyor!

* Aramızda kalsın... pek esaslı bir şey değil. (Fr.)

** Tam anlamıyla dürüst biri. (Fr.)

— Çok sempatik bir bayan, dedi Rudin.

— Daha çocuk, Dmitri Nikolaiç, gerçek bir bebek. Evliydi, *mais c'est tout comme*.^{*} Bir erkek olsaydım kesinlikle böyle kadınlara âşık olurdum.

— Gerçekten mi?

— Kesinlikle. Hiç değilse saftırlar ve saflık da taklit edilemez.

— Başka şeyler edilebilir mi yani? diye sordu Rudin.

Ve çok seyrek yaptığı bir şeyi yaptı, gülmeye başladı. Gülerken yüzü tuhaf, neredeyse yaşlı birinin yüzünü andıran bir ifadeyle kaplanmış, gözleri kısılmış, burnu buruşmuştu...

— Bayan Lipina'nın kayıtsız olmadığı, sizin deyiminizle tuhaf biri olan o kişi kim? diye sordu.

— Buranın toprak sahiplerinden Mihaylo Mihaylıç Lejnev, diye biri.

Rudin şaşırdı, başını kaldırıp,

— Lejnev mi dediniz? diye sordu. Mihaylo Mihaylıç? Sizin komşunuz mu oluyor Mihaylo Mihaylıç?

— Evet. Tanıyor musunuz onu?

Rudin bir süre sustu.

— Eskiden tanıırım onu... Çok eskiden. –Pufun püsküllerini çekiştirerek ekledi.– Anladığım kadarıyla zengin biri olmuş, öyle mi?

— Evet, zengin ama çok kötü giyiniyor ve kâhyalar gibi yaylı arabayla dolaşıyor. Bana gelip gitmesini sağlamaya çalıştım:: Akıllı biri olduğunu söylüyorlar. Bir işim vardı onunla... Biliyorsunuz, toprağımla kendim ilgileniyorum.

Rudin başını eğdi.

Darya Mihaylovna sürdürdü konuşmasını:

— Evet, kendim... Yabancıların o aptal şeylerini toprağımda uygulamam ben. Bizim olanı, Rus olanı uygulayım. –Kollarını açarak ekledi.– Gördüğünüz gibi işlerim de iyi gidiyor.

* Ama önemli değil bu. (Fr.)

Rudin kibar bir tavırla,

— Her zaman, erkeklerin, kadınları pratik yaşama dahil etmemekle büyük haksızlık ettiğini düşünmüşümdür, dedi.

Darya Mihaylovna tatlı tatlı gülümsedi.

— Çok hoşgörülüsünüz, diye karşılık verdi. Ama bakın ben ne diyecektim? Neden söz ediyorduk? Hah! Lejnev'den. Bir sınır anlaşmazlığımız var kendisiyle. Birkaç kez davet ettim onu evime, bugün bile bekliyorum kendisini... Ama Tanrı bilir nedendir, gelmiyor... Çok garip biri!

Kapının önündeki perde yavaşça aralandı, baş uşak girdi. Uzun boylu, şakakları ağarmış, tepesinde saç kalmamış bir ihtiyardı. Siyah frak, beyaz yelek giymiş, beyaz kravat takmıştı.

Darya Mihaylovna,

— Ne var? diye sorduktan sonra Rudin'e dönüp alçak sesle ekledi: *N'est ce pas, comme il ressemble a Canning?* *

Uşak haber verdi:

— Mihaylo Mihaylıç Lejnev geldiler efendim. Kendilerini kabul edecek misiniz?

Darya Mihaylovna bir çığlık attı:

— Ah, Tanrım! Onu an, çomağı hazırla. Buyursunlar!

Uşak çıktı.

— Böyle garip bir adam işte bu! Sonunda geldi ama, çok uygunsuz bir zamanda: Konuşmamızı kesti...

Rudin kalkacak oldu, ama Darya Mihaylovna engel oldu ona.

— Nereye gidiyorsunuz? Sizin yanınızda da konuşabiliriz. Pigasov'u olduğu gibi onu da anlatırsınız sonra bana. Konuşurken, *vous gravez comme avec un burin.*** Kalın.

Rudin bir şey söylemek istedi, ama sonra düşündü ve kalmaya karar verdi.

* Canning'e ne çok benziyor, değil mi? (Fr.)

** Tıpkı heykeltıraş gibi biçimlendiriyorsunuz. (Fr.)

Okurun daha önceden tanıdığı Mihaylo Mihaylıç odaya girdi. Üzerinde aynı gri palto, güneş yanığı elinde aynı eski şapka vardı. Sakin bir tavırla öne eğilerek selamladı Darya Mihaylovna'yı ve çay servisinin olduğu masaya yürüdü.

Darya Mihaylovna,

— Sonunda onurlandırdınız evimizi, Mösyö Lejnev! dedi. Lütfen oturun. —Rudin'i göstererek ekledi.— Duyduğuma göre tanışıyorsunuz.

Lejnev dönüp baktı Rudin'e ve tuhaf bir biçimde gülümsemi. Hafifçe eğilerek,

— Bay Rudin'i tanıyorum, dedi.

Rudin alçak sesle,

— Üniversitede beraberdik, diye karşılık verdi.

Bakışını önüne indirdi.

Lejnev soğuk bir tavırla,

— Daha sonra da görüştük, dedi.

Darya Mihaylovna ikisine de bir parça şaşkınlıkla baktıktan sonra Lejnev'den oturmasını rica etti. Lejnev oturdu.

— Beni görmek istemişsiniz, dedi. Sınır konusu için miydi?

— Evet, aramızdaki sınır konusunda görüşelim istiyordum. Aslında tanışmak da istiyordum sizinle. Öyle ya, yakın komşuyuz, neredeyse yaşıt da sayılırız.

— Çok teşekkür ederim, dedi Lejnev. Sınır sorununa gelince, o sorunu kâhyanızla kesin olarak hallettik: Her söylediğini kabul ettim.

— Biliyorum.

— Ama kâhya bana sizinle yüz yüze görüşmeden kâğıtları imzalayamayacağımızı söyledi.

— Evet; usulüm öyle. Sırası gelmişken, toprağa bağlı kölelerinizin hepsi kayıtlı mı sizin?

— Evet, hepsi kayıtlı.

— Ve sınır sorunlarıyla da kendiniz ilgileniyorsunuz? Övgüyü hak ediyorsunuz doğrusu.

Lejnev bir süre sustuktan sonra ekledi:

— İşte sizinle görüşmeye de kendim geldim.

Darya Mihaylovna gülümsedi.

— Farkındayım, dedi. Bunu öyle söylüyorsunuz ki... San-
ki bana gelmeyi pek istemiyormuşsunuz gibi...

Lejnev uyuşuk bir tavırla karşılık verdi:

— Kimseye gitmiyorum.

— Kimseye mi? Ama Aleksandra Pavlovna'ya gidiyorus-
nuz, değil mi?

— Kardeşiyle çok eski arkadaşız.

— Demek kardeşiyle! Aman, kimseyi zorlayacak de-
ğilim... Neyse, bağışlayın ama Mihaylo Mihaylıç, birkaç yaş
büyüğüm sizden, bu nedenle kınayabilirim sizi: Böyle yalnız
başınıza yaşamaktan ne zevk alıyorsunuz? Yoksa özellikle
benim evimden mi hoşlanmıyorsunuz? Benden mi haz etmi-
yorsunuz?

— Sizi hiç tanımıyorum Darya Mihaylovna, bu nedenle
sizden haz etmiyor olamam. Eviniz çok güzel; ama içtenlik-
le itiraf edeyim, kendimi sıkmak istemiyorum ben. Doğru
dürüst bir frakım bile yok, eldivenlerim yok; hem sizin çev-
renizin insanı değilim.

— Siz soyadınızla da, öğreniminizle de bu ortamın insa-
nısınız Mihaylo Mihaylıç! *Vous etes de notres.**

— Soyadı, öğrenimi falan bırakın Darya Mihaylovna!
Önemli olan bunlar değildir...

— İnsan insanlarla bir arada olmalıdır Mihaylo Mihay-
lıç! Diyojen gibi bir fıçı içinde yaşamanın ne anlamı var?

— İlkın o fıçının içinde çok mutluydu Diyojen. Hem son-
ra, insanlarla bir arada olmadığımı nereden biliyorsunuz?

Darya Mihaylovna dudaklarını ısırıldı.

— Bu başka bir konu! Benim üzüldüğüm, tanıştığınız in-
sanlar arasında benim de olmamam.

* Bizim çevremizdensiniz. (Fr.)

Rudin söze karıştı:

— Yanılmıyorsam, Mösyö Lejnev'in özgürlük sevgisi dediğimiz övünülecek bir özelliği var.

Lejnev bir şey söylemedi, yalnızca baktı Rudin'e. Kısa bir sessizlik oldu.

Lejnev kalkarken,

— Evet efendim, dedi. Sorunumuzu halledilmiş sayabilir ve yöneticinize kâğıtları hazırlayıp bana getirmesini söyleyebilirsiniz.

— Tamam... Ama doğrusu hiç de kibar değilsiniz... Sizinle anlaşmaya yanaşmamam gerekirdi.

— Ama sınır sorunumuz benden çok sizin yararınıza çözüldü.

Darya Mihaylovna omuz silkti.

— Yemeğe de mi kalmayacaksınız? dedi.

— Çok teşekkür ederim. Öğle yemeği yemiyorum, ayrıca hemen eve gitmem gerekiyor.

Darya Mihaylovna ayağa kalktı. Pencereye giderken,

— Sizi tutmayacağım, diye mırıldandı.

Lejnev öne eğilerek selam verdi.

Darya Mihaylovna,

— Güle güle, Mösyö Lejnev! dedi. Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın beni.

— Rica ederim, hiç önemli değil, dedi Lejnev ve çıktı.

Darya Mihaylovna sordu Rudin'e:

— Nasıl? Onun garip biri olduğunu duymuştum, ama doğrusu bu kadarını beklemiyordum!

Rudin,

— Onda da Pigasov'un hastalığı var, diye karşılık verdi. Orijinal olma tutkusu. Öteki Mefistoluk taşıyor, bu ise sinik. Böylelerinin bencilliği, kendini beğenmişliği çok fazladır; gerçek ve sevgiyse çok az. Bu da bir çeşit hesaptır aslında: Adam umursamazlık ve tembellik maskesini takınır, birilerin onun birçok yeteneğini çöpe atan biri olduğunu dü-

şünmesini bekler... Oysa biraz dikkatli bakarsanız, hiç yeteneğini olmadığını hemen anlarsınız.

Darya Mihaylovna,

— *Et de deux!** dedi. İnsan tanımakta müthişsiniz! Sizden gizlenmek olanaksız.

Rudin,

— Öyle mi düşünüyorsunuz? dedi... Bununla birlikte, diye sürdürdü konuşmasını, Lejnev konusunda bir şey söylememem gerekirdi; severdim onu, bir dost olarak severdim... ama sonra birtakım yanlış anlamalar yüzünden...

— Kavgı mı ettiniz?

— Hayır. Ayrıldık ve galiba temelli olarak...

— Ben de fark ettim zaten, onun yanında rahat değildiniz sanki... Ama bu sabah için çok minnettarım size. Çok hoş vakit geçirdim. Ne var ki, bu arada kabalık da yapmamalıyım. Yemeğe kadar serbest bırakıyorum sizi, ben de günlük işlerimle ilgileneceğim. Sekreterim, gördünüz onu, *Constantin, c'est lui qui est mon secretaire*** beni bekliyordur. Size öneririm onu: Çok iyi, çalışkan bir gençtir, size de hayran. Hoşça kalın *cher* Dmitri Nikolaiç! Sizinle tanışma neden olduğu için barona çok minnettarım!

Darya Mihaylovna elini uzattı Rudin'e. Kendisine uzatılan eli önce sıktı Rudin, sonra dudaklarına götürdü ve salona geçti, oradan tıraçaya çıktı. Tıraçada Natalya'yla karşılaştı.

* İşte bir daha! (Fr.)

** Konstantin sekreterimdir. (Fr.)

V

Darya Mihaylovna'nın kızı Natalya Alekseyevna ilk bakışta hoşla gitmeyebilirdi. Henüz gelişmemişti. Sıksa, esmer, hafif kamburdu. Ama yüz hatları on yedi yaşında bir kız için aşırı belirgin olmasına karşın, güzel ve düzgündü. Araları açık, ince kaşlarının üzerindeki pürüzsüz, düzgün alnı özellikle çok güzeldi. Çok az konuşur; karşısındakinin yüzüne dikkatle, her şeyin hesabını vermek ister gibi, neredeyse ısrarla bakardı. Olduğu yerde çoğu zaman kıpırdamadan uzun süre oturur, kollarını sarkıtıp düşüncelere daldı; o anda yüzünden kafasının içinde birçok düşüncenin dolaştığı belli olurdu... Dudaklarında ansızın belli belirsiz bir gülümseme dolaşır ve hemen kaybolurdu; iri, siyah gözlerini sessizce kaldırırdı... O zaman "*Qu'a vez-vous?*"* diye sorardı ona Mlle. Boncourt ve genç bir kızın düşüncelere dalmasının, dalgın görünmesinin yakışık almadığını söyleyerek azarlamaya başlardı. Ama dalgın değildi Natalya: Tersine, derslerine düzenli çalışıyor, severek kitap okuyordu. Duyguları derin ve güçlüydü ama onları gizlerdi.. Çocukluğunda çok seyrekle ağlardı, şimdiyse içini çektiği bile az oluyordu. Bir şeye üzüldüğü zaman yalnızca yüzü hafiften soluklaşıyordu, o kadar. Annesi onu çok iyi, akıllı bir kız sayıyor, onun için şa-

* Neyiniz var? (Fr.)

kayla şöyle diyordu: *Mon honnête homme de fille*.^{*} Ama onun akıl yetenekleri bakımından pek üstün olduğundan emin değildi. “İyi ki soğuk bir kız Nataşa,” diyordu, “bana çekmemiş... Böylesi daha iyi. Mutlu olacak.” Yanılıyordu Darya Mihaylovna. Zaten çok az anne anlar kızını.

Natalya seviyordu Darya Mihaylovna’yı ama ona tam olarak güvenemiyordu.

Bir gün şöyle demişti ona Darya Mihaylovna:

— Benden bir şeyini saklamanın hiç gereği yok. Saklarsan, kendi kafanda gidersen...

Annesinin yüzüne bakmıştı Natalya, düşünmüştü: “Neden kendi kafasında gitmemeli insan?”

Rudin taraçada onunla karşılaştığında Natalya, Mlle. Boncourt’la şapkasını almaya odasına gidiyordu; birlikte bahçeye çıkacaklardı. Sabah dersleri bitmişti. Mlle. Boncourt Natalya’ya bir kız çocuğu gibi davranmıyordu artık. Uzun zamandır mitoloji, coğrafya gibi dersler vermiyordu ona, ama Natalya her sabah onun yanında tarih, gezi ve eğitici başka kitaplar okumak zorundaydı. Okuyacağı kitapları özel bir sistemi varmış gibi yapan Darya Mihaylovna seçiyordu. Aslında, Petersburg’daki Fransız kitapçısının yolladığı kitapları –Dumas Fils’in romanları dışında– olduğu gibi veriyordu Natalya’ya. Dumas Fils’in romanlarını Darya Mihaylovna kendi okuyordu. Natalya tarih kitaplarını okurken Mlle. Boncourt gözlüklerinin arkasından sert sert, yüzünü buruşturarak bakıyordu ona: Yaşlı Fransız eğitimcinin düşüncesine göre –uzak geçmişin büyük insanlarından nedense yalnızca Kambyses’i, yakın geçmişten ise XIV. Louis’yi ve hiç sevmediği Napoleon’u bilmesine karşın– tarih kitaplarının yakışksız şeylerle dolu olduğunu düşünürdü. Ama Mlle. Boncourt’un varlığını bile bilmediği kitapları da okuyordu Natalya, bu arada Puşkin’i de ezbere biliyordu...

* Benim kızım çok temizdir. (Fr.)

Rudin'le karşılaşınca Natalya'nın yüzü hafiften kızardı.

— Dolaşmaya mı çıkıyorsunuz? diye sordu Rudin.

— Evet. Bahçeye çıkacağız.

— Ben de sizinle gelebilir miyim?

Natalya, Mlle. Boncourt'a baktı. Yaşlı kız,

— *Mais certainement, monsieur, avec plaisir.** dedi.

Rudin şapkasını aldı, onlarla birlikte bahçeye çıktı.

Natalya, Rudin'le yan yana yürümekten, önce sıkılıyor-du, sonra biraz rahatladı. Rudin dersleriyle, köyden hoşlanıp hoşlanmadığıyla ilgili sorular sormaya başladı ona. Natalya bir parça sıkılgan cevaplar veriyordu ama sıklıkla yaşadığı ve karşısındakilerin utangaçlık olarak aldığı o aceleci çekin-genliği yoktu üzerinde. Kalbi küt küt atıyordu.

Rudin başını çevirip Natalya'nın yüzüne yandan bakarak,

— Köyde canınız sıkılmıyor mu? diye sordu.

— Köyde insanın canı sıkılır mı hiç? Burada olduğumuz için çok mutluyum. Burada mutluyum.

— Mutlusunuz... Büyük bir sözcük bu. Ama anlıyorum: Henüz çok gençsiniz.

Rudin bu son sözcüğü tuhaf bir biçimde söylemişti: Na-talya'yı ne kıskanıyor, ne de ona acıyor gibiydi.

— Evet! Gençlik! diye ekledi. Bilim de gençliğe bahşedi-lene bilinçle ulaşmayı amaçlar.

Natalya dikkatle baktı Rudin'in yüzüne: Ne demek iste-diğini anlayamamıştı.

Rudin konuşmasını sürdürdü:

— Bu sabah uzun uzun konuştum annenizle... Olağanüs-tü bir kadın. Şairlerimizin onun dostluğunu öylesine değerli bulmalarının nedenini şimdi anlıyorum. —Bir süre sustuktan sonra ekledi Rudin.— Peki siz şiir seviyor musunuz?

Natalya “Beni sınıyor,” diye geçirdi içinden ve şöyle dedi:

— Evet, çok seviyorum.

* Elbette efendim, seviniriz (Fr.)

— Şiir tanrıların dilidir. Ben de çok severim şiiri. Ama yalnız mısralarda değildir şiir, her yere yayılmıştır, çevremizdedir... Şu ağaçlara bakın, şu gökyüzüne... Her yerden güzelliğinin, yaşamın esintisi geliyor; nerede güzellik ve yaşam varsa, orada şiir vardır. Şu sıraya oturalım, diye sürdürdü konuşmasını. İşte şöyle. Bana alıştığınızda (Natalya'nın yüzüne gülümseyerek baktı) sizinle dost olacağız gibime geliyor nedense. Ne dersiniz?

Natalya, “Bir çocukmuşum gibi davranıyor bana”, diye geçirdi içinden ve ne cevap vereceğini bilmediği için, köyde uzun süre kalıp kalmayacağını sordu Rudin’e.

— Bütün yaz ve sonbahar, belki de bütün kış. Biliyorsunuz, zengin biri değilim, işlerim bozuldu, ayrıca oradan oraya dolaşmaktan da yoruldum artık. Biraz dinlenmemin zamanı geldi.

Natalya şaşırmıştı Ürkek bir tavırla,

— Gerçekten de dinlenme zamanınızın geldiğini mi düşünüyorsunuz? diye sordu.

Rudin yüzünü Natalya’dan yana çevirdi.

— Bununla ne demek istiyorsunuz?

Natalya biraz mahcup,

— Sizin değil, başkalarının dinlenmesi gerektiğini söylemek istedim; sizse... sizse çalışmalısınız, yararlı olmalısınız. Siz değil de başka kim...

Rudin, Natalya'nın sözünü kesti:

— Gururumu okşayan bu sözleriniz için size çok teşekkür ederim. Yararlı olmak... Söylemesi kolay! (Yüzünü sıvazladı.) Yararlı olmak! diye yineledi. Nasıl yararlı olabileceğimi bilsem, hatta gücüme inanabilsem bile... İçten, benim gibi düşünen insanları nereden bulurum?..

Rudin öylesine umutsuz, elini salladı, başını öylesine üzgün önüne eğdi ki, Natalya elinde olmadan sordu kendi kendine: “Dün o heyecanlı, umut soluyan sözleri ondan dinlemediğim miydim?”

Rudin, aslan yelesi gibi kabarık saçlı başını birden silke-
rek ekledi:

— Ama hayır, saçma bu, doğru değil. Size minnettarım
Natalya Alekseyevna, olanca içtenliğimle teşekkür ediyor-
um size. (Natalya, Rudin'in ona neden teşekkür ettiğini
kesinlikle anlayamamıştı.) Bir sözcüğünüz görevimi hatırlat-
tı bana, yolumu gösterdi... Evet, harekete geçmeliyim.
Yeteneklerimi gizlememeliyim, eğer varsa tabii; gücümü
gevezelikle, boş, yararsız gevezelikle, yalnızca konuşmakla
çarçur etmemeliyim...

Sözcükler ağzından su gibi akmaya başlamıştı. Yüreksiz-
liğin, tembelliğin yüz kızartıcılığını, insanın bir şeyler yapma-
sının zorunluluğunu çok güzel, heyecanlı, inandırıcı bir bi-
çimde anlatıyordu. Kendine sitemler ediyor, insanın ileride
neler yapmak istediğine dair fikirler yürütmenin, olgun bir
meyveye topluğne batırmak gibi kötü bir şey olduğunu, bu-
nun gücü de meyvenin suyuna da boşa gitmesine neden ola-
cağını kanıtlamaya çalışıyordu. Soylu her düşüncenin kendi-
sine yandaş bulacağını, yalnızca ya ne istediklerini bilmeyen
ya da anlamaya değmeyen insanlar için anlaşılmadan kala-
caklarını anlatıyordu. Uzun süre konuştu, sonunda bir kez
daha teşekkürlerini bildirdi Natalya Alekseyevna'ya ve hiç
beklenmedik bir anda elini sıkarak şöyle dedi: "Harika, soy-
lu bir varlıksınız!"

Onun bu rahatlığı, kırk yıldır Rusya'da olmasına karşın,
Rusçayı güçlülükle anlayan, ama Rudin'in çabuk, akıcı konu-
masını şaşkınlıkla dinleyen Mlle. Boncourt'u şaşırtmıştı. Ne
var ki, onun gözünde Rudin bir çeşit virtüöz veya sanatçıy-
dı; onun anlayışına göre de böyle insanlardan nezaket kural-
larına uymaları beklenemezdi.

Hemen ayağa kalktı Mlle. Boncourt, telaşla giysisinin sa-
ğın solunu düzeltti, Natalya'ya artık eve gitmeleri gerektiği-
ni, üstelik *Monsieur Volinsoff*'un (Volintsev'e böyle diyordu)
yemeğe geleceğini söyledi.

İki yanı ağaçlı yollardan birinde Volintsev'i göstererek ekledi:

— İşte geliyor!

Gerçekten de onlara doğru geliyordu Volintsev.

Kararsız adımlarla yaklaşırken eğilerek uzaktan herkesi selamladı. Sonra yüzünde acı dolu bir ifadeyle sordu Natalya'ya:

— Ah! Dolaşmaya çıktınız demek?

— Evet, diye karşılık verdi Natalya. Şimdi kalktık, eve dönüyorduk.

Volintsev,

— Ya! dedi. Gidelim öyleyse.

Hepsi birlikte eve doğru yürüdüler.

Rudin, pek güler yüzlü bir tavırla sordu Volintsev'e:

— Kız kardeşiniz nasıl?

Dün de çok yakınlık göstermişti Volintsev'e.

— Çok teşekkürler... dedi Volintsev. Sağlığı yerinde. Bugün belki o da gelecek... Ben yanınıza gelirken bir şey konuşuyordunuz galiba?

— Evet, Natalya Alekseyevna ile konuşuyorduk. Beni derinden etkileyen bir sözcük söyledi de...

Volintsev bu sözcüğün ne olduğunu sormadı. Dördü hiç konuşmadan Darya Mihaylovna'nın evine doğru yürüdü.

* * *

Yemekten önce yine salonda toplandı. Ama Pigasov gelmemişti. Rudin'in keyfi yerindeydi. Sürekli Beethoven'den bir şeyler çaldırıyordu Pandalevski'ye. Volintsev susuyor, hep önüne, yere bakıyordu. Natalya annesinin yanından ayrılmıyor, kâh düşüncelere dalıyor, kâh elişini işlemeyi sürdürüyordu. Basistov, Rudin'den gözünü ayırmıyor; hep onun zekice bir şey söylemesini bekliyordu. Üç saat böyle oldukça tekdüze geçti. Aleksandra Pavlovna yemeğe gelmemişti. Volintsev de yemek biter bitmez kupa arabasının acele hazırlanmasını söylemiş, kimseyle vedalaşmadan çıkıp gitmişti.

Canı çok sıkındı. Uzun zamandır Natalya'yı seviyor, ona evlenme önerisinde bulunmayı düşünüyordu... Natalya da ona yakınlık gösteriyordu, ama kalbi bu konuda sakindi: Volintsev açıkça farkındaydı bunun. Onda daha değişik duygular uyandırabileceğini de ummuyor, Natalya'nın ona alışacağı, yaklaşacağı anı bekliyordu yalnızca. Şimdi ne sık-mış olabilirdi canını? Bu son iki günde ne gibi bir değişiklik çekmişti dikkatini? Natalya ona karşı eskiden davrandığı gibi davranıyordu gene...

Natalya'yı gerektiği kadar tanımıyor muydu acaba kuşku düşmüştü içine. Sandığından daha mı yabancıydı ona Natalya, kıskanıyor muydu yoksa belli belirsiz nahoş bir şeyler mi sezmişti?.. Kendini ne denli yatıştırmaya çalışsa da acı çekiyordu.

Kız kardeşinin odasına girdiğinde Lejnev oradaydı.

Aleksandra Pavlovna,

— Neden böyle erken döndün? diye sordu.

— Eh işte! Canım sıkıldı.

— Rudin orada mıydı?

— Evet.

Volintsev şapkasını bir yana atıp oturdu.

Aleksandra Pavlovna heyecanlı,

— Lütfen Seryoja, dedi, (Lejnev'i gösterdi) şu inatçı adamı Rudin'in olağanüstü zeki ve güzel konuşan biri olduğuna inandırabilmem için yardım et bana.

Volintsev bir şeyler homurdandı.

Lejnev,

— Sizinle tartıştığım yok, dedi, Bay Rudin'in zekâsından, hoşsohbet biri olduğundan ben de kuşku duymuyorum; yalnızca ondan hoşlanmadığımı söylüyorum, o kadar.

— Onu gördünüz mü? diye sordu Volintsev.

— Bu sabah Darya Mihaylovna'nın evinde gördüm. Şimdi Darya Mihaylovna'nın yanındaki büyük vezir o... Ama bir süre sonra onu da bırakacak Darya Mihaylovna –yalnız

Pandalevski'yi bırakmaz o—, ama şimdilik berikinin hükmü geçiyor... Gördüm tabii onu, görmem mi! Oturuyordu... Darya Mihaylovna beni gösteriyordu ona. Şöyle diyordu sanki: “Bakın efendim, ne tuhaf insanlarımız var.” Tavla atı değilim ben, atları dışarı saldıkları gibi salınmaya alışık değilim. Şapkamı aldım, çıkıp gittim.

— Darya Mihaylovna'ya neden gitmişsiniz?

— Bir sınır sorunumuz vardı. Saçmalık işte: Suratımı görmek istemiş. Zengin bayanları bilirsiniz!

Aleksandra Pavlovna heyecanlı,

— Rudin'in üstünlüğü gücünüze gidiyor... dedi. Asıl mesele bu! Siz bunu hazmedemiyorsunuz! Ben onun zeki olmaktan başka, çok iyi yürekli biri olduğuna da inanıyorum. Gözlerinin içine bakın, dürüstlükten...

Aleksandra Pavlovna'nın cümlesini Lejnev tamamladı:

— Dürüstlükten söz ederken...

Aleksandra Pavlovna dokunaklı bir sesle,

— Kızıyorsunuz bana, dedi. Doğrusu hak da ettim bunu. Darya Mihaylovna'ya gitmeyip sizinle kaldığıma basbayağı yazıklanıyorum şimdi. Siz buna layık değilmışsiniz. Beni kızdırmayın artık —dedi dokunaklı bir sesle— İyisi mi onun gençliğinden söz edin biraz.

— Rudin'in gençliğinden mi?

— Evet. Öyle ya, bana onu çok iyi tanıdığınızı, eskiden beri tanıştığınızı söylemişsiniz.

Lejnev ayağa kalkıp odanın içinde dolaşmaya koyuldu.

— Evet, diye başladı, çok iyi tanıyorum onu. Size onun gençliğini anlatmamı istiyorsunuz, öyle mi? Anlatayım. T... ilinde doğdu. Ailesi yoksuldu. O daha küçükken babası öldü. Annesiyle yalnız kaldı. Annesi çok iyi bir kadındı, oğlunun üzerine titriyordu. Karnını kuru yulaf ekmeğiyle doyuruyor, bütün parasını oğluna harcıyordu. Öğrenimini Moskova'da, önce bir amcasının para yardımıyla, daha sonra da, yetişkin olunca, pek koklaştığı... zengin bir prensin

—ama bağışlayın, bu prensin kim olduğunu söylemeyeceğim— parasıyla yaptı. Peşinden üniversiteye girdi. Ben de üniversitede tanıştım onunla ve orada çok sıkı dost olduk. O günleri başka bir zaman anlatırım size. Şimdi olmaz. Sonra yurtdışına gitti...

Lejnev odanın içinde dolaşmayı sürdürüyordu. Aleksandra Pavlovna bakışlarıyla izliyordu onu. Lejnev anlatmayı sürdürüyordu:

— Yurtdışından annesine son derece seyrek yazıyordu; ziyaretine de yalnızca bir kez gelmiş, on gün kalıp gitmişti... Yaşlı kadın oğlu yurtdışındayken, başkalarının elinde öldü, ama son ana kadar oğlunun portresinden ayırmadı gözünü. T... ilinde bulunduğum zamanlar yaşlı kadını ziyarete gidiyordum. Çok iyi, konuksever bir kadıncağızdı. Kimi zaman vişne reçeli ikram ederdi bana. Mitya'sını deli gibi seviyordu. Peçorin ekolünden olanlar bizlerin her zaman, sevme yeteneği olmayan insanları sevdiğimizi söylerler; ama bence bütün anneler çocuklarını sever, özellikle kendilerinden uzakta olanlarını. Sonra yurtdışında karşılaştım Rudin'le. Orada bizim zengin Rus bayanlardan biri bağlanmıştı ona; şu mavi çorap dedikleri türdendi ve her mavi çorap gibi, yaşı geçkin, çirkin bir kadındı. Rudin uzun süre o kadınla birlikte oldu, sonra bıraktı onu... ya da hayır, yanlış söyledim: kadın onu bıraktı. Ben de o sıralar bıraktım onu. Hepsi bu kadar işte.

Lejnev sustu, alnını ovuşturdu ve yorulmuş gibi bir koltuğa çöktü.

Aleksandra Pavlovna,

— Size bir şey söyleyeyim mi, Mihaylo Mihaylıç, dedi, çok kötü kalpli birisiniz bence; doğrusu Pigasov'dan iyi sayılmazsınız. Biliyorum, anlattıklarınızın hepsi gerçek, araya fazladan bir şeyler sıkıştırmadınız, ama bütün bunları öylesine düşmanca bir ışık altında anlattınız ki! O yaşlı kadın, onun oğluna olan sevgisi, yapayalnız ölümü, şu zengin bayan... Ne gereği vardı bütün bunların?.. Siz de bilirsiniz ki,

en iyi insanın yaşamını bile böyle renklerle vermek olasıdır, hem dikkatinizi çekerim, herhangi bir ekleme yapmadan... Dinleyen dehşete düşer! Eh, bu da bir çeşit iftiradır!

Lejnev ayağa kalkıp odanın içinde tekrar dolaşmaya başladı. Neden sonra,

— Dehşete düşmenizi istemedim Aleksandra Pavlovna, dedi. Kimseye iftira etmem ben.

Bir süre düşündükten sonra sürdürdü konuşmasını:

— Bununla birlikte, sözlerinizde doğruluk payı yok da değil. Rudin'e iftira etmedim. Ama kim bilir! Belki o zamandan bu yana değişmiştir... Belki de haksızlık ettim ona.

— Ya! Gördünüz mü?.. Öyleyse onunla dostluğunuzu tazeleyeceğinize, onu yakından tanımaya çalışacağınıza, sonra gelip bana kesin düşüncenizi bildireceğinize söz verin.

— Emredersiniz... Peki siz neden bir şey söylemiyorsunuz Sergey Pavlıç?

Volintsev uykusundan uyandırılmış gibi irkildi, başını kaldırıp,

— Ne söyleyebilirim? dedi. Onu tanımıyorum ki. Üstelik bugün başım çok ağrıyor.

Aleksandra Pavlovna,

— Gerçekten de bugün rengin biraz soluk gibi, dedi. Hasta mısın?

Volintsev,

— Başım ağrıyor, diye tekrarladı, kalkıp çıktı odadan.

Aleksandra Pavlovna ile Lejnev arkasından baktıktan sonra bakıştılar, ama bir şey söylemediler. Volintsev'in kalbinde nelerin olup bittiği ne Aleksandra Pavlovna için, ne Lejnev için de sırdı.

VI

Aradan iki ayı aşkın bir zaman geçti. Bütün bu süre içinde Rudin, Darya Mihaylovna'nın evinden neredeyse hiç ayrılmadı. Darya Mihaylovna da onsuz edemiyordu. Ona kendinden söz etmek, onun düşüncelerini anlatmasını dinlemek bir gereksinim olmuştu Darya Mihaylovna için. Bir gün parasının hiç kalmadığını söyleyerek kente gitmek istemişti: Beş yüz ruble vermişti ona Darya Mihaylovna. Rudin ayrıca Volintsev'den de iki yüz ruble almıştı. Pigasov eskisine oranla çok daha seyrek uğruyordu Darya Mihaylovna'nın evine: Rudin varlığıyla eziyordu onu. Ama bu baskıyı hisseden yalnızca Pigasov değildi.

— Sevmiyorum bu çokbilmişi, diyordu Pigasov. Yapmacık bir konuşma biçimi var, bir Rus öyküsünden çıkmış sanki; “Ben” diyor, çok duyguluymuş gibi bir süre susuyor...” Ben, nasıl söylesem, ben...” Hep böyle uzata uzata konuşuyor. Hapşırıyorsun, hemen niçin öksürmeyip de hapşırıldığını anlatmaya başlıyor sana... Rütbe verecekmiş gibi övüyor seni, göklere çıkarıyor... Kendini kötülemeye başlıyor, çamur atıyor kendine; öyle ki artık insan yüzüne bakmaz diye düşünüyorsun. Nerede! Acı votkayla kafayı çekmiş gibi neşeleniyor adam.

Pandalevski korkuyordu Rudin'den, ona ihtiyatla yaklaşmaya çalışıyordu. Volintsev'le Rudin'in arasında tuhaf bir

ilişki vardı. Rudin şövalye diye söz ediyordu ondan; yüzüne karşı da, arkasından da övüyordu ama Volintsev, onu bir türlü sevmiyor, kendisinin bulunduğu bir ortamda onun meziyetlerini sayıp dökmeye başladığında elinde olmadan sabırsızlanıyor, sıkılıyordu. “Benimle alay mı ediyor yoksa?” diye düşünüyor, kalbi nefretle çarpmaya başlıyordu. Volintsev bu duyguyu bastırmaya çalışıyordu, ama Natalya’yı Rudin’den kıskanması buna engel oluyordu. Öte yandan Rudin de Volintsev’i her zaman gösterişle karşılaşmasının, şövalye diye söz etmesinin, ondan para almasının yanında, ona karşı pek sıcak değildi. Bu iki adamın dostça el sıkışırken, birbirinin gözlerinin içine bakarken ne hissettiklerini anlamak güçtü...

Basistov, Rudin’e büyük saygı beslemeyi, her sözcüğünü havada kapmayı sürdürüyordu. Rudin pek az ilgileniyordu onunla. Bir sabah oturup uzun uzun konuşmuşlardı. Rudin dünyanın en önemli sorunlarından söz ederek çok heyecanlandırmıştı Basistov’u, ama sonra bırakmıştı onu... Anlaşılan, temiz ve sadık insanları yalnızca sözde arıyordu Rudin. Darya Mihaylovna’nın evine gidip gelmeye başlayan Lejnev’le tartışmaya bile girmiyordu, sanki kaçıyordu ondan. Lejnev de ona karşı soğuktu; bununla birlikte, bu durum Aleksandra Pavlovna’nın kafasını karıştırırsa da Lejnev son düşüncesini açıklamıyordu ona. Rudin’e hayrandı Aleksandra Pavlovna ama Lejnev’e de inanıyordu. Darya Mihaylovna’nın evinde Rudin’in kaprislerine herkes boyun eğiyordu. En küçük isteği hemen yerine getiriliyordu. Evde günlük işlerin düzeni ona bağlıydı. Hiçbir *partie de plaisir** onsuz yapılmıyordu. Bununla birlikte, Rudin durup dururken yapılan bu gezilere, eğlencelere pek düşkün değildi, çocukların oyunlarına hoşgörülle, biraz sıkılarak katılan büyükler gibi katılıyordu bu tür etkinliklere. Ama her şeye sokuyordu burnunu: Çiftlik işleriyle, çocukların eğitimiyle, evdeki işlerle,

* Eğlence gezisi. (Fr.)

genel olarak her şeyle ilgili konuşuyordu Darya Mihaylovna'yla. Onun düşüncelerini dinliyor, en önemsiz şeyleri bile atlamıyor, Darya Mihaylovna'ya her konuda akıl veriyor, yenilikler öneriyordu. Darya Mihaylovna onun bu önerilerine yalnızca sözde önem veriyordu.. Çiftlik işlerinde sadece kâhyasının sözünü dinlerdi. Tek gözlü, temiz yürekli, kurnaz, yaşlı, çapkın bir Ukraynalıydı kâhyası. Tek gözünü kırparak, sakın, kıs kıs gülererek şöyle derdi: "Yaşlı şişko, genç sıksa!"

Rudin, Darya Mihaylovna'dan başka, Natalya'yla da hiç kimseyle olmadığı kadar sık ve uzun konuşuyordu. Gizli gizli kitaplar veriyordu ona, ilerdeki planlarından söz ediyordu, yazacağı makalelerin, eserlerin ilk satırlarını okuyordu. Bu eserlerin anlamını genellikle kavrayamıyordu Natalya. Öte yandan, Rudin'in de bunu pek önemsemediği belliydi; dinlendi, yeter... Rudin'in Natalya'yla yakınlaşması Darya Mihaylovna'nın pek hoşuna gitmiyordu. "Ama," diye düşünüyordu, "köy burası, varsın gevezelik etsin Rudin'le. Natalya küçük bir kız gibi eğlendiriyor onu. Bir kötülük yok bunda, nasılsa bir gün akıllanacak kızım... Petersburg'da her şeyi düzeltirim..."

Yanılıyordu Darya Mihaylovna. Natalya küçük bir kız gibi gevezelik etmiyordu Rudin'le: Rudin'in anlattıklarını büyük bir dikkatle dinliyor, ne anlama geldiklerini çözmeye çalışıyor, söylediklerini kendi düşüncelerinin, kuşkularının süzgecinden geçiriyordu; öğretmeni, yol göstericisi olmuştu Rudin. Şimdilik yalnızca kafası karışıktı... Ama genç bir kafa tek başına uzun süre karışık olmaz. Bahçede dişbudak ağacının altında, hafif gölgelik sırada otururken Rudin ona Goethe'nin *Faust*'unu veya Hoffmann'ı, veya Bettina'nın *Mektuplar*'ını, veya Novalis'i okuduğunda ne tatlı dakikalar yaşıyordu Natalya! Sık sık okumaya ara veriyordu Rudin, Natalya'nın iyi anlayamadığı yerleri açıklıyordu. Hemen bütün genç kızlarımız gibi Natalya da Almancayı kötü konu-

şuyor ama iyi anlıyordu; Rudin'se Alman şiirinin, romantik, felsefi dünyasına girmiş, Natalya'yı o yasak ülkelere götürmüştü. Natalya'nın önünde tüm güzellikleriyle, bilinmezlikleriyle açılmıştı o ülkeler... Rudin'in elinde tuttuğu kitabın sayfalarından yepyeni, aydınlık, nefis şeyler tınlayarak doluyordu Natalya'nın ruhuna, yüce duyguların soylu sevinciyle sarsılan kalbinde usul usul kutsal bir heyecanın kıvılcımı parlamaya başlıyordu...

Bir gün pencerede otururken sordu Natalya:

— Söylesenize Dmitri Nikolaiç, kışın gerçekten Petersburg'a mı geleceksiniz?

Rudin, sayfalarını çevirdiği kitabı dizinin üzerine bırakıp,

— Bilmiyorum, dedi. Para bulabilirsem geleceğim.

Pek durgun konuşuyordu: Bir bitkinlik vardı üzerinde, sabahtan beri hiçbir şey yapmamıştı.

— Para bulamayacağınızı sanmam, dedi Natalya.

Rudin başını salladı.

— Siz öyle sanıyorsunuz!

Sonra yan tarafa anlamlı anlamlı bakmaya başladı.

Natalya bir şey söylemek istiyordu, ama tutuyordu kendini.

Rudin, elini pencereye doğru uzatarak,

— Bakın, dedi, şu elma ağacını görüyor musunuz? Kendi meyvelerinin çokluğundan, ağırlığından dalları kırılmış. Dâhiliğin en belirgin işareti...

Natalya itiraz etti:

— Onun dalları destek konulmadığı için kırıldı.

— Ne demek istediğinizi anlıyorum Natalya Alekseyevna. Ama bir insanın sözünü ettiğiniz desteği bulabilmesi o kadar kolay değildir.

— Bana öyle geliyor ki, başkalarının sempatisi.. yalnızlığı en azından...

Natalya ne diyeceğini şaşırdı, yüzü kızardı. Aceleyle şöyle ekledi:

— Kışın köyde ne yapacaksınız?

— Ne mi yapacağım? Uzun makalemi bitireceğim. Biliyorsunuz, yaşamda ve sanatta trajik olanlar üzerine yazdığım... Üç gün önce planını anlatmıştım size... Sonra size göndereceğim onu.

— Bastıracak mısınız onu?

— Hayır.

— Nasıl olur? Kim için uğraşacaksınız o kadar?

— Hiç değilse sizin için.

Natalya bakışlarını indirdi.

— Benim için çok ağır bir yük bu, Dmitri Nikolaiç!

Biraz uzaklarında oturan Basistov alçakgönüllü bir tavırla sordu:

— İzninizle sorabilir miyim, ne üzerine o makaleniz?

Rudin,

— Yaşamda ve sanatta trajik olan üzerine, diye tekrarladı. Bakın, Bay Basistov da okuyacak onu. Ancak makalenin ana fikri kafamda henüz hazır değil. Aşkın trajik anlamını kendi kendime bile hâlâ yeterince açıklayabilmiş değilim.

Rudin aşktan çok sık ve severek söz ediyordu. Mlle. Boncourt önceleri aşk sözcüğünü duyunca ürperiyor, boru sesini duyan yaşlı bir savaş atı gibi kulaklarını dikiyordu, ama sonradan alışmıştı; artık yalnızca dudak büküyor ve arada bir burnuna enfiye çekiyordu.

Natalya ürkek,

— Bence aşkta trajik olan karşılıksız sevgidir, dedi.

Rudin itiraz etti:

— Hiç de öyle değil! Bu daha çok, aşkın komik olanıdır... Bu konuyu bütünüyle başka bir biçimde ortaya koymak gerekir... Daha derin ele alınmalı... Aşk! Bütün sır bu sözcüktedir: Nasıl doğar, nasıl gelişir, nasıl kaybolur? Bazen birden çıkar ortaya, gün gibi aşık bir mutlulukla doludur; bazen külün altındaki ateş gibi uzun süre tüter ve her şey bitti derken aleviyle ruhu sarar; bazen bir yılan gibi sokulur kal-

be, bazen de kayar gider oradan... Evet, evet; çok önemli şeydir aşk. İyi ama günümüzde kim seviyor? Kim göze alıyor sevmeyi?

Bir an düşünceye daldı Rudin. Sonra birden sordu:

— Sergey Pavlıç neden uzun süredir görünmüyor acaba?

Natalya kulaklarına kadar kızardı ve başını gergefinin üzerine eğdi iyice.

— Bilmiyorum, diye mırıldandı.

Rudin, ayağa kalkarken,

— Ne harika, ne soylu bir adam! dedi. Günümüz Rus soylusunun en güzel örneklerinden biri...

Mlle. Boncourt Fransız gözleriyle yan yan baktı ona.

Rudin odada dolaşmaya başladı. Sonra topuklarının üzerinde hızlı bir dönüş yapıp,

— Fark ettiniz mi? dedi. Meşe ağacı —ki sağlam bir ağaçtır— kuru yapraklarını ancak yerlerine yenileri çıktığı zaman döker.

Natalya durgun bir tavırla,

— Evet, dedi, fark ettim.

— Güçlü bir yürekteki eski aşka da öyle olur: Ölmüştür artık, ama gene de orada tutunmaya çalışır. Ancak yeni bir aşk söküp atabilir onu olduğu yerden.

Natalya bir şey söylemedi.

“Bu ne anlama geliyor?” diye düşünüyordu.

Rudin bir süre ayakta bekledi, saçlarını şöyle bir silkti ve odadan çıktı.

Natalya da kendi odasına gitti. Şaşkın bir durumda uzun süre oturdu karyolasında, Rudin’in son söylediklerini uzun süre düşündü ve birden ellerini birbirine kenetleyip acı acı ağlamaya başladı. Neye ağladığını ancak Tanrı bilir! Gözyaşlarının neden böyle birden boşandığını kendi de bilmiyordu. Sildi gözyaşlarını, ama uzun süre bir pınarda biriken sular misali tekrar boşandılar.

Aynı gün Aleksandra Pavlovna, evinde Lejnev'le, Rudin'den söz ediyorlardı. Başlangıçta Lejnev susuyor, bir şey söylemiyordu ama Aleksandra Pavlovna onun düşüncesini öğrenmeye kararlıydı.

— Farkındayım, dedi, eskiden olduğu gibi gene hoşlanmıyorsunuz Dmitri Nikolaïç'ten. Bilerek şimdiye kadar bir şey sormadım size ama onda bir değişiklik olup olmadığına artık bir karar vermişsinizdir herhalde ve ben de ondan niçin hoşlanmadığınızı öğrenmek istiyorum.

Lejnev bildik kayıtsızlığıyla karşılık verdi:

— Madem o kadar sabırsızsınız, peki; ancak şimdiden söyleyeyim: kızmak yok...

— Hadi, anlatın, anlatın.

— Ve baştan sona sözümü bitirmeme izin verin.

— Lütfen, lütfen, başlayın artık.

Lejnev kendini koltuğa yavaşça bıraktıktan sonra,

— Peki öyleyse, diye başladı, açıkça söylüyorum size, Rudin'den gerçekten hoşlanmıyorum. Zeki bir insan...

— Elbette öyle!

— Gerçekte boş biri olmasına karşın, gayet zeki...

— Bunu söylemek kolay!

— Gerçekte boş biri ama, diye tekrarladı Lejnev, asıl kötü olan bu değil: Hepimiz boş insanlarız. Hatta ruhsal yönünden despot, tembel oluşu ve bilgisizliği yüzünden de suçlamıyorum onu...

Aleksandra Pavlovna ellerini çırttı.

— Bilgisiz ha! diye haykırdı. Rudin!

Lejnev aynı durgun ses tonuyla yineledi:

— Bilgisiz... Başkalarının yanında sığıntı olarak yaşamayı, rol yapmayı vs. sever... Bunların hepsi olağandır... Ama asıl kötüsü, buz gibi soğuk biri olmasıdır.

Aleksandra Pavlovna kesti Lejnev'in sözünü:

— O ateşli ruh soğuk ha?

— Evet, buz gibi soğuk ve bunu bildiği için ateşliymiş gibi yapıyor. En kötüsü de —Lejnev gittikçe heyecanlanıyor—

du— tehlikeli, elbette kendisi için değil, başkaları için tehlikeli bir oyun oynamakta olması... Elindeki kağıtlara bırakın bir kapağı, saçının bir telini koymazken, diğerleri ruhlarını koyuyor...

Aleksandra Pavlovna,

— Siz kimden söz ediyorsunuz? dedi. Ne demek istediğinizi anlayamıyorum.

— Kötü olan onun dürüst olmamasıdır. Evet, akıllı bir adam, ama sözlerinin değerini bilmesi gerekirken, bunlar kendisine bir şeye mal olmuş gibi konuşuyor... Ateşli konuştuğu tartışılmaz, ama Rus konuşması değil onun konuşması. Ayrıca ateşli konuşmak gençler için bağışlanabilir; ama ateşli konuşmasıyla kendi kendini eğlendirmek, gösteriş yapmak onun yaşında biri için utanılacak bir şey!

— Bence, gösteriş yapıp yapılmadığı dinleyiciler için pek fark etmez Mihaylo Mihaylıç...

— Affedersiniz ama öyle değil Aleksandra Pavlovna. Birinin söylediği etkiler beni, bir başkası aynı şeyi hatta daha güzelini söylediğindeyse, kulağım dikilmez bile... Neden?

Aleksandra Pavlovna,

— Anlayamamışsınızdır da ondan, dedi.

Lejnev,

— Evet, anlayamamışımdır, diye karşılık verdi. Kulaklarım kocaman olsa da anlayamamışımdır. İşin aslı, Rudin'in sözleri hep sözde kalacak, hiçbir zaman eyleme dönüşmeyecektir; ama genç bir kalbi sarsıp, mahvedebilirler.

— Peki ama siz kimden söz ediyorsunuz Mihaylo Mihaylıç? Kimden?

Lejnev bir süre sustuktan sonra,

— Kimden söz ettiğimi mi öğrenmek istiyorsunuz? Natalya Alekseyevna'dan.

Aleksandra Pavlovna,

— Lütfen, dedi. Zaten her zaman olmayacak şeyler düşünürsünüz siz! Natalya çocuk daha, hem ortada bir şey olsa sanıyor musunuz ki Darya Mihaylovna...

— Bir kere Darya Mihaylovna bencil biri ve yalnızca kendi için yaşıyor; sonra çocuklarını iyi yetiştirdiğinden öylesine emin ki, onlar için telaşlanmak aklının ucundan geçmiyor. “Hıh! Olacak şey mi bu! Bir el işaretiyle, şöyle azametli bir bakışla her şey eskisi gibi yoluna girer.” Kendini iyilik meleği, pek zeki, Tanrı bilir daha neler sanan, ama gerçekte bir sosyete kocakarisından başka bir şey olmayan bu hanımefendi böyle düşünüyor işte. Oysa Natalya çocuk değil; inanın, her şeyi bizlerden daha derin düşünüyor. İşte böyle dürüst, tutkulu, ateşli bir kişilik öyle bir artistle, öyle bir koketle karşılaşılıyor... Ama bu da olağan bir şey.

— Cilveli yaratık! Rudin için mi söylüyorsunuz bunu?

— Elbette onun için... Kendiniz söyleyin Aleksandra Pavlovna, onun Darya Mihaylovna'nın evindeki rolü nedir sizce? Bir köşede put gibi oturmak, kararlar vermek, neyin nasıl yapılacağına karışmak, aile içi olayların içine girmek mi? Bir erkeğe yakışır mı bunlar?

Aleksandra Pavlovna şaşkın şaşkın baktı Lejnev'in yüzüne.

— Tanımakta zorluk çekiyorum sizi Mihaylo Mihaylıç, dedi. Kızardınız, heyecanlandınız. Bunun altında başka bir şeyler gizli olmalı...

— Hah, tamam işte! Bir kadına inandığın şeyi söylersin ama o, seni özellikle öyle değil de böyle konuşmak zorunda bırakan küçücük, bambaşka bir neden uydurmadıkça huzura ermez.

Aleksandra Pavlovna sinirlendi.

— Çok doğru, Mösyö Lejnev! dedi. Siz de kadınlardan Bay Pigasov gibi söz etmeye başladınız; ama ne dersiniz deyin, görüşleriniz ne denli güçlü olursa olsun, gene de bu kadar kısa bir zamanda her şeyi, tüm gerçeği anlayabilmiş olabileceğinizi sanmıyorum. Yanılıyorsunuz gibi geliyor bana. Size kalırsa Rudin bir çeşit Tartuffe.

— Önemli olan da bu işte, bir Tartuffe bile değil. Tartuffe hiç değilse, neyi elde etmeye çalıştığını biliyordu; oysa Rudin, o kadar zeki olmasına karşın...

— Neymiş, neymiş? Söylemek istediğinizi söyleyin, insafsız kötü adam!

Lejnev ayağa kalktı.

— Beni dinleyin Aleksandra Pavlovna, diye başladı, insafsız olan sizsiniz, ben değil. Rudin hakkında kesin yargılarım olduğu için kızıyorsunuz bana: Onunla ilgili böyle kesin konuşmaya hakkım var! Belki de pek pahalı elde ettim bu hakkı. Rudin'i çok iyi tanıyorum: Uzun süre bir arada kaldım onunla. Hatırlıyor musunuz, size sırası geldiğinde Moskova'daki yaşamımızı anlatmaya söz vermiştim. Anlaşılan zamanı geldi. Ama beni sonuna kadar dinleyebilecek misiniz?

— Anlatın, anlatın!

— Eh, pekâlâ...

Lejnev ağır adımlarla dolaşmaya başladı odanın içinde. Arada bir duruyor, başını önüne eğiyordu.

— Belki biliyorsunuzdur, diye başladı, belki de bilmiyorsunuzdur, küçük yaşta yetim kaldım ben ve on yedi yaşımdan beri başımda bir büyüğüm yoktu. Moskova'da halamın yanında kalıyor ve ne istersem yapıyordum. Oldukça boş, kendini beğenmiş bir delikanlıydım; övünmeyi, kendimi olduğumdan önemli göstermeyi seviyordum. Üniversiteye girdiğimde tam bir çocuk gibi davrandığımdan, çok geçmeden bir olayın içinde buldum kendimi. Bunu size anlatmayacağım, değmez. Yalan söyledim, hem de son derece iğrenç bir biçimde... Yalanımı ortaya çıkardılar, rezil ettiler beni... Ben de kendimi kaybettim, bebek gibi ağlamaya başladım. Bir tanıdığın evinde, birçok arkadaşın yanında oldu bu. Hepsi kahkahalarla gülmeye başladı; biri haricinde hepsi... yalnız şuna da dikkatinizi çekeyim, yalanımı ısrarla inkâr ettiğim sürece bana en çok kızan da oydu. Bana acımış olacak ki, elimden tutup kendi odasına götürdü beni.

— Rudin miydi bu? diye sordu Aleksandra Pavlovna.

— Hayır, Rudin değildi... olağanüstü bir insandı o... uzun süre önce öldü... Adı Pokorski'ydi. Onu birkaç sözcükle an-

latabilecek yetenekte biri değilim; anlatmaya başlarsam, bu kez başka bir şey anlatmak gelmez içimden. Yüce, tertemiz bir ruhu vardı ve ömrümde onunki gibi bir zekaya hiç rastlamadım. Pokorski küçük, eski, ahşap bir evin tavan arasında basık, küçük bir odada kalıyordu. Çok yoksuldu, özel dersler vererek geçinmeye çalışıyordu. Bazen konuğuna bir bardak çay bile veremiyordu; tek kanepesiye öylesine dökülüyordu ki, artık sandala benzemişti. Ne var ki, tüm bu olumsuzluklara karşın, gelen gideni çoktu. Herkes seviyordu onu, kalpleri kendine bağlıyordu. Onun o yoksul, küçük odasında oturmanın ne hoş, ne keyifli bir şey olduğunu bilemezsiniz! Rudin'le orada tanıştım. Prensesciğinden o sıralar yeni ayrılmıştı.

Aleksandra Pavlovna,

— O kadar özel kılan neymiş bu Pokorski'yi? diye sordu.

— Nasıl anlatsam? Şiir ve gerçek... herkesi ona çeken bunlardı işte. Aydınlık, engin bir zekası vardı, çocuk gibi sevimli, neşeliydi. İçten kahkahaları hâlâ çınlar kulağımda; aynı zamanda o,

Bir gece yarısı kandiliydi

İyilik ikonasında parıldayan...

Arkadaşlarımızdan yarı deli, çok sevimli bir şair onun için böyle demişti.

Aleksandra Pavlovna,

— Konuşması nasıldı? diye sordu.

— Neşesi yerindeyken, fevkalade olmasa da güzel konuşurdu. Rudin o zamanlar ondan yirmi kez daha güzel konuşuyordu.

Lejnev susup kollarını kavuşturdu.

— Pokorski'yle Rudin birbirlerine benzemiyorlardı. Rudin çok daha parlak, çarpıcıydı, konuşması çok daha akıcı ve muhtemelen çok daha ateşliydi. Pokorski'den çok daha yetenekli görünüyordu ama aslında ona kıyasla basbayağı fakirdi. Rudin herhangi bir konuyu ustaca işler, ustaca tartı-

şırdı; ama düşünceler onun kafasından çıkmazdı: Başkalarından alırdı onları, özellikle de Pokorski'den. Pokorski görünüşte sakın, uysal, hatta bir parça zayıf biriydi; kadınlara deli gibi düşküncü, eğlenceyi severdi, kimsenin kalbini kırmazdı. Rudin'se coşku, hayat ve cesaret dolu görünürdü, oysa içten içe soğuk ve onuruna dokunulmadıkça da neredeyse korkaktı: Öyle bir durumda duvarlara tırmanırdı. Her zaman insanların kendisine bağlanması için uğraşır ama bunu genel prensipler ve düşünceler adına yapıyormuş gibi davranırdı ve gerçekten de çoğu kişi üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Doğrusu, kimse sevmezdi onu; belki yalnızca ben bağlanmıştım ona. Diğerleri sadece onun boyunduruğundaydı... Oysa Pokorski'ye herkes kendiliğinden sokulurdu. Ayrıca Rudin her önüne gelenle konuşup tartışmaya hazırdı... Çok kitap okumamıştı ama gene de Pokorski'den ve hepimizden çoktu okudukları; dahası, sistemli bir aklı, çok geniş bir belleği vardı. Gençliği etkileyen de budur işte! Yanlış da olsa, birtakım yargılar, sonuçlar ver gençliğe, yeter! Tam anlamıyla dürüst bir insanın yapacağı şey değildir bu. Gençliğe, sizin ona gerçeği tam anlatamayacağınızı, çünkü onu sizin de bilmediğinizi söylemeyi deneyin... dinlemez artık sizi. Ama aldatamazsınız da onu. Yarım da olsa, gerçeği bildiğinize sizin de inanmanız zorunludur... Rudin'in hepimiz üzerinde öylesine güçlü bir etkisinin olması da bundandı. Bakın, demin az okuduğunu söyledim size. Ama felsefe kitaplarını okurdu ve kafasının öyle bir yapısı vardı ki, okuduğundan genel olan her şeyi çekip alıyor, konunun özünü kavlıyor, sonra bundan her yana aydınlık, gayet düzgün düşünce iplikleri salıyor, ruhsal ufuklar açıyordu. O zamanlar arkadaş grubumuz, doğrusunu söylemek gerekirse, çocuklardan, pek okumayan çocuklardan oluşmuştu. Felsefe, sanat, bilim, hatta yaşamın ta kendisi... bütün bunlar bizim için yalnızca birer sözcük, hatta belki de çekici, hoş, ama dağınık, birbirinden kopuk birer kavramdı. Bu kavramlar arasındaki genel bağlantıları,

dünyanın temel yasasını kavrayamıyor, sezemiyorduk; bunlardan belirsiz bir biçimde söz ediyor, ne olduklarını anlamaya çabalıyorduk... Rudin'i dinlerken başlangıçta o ortak bağlantıyı sonunda yakaladığımızı, sonunda perdenin kalktığını sandık! Tatalım ki kendi düşünceleri değildi bize anlattıkları –öyle olsa ne çıkar!– ama bildiklerimiz sağlam bir düzene kavuşmaya, darmadağın olan düşüncelerimiz ansızın toparlanmaya, düzene girmeye, karşımızda tıpkı her yanından esin ve ışık fışkıran bir yapı gibi belirginleşmeye başlamıştı. Anlamsız, gelişigüzel bir şey kalmamıştı: Her şeyde mantıklı bir zorunluluk, bir güzellik belirmiş, her şey aydınlık, aynı zamanda esrarlı bir anlam kazanmış, yaşamın birbirinden ayrı her olayı birden uyumlu olmuş ve bizler dehşetli bir tür kutsal saygı, bir tür huşu içinde, kalplerimiz tatlı tatlı çarparak kendimizi sonsuz gerçeğin canlı birer damarı, yüce bir amacın neferleri gibi hissetmeye başlamıştık... Bütün bunlar size komik gelmiyor mu?

Aleksandra Pavlovna yavaşça:

— Hiç gelmiyor! diye cevap verdi. Neden öyle düşündünüz? Tam olarak anlamıyorum sizi, ama anlattıklarınız benim için komik değil.

Lejnev sürdürdü konuşmasını:

— O zamandan bu yana akıllandık kuşkusuz. Bütün bunlar çocukça gelebilir bize... Ama tekrar söylüyorum, o günler çok şey borçluyduk Rudin'e. Pokorski ondan kıyaslanamayacak kadar yüksektydi, tartışması olamazdı bunun. Pokorski hepimizin içine ateş ve güç doldurmuştu. Kimi zaman kendini bezgin hissediyor, susuyordu. Sinirli, sağlıksız biriydi ama kanatlarını açmaya görsün... nerelere uçmazdı ki Tanrım! Gökyüzünün maviliklerine dalar giderdi! Ama Rudin'de, bu yakışıklı, boyu bosu yerinde delikanlıda ufak tefek çok şey vardı. İnsanları çekiştirdiği bile oluyordu. Her şeye karışma, her şeyi belirleme, açıklama tutkusu vardı. Bu telaşlı çabası bitmek bilmiyordu... Politik bir doğası

vardı! Onu o zaman tanıdığım gibi söz ediyorum ondan. Bununla birlikte, ne yazık ki, o zamandan bu yana hiç değişmemiş. Düşünceleri de aynı... otuz beş yıldır aynı!.. Herhangi birinin kendisi için bunu söyleyebilmesi kolay değildir.

— Otursanıza, dedi Aleksandra Pavlovna. Ne diye odanın içinde sarkaç gibi gidip geliyorsunuz?

Lejnev:

— Böyle daha iyiyim, dedi. Her şeyi anlatacağım size Aleksandra Pavlovna. Pokorski'nin çevresine girdikten sonra bambaşka biri olmuştum: Durulmuş, her şeyi sorup araştırmaya, derslerime çalışmaya, mutluluk duymaya, insanları saymaya başlamıştım. Kısacası, bir tapınağa girmiş gibiydim. Gerçekten de, hatırladığım kadarıyla toplantılarımız inanın çok iyi, hatta insanı duygulandıran şeylerdi. Düşünün, beş altı çocuk toplanmış, ortada bir mum yanıyor, iğrenç bir çay, yanında bayat mı bayat peksimetle servis yapılıyor; ama o anda görseniz bizi, konuştuklarımızı duysanız! Herkesin bakışında bir heyecan... yanakları alev alev... kalp atışları hızlanmış... Tanrı'dan, gerçeklerden, insanlığın geleceğinden, şiiirden söz ediyorduk; bazen saçmaladığımız oluyordu, olur olmaz şeylerden heyecanlanıyorduk ama ne zararı vardı ki bütün bunların!.. Pokorski, elin soluk yanağına dayayarak bağdaş kurup oturuyordu ama gözleri ıslıl ıslıl yanıyordu. Rudin odanın ortasında ayakta dikiliyor, konuşuyor, çok güzel konuşuyordu. Gören, kabaran dalgaların karşısında duran Demostenes sanırdı onu. Saçı başı karışık şairimiz Subbotin zaman zaman, uykudaymış gibi haykırıyor, bir Alman Protestan papazının oğlu olan, hiçbir nedenle bozmadığı sessizliği yüzünden aramızda derin bir düşünür olarak isim yapmış kırklık Scheller olanca ağırbaşlılığıyla sessizliğini koruyor, en neşelimiz, toplantılarımızın Aristofanes'i, neşeli Şçitov sesini çıkarmadan gülümsüyor, acemilerden iki üç genç kendilerinden geçmiş, büyük bir hazla dinliyordu... Gece kanatlanmış gibi sessiz, ahenkli geçiyordu. Sonunda gün ağarmaya başlı-

yordu; duygulanmış, neşeli, kalbimiz temiz, ayık –o zamanlar içkinin damlasını koymazdık ağzımıza–, ruhumuzda tatlı bir yorgunlukla evlerimize dağılıyorduk... Hatırlıyorum, bomboş sokaklarda içimiz huzur dolu yürüyorduk; yıldızlara bile, artık bize daha yakınlarmış, onları daha iyi anlıyormuşuz gibi güvenle bakıyorduk... Eh! Harikaydı o günler ve boş geçtiklerine inanmak istemiyorum! Evet, aslında boşa geçmediler, daha sonraları yaşamın bayağılaştırdığı arkadaşlarımız için bile boşa geçmediler... Böyle olan eski arkadaşlarımla sonradan öyle çok karşılaştım ki! Bakınca, basbayağı birer canavara dönüştüklerini sanıyordum, ama Pokorski'nin adını anar anmaz, iğrenç, karanlık bir odada hoş kokular dolu bir şişenin kapağını açmışsın gibi, soylu tüm duyguları bir anda kıpırdanmaya başlıyordu...

Sustu Lejnev. Solgun yüzü al al olmuştu.

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'in yüzüne şaşkın şaşkın bakarak,

— O zaman neden bozuştunuz Rudin'le? diye sordu.

— Onunla bozuşmadım, onu yurtdışında daha yakından tanıyınca uzaklaştım ondan. Ama daha Moskova'da bozuşabilirdik. O zaman da kötü bir oyun oynamıştı bana.

— Nasıl bir oyun?

— Anlatayım. Ben... nasıl anlatsam?.. Pek bana yakışan bir şey değil ama... her zaman kolay âşık olan biriydim ben.

— Siz mi?

— Evet, ben. Çok tuhaf, değil mi? Ne yaparsınız ki, gerçek... Neyse efendim, o sıralar çok tatlı bir kıza âşık olmuştum... Neden öyle bakıyorsunuz yüzüme? Kendimle ilgili çok daha ilginç bir şey de anlatabilirim size.

— Nasıl bir şey, izninizle öğrenebilir miyim?

— Mesela şöyle bir şey... Moskova'dayken geceleri bir randevuya gidiyordum... Kiminle buluşuyordum dersiniz? Bahçemin en uzak köşesindeki genç bir ıhlamur ağacıyla. İnce, düzgün bedenine sarılıyordum, o anda bütün doğayı ku-

caklıyormuşum gibi geliyordu bana; yüreğim genişliyor ve tüm doğa içime dolmuş gibi uyuşuyordu... Evet, o zamanlar böyle biriydim işte!.. Nasıl? Şiir yazmıyordum mu sanıyorsunuz? Yazıyordum efendim, hem de Manfred'i taklit ederek koca bir dram yazmıştım. Dramın kahramanlarından biri göğsü kanlı bir hayaletti ama kendi kanı değil –buraya dikkatinizi çekerim– insanlığın kanıydı... Evet efendim, evet, şaşırmayın lütfen... Ama kendi aşkımlı anlatıyordum. Bir kızla tanışmıştım...

Aleksandra Pavlovna,

— İhlamur ağacıyla randevuya gitmeyi bıraktınız mı yani? diye sordu.

— Bıraktım. Çok iyi yürekli, çok güzel, çok tatlı bir şeydi kız. Neşeliydi, aydınlık gözleri, çınlayan bir sesi vardı.

Aleksandra Pavlovna gülümseyerek,

— Çok güzel tasvir ediyorsunuz dedi.

Lejnev karşılık verdi:

— Siz de çok sert bir eleştirmensiniz... Neyse efendim, bu kız yaşlı babasıyla aynı evde kalıyordu... Ama fazla ayrıntıya girmeyeceğim. Yalnızca şu kadarını söyleyeceğim, öylesine iyi bir kızdı ki, mesela ondan yarım bardak çay istesiniz, bardağın dörtte üçünü doldurup getirirdi!.. İlk buluşmamızdan iki gün sonra içim kavrulmaya başlamıştı, bir hafta sonra artık dayanamadım, her şeyi anlattım Rudin'e. Âşık bir genç içini dökmeden duramaz; ben de tuttum, içimi olduğu gibi döktüm Rudin'e. O zamanlar onun etkisi altındaydım ve onun bu etkisi, ne yalan söyleyeyim, pek çok açıdan yararına oluyordu. Beni hor görmeyen, yontmaya çalışan ilk insan Rudin'di. Pokorski'yi büyük bir tutkuyla seviyordum ve onun ruhsal temizliği karşısında biraz çekiniyordum; ama Rudin'e daha yakın hissediyordum kendimi. Âşık olduğumu duyunca tarifsiz bir heyecana kapıldı: Beni kutladı, kucakladı ve hemen bu yeni duygumla ilgili bana akıl vermeye, önemini anlatmaya başladı. Ben de kulak kesildim hemen... Na-

sıl konuştuğunu biliyorsunuz. Söyledikleri olağanüstü bir etki yarattı üzerimde. Birden şaşılacak derecede saygı duymaya başladım kendime, ciddi bir tavır takındım, gülmeyi bıraktım. Hatırlıyorum, göğsümün üzerinde değerli sıvıyla dolu bir kap varmış, onu dökmekten korkuyormuşum gibi daha dikkatli yürümeye bile başlamıştım... Çok mutluydum. Daha çok da bana açıkça değer verildiği için mutluydum. Sevdığım kızla tanışmak istedi Rudin; aslını isterseniz, haniyse ben ısrar etmiştim tanışmaları için.

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'in sözünü kesti:

— Hah, anladım, şimdi anladım durumu. Rudin sevdiğiniz kızı elinizden aldı, bu yüzden bir türlü bağışlayamıyorsunuz onu... Yanılmadığıma bahse girerim!

— Ve bahsi kaybedersiniz, Aleksandra Pavlovna: Yanılıyorsunuz... Sevdığım kızı elimden almadı, böyle bir şeye kalkışmadı bile; ama gene de mutluluk umutlarımı yıktı. Gerçi şimdi soğukkanlılıkla hatırladığımda, bunun için ona teşekkür hazırım. Ama o zaman çıldıracak gibi olmuştum. Rudin'in bana kötülük etmek gibi bir niyeti yoktu, hatta tam tersiydi! Ama yaşamının her anında kendisinin de, başkalarının da her yaptığını –kelebekleri iğneledikleri gibi– sözcüklerle iğnelemek gibi lanetli bir alışkanlığı olduğundan, ikimize ilişkimizi, birbirimize nasıl davranmamız gerektiğini anlatmaya kalkıştı; zorba bir tavırla duygularımızı, düşüncelerimizi kendisine açıklamak zorunda bıraktı bizi, övdü, azarladı, hatta bizimle yazışmaya bile başladı, düşünebiliyor musunuz!.. Yani iyice şaşkına çevirdi bizi! O zaman bile o kızla evlenmemin güç olduğunu biliyordum (o kadar sağduyum kalmıştı) ama en azından birkaç ay Paul ve Virginie gibi mutlu yaşırdık... Oysa çok geçmeden aramızda anlaşmazlıklar, türlü gerginlikler, sözün kısası, tatsızlıklar başladı. Sonunda güzel bir sabah Rudin, bir dost olarak, kızın yaşlı babasına durumu bildirmeyi kutsal bir görev saydığını söyledi... Söylediğini de yaptı.

Aleksandra Pavlovna,

— Gerçekten mi? diye haykırdı.

— Evet, üstelik benim onayımı alıp yaptı bunu... İşin tuhaf yanı da burası!.. Kafamın nasıl karmakarışık olduğunu şimdi bile hatırlıyorum: Her şey fırlıdak gibi dönüyor, bir karanlık odadaymışım gibi beyazı siyah, siyahı beyaz, yalanı gerçek, olmayacak şeyleri de görev gibi görüyordum... Eh! Bunları düşündükçe şimdi bile utanıyorum! Rudin'in bir şeyi umursadığı yoktu... Nerdee! Çeşitli anlaşmazlıkların, kavgaların arasında, bir kırlangıcın göl üzerinde uçuğu gibi dolaşıp duruyordu ortalarda.

Aleksandra Pavlovna başını safça yana eğip, kaşlarını kaldırarak sordu:

— Ve sevdiğiniz kızı böylece ayrıldınız?

— Ayrıldım... hem de kötü bir biçimde, gururunu incitecek, kabaca, herkese göstererek, gereksiz bir biçimde göstererek... Ben ağladım, o da ağladı, daha neler oldu bilmiyorum... Gordion düğümü öyle gerildi ki, kesip atmak gerekliydi onu ama acı verici oldu! Ama dünyada her şeyin sonu iyi gelir. Kız iyi birisiyle evlendi, şimdi hali vakti de yerinde...

Aleksandra Pavlovna,

— Ama itiraf edin, bu yüzden gene de bağışlayamadınız Rudin'i... diye başlayacak oldu.

Lejnev sözünü kesti:

— Hiç de değil! Onu yurtdışına yolcu ederken çocuk gibi ağladım. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, o zaman bile içimde kuşku tohumu vardı. Onunla yurtdışında karşılaştığımda ise... Akıllanmıştım artık... Rudin'i gerçek kişiliğiyle görüyordum.

— Özellikle neyini görüyordunuz?

— Bir saat önce size söylediğim her şeyi. Neyse, bırakalım onu artık. Belki de her şey iyi sonuçlanır. Rudin'i tanımadan kendisini böyle sert yargılamadığımı kanıtlamak istedim size... Natalya Alekseyevna'ya gelince, bu konuda fazla bir şey söylemeyeceğim; ama kardeşinize dikkat edin.

— Kardeşime mi? Neden?

— Ona şöyle bir baksanıza. Yoksa bir şeyin farkında değil misiniz?

Aleksandra Pavlovna başını öne eğdi.

— Haklısınız, diye mırıldandı. Sanki... kardeşim... bir süredir onu tanıyamıyorum... Yoksa şey mi düşünüyorsunuz?..

Lejnevin alçak sesle,

— Yavaş olun! dedi. Sanırım buraya geliyor. İnanın bana Natalya çocuk değil, ama maalesef bir çocuk kadar deneyimsiz. Göreceksiniz, o küçük kız hepimizi şaşırtacak.

— Nasıl?

— Şöyle ki... Özellikle böyle kendi kendini yakan kızların, zehir falan içtiklerini bilmez misiniz? Onun öyle sakın durduğuna bakmayın siz: Büyük tutkuları ve öyle bir kişiliği var ki, of, of!

— Galiba şiire dalıyorsunuz. Sizin gibi ağırkanlı birine ben de volkan gibi görünüyorum herhalde.

Lejnevin gülümsedi.

— Yoo, hayır!.. Kişiliğinize gelince, bereket versin hiç yok kişiliğiniz.

— Bu ne küstahlık böyle?

— Bu mu? İnsaf edin, en büyük iltifattır bu...

Volintsev odaya girdi, Lejnev'le kız kardeşine kuşkuyla baktı. Son zamanlarda zayıflamıştı. Lejnev'le Aleksandra Pavlovna onunla konuşmaya başladılar ama Volintsev onların şakalarına cevap olarak yalnızca gülümsüyor ve yüzlerine, bir keresinde Pigasov'un ondan söz ederken söylediği gibi, kederli bir tavşan gibi bakıyordu. Ne var ki, yeryüzünde, yaşamında hiç değilse bir kez olsun bundan daha kötü bakmamış bir insan yoktur herhalde. Volintsev, Natalya'nın ondan uzaklaştığını ve Natalya'yla birlikte ayaklarının altında ki toprağın da çekildiğini hissediyordu.

VII

Ertesi gün pazardı ve Natalya geç kalkmıştı. Bir gün önce sabahtan akşama dek çok sessizdi; kendi gözyaşlarından utandığı için onları gizlemiş, gece de hiç uyuyamamıştı. Yarı giyinik halde küçük piyanosunun başında oturarak kâh Mlle. Boncourt'u uyandırmamak için yavaşça birkaç akor çalmış, kâh alnını piyanonun soğuk tuşlarına koyup uzun süre kıpırdamadan öylece durmuştu. Hep düşünüyordu ama Rudin'i değil, onun söylediği bir sözcüktü düşüncelere dalmasının sebebi. Arada bir Volintsev geliyordu aklına. Volintsev'in onu sevdiğini biliyordu. Ama biraz sonra çıkıyordu aklından Volintsev... Tuhaf bir heyecan vardı Natalya'nın içinde. Sabahleyin aceleyle giyinmiş, alt kata inmiş, annesine iyi sabahlar dedikten sonra bir fırsatını bulup soluğu bahçede almıştı... Ara sıra yağmur çiselemesine karşın sıcak, aydınlık, güneşli bir sabahtı. Alçak, kül rengi bulutlar masmavi gökyüzünde güneşi kapamadan süzülüyor, tarlalara yer yer, başlamasıyla bitmesi bir olan sağanaklar boşaltıyordu. Elmas gibi parıldayan iri damlalar gürültüyle dökülüveriyor, ışıltılı ağları arasında güneşin ışınları oynaşıyordu; biraz önce rüzgârın dalgalandırdığı otlar şimdi yağmurun suyunu istekle yutarken kıpırdamıyordu; ıslanan ağaçlar usulca hışırdatıyordu tüm yapraklarını; kuşlar durmadan ötüyor ve yağın yağmurun bu taptaze uğultusunun, şırıltısının arasında

onların dinmeyen cıvıltısını dinlemek insana haz veriyordu. Tozlu yollardan buğular yükseliyor, iri damlaların düştüğü kısımlar, hafiften alacalı bir renge bürünüyordu. Ama bulut uzaklaştı işte, bir yel esti, zümrüt gibi, altın gibi parladı otlar... Ağaçların yaprakları birbirine sokuldu... Her yandan güçlü bir koku yükseldi...

Natalya bahçeye çıktığında gökyüzünde hemen hiç bulut kalmamıştı. İnsanın kalbini hoş bir duyguyla, gizli bir içtenlikle ve belirsiz bir istekle dolduran bir tazelik, sakinlik vardı havada.

Natalya, renkleri gümüşe çalan kavak ağaçlarının arasında uzayan yolda havuz boyunca yürüyordu; ansızın, tam anlamıyla yerden bitmiş gibi Rudin çıktı karşısına.

Natalya şaşırdı. Onun yüzüne bakarak sordu Rudin:

— Yalnız mısınız?

— Evet, yalnızım, diye cevap verdi Natalya. Ama kısa bir gezinti yapmak için çıkmıştım! Eve dönmeliyim artık.

— Ben götüreyim sizi.

Natalya'nın yanı sıra yürüdü Rudin.

— Üzgün gibisiniz, dedi.

— Ben mi?.. Bense, sizin keyifsiz görüldüğünüzü söyleyecektim.

— Olabilir... Sık sık oluyor bana bu. Benim için olağan bir şey, ama sizin için değil.

— Neden? Beni bir şeyin üzemeyeceğini mi düşünüyorsunuz?

— Sizin çağınızda insanın yaşamdan keyif alması gerekir.

Natalya bir şey söylemeden birkaç adım attıktan sonra,

— Dmitri Nikolayeviç! dedi.

— Efendim?

— Anımsıyor musunuz... dün yaptığınız karşılaştırmayı... anımsıyor musunuz... hani meşe ağacıyla ilgili olanı...

— Evet, anımsıyorum. Ne oldu?

Natalya kaçamak bir göz attı Rudin'e.

— Neden siz... bu karşılaştırmayla ne demek istemiştiniz?

Rudin başını öte yana çevirdi, uzaklara baktı. Ona özgü ölçülü, anlamlı tavrıyla, onun bu tavrı dinleyicisine her zaman Rudin'in ruhunda sıkışmış şeylerin ancak onda birini söylemekte olduğunu düşündürürdü, şöyle başladı:

— Natalya Alekseyevna! Natalya Alekseyevna! Geçmişimden çok az söz ettiğimi fark etmiş olacaksınız. Hiç dokunmak istemediğim bazı teller vardır geçmişimde. Kalbimde... orada nelerin olup bitmiş olduğundan kime ne? Kalbimi başkalarına açmak kutsal bir şeyi küçültüyormuşum gibi gelir bana. Ama size karşı açık yürekliyim: Bende güven duygusu yaratıyorsunuz... Benim de herkes gibi sevdiğimi, acı çektiğimi sizden saklayamam... Ne zaman ve nasıl? Anlatmaya değmez; ama kalbim pek çok sevinç, pek çok acı tatmıştır..

Bir süre sustu Rudin, bir şey söylemedi. Sonra sürdürdü konuşmasını:

— Dün size söylediğim şey bir ölçüde benimle, şu andaki durumumla ilgiliydi. Ama bunu da anlatmaya gerek yok. Yaşamın o yanı benim için bitmiştir artık. Şimdi bana kalan, takır tukur bir köylü yük arabasında yakıcı, tozlu yollarda bir menzilden ötekine taşınmaktır... Bir yere varacak mıyım ya da ne zaman varacağım, orasını Tanrı bilir.. İyisi mi, siz kendinizden söz edin bana.

Natalya,

— Dmitri Nikolayeviç, gerçekten bir beklentiniz yok mu yaşamdan? diye sordu.

— Ah! Hayır! Çok şey bekliyorum, ama kendim için değil... Bir şeyler yapmaktan, bir şeyler yapmak mutluluğundan uzak kalmak istemem ama her türlü hazdan uzaklaştırdım kendimi. Benim umutlarım ve hayallerimle, kişisel mutluluğum arasında hiçbir ortak yan yoktur. Aşk... (Rudin bu sözcüğü söylediğinde omuz silkmişti) aşk benim için değildir; ben... aşka layık değilim; seven kadının erkeğini bütü-

nüyle isteme hakkı vardır, oysa ben bir bütün olarak veremem kendimi. Ayrıca hoş gitmek delikanlılara özgüdür, oysa ben yaşlıyım. Birilerinin başını döndürmek kim, ben kimim? Tanrı kendi başımı omuzlarımin üzerinde taşımama izin versin, yeter bana!

— Anlıyorum, diye mırıldandı Natalya, yüce amaçlara yönelen bir insan artık kendini düşünmemelidir; peki sizce bir kadın böyle birinin değerini bilemez mi? Bence tam tersine, bir kadın, bencillerden çabucak yüz çevirir... Bütün gençler, sizin deyiminizle bütün delikanlılar bencildir, âşık olduklarında bile yalnızca kendilerini düşünürler. Ama inanın bana, bir kadın yalnızca özverinin değerini bilmekle kalmaz, kendi de özverili olabilir.

Natalya'nın yanakları hafiften pembeleşmişti; gözlerinin içi de ıslık ıslık oldu. Rudin'le tanışmadan önce böylesine uzun hem de böyle heyecanlı bir konuşmayı asla yapmamıştı.

Rudin hoşgörülü bir gülümsemeyle,

— Kadınların yetenekleri konusunda düşüncelerimi birkaç kez dinlediniz, dedi. Jeanne d'Arc'ın yalnız başına Fransa'yı kurtarabileceğine inandığımı da biliyorsunuz... ama şimdi önemli olan bu değil. Ben sizden söz etmek istiyorum. Yaşamın eşiğindesiniz henüz... Sizin geleceğinize dair akıl yürütmek hem hoş, hem de yararlı bir şey... Bakın ne diyeceğim: Biliyorsunuz, dostunuzum ben sizin; kendime neredeyse akraba gibi yakın hissediyorum sizi... Bu nedenle sorumu yersiz bulmayacağınızı umarım: Söyleyin bakalım, şu ana kadar kalbiniz tam anlamıyla boş muydu?

Natalya kulaklarına kadar kızardı, bir şey söylemedi. Rudin durdu, Natalya da durdu.

Rudin,

— Bana kızmadınız ya? diye sordu.

Natalya,

— Hayır, dedi. Ama bana böyle bir soru soracağınızı hiç beklemiyordum...

Rudin,

— Bununla birlikte, diye ekledi, bana cevap vermeyebilirsiniz. Sırrınızı zaten biliyorum.

Natalya neredeyse korkuyla bakıyordu Rudin'in yüzüne.

— Evet... evet, dedi Rudin. Kimden hoşlandığınızı biliyorum. Şunu da söylemeliyim ki, bundan daha iyi bir seçim yapamazdınız. Harika biri; sizin değerinizi bilecektir. Yaşam tarafından örselenmemiş, yalın ve açık ruhlu bir insan... Sizi mutlu edecek...

— Kimden söz ediyorsunuz Dmitri Nikolaiç?

— Kimden söz ettiğimi anlayamadınız mı? Elbette Volintsev'den. Ne yani, doğru değil mi bu?

Natalya başını biraz öte yana çevirdi. Şaşkına dönmüştü.

Rudin,

— O da sizi sevmiyor mu sanki? dedi. İnsaf edin! Sizden gözünü ayırmıyor, her hareketinizi izliyor; hem sonra, aşk gizlenilebilir bir şey midir ki? Ayrıca siz de hoşlanmıyor musunuz ondan? Fark ettiğim kadarıyla anneniz de seviyor onu... Seçiminiz...

Natalya,

— Dmitri Nikolaiç! diye kesti Rudin'in sözünü.

Canı sıkkın bir tavırla hemen yakınındaki bir çalıya uzattı elini.

— Doğrusu bunu söylemek çok garip geliyor bana ama sizi temin ederim ki... yanılıyorsunuz.

— Yanılıyor muyum? diye tekrarladı Rudin. Sanmam... Sizinle daha yeni tanıştık, ama çok iyi tanıyorum sizi. Sizde gördüğüm, apaçık gördüğüm bu değişikliğin nedeni nedir öyleyse? Altı hafta önce gördüğüm gibi misiniz?.. Hayır Natalya Alekseyevna, kalbiniz boş değil sizin.

Natalya duyulur duyulmaz bir sesle,

— Olabilir, diye karşılık verdi. Ama gene de yanılıyorsunuz.

— Nasıl olur? diye sordu Rudin.

Natalya yüksek sesle,

— Bırakın beni, dedi, bir şey sormayın bana!

Ve çabuk adımlarla eve doğru yürüdü. Onu daha çok dehşete düşüren, birden içinde hissetmeye başladığı duygulardı.

Rudin arkasından yetişip durdurdu onu.

— Natalya Alekseyevna! diye başladı, bu konuşmamız böyle bitermez: Benim için de son derece önemli çünkü... Nasıl anlamalıyım sizi?

— Bırakın beni! diye tekrarladı Natalya.

— Natalya Alekseyevna, Tanrı aşkına!

Rudin'in yüzünde bir heyecan belirmiş, bembeyaz kesilmişti.

— Her şeyin anlıyorsunuz ya, beni de anlıyor olmalısınız! dedi Natalya ve Rudin'in tuttuğu elini çekip arkasına bakmadan uzaklaştı.

Rudin seslendi arkasından:

— Yalnızca bir sözcük! diye seslendi.

Natalya durdu, ama arkasına dönmedi.

Rudin,

— Çünkü karşılaştırmamla ne anlatmak istediğimi sordunuz, dedi. Bakın, sizi yanıltmak istemiyorum. Kendimden, geçmişimden ve... sizden söz ediyordum.

— Nasıl? Benden mi?

— Evet, sizden. Tekrar söylüyorum, sizi yanıltmak istemiyorum... O anda hangi duygudan, hangi yeni duygudan söz ettiğimi biliyorsunuz artık... Bugüne kadar böyle bir şey söylemeye cesaret edemezdim size...

Natalya birden elleriyle kapadı yüzünü, eve doğru koştu.

Rudin'le konuşmasının bu beklenmedik sonucu onu öylesine sarsmıştı ki, yanından koşarak geçtiği Volintsev'i fark etmemişti bile. Volintsev sırtını bir ağaca dayamış, kıpırdamadan duruyordu. Darya Mihaylovna'ya on beş dakika önce gelmiş, onu konuk salonunda bulup iki çift laf ettikten

sonra usulca salondan çıkmış ve Natalya'yı aramaya gitmişti. Âşık insanların önsezisiyle doğru bahçeye inmiş, Natalya'yla Rudin'i tam Natalya'nın elini Rudin'in elinden çektiği anda görmüştü. Birden kararmıştı Volintsev'in gözleri. Natalya'nın arkasından bir süre baktıktan sonra ağaçtan uzaklaştı, nereye, neden gideceğini bilemeden bir iki adım attı. Rudin, yanından geçerken gördü onu. Göz göze geldiler, başlarıyla selamlaştılar ve hiç konuşmadan ayrıldılar.

İkisi de şöyle geçirmişti içinden: "Bu böyle bitmez!"

Volintsev bahçenin ta dibine kadar yürüdü. İçinde bir acı vardı; içi bulanıyordu. Yüreğine kurşun gibi bir ağırlık çökmüştü ve arada bir kanı öfkeyle tepesine çıkıyordu. Gene yağmur çiselemeye başlamıştı. Rudin odasına çıkmıştı. Onun da içi rahat değildi: Düşünceleri kafasının içinde fırladık gibi dönüyordu. Genç, dürüst bir ruhun saf, beklenmedik bir dokunuşu kim olursa olsun herkesi etkiler.

Yemek masasında huzursuz bir hava vardı. Natalya, yüzü bembeyaz, sandalyesinde güçlkle oturuyor, başını hiç kaldırmıyordu. Volintsev, her zaman olduğu gibi gene onun yanında oturuyor, arada bir ona zoraki bir şeyler söylüyordu. Tesadüfen, o gün yemekte Pigasov da vardı. Masada en çok o konuşuyordu. Bir ara insanların da köpekler gibi kesik kuyruklu ve uzun kuyruklu diye ikiye ayrılabilceğini kanıtlamaya başladı. Şöyle diyordu: "Kuyruksuz insanlar ya doğuştan böyledirler ya da sonradan, kendi hataları nedeniyle kuyruksuz kalmışlardır. Durumları hiç iyi değildir kuyruksuzların: Her zaman başarısızdırlar, özgüvenleri yoktur. Ama uzun, tüylü kuyruklu insanlar mutludur. Kuyruksuzlara oranla daha aşağı, daha güçsüz olabilirler, ama özgüvenleri vardır. Kuyruklarını şöyle bir savurdular mı herkes hayran olur onlara. Ama şaşılacak şey de şudur: Kabul edersiniz ki, kuyruk bedenin hiçbir işe yaramayan bir bölümüdür; ne işe yarar kuyruk? Oysa herkes sizi meziyetlerinizi kuyruğunuzla göre değerlendirir."

Derin bir soluk aldıktan sonra ekledi:

— Ben kısa kuyruklu olanlardanım ve en acı olanı da, kendim kestim kuyruğumu.

Rudin pek ilgilenmez bir tavırla karşılık verdi:

— Yani sizden çok önce La Rochefoucauld'nun söylediği şeyi söylemek istiyorsunuz: Kendine inan ki başkaları da sana inansın.. Araya kuyruğu neden sıkıştırdınız, anlayamadım doğrusu.

Volintsev, gözleri çakmak çakmak, sert bir tavırla kesti Rudin'in sözünü:

— İzin verin, herkes düşüncesini açıklasın... Despotizm-den söz ediyorlar... Bence, sözüm ona zeki insanlardan daha büyük despot yoktur. Hepsinin canı cehennem!

Volintsev'in bu çıkışı salonda bir şaşkınlık yaratmıştı. Herkes susmuştu. Rudin dönüp Volintsev'e bakacak oldu, ama onun bakışına dayanamadı, başını öte yana çevirip gü-lümsedi, ağzını açmadı.

Pigasov "Vay canına! Demek sen de kuyruksuzlardan-sın!" diye geçirdi aklından. Natalya'nın kalbi korkudan du-racak gibiydi. Darya Mihaylovna uzun süre şaşkın şaşkın Volintsev'e baktı ve sonunda ilk konuşan o oldu: Bir arka-daşının, Bakan N. N.'nin olağanüstü köpeğinden söz etme-ye başladı...

Yemekten hemen sonra ayrılmak için kalktı Volintsev. Natalya'yla vedalaşırken tutamadı kendini, ona şöyle dedi:

—Neden böyle mahcup duruyorsunuz suçlu gibi? Siz hiç kimseye karşı suçlu olamazsınız!..

Bu söylediklerinden hiçbir şey anlamayan Natalya, arka-sından bakakaldı. Çay servisinden önce Rudin, Natalya'nın yanına gitti ve gazeteleri karıştırıyor gibi masanın üzerine eğilip fısıldadı ona:

— Bütün bunlar düş gibi, değil mi? Sizinle mutlaka baş başa konuşmam gerekiyor... hiç değilse bir dakika.

Mlle. Boncourt'a döndü,

— Aradığınız tefrika işte burada.

Sonra tekrar Natalya'ya doğru eğilip fısıldayarak ekledi:

— Saat on sularında taraçanın yakınlarında, leylaklı kameriyede olmaya çalışın, sizi bekleyeceğim...

Akşamın kahramanı Pigasov'du. Rudin savaş alanını ona bırakmıştı. Darya Mihaylovna'yı çok güldürdü Pigasov; önce karısının eteğinin dibinden otuz yıl ayrılmayan bir komşusundan söz etti. Adam o denli kadınlaşmış ki, bir keresinde Pigasov'la birlikte, küçük bir su birikintisinin üzerinden atlarken elini arkasına atmış, kadınların eteklerini kaldırdıkları gibi, tutup redingotunun eteğini kaldırmış. Arkasından başlangıçta mason, sonra melankolik olan, daha sonra da banker olma hevesine kapılan bir toprak sahibinin öyküsüne geçti.

Pigasov adama,

— Nasıl mason oldunuz siz Filipp Stepanıç? diye sormuş.

— Canım, bildik yolla: küçük parmağımın tırnağını uzattım.

Darya Mihaylovna en çok Pigasov aşktan söz etmeye başlayıp, kendisini de sevenlerin olduğunu, ateşli bir Alman kadının ona “iştah açıcı Afrikançik, boğuk seslim” bile dediğini anlatırken güldü. Darya Mihaylovna kahkahalarla gülüyordu ama, Pigasov'un anlattıkları yalan değildi: Aşk konusunda başarılarıyla övünmeye hakkı vardı. İnsanın istediği kadını kendine âşık etmesinden kolay bir şey olmadığını iddia ediyordu. Bir kadına peş peşe on gün, cennetin dudaklarında, mutluluğunsa gözlerinde olduğunu, öteki kadınların onun yanında basit birer bez parçası bile etmeyeceğini söylerseniz, on birinci gün kadın cennetin dudaklarında, mutluluğunsa gözlerinde olduğuna inanarak, sizi sevmeye başlarmış. Dünyada her şey olasıdır. Nereden bileceksiniz, belki de Pigasov haklıdır.

Saat dokuz buçukta Rudin kameriyedeydi. Gökyüzünün uzak, soluk derinliklerinde yıldızlar yeni yeni belirmeye başla-

mişti; batı yanı hâlâ kızıldı, orada gökyüzü ufka doğru daha bir aydınlık, temizdi sanki. Ağlayan akağaçların karanlık ağı arasından yarımay altın gibi parlıyordu. Öteki ağaçların kimisi gözü andıran binlerce ışıltılı aralıklarıyla üzgün devler gibi dikilmiş, kimisiyse birleşerek kapkaranlık kütleler oluşturmuştu. Tek yaprak kıpırdamıyordu. Leylakların, akasyaların üst dalları bir şeye kulak kabartıyor gibi ılık havada yukarıya doğru uzanıyordu. Hemen yakında ev bir karaltı olarak yükseliyordu. Uzun pencerelerinde noktalar halinde kırmızıya çalan ışıklar seçiliyordu. Hoş, sakin bir akşamdı, ama bu sessizliğin içinde gizlenmiş, tutku dolu bir soluk seziliyordu.

Rudin kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, ayakta duruyor, gergin bir dikkatle çevreyi dinliyordu. Kalbi çok hızlı çarpıyor, elinde olmadan soluğunu tutuyordu. Sonunda hafif, telaşlı ayak sesleri duyuldu ve kameriyeye Natalya girdi.

Rudin ona doğru koşup ellerini tuttu. Buz gibi soğuktu Natalya'nın elleri.

Rudin titrek bir fısıltıyla,

— Natalya Alekseyevna! diye başladı. Sizi bu akşam görmek istedim, çünkü... yarına kadar bekleyemedim... Bu sabah bile bilmediğim, ama artık kuşku duymadığım bir şeyi söylemek zorundayım size: Sizi seviyorum...

Rudin'in avucunun içinde hafiften titredi Natalya'nın elleri.

— Sizi seviyorum, diye yineledi Rudin. Bunca zaman nasıl aldanabildim, sizi sevdiğimi nasıl anlayamadım?.. Ya siz?.. Ya siz Natalya Alekseyevna, söyleyin bana, ya siz?..

Natalya güçlükle soluk alıyordu. Neden sonra,

— Görüyorsunuz, buraya geldim işte, diye mırıldandı.

— Yo, söyleyin, seviyor musunuz beni?

— Öyle sanıyorum ki... evet... diye fısıldadı Natalya,

Rudin, kızın ellerini daha da sıkı sıkı ve onu kendine çekmek istedi...

Natalya çabucak dönüp arkasına baktı.

— Bırakın beni, korkuyorum, biri bizi dinliyor gibi geliyor bana... Tanrı aşkına dikkatli olun. Volintsev tahmin ediyor.

— Boş verin Volintsev'i. Gördünüz, bugün karşılık bile vermedim ona... Ah Natalya Alekseyevna, ne mutluyum şu anda! Bundan böyle hiçbir şey ayıramaz bizi!

Natalya gözlerine baktı Rudin'in.

— Bırakın beni, diye fısıldadı. Eve dönmeliyim.

— Bir dakika... diye başladı Rudin.

— Hayır, bırakın, bırakın beni...

— Benden korkuyor gibisiniz...

— Hayır, ama eve dönmem gerek...

— Hiç değilse bir kez daha söyleyin...

— Mutlu olduğunuzu mu söylüyorsunuz? diye sordu Natalya.

— Ben mi? Yeryüzünde benden daha mutlu bir insan olmaz! Şüpheniz mi var yoksa?

Natalya başını hafifçe kaldırdı. Kameriyenin esrarlı, loş, gökyüzünden dökülen cılız ışığında soluk soylu, genç ve heyecanlı yüzü çok güzel görünüyordu.

— Biliyorsunuz, dedi, sizin olacağım ben.

— Ah, Tanrım! diye haykırdı Rudin.

Ama Natalya dönüp çıkmıştı kameriyeden. Rudin bir süre daha durdu, sonra ağır ağır kameriyeden çıktı. Ay yüzünü aydınlatıyor, dudaklarında bir gülümseme dolaşıyordu.

— Mutluyum, diye mırıldandı.

Kendi kendini inandırmak ister gibi bir kez daha mırıldandı:

— Evet, mutluyum.

Bedenini dikleştirdi, kıvrıkcık saçlarını silkti ve kollarını neşyle sallayarak hızla bahçenin derinliklerine doğru yürüdü.

Bu arada kameriyenin leylak dalları sessizce aralandı ve Pandalevski çıktı oradan. Dikkatlice sağına soluna bakındı, başını iki yana salladı, dudaklarını büzdü, anlamlı anlamlı "Demek böyle. Bunu hemen Darya Mihaylovna'ya bildirmek gerek," diye mırıldandı ve gözden kayboldu.

VIII

Eve döndüğünde Volintsev öylesine kederliydi, kız kardeşinin sorularına öylesine bezgin yanıtlar vermiş ve öylesine erken odasına kapanmıştı ki, Aleksandra Pavlovna bir ulak yollayıp Lejnevi çağdırtmaya karar verdi. Zor durumlarında her zaman Lejnevi'den yardım isterdi. Lejnevi de ona yarın geleceği haberini gönderdi.

Volintsev sabahleyin de neşesi yoktu. Çaydan sonra işlere göz atmaya gitmek niyetindeydi ama gitmemişti; pek sık yapmadığı bir şey yapmış, kanepeye uzanıp kitap okumuştur. Volintsev edebiyata düşkün değildi, şiirdense düpedüz korkardı. “Şiir gibi, akıl almaz bir şey bu,” der ve sözünün doğru olduğunu kanıtlamak için de ozan Aybulat'ın şu dörtlüğünü tekrar ederdi:

*Ve kederli günlerin sonuna dek
Ne mağrur deneyim, ne de mantık
Örseleyemez elleriyle
Unutmabenilerin kanlı yaşamlarını.*

Aleksandra Pavlovna endişeyle bakıyordu kardeşine, ama sorularıyla rahatsız etmiyordu onu. Bir araba yaklaştı kapıya. “Neyse, Tanrı'ya şükür, Lejnevi geldi...” diye düşündü Aleksandra Pavlovna. Uşak odanın kapısından, Rudin'in geldiğini haber verdi.

Volintsev elindeki kitabı yere atıp başını kaldırdı.

— Kim geldi? diye sordu.

— Rudin, Dmitri Nikolaiç Rudin, diye tekrarladı uşak.
Volintsev ayağa kalktı.

— Söyle gelsin, dedi.

Kız kardeşi Aleksandra Pavlovna'ya dönüp ekledi:

— Sen de yalnız bırak bizi kardeşim.

Aleksandra Pavlovna,

— Peki ama neden? diye sordu.

Volintsev öfkeyle kesti kız kardeşinin sözünü:

— Nedenini ben biliyorum. Senden rica ediyorum...

Rudin kapıdan girdi. Odanın ortasında duran Volintsev onu soğuk bir biçimde selamladı ve elini de uzatmadı.

Rudin,

— İtiraf edin, beklemiyordunuz beni, diye başladı.

Şapkasını pencerenin içine koydu. Dudakları hafiften çekiliyordu. Rahat olmadığı belliydi, ama bunu saklamaya çalışıyordu.

Volintsev karşılık verdi:

— Evet, beklemiyordum; özellikle de dünkü olaydan sonra. Çünkü ancak görevli birini yollayabilirdiniz bana...

Rudin otururken,

— Neyi ima ettiğinizi anlıyorum, dedi. Bu açık yürekliliğiniz için teşekkür ederim. Böylesi çok daha iyi. Dürüst, soylu bir insansınız, bu nedenle kendim geldim.

Volintsev,

— Kompliman yapmadan konuşsanız olmaz mı? dedi.

— Neden geldiğimi size açıklamak istiyorum.

— Tanışıyoruz, neden gelmeyeceksiniz ki? Ayrıca evimi ziyaretinizle ilk kez onurlandırmıyorsunuz.

Rudin,

— Dürüst bir insanın dürüst bir insana geldiği gibi geldim size, dedi. Şimdi bir konuda vereceğiniz kişisel kararınızı öğrenmek istiyorum... Çok güveniyorum size çünkü.

Volintsev, hâlâ odanın ortasında aynı yerde duruyor, arada bir bıyığını çekiştirerek Rudin'e kötü kötü bakıyordu.

— Sorun nedir? diye sordu.

— İzin verin... sizinle konuşmaya geldim, ama öyle birden olmaz kuşkusuz.

— Neden olmazmış?

— Üçüncü bir kişi söz konusu çünkü...

— Kim o üçüncü kişi?

— Beni anlıyorsunuz, Sergey Pavlıç.

— Dmitri Nikolaiç, sizi hiç anlamıyorum.

— İsterseniz...

Rudin'in sözünü kesti Volintsev:

— İstedğim tek şey açık konuşmanız!

Ciddi ciddi kızmaya başlamıştı.

Rudin suratını astı.

— İzninizle... dedi. Burada yalnızız... Size şunu söylemeliyim ki, ama sanırım anlıyorsunuz neden söz ettiğimi... (Volintsev sabırsızlıkla omuz silkti.) Size şunu söylemeliyim ki, Natalya Alekseyevna'yı seviyorum... ve onun da beni sevdiğini düşünüyorum.

Volintsev'in yüzü bembeyaz oldu, ama bir şey söylemedi, pencereye gidip arkasını Rudin'e döndü.

Rudin konuşmasını sürdürüyordu:

— Anlıyorsunuzdur Sergey Pavlıç, emin olmasaydım onun...

Volintsev sabırsızlıkla kesti Rudin'in sözünü:

— Rica ederim! Bundan hiç kuşkum yok... Ne olmuş? Keyfinize bakın! Yalnız bir şeyi anlayamıyorum, hangi şeytan dürttü de bu haberi vermek için bana geldiniz?.. Benimle ne ilgisi var bunun? Kimi sevdiğinizden, sizi kimin sevdiğinden bana ne? Doğrusu anlayamıyorum bunu.

Volintsev pencereden dışarı bakmayı sürdürüyordu. Sesi boğuktu.

Rudin ayağa kalktı.

— Neden geldiğimi, bizim... karşılıklı duygularımızı neden sizden gizlememeye karar verdiğimi anlatacağım Sergey

Pavliç. Size saygım büyük... İşte bunun için geldim; ben... ikimiz sizin karşınızda bir komedi oynamak istemedik. Natalya Alekseyevna'ya karşı duygularınızı biliyorum... İnanın, ben değerimin bilincindeyim: Onun kalbindeki yerinizi doldurmaya layık olmadığımın da farkındayım ama kaderde bu varsa, kurnazlığa, kandırmacaya başvurmak, numara yapmak daha mı iyi olurdu? Anlaşmazlıklarla veya dün yemekte olduğu gibi tatsızlıklarla karşılaşmak daha mı iyi? Siz söyleyin Sergey Pavliç.

Volintsev, kendini sakinleştirmeye çalışıyormuş gibi kollarını göğsünün üzerinde çaprazlamasına kavuşturdu.

Rudin devam etti:

— Sergey Pavliç! Canınızı sıktım, bunu hissediyorum... Ama anlamaya çalışın bizi... Size olan saygımızı kanıtlayacak, dürüstlüğünüzün değerini bildiğimizi gösterecek başka bir yolumuz olmadığını anlayın. Başka biri olsa içtenlik, tam bir içtenlik yersiz olabilirdi, ama size karşı bir zorunluluktan bu. Sırrımızın elinizde olduğunu düşünmek mutluluk veriyor bize...

Volintsev kendini zorlayarak bir kahkaha attı.

— Güveninize teşekkürler! dedi. Gerçi şunu da bilmenizi isterim, ne sizin sırrınızı öğrenmeyi ne de kendi sırrımı size açmayı istemem. Ayrıca sizinkinden de kendi malınızmış gibi söz ediyorsunuz. Ama izninizle, ikiniz adına konuşuyor gibisiniz. Demek ki Natalya Alekseyevna'nın bu ziyaretinizden ve amacından haberi olduğunu düşünebilirim, öyle mi?

Rudin bir an duraladıktan sonra,

— Hayır, dedi, Natalya Alekseyevna'ya amacımdan söz etmedim; ama düşüncemi paylaştığından eminim.

Volintsev bir süre sustuktan sonra, pencerenin camında parmaklarıyla trampet çalarak karşılık verdi:

— Bütün bunlar çok güzel. Yalnız ne yalan söyleyeyim, bana daha az saygı duysaydınız, çok daha iyi olurdu. Şunu bilirsiniz, bana saygınızın hiçbir anlamı yok benim için. Neyse, şimdi söyleyin bakalım benden ne istiyorsunuz?

— Bir şey istemiyorum sizden... ya da hayır! Bir şey istiyorum: Beni aşağılık, içten pazarlıklı biri bellememenizi, beni anlamanızı istiyorum... İçtenliğimden artık kuşku duymayacağınızı umuyorum... Dostça ayrılmamızı istiyorum Sergey Pavlıç... eskiden olduğu gibi, bana elinizi uzatmanızı istiyorum...

Rudin Volintsev'e yaklaştı. Volintsev ona dönüp bir adım geri çekilerek:

— Bağışlayın sayın bayım, dedi. Niyetlerinizin tamamen doğru olduğunu kabul etmeye hazırım; hepsinin çok güzel, hatta çok yüce olduklarını bile varsayabilirim ama biz sıradan insanlarız, kurabiyemizi yaldızlamadan yeriz ve sizinki gibi yüksek zekaların uçuşuna ayak uyduramayız... Sizin içtenlik saydığınızı biz sıkıcı ve uygunsuz buluruz... Sizin için yalın ve açık olan şey, bizim için anlaşılmaz ve muğlaktır... Bizim gizlediğimiz şeyle övünüyorsunuz: Nasıl anlayalım sizi?! Bağışlayın: Ne sizi arkadaş sayabilirim ne de elimi uzatırım... Bu sığ bir hareket olabilir; ama ne olsa ben de sığ biriyim.

Rudin pencerenin içinden şapkasını aldı ve üzgün bir sesle,

— Sergey Pavlıç! dedi, hoşça kalın. Beklentilerimde yanılmışım. Bu ziyaretim gerçekten çok tuhaf oldu; umuyordum ki siz... (Volintsev sabırsızlığını gösteren bir hareket yaptı) Bağışlayın, bu konudan söz etmeyeceğim artık. Her şeyi enine boyuna düşününce görüyorum ki, haklısınız ve başka bir tavır takınamazdınız. Hoşça kalın ve hiç değilse bir kez daha niyetlerimin temiz olduğunu söylememe izin`verin... Alçakgönüllülüğünüze inanıyorum...

Volintsev öfkeden titremeye başlamıştı.

— Bu kadarı da fazla ama! diye bağırды. Bana güvenmenizi hiçbir zaman istemedim sizden, bu nedenle de alçakgönüllülüğümü hesaba katmaya hiç hakkınız yok!

Bir şey söylemek istedi Rudin, ama yalnızca kollarını iki yana açtı, öne eğilip selam vererek çıktı odadan. Volintsev de kendini kanepeye attı, uzanıp yüzünü duvara döndü.

Kapıdan Aleksandra Pavlovna'nın sesi duyuldu:

— Girebilir miyim?

Volintsev hemen cevap vermedi, eliyle gizlice sildi yüzünü. Hafiften değişmiş sesiyle,

— Hayır Saşa, diye mırıldandı. Biraz sonra.

Yarım saat sonra Aleksandra Pavlovna tekrar kapıya geldi.

— Mihaylo Mihaylıç geldi, dedi. Onunla görüşmek istiyor musun?

— İstiyorum, dedi Volintsev. Buraya yolla onu.

Lejnev odaya girdi. Kanepenin yanındaki koltuğa otururken,

— Ne o, hasta mısın? diye sordu.

Volintsev hafifçe doğrulup dirseğine dayandı, uzun uzun arkadaşının yüzüne baktı ve Rudin'le konuşmasını baştan sona olduğu gibi anlattı. O güne kadar Natalya'ya olan duygularından Lejnev'e hiç söz etmemişti, ama bunun Lejnev için bir sır olmadığını seziyordu.

Volintsev hikâyesini bitirince Lejnev,

— Doğrusu çok şaşırttın beni kardeşim, dedi. Ondan pek çok tuhaflığı beklerim ama bu kadarı... Demek hâlâ öğreneceklerim varmış.

Volintsev heyecanlanmıştı.

— İnsaf ama! dedi. Bu kadarı düpedüz küstahlık! Adamı pencereden aşağı atmamak için zor tuttum kendimi. Övünmek için mi gelmişti, yoksa benden korktuğu için mi? Ne amaçla? Böyle bir durumda insan nasıl gelebilir...

Volintsev ellerini başının arkasına koyup sustu.

Lejnev sakindi.

— Yok kardeşim, öyle değil, dedi. Bana inanmayacaksınız ama, bunu iyi niyetle yaptı. Gerçekten... Dürüst ve içten bir tavırdı, anlıyor musun, üstelik güzel bir söylev vermek için fırsat da yaratıyordu. Ona gerekli olan da budur işte, başka türlü yaşayamaz... Ah, o dili, dili onun düşmanıdır... Ama aynı zamanda hizmetkârı da.

— Nasıl mağrur girdi odaya, nasıl konuştu, bilemezsin!..

— Başka türlü de olamazdı zaten. Kutsal bir görevi yerine getirmeye hazırlanıyor gibi ceketinin önünü ilikler. Onu ıssız bir adaya koymak sonra da bir köşeden ne yaptığını izlemek isterdim doğrusu... Hep yalınlıktan söz ediyor ya!

Volintsev,

— Tanrı aşkına söyler misin dostum, nedir bu şimdi, felsefe mi? diye sordu.

— Nasıl anlatsam sana? Bir açıdan felsefe, ama bir diğer açıdan hiç de öyle değil. Her saçmalığı felsefeye yüklemek olmaz.

Volintsev, Lejnev'in yüzüne baktı.

— Peki, sence yalan mı söylüyordu?

— Hayır oğlum, yalan söylemiyordu. Ama biliyor musun? Bu konuyu daha fazla konuşmaya değmez. Hadi dostum, pipolarımızı yakalım, Aleksandra Pavlovna'yı da buraya çağıralım... Onun yanında konuşmak da, susmak da daha kolaydır. Bize çay da ikram eder.

— Olabilir, dedi Volintsev. –Seslendi kız kardeşine.– Sağa, gel artık!

Aleksandra Pavlovna odaya girdi. Volintsev onun elini tutup kuvvetlice sıktıktan sonra dudaklarına götürdü.

* * *

Rudin eve karanlık, tuhaf bir ruh haliyle döndü. Yaptığı bağışlanamaz düşüncesizlik, çocukluk için kendi kendine kızıyor, sitem ediyordu. Biri boşuna şöyle dememişti: “Az evvel yaptığın aptallığın farkına varmaktan daha acı bir şey yoktur.”

Pişmanlık Rudin'in içini kemiriyordu. Dişlerinin arasından kendi kendine mırıldanıyordu:

“O toprak sahibine gitmek için şeytan dürttü herhalde! Ne saçma bir fikirdi! Sadece hakaret işitmeme neden oldu!..”

Darya Mihaylovna'nın evindeyse alışılmadık bir şey olmaktaydı. Ev sahibesi sabahtan beri ortalarda görünmemiş, yemeğe de inmemişti. Yanına girmesine izin verdiği tek kişi

olan Pandalevski'nin dediğine göre, başı ağrıyordu. Rudin, Natalya'yı da hemen hiç görmemişti: hep, Mlle. Boncourt'la birlikte odasında oturuyordu kız... Yemek salonunda karşılaştıklarında Natalya onun yüzüne öylesine üzgün bakmıştı ki, yüreği sızlamıştı Rudin'in. Natalya'nın yüzü değişmiş, dünden bu yana büyük bir mutsuzluk çökmüştü üzerine sanki. Belirsiz önsezilerin sıkıntısı, Rudin'i ezmeye başlamıştı. Kendini bir şekilde oyalamak için Basistov'la ilgilendi, onunla bir sürü şey konuştu. Basistov'un heyecanlı, büyük umutları olan, henüz kirlenmemiş inançlara sahip bir genç olduğunu fark etmişti. Darya Mihaylovna akşamüzeri iki saatliğine konuk salonuna indi. Rudin'e karşı nazik ama biraz daha mesafeliydi sanki; kâh gülümsüyor, kâh kaşlarını çatıyor, hım hım konuşuyor, daha çok imalı sözcükler kullanıyordu... Tam bir saraylı hanımefendi olmuştu... Aslında son günlerde de Rudin'den biraz soğumuş gibiydi. Darya Mihaylovna'nın dimdik duran başına bakarak düşünüyordu Rudin: "Sorun nedir acaba?"

Bu sorunun açıklığa kavuşması için pek uzun süre beklemesi gerekmedi. Gece saat on ikide karanlık koridorda odasına doğru yürürken ansızın biri eline bir pusula tutuşturdu. Dönüp baktı, bir kız uzaklaşıyordu. Natalya'nın oda hizmetçisine benzetmişti onu Rudin. Odasına girdi, uşağı yolladı, pusulayı açtı, Natalya'nın el yazısıyla şu satırları okudu:

"Yarın sabah saat yedide, daha geç değil, meşe koruluğunun bitimindeki Avdyuhin Göleti'nin kıyısına gelin. Başka hiçbir zaman olmaz. Bu bizim son buluşmamız olacak ve her şey sona erecek, eğer... Lütfen gelin. Bir karar vermemiz gerekecek..."

P.S. Ben gelmezsem bir daha görüşemeyeceğiz demektir: O zaman haber veririm size..."

Rudin düşünceye daldı. Pusulayı elinde evirip çeviriyordu; sonra yastığın altına koydu, soyunup yattı ama ancak uzun süre sonra hafif bir uykuya dalabildi ve saat daha beş olmadan uyandı.

IX

Natalya'nın Rudin'e randevu verdiği Avdyuhin Göleti uzun süre önce gölet olmaktan çıkmıştı. Otuz yıl önce bendi yıkılmış, o günden bu yana da ilgilenen olmamıştı onunla. Yalnızca, bazen vıcık vıcık dip çamuruyla kaplı düz, yassı tabanından ve bendin kalıntılarından burada daha önce gölet olduğu anlaşılabilirdi. Bir zamanlar hemen yakınında olan çiftlik de çoktan kaybolup gitmişti. Çiftlikten geriye iki kocaman çam ağacı kalmıştı; rüzgâr bu ağaçların yüksek, cılız, yeşil tepelerinde yıllardır hışırıyor, hüznle uğulduyordu... Sözde bu iki çamın altında işlenmiş korkunç bir cinayete dair esrarlı söylentiler dolaşıyordu halk arasında; ayrıca bu iki çamın her birinin bir insanın ölümüne neden olmadan yıkılmayacağı, daha önce burada üçüncü bir çamın olduğu, fırtınadan devrilip küçük bir kızı ezdiği söyleniyordu. Bu eski gölet ve çevresi herkesçe uğursuz sayılırdı; bomboş, çıplak, ıssız, güneşli günlerde bile insanın içini karartan bu bölge, uzun zaman önce kurumuş, ölmüş meşe korusunun yakınlığı yüzünden daha da hüznü, daha ıssız görünüyordu. Kocaman ağaçlardan kalma tek tük gri kütükler, alçak çalıların üzerinde insana hüznü veren hayaletler gibi yükseliyordu. Onlara bakmak insanın içine korku salıyordu: Sanki kötü ihtiyarlar bir araya toplanmış, korkunç şeyler planlıyorlardı. Bölgenin bir yanında belli belirsiz, dar bir patika kıvrılarak

uzuyordu. Bir zorunluluk olmadıkça hiç kimse Avdyuhin Göleti'nin yakınından geçmezdi. Natalya bu ıssız bölgeyi özellikle seçmişti. Darya Mihaylovna'nın evinden yaklaşık yarım verst uzaktaydı.

Rudin Avdyuhin Göleti'ne geldiğinde güneş çoktan doğmuştu, ama pek hoş bir sabah değildi. Süt beyazı bulutlar kaplamıştı gökyüzünü; rüzgâr ılık çalarak, çığlıklar atarak kovalıyordu onları. Rudin sımaşık dulavratotları ve artık kararmış ısırganlarla kaplı bendin üzerinde aşağı yukarı dolaşmaya başladı. İçi rahat değildi. Bu buluşmalar, bu yeni duygular onu etkiliyor ve özellikle dünkü pusuladan sonra heyecanlandırıyordu da. Sonucun yaklaşmakta olduğunun farkındaydı ve gizliden, için için acı çekiyordu; ne var ki, onun kendinden emin bir biçimde kollarını göğsünün üzerinde çaprazlamasına kavuşturup çevresini dikkatle gözden geçirdiğini gören hiç kimse böyle bir şeyi aklının ucundan geçirmezdi. Bir gün Pigasov onun için, Çin kuklaları misali, kafasının daima daha ağır geldiğini boşuna söylememişti. Ama ne denli güçlü olursa olsun sadece kafasının yardımıyla insanın kendi içinde bile neler olup bittiğini anlaması zordur... Rudin, onca akıllı, sağduyulu Rudin de, Natalya'yı sevip sevmediğini, acı çekip çekmediğini, Natalya'dan ayrılırsa ileride acı çekip çekmeyeceğini söyleyebilecek durumda değildi muhtemelen. Peki neden Lovelace'çılık* bile oynamadan –burada hakkını yememek gerekir Rudin'in– zavallı kızın aklını çelmişti? Şimdi neden içi titreyerek bekliyordu onu? Bunun tek cevabı vardı: Hiç kimse, tutkusu olmayan insanlar kadar kolay kaptırmaz kendini. Rudin bendin üzerinde aşağı yukarı dolaşıyor, Natalya'ysa tarlada ıslak otların arasında aceleyle ona gidiyordu.

* İngiliz yazar Samuel Richardson'un 1748'de yayımlanan "Clarissa: Or the History of a Young Lady" romanının başkahramanı Sir Robert Lovelace'a gönderme yapılıyor.

Natalya'nın oda hizmetçisi Maşa arkasından ona yetişmeye çalışırken şöyle diyordu:

— Hanımım! Hanımım! Ayaklarınız ıslanıyor.

Natalya onun ne dediğini dinlemiyor, sağına soluna bakmadan koşuyordu.

Maşa durmadan konuşuyordu:

— Ah, umarım bizi görmemişlerdir! Kimseye belli etmeden evden nasıl çıktık, aklım almıyor. Ya matmazel uyansaydı... İyi ki gideceğimiz yer uzak değil... –Birden bendin üzerinde olanca yakışıklılığıyla dolaşan Rudin'i görünce ekledi.– İşte kendileri orada. Ama öyle açık bir yere çıkmakla hiç iyi etmemiş, aşağıda bekleseydi daha iyi olurdu.

Natalya durdu.

— Sen burada, çamların dibinde bekle Maşa, dedi ve gölete indi.

Rudin de onun yanına indi ve şaşkınlık içinde durdu. Natalya'nın yüzünde daha önce böyle bir ifade görmemişti. Natalya'nın kaşları çatık, dudakları kısık, bakışı dik ve sertti.

— Dmitri Nikolaiç, diye başladı. Kaybedecek zamanımız yok. Beş dakikalığına geldim. Annemin her şeyi bildiğini size söylemem gerek. Önceki gün Bay Pandalevski bizi gözetlemiş ve buluşmamızı anneme anlatmış. Her zaman annemin casusluğunu yapar zaten. Dün annem yanına çağırırdı beni.

— Tanrım! diye haykırdı Rudin. Korkunç bir şey bu... Anneniz ne dedi?

— Kızmadı, azarlamadı yalnızca bu düşüncesizliğim için sitem etti bana.

— O kadar mı?

— Evet, sonra da beni sizin karınız olarak görmektense, ölü görmeyi yeğleyeceğini söyledi.

— Gerçekten tam böyle mi dedi?

— Evet. Arkasından da, aslında benimle evlenmeyi falan düşünmediğinizi, can sıkıntısından bana öylesine kur yaptığınızı, böyle bir şeyi sizden hiç beklemediğini ekledi; bunun-

la birlikte, sizinle öyle sık görüşmeme göz yumduğu için kendisinin de suçlu olduğunu söyledi... Benim sağduyulu olduğumu sanıyormuş, onu bu yaptığımınla çok şaşırtmışım... Daha neler söylediğini hatırlamıyorum.

Natalya bütün bunları tekdüze, zor duyulur bir sesle söylemişti.

Rudin,

— Peki Natalya Alekseyevna, siz ne cevap verdiniz? diye sordu.

— Ne mi cevap verdim? diye tekrarladı Natalya. Ya siz şimdi ne yapmak niyetindesiniz Dmitri Nikolaîç?

— Tanrım! Tanrım! diye haykırdı Rudin. Korkunç bir şey bu! Böylesine çabuk!.. Böylesine anı bir darbe!.. Anneniz o kadar kızdı demek?

— Evet... evet, sizin adınızı duymak istemiyor.

— Çok korkunç bir şey bu! Anlaşılan hiç umut yok, öyle mi?

— Hiç.

— Neden bu kadar şanssız! İğrenç biri şu Pandalevski!.. Ne yapmak niyetinde olduğumu sordunuz, değil mi Natalya Alekseyevna? Şu anda başım dönüyor, bir şey düşünecek durumda değilim... Yalnızca şanssızlığımı hissedebiliyorum... Sizin soğukkanlılığınızı nasıl koruyabildiğinize de şaşıyorum!..

— Benim için kolay olduğunu mu sanıyorsunuz? dedi Natalya.

Rudin bendin üzerinde gidip gelmeye başladı. Natalya gözüne ayırmıyordu ondan.

Bir süre sonra Rudin,

— Anneniz sorular sormadı mı size? dedi.

— Sizi sevip sevmediğimi sordu.

— Ee... Ne cevap verdiniz?

Natalya bir süre sustuktan sonra,

— Yalan söylemedim, dedi.

Rudin elini tuttu Natalya'nın.

— Daima ve her şeyde soylu, yüce gönüllüsünüz! Ah genç kız kalbi, pırıl pırıl, altın gibidir! Peki, evlenmemizin olanaksızlığı konusunda anneniz kesin kararını vermiş gibi miydi?

— Evet, kesin kararlıydı. Söyledim size, benimle evlenmek niyetinde olmadığınızdan emin.

— Demek benim bir sahtekâr olduğumu düşünüyor! Neyimle hak ettim bunu?

Rudin başını ellerinin arasına aldı.

Natalya,

— Dmitri Nikolaiç! dedi. Zamanımızı boşuna harcıyoruz. Unutmayın, son kez görüşüyorum sizinle. Ağlamak, ah vah etmek için gelmedim buraya ki gördüğünüz gibi ağlamıyorum; sizden tavsiye almaya geldim.

— Nasıl bir tavsiye verebilirim size Natalya Alekseyevna?

— Nasıl bir tavsiye mi? Erkeksiniz siz; size inanmaya alıştım, sonuna kadar da inanacağım. Söyleyin bana, niyetiniz nedir?

— Niyetim mi? Sanırım anneniz evden kovacaktır beni.

— Olabilir. Dün sizinle ilişkisini kesmek zorunda kalacağını söyledi bana... Ama soruma hâlâ cevap vermediniz.

— Hangi sorunuza?

— Bu durumda ne yapmamız gerek, ne düşünüyorsunuz?

— Ne mi yapacağız? dedi Rudin. Elbette, boyun eğeceğiz.

Natalya, tane tane konuşarak,

— Boyun eğelim demek, dedi.

Dudakları bembeyaz olmuştu.

Rudin devam etti:

— Kadere boyun eğmeli. Elden ne gelir! Bunun ne kadar acı, ağır, dayanılmaz olduğunu çok iyi biliyorum; ama bir düşüünün Natalya Alekseyevna, yoksul biriyim ben... evet, el-

bette çalışabilirim; ama zengin olsaydım bile, ailenizden zorla koparılmayı, annenizin öfkesini kaldırabilir miydiniz?.. Hayır Natalya Alekseyevna; bunu düşünmek bile gereksiz. Besbelli, bir arada olmak kaderimizde yokmuş, hayalini kurduğum o mutluluk benim için değilmiş!

Natalya birden elleriyle yüzünü kapadı, ağlamaya başladı. Rudin yanına gitti. Heyecanla,

— Natalya Alekseyevna! dedi, sevgili Natalya! Yalvarırım, ağlamayın, acı çektirmeyin bana, sakın olun...

Natalya başını kaldırdı. Gözyaşları arasından parlıyordu gözleri.

— Sakin olmamı istiyorsunuz, dedi, sizin düşündüğünüz şey için ağlamıyorum... Bana acı veren o değil: Bana acı veren, sizinle ilgili yanlışlığa düşmüş olmak... Hem de nasıl! Sizden tavsiye almaya geliyorum, hem de böyle bir anda, ilk söylediğiniz şu oluyor: Boyun eğelim... Boyun eğmekmiş! Özgürlüktü, özveriydi derken gerçekte anlatmak istediğiniz buymuş meğer, ve...

Ama sesi kısıldı Natalya'nın, sözünün sonunu getiremedi.

Rudin şaşkın bir durumdaydı.

— Ama, Natalya Alekseyevna... diye başladı. Unutmayın ki... söylediklerimi yadsımıyorum... yalnız...

Natalya kendini toparlayıp konuşmasını sürdürdü:

— Annem beni sizin karınız olarak görmektense ölü görmeyi yeğleyeceğini söylediğinde ne cevap verdiğimi sordunuz. Benim anneme cevabım şu oldu: Ben de başkasıyla evlenmektense ölmeyi yeğlerim... Oysa siz boyun eğmekten söz ediyorsunuz! Demek haklıydı annem: Yapacak başka bir işiniz olmadığı için, can sıkıntısından benimle gönül eğlendirmek istemişsiniz...

Rudin ısrarlı,

— Yemin ederim size Natalya Alekseyevna... inanın bana... diye başladı.

Ama Natalya dinlemiyordu onu.

— Neden durdurmadınız beni? Neden kendinizi... karşı-
mıza çıkacak engelleri hesaba katmadınız? Bunları söyle-
mekten utanıyorum... ama nasıl olsa her şey bitti.

Rudin,

— Sakinleşmeniz gerek Natalya Alekseyevna, diye başla-
yacak oldu, ne yapabileceğimizi birlikte düşünmeliyiz...

Sözünü kesti Natalya:

— Özveriden çok söz ediyordunuz, ama biliyor musu-
nuz, bugün şu anda şöyle deseydiniz bana: “Seni seviyorum,
ama evlenemem seninle, gelecek güvencem yok, ama uzat
bana elini, benimle gel”, biliyor musunuz, gelirdim sizinle;
biliyor musunuz, her şeyi göze alırdım... Demek lafla peynir
gemisi yürümüyor... Önceki gün Volintsev’in karşısında ol-
duğu gibi, şimdi de korktunuz!

Rudin’in yüzü kıpkırmızı olmuştu. Natalya’nın bu bek-
lenmedik çıkışı onu şaşırtmış, son söylediğiye gururuna do-
kunmuştu.

— Şu anda çok sinirlisiniz Natalya Alekseyevna, diye
başladı. Bana nasıl acımasızca hakaret ettiğinizi bilemezsi-
niz. Umarım, haklı olduğumu, bana hiçbir sorumluluk yük-
lemediğini söylediğiniz o mutluluğu geri çevirmemin benim
için ne zor olduğunu zamanla anlarsınız. Sizin huzurunuz
benim için dünyada her şeyden önemlidir ve yararlanmaya
kalkışsaydım dünyanın en aşağılık insanı olurdum...

Natalya gene sözünü kesti Rudin’in:

— Olabilir, olabilir, belki de haklısınız; ne söylediğimi bil-
miyorum ben. Ama şimdiye kadar güveniyordum size, her
sözünüze inanıyordum... Bundan böyle düşünerek, ölçüp bi-
çerek konuşun lütfen, içi boş şeyler söylemeyin. Size sizi sev-
diğimi söylediğimde ne anlama geldiğini biliyordum ben, her
şeye hazırdım... Artık bana, verdiğiniz bu ders için size teşekkür
edip hoşça kalın demek kalıyor.

— Tanrı aşkına biraz durun Natalya Alekseyevna, yalva-
rırım durun! Yemin ederim, beni küçük görmeyi hak etme-
dim. Kendinizi benim yerime koyun. Hem size hem kendime

karşı sorumluyum. Sizi en derin bir sevgiyle sevmeseydim... aman Tanrım! Hemen şimdi benimle birlikte kaçmanızı önerirdim size... Anneniz er geç bağışlar bizi... ve o zaman... Ama kendi mutluluğumu düşünmeden önce...

Sustu Rudin. Natalya'nın, gözlerinin içine diktiği bakışı şaşırtmıştı onu.

Natalya,

— Bana dürüst biri olduğunuzu kanıtlamaya çalışıyorsunuz Dmitri Nikolaiç, dedi, ama bundan hiç kuşum yok. İlerisini düşünerek hareket edebilecek biri değilsiniz siz; iyi ama ben bunu mu öğrenmek istiyorum, bunun için mi geldim buraya?..

— Hiç beklemiyordum Natalya Alekseyevna...

— Hah! Ağzınızdan kaçırdınız işte! Evet bütün bunları beklemiyordunuz; beni tanıımıyordunuz. Hiç endişelenmeyin... sevmiyorsunuz beni, ben de kimseye zorla yamanmak istemem.

Rudin,

— Sizi seviyorum! diye haykırdı.

Natalya şöyle bir dikleşti.

— Belki de, dedi. Ama nasıl seviyorsunuz beni? Söylediğiniz her sözcüğü hatırlıyorum Dmitri Nikolaiç. Hatırlayın, tam bir eşitlik olmadan aşkın da olmayacağını söylemişsiniz bana... Siz benim için çok yükseklerdesiniz, sizin denginiz değilim... Cezalandırılmayı hak ettim! Kendinize daha yakışır işlerle ilgilenmelisiniz. Bugünü hiç unutmayacağım... Elveda...

— Natalya Alekseyevna, gidiyor musunuz? Gerçekten böyle mi ayrılacağız?

Rudin elini uzattı Natalya'ya. Natalya durdu. Rudin'in yalvarmaklı sesi bir an duralatmıştı onu. Bir süre sustuktan sonra,

— Hayır, dedi. İçimde bir şeylerin çatırdadığını hissediyorum... Buraya gelirken, sizinle konuşurken hummaya tutulmuş gibiydim, aklımı başıma toplamam gerekiyor. Olmamalı bu, kendiniz de söylediniz, olmayacak bu. Tanrım, buraya gelirken kafamda evimle, bütün geçmişimle vedalaşıyordum;

ya ne oldu? Kiminle karşılaştım burada? Korkağın biriyle... Hem ailemden ayrılmaya katlanamayacağımı nereden biliyordunuz? “Anneniz karşı... Ne korkunç!” Sizden bütün duyduğum bu işte. Bu siz misiniz, Rudin bu mu? Hayır! Elveda... Ah! Beni sevseydiniz, şimdi hissederdim bunu, şu anda... Hayır, hayır, elveda!..

Natalya hızla döndü, çoktan telaşlanmaya başlamış, durmadan ona işaretler eden Maşa’nın yanına koştu.

Rudin seslendi Natalya’nın arkasından:

— Siz korkuyorsunuz, ben değil!

Natalya’ysa ona hiç kulak asmadan, tarlada eve doğru çabuk adımlarla uzaklaştı. Kimseye görünmeden yatak odasına kadar gitti; ama ayağını eşikten atar atmaz gücü tüken-di ve kendini kaybedip Maşa’nın kollarına yığıldı.

Rudin’se uzun bir süre daha bendin üzerinde durdu. Sonunda silkinip toparlandı, ağır adımlarla patıkaya kadar gitti, patıkada yavaş yavaş yürümeye başladı. Çok utanmış... ve üzülmüştü. “Nasıl olur?” diye düşünüyordu. “On sekiz yaşında bir kız... Yok, tanıyamamışım onu... Olağanüstü bir kızmış. Ne güçlü bir iradesi varmış... Çok haklı; benim ona duyduğum sevgi değil hak ettiği...” Kendi kendine: “Duyduğum mu? Şimdi sevgi duymuyor muyum ona yoksa? Her şey böyle bitecek ha! Karşısında ne küçük, ne zavallı bir duruma düştüm!” diye sordu.

Yaylı bir arabanın hafif sesi Rudin’i başını kaldırıp bakmak zorunda bıraktı. Karşıdan ona doğru her zamanki yaylısıyla Lejnev geliyordu. Rudin başını hafifçe eğerek selam verdi ve aklına ansızın bir şey gelmiş gibi patikadan yana sapıp, Darya Mihaylovna’nın evine doğru yürüdü.

Lejnev ona yol verip arkasından baktı ve bir süre düşündükten sonra o da atının başını çevirip, o geceyi evinde geçirdiği Volintsev’in yanına geri döndü. Volintsev hâlâ uyuyordu. Uşağa onu uyandırmamasını söyledi, çayı beklerken balkonda oturup piposunu yaktı.

X

Volintsev saat onda kalktı; Lejnev'in balkonda oturduğunu öğrenince çok şaşırdı ve odasına gelmesi için haber yolladı ona.

— Ne oldu? diye sordu. Eve gitmeyi düşünüyordun ya.

— Evet, ama yolda Rudin'le karşılaştım... Kırdaki tek başına yürüyordu, yüzü de allak bullaktı. Eve gitmekten vazgeçtim, geri döndüm.

— Rudin'le karşılaştığın için mi geri döndün?

— Yani, doğrusunu istersen, neden döndüğümü ben de bilmiyorum; belki de seni hatırladım, biraz oturmak istedim seninle. Eve gitmek için daha zamanım vardı.

Volintsev acı acı gülümsedi,

— Evet, dedi, Rudin'i görüp de beni düşünmemek olanaksız artık... –Seslendi.– Uşak! Bize çay getir.

İki arkadaş çay içmeye başladı. Lejnev çiftlik işlerinden, ambarları yeni sistem tahtayla örtmekten söz ediyordu...

Volintsev birden ayağa fırladı, masaya yumruğunu öyle güçlü vurdu ki fincanlar, tabaklar şangırdadı.

— Hayır! diye bağırdı. Daha fazla dayanamayacağım artık! O çokbilmiş düelloya davet edeceğim, ya o öldürsün beni ya da ben onun o akıllı alnına bir mermi saplayayım.

— Ne oluyor, ne yapıyorsun? diye sordu Lejnev. Sakin ol! Ne biçim bağıryorsun öyle! Pipomu düşürttün bana... Neyin var?

— O adamın adını duyunca çıldırıyorum, kanım beynime sığıyor.

Lejnev piposunu yerden alırken,

— Yeter be kardeşim, yeter! dedi. Utanmıyor musun hiç! Boş ver! Şeytan görsün yüzünü!..

Volintsev odanın içinde aşağı yukarı dolaşarak:

— Bana hakaret etti... Evet! Hakaret etti bana. Sen de kabul etmelisin bunu. Önce anlayamadım: Şaşırtıyordu beni; böyle bir şeyi kim bekleyebilirdi ki ondan? Ama benimle kimsenin dalga geçemeyeceğini göstereceğim ona... O melun filozofu keklik gibi avlayacağım, alnından vuracağım.

— Bununla çok şey geçecek eline sanki! Bu arada kız kardeşinden de söz etmiyorum. Biliyorum, kolay heyecanlanırsın sen... Kız kardeşini falan düşünmezsin! Ama başkası söz konusu olunca... ne yani, filozofu öldürdükten sonra işlerin yoluna girecek mi?

Volintsev kendini koltuğa attı.

— Öyleyse alıp başımı bir yerlere giderim! Burada kederden yüreğim ezildi; çıkış yolu bulamıyorum.

— Gideceksin demek... bak o zaman iş değişir işte! Buna bir diyeceğim olamaz. Hem sana ne önereceğim, biliyor musun? Gel beraber Kafkasya'ya veya mantı yemeye Ukrayna'da bir yere gidelim. Harika olur dostum!

— Tamam, ama kız kardeşimi kime bırakacağız?

— Niçin Aleksandra Pavlovna da bizimle gelmesin? Gerçekten harika olacak. Onunla ilgilenmeyi ben üzerime alıyorum! En küçük bir eksiği olmayacak, isterse her sabah penceresinin dibinde serenat yaparım, arabacılarını kolonyalarla yıkarım, geçeceği yollara çiçekler sererim. İnan kardeşim, yeniden doğmuş gibi oluruz; öyle eğlenir, öyle kocaman göbeklerle buraya döneriz ki, hiçbir aşk umurumuzda olmaz!

— Sen hep işin şakasındasın Mişa!

— İnan, şaka değil söylediğim. Harika bir şey düşündün. Volintsev gene yükseltti sesini:

— Hayır! Saçmalık bu! Ben vuruşmak, onunla vuruşmak istiyorum!..

— Yine aynı şey! Eh kardeşim, bugün çok öfkелisin!..

Uşak elinde bir zarfla girdi.

— Kimden? diye sordu Lejnev.

— Dmitri Nikolayeviç Rudin'den. Lasunski'lerin adamı getirdi.

Volintsev,

— Rudin'den mi? diye sordu. Kime?

— Size efendim.

— Bana ha... ver buraya.

Volintsev mektubu aldı, zarfı çabucak açıp okumaya başladı. Lejnev dikkatle onu izliyordu: Volintsev'in yüzünde tuhaf, handiyse neşeli bir şaşkınlık ifadesi vardı. Kollarını iki yana sarkıttı.

Lejnev sordu:

— Nedir o?

Volintsev mektubu Lejnev'e uzatarak alçak sesle,

— Oku, dedi.

Lejnev okumaya başladı. Rudin şöyle yazıyordu:

“Sayın Bay Sergey Pavloviç!

Bugün Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılıyorum ve bir daha dönmek üzere gidiyorum buradan. Sanırım şaşırtmıştır sizi bu, özellikle dünkü olaydan sonra. Böyle bir karar vermeye beni neyin zorladığını size açıklayamam; ama nedense, buradan ayrılışımı size haber vermek zorunda olduğumu düşündüm. Beni sevmiyor, hatta kötü biri olduğumu düşünüyorsunuz. Kendimi aklamak niyetinde değilim: Zaman temize çıkaracak beni. Bence önyargılı bir insana düşüncelerinin yanlışlığını, haksızlığını kanıtlamaya çalışmak yararsızdır ve bir erkeğe de yakışmaz. Beni anlamak isteyenler anlar, anlamak istemeyen veya anlayamayanın suçlamalarıysa hiç ilgilendirmez beni. Hakkınızda yanılmışım. Be-

nim gözümde, eskiden olduğu gibi gene soylu, dürüst bir insan olarak kalacaksınız; ancak yetiştığınız ortamdan çok yukarılara çıkacağınızı düşünüyordum... Bunda yanıldım işte. Elden ne gelir?! Bana ne ilk kez oluyor bu, ne de son kez. Tekrar söylüyorum: Gidiyorum buradan. Size mutluluklar dilerim. Kabul edersiniz ki, son derece içten bir dilektir bu; umarım artık çok mutlu olursunuz. Belki zamanla benimle ilgili düşüncelerinizi değiştirirsiniz. Bir gün görüşür müyüz, bilmiyorum, ama ne olursa olsun, her zaman yürekten saygı duyacağım size.

D. R.

P.S. Size olan iki yüz ruble borcumu T... ilindeki köyüme gider gitmez yollayacağım. Ayrıca rica ederim, bu mektuptan Darya Mihaylovna'ya söz etmeyiniz.

P.P.S. Son, ama çok önemli bir ricam daha olacak: Şimdi buradan gideceğime göre, umarım Natalya Alekseyevna'nın yanında ziyaretimden söz etmezsiniz..."

Lejnev mektubu okuyup bitirince hemen sordu Volintsev:

— Evet, ne diyorsun?

— Ne diyebilirim! dedi Lejnev. Doğulular gibi, şaşkınlıktan parmağını ağzına sokup "Allah! Allah!" derim. Bundan başka bir şey yapamaz insan. Gidiyormuş demek!.. Eh, yoluna halılar sermeli! Ama ilginç olan bir şey var ortada: Sana bu mektubu yazmayı bir *görev* bilmiş, sana yaptığı ziyaret de bir *görev*di... Bu tipler görev bilerek adım başı bir şeyler yaparlar. Lejnev bir gülümsemeyle *post-scriptum*'u göstererek ekledi: Evet, her şey bir görev, her şey borç...

Volintsev yüksek sesle,

— Ne cafcaflı şeyler yazmış! dedi. Benim hakkımda yazılmış, bulunduğum ortamdan daha yükseklerle çıkacağı-

mı düşünüyormuş... Ne saçmalık, Tanrım! Şiirden de berbat bir şey bu!

Lejnev bir şey söylemiyor, yalnızca gözleri gülümsüyordu. Volintsev ayağa kalktı.

— Darya Mihaylovna'ya gideceğim, dedi. Bütün bunların ne anlama geldiğini öğrenmek istiyorum...

— Acele etme dostum: Bırak, çeksin gitsin. Onunla ne diye tekrar karşılaşacaksın? Nasıl olsa, gidiyor artık, daha ne istiyorsun? İyisi mi git yat, uyu. Bütün gece yatağın içinde döndün durdun çünkü. Artık işlerin yoluna giriyor...

— Nereden bu sonuca vardın?

— Bana öyle geliyor. Evet, sen şimdi git uyu, ben de kız kardeşinin yanına gideyim, biraz da onunla oturayım.

— Hiç uyumak istemiyor canım. Niçin uyuyayım ki!.. İyisi mi gidip tarlalara bakayım, dedi Volintsev paltosunun eteğini düzeltirken.

— O da olur. Git dostum, git tarlalara bak.

Lejnev böyle dedikten sonra Aleksandra Pavlovna'nın bölümüne geçti. Aleksandra Pavlovna'yı konuk salonunda buldu. İçtenlikle karşıladı onu Aleksandra Pavlovna. Lejnev'i gördüğüne her zaman sevinirdi. Ama yüzündeki hüznün ifadesi kaybolmamıştı. Rudin'in dünkü ziyareti huzursuz etmişti onu.

Aleksandra Pavlovna,

— Kardeşimin yanından mı geliyorsunuz? diye sordu. Bugün nasıl durumu?

— Fena değil. Tarlalara bakmaya gitti.

Aleksandra Pavlovna bir süre sustuktan sonra, mendilinin dantelini dikkatle incelerken,

— Söyleyin lütfen, dedi, şeyin nedenini biliyor musunuz?..

— Rudin'in onu görmeye gelmesinin nedenini mi? Evet, biliyorum: Vedalaşmaya gelmiş.

Aleksandra Pavlovna başını kaldırdı.

— Nasıl? Vedalaşmaya mı?

— Evet. Duymadınız mı yoksa? Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılıyor.

— Ayrılıyor mu?

— Hem de bir daha dönmek üzere. En azından öyle söylüyor.

— Peki ama, bütün olanlardan sonra nasıl anlamak gerekir bunu?..

— Bu başka bir konu! Anlamak zor ama, öyle işte. Herhalde bir şeyler oldu orada. Tel fazla gerilmişti, sonunda koptu.

— Mihaylo Mihaylıç, diye başladı Aleksandra Pavlovna, söylediklerinizden hiçbir şey anlamıyorum; sanırım eğleniyorsunuz benimle...

— Yemin ederim eğlenmiyorum... Gidiyor diyorum size, tanıdıklarına mektupla haber bile veriyor. Doğrusunu isterseniz, bazı bakımlardan gayet de iyi ediyor; fakat gitmesi kardeşinizle konuştuğumuz çok hoş bir girişimi engellemedi de değil.

— Neymiş o? Ne girişiminden söz ediyorsunuz?

— Şöyle ki, kardeşinize sizi de yanımıza alıp bir geziye çıkmamızı önerdim. Sizinle ilgilenmeyi de özellikle ben üzerime almıştım...

— Aman ne güzel! diye haykırdı Aleksandra Pavlovna. Benimle nasıl ilgileneceğinizi düşünebiliyorum... Açlıktan öldürürsünüz beni.

— Beni tanımadığınız için böyle diyorsunuz Aleksandra Pavlovna. Benim görgüsüz, kütük gibi biri olduğumu düşünüyorsunuz, tam bir kütük, bir odun... Oysa şeker gibi eriyebilirim ben, günlerce diz çökmüş durabilirim, biliyor musunuz?

— İtiraf edeyim ki bunu görmeyi çok isterdim!

Birden ayağa kalktı Lejnev.

— Evlenin benimle Aleksandra Pavlovna, bu söylediklerimin hepsini göreceksiniz.

Aleksandra Pavlovna kulaklarına kadar kızardı. Şaşkın bir durumda,

— Ne dediniz Mihaylo Mihaylıç? diye sordu.

Lejnev,

— Uzun zamandan beri binlerce kez ta dilimin ucuna gelen şeyi, dedi. Sonunda söyleyebildim işte, gerisi size kalmış artık. Sizi zor durumda bırakmamak için hemen gidiyorum. Karım olmak istiyorsanız... Şimdi gidiyorum. Raziysanız adam yollayıp çağırtın beni: o zaman anlarım...

Aleksandra Pavlovna durdurmak istedi Lejnev'i, ama o hızlı adımlarla uzaklaştı, şapkasız bahçeye çıktı, kapıya yaslanıp uzaklara bakmaya başladı.

Biraz sonra oda hizmetçisinin sesini duydu arkasında:

— Mihaylo Mihaylıç! Hanımefendinin yanına buyurun. Sizi çağırmamı emrettiler.

Mihaylo Mihaylıç döndü, oda hizmetçisi kadının başını iki eliyle tuttu, alnından öperek kadını şaşkına çevirdi ve Aleksandra Pavlovna'nın yanına gitti.

XI

Lejnev'le karşılaştıktan sonra eve dönen Rudin, odasına kapanıp iki mektup yazdı: Biri Volintsev'e (bunu biliyor okuyucu), diğeriye Natalya'ya. Bu ikinci mektubun üzerinde uzun süre durdu, çok yerini karalayıp yeniden yazdı, sonunda ince bir mektup kâğıdına özenle temize çekti ve olabildiğince küçük katlayıp cebine koydu. Yüzünde sıkıntılı bir ifadeyle odanın içinde birkaç kez aşağı yukarı gidip geldi, pencerenin önündeki koltuğa oturup elini başına destek yaptı; gözyaşları hafiften ıslatmıştı kirpiklerini... Ayağa kalktı, bütün düğmelerini ilikledi, uşağı çağırdı, Darya Mihaylovna'ya onu görüp göremeyeceğini sorması için yolladı.

Uşak çabuk döndü, Darya Mihaylovna'nın onu beklediğini söyledi. Rudin, Darya Mihaylovna'nın odasına gitti.

Darya Mihaylovna iki ay önce olduğu gibi gene odasında kabul etti onu. Ama şimdi yalnız değildi. Yanında her zamanki gibi alçakgönüllü, kanlı canlı, temiz yüzlü, duygulu görünen Pandalevski vardı.

Darya Mihaylovna Rudin'i gayet nazik karşıladı, Rudin de önc eğilerek kibarca selamladı onu; ama biraz deneyimli birisi, daha ilk bakışta, ikisinin de yüzündeki ifadeden, açığa vurulmamış olsa bile aralarında bir tatsızlığın olduğu anlardı. Darya Mihaylovna'nın ona kızdığını biliyordu Rudin. Darya Mihaylovna'ysa, Rudin'in her şeyden haberi olduğunu sezinliyordu.

Pandalevski'nin getirdiği haber Darya Mihaylovna'yı fena bozmuştu. Sosyete gururu ayaklanmıştı. Rudin gibi yoksul, bir memuriyeti dahi olmayan kimin nesi olduğu bilinmeyen biri onun kızına, Darya Mihaylovna Lasunskaya'nın kızına randevu verecek kadar küstahlaşmıştı!

Şöyle demişti Darya Mihaylovna:

— Tatalım ki zeki biridir, bir dâhidir! Bu neyi değiştirir ki? Bundan sonra herkes benim damadım olmayı ummaya kalkışmaz mı?

Pandalevski,

— Uzun süre gözlerime inanamadım, diye araya girmişti. Bir insanın toplumsal durumunu bu kadar bilmemesine şaşırdım doğrusu!

Darya Mihaylovna çok heyecanlanmış, Natalya'yı da epeyce hırpalamıştı.

Rudin'e oturmasını söyledi. Oturdu Rudin; ama evin neredeyse efendisi olan eski Rudin değildi artık, hatta iyi bir dost, yakın bir konuk bile değildi. Bir anda olmuştu bu... Suyun bir anda buza dönüşmesi gibi.

— Darya Mihaylovna, diye başladı Rudin, konukseverliğiniz için teşekkür etmek için geldim size. Bugün köyümden bir haber aldım, hemen oraya gitmek zorundayım.

Darya Mihaylovna dikkatle baktı Rudin'in yüzüne.

“Önce davrandı, sanırım durumu biliyor,” diye düşündü, “sıkıntılı bir açıklamadan kurtarmaya çalışıyor beni; böylesi daha iyi. Akıllı insan başka oluyor!”

Sonra yüksek sesle şöyle dedi:

— Gerçekten mi? Ah, ne fena! Ne yaparsınız! Umarım bu kış Moskova'da görüşürüz. Zaten biz de yakında ayrılıyorduk buradan.

— Moskova'ya gelip gelemeyeceğimi bilmiyorum Darya Mihaylovna; ama eğer durumumu toparlarsam size uğramayı bir görev bileceğim.

Bu kez Pandalevski şöyle geçirdi içinden:

“Vay canına! Önceden efendi gibi buyruklar verir dururdun, şimdi bak ne güzel konuşuyorsun!”

Her zaman olduğu gibi, tane tane konuşarak sordu:

— Herhalde kötü bir haber aldınız köyünüzden?

Rudin soğuk bir tavırla,

— Evet, dedi.

— Hasat mı kötü acaba?

— Hayır... Başka bir durum var... —Darya Mihaylovna’ya döndü Rudin.— İnanın Darya Mihaylovna, evinizde geçirdiğim günleri hiç unutmayacağım.

— Ben de Dmitri Nikolaiç, aramızdaki dostluğu her zaman keyifle hatırlayacağım... Ne zaman yola çıkıyorsunuz?

— Bugün, yemekten sonra.

— O kadar çabuk!.. Neyse, size iyi yolculuklar dilerim. Bununla birlikte, işleriniz çabuk biterse, döndüğünüzde bakarsınız burada oluruz.

Rudin, kalkarken,

— Pek sanmam, dedi. Bağışlayın, size olan borcumu şimdi ödeyemeyeceğim. Ama köyüme varır varmaz...

Darya Mihaylovna Rudin’in sözünü kesti:

— Bırakın Dmitri Nikolaiç! Bunu söylemeye utanmıyorsunuz!.. Ama saat kaç oldu?

Pandalevski yeleğinin cebinden altın saatini çıkarıp pembe yanağını kolalı, beyaz yakalığına yaslayarak baktı.

— İki buçuk, dedi.

Darya Mihaylovna,

— Giyinmeliyim, dedi. Güle güle Dmitri Nikolaiç!

Rudin kalktı. Darya Mihaylovna’yla konuşmasının baştan sona özel bir havası vardı. Aktörler rollerini böyle prova eder, diplomatlar da resmi toplantılarda önceden hazırlanmış cümlelerini böyle tekrarlar...

Rudin çıktı. Soyluların, onlar için artık gereksiz insanları fırlatıp atmaya dahi tenezzül etmediklerini, balodan kalma bir mendil, yedikleri şekerin kâğıdı, bir şey çıkmamış piyan-

go bileti gibi, yere öylece bırakıverdiklerini deneyiminden biliyordu şimdi.

Çabucak topladı eşyalarını, sabırsızlıkla ayrılış saatini beklemeye başladı. Evde onun ayrılmak niyetini duyan herkes hayret içindeydi; uşaklar bile şaşkınlıkla bakıyordu ona. Basistov üzüntüsünü gizlemiyordu. Natalya, Rudin'le karşılaşmaktan açıktan açığa kaçıyor. Onunla göz göze gelmeye çalışıyordu ya, Rudin gene de bir fırsatını bulmuş, yazdığı mektubu Natalya'nın eline sıkıştırmayı başarmıştı. Yemek masasında Darya Mihaylovna, Moskova'ya gitmeden önce görüşebileceklerini umduğunu bir kez daha söyledi ama Rudin cevap vermedi. Rudin'le en çok Pandalevski konuşuyordu. Rudin'in içinden birkaç kez yerinden fırlayıp onun pembe yanaklarını tokatlamak gelmişti. Mlle. Boncourt gözlerinde kurnaz ve tuhaf bir ifadeyle sık sık bakıyordu Rudin'in yüzüne: Yaşlı, çok zeki av köpeklerinin bakışlarında bazen böyle bir ifade görülebilir... İçinden şöyle geçiriyordu sanki Mlle. Boncourt: "Ya! Gördün mü şimdi!"

Nihayet saat altıyı vurdu, Rudin'in yaylısını kapıya getirdiler. Herkesle vedalaşmak için acele ediyordu. Morali çok bozuktu. Bu evden böyle ayrılacağını hiç düşünmemişti: Kovuyorlardı onu sanki... Zoraki gülümseyerek herkesi selamlarken şöyle düşünüyordu: "Nasıl oldu bütün bunlar?! Ne diye öyle acele ettim ki? Ama bitti işte!" Son bir kez daha baktı Natalya'ya, yüreği burkuldu: Natalya hüznü bir veda sitemiyle dolu bakışını ondan ayırmıyordu.

Rudin çabucak indi merdivenden, yaylısına atladı. Basistov ilk menzile kadar onu geçirmek istediğini söyleyip yanına oturdu.

Yaylı avludan köknar ağaçları arasında uzanan geniş şoseye çıkınca Rudin,

— Hatırlıyor musunuz, diye başladı, Don Quijote düşüşün sarayından ayrıldığında silah taşıyıcısına ne der, hatırlıyor musunuz? "Özgürlük, dostum Sancho, insanın sahip ol-

duğu en değerli şeylerden biridir ve Tanrı'nın bir lokma ek-mek verdiği, karnını doyurmak için başkalarına boyun eğ-mek zorunda kalmayan insanları daha mutlusuz yoktur!" Don Quijote'nin o zaman hissettiklerini şimdi ben hissediyorum... Dilerim, sevgili dostum Basistov, bir gün gelir, aynı duyguyu siz de tadarsınız!

Basistov, Rudin'in elini sıktı; dürüst gencin kalbi, duygu dolu göğsünde hızla çarpmaya başlamıştı. Menzile kadar Rudin insanın özelliklerinden, gerçek özgürlüğün öneminden söz etti; heyecanlı, ağırbaşlı ve içten konuşuyordu. Ayrılık zamanı geldiğindeyse Basistov kendini tutamadı ve Rudin'in boynuna sarılıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Rudin'in yanaklarından da gözyaşları yuvarlanıyordu ama Basistov'dan ayrıldığı için ağlamıyordu; gözyaşları gururu incindiği içindi.

Natalya odasına gidip Rudin'in mektubunu okudu.
Şöyle yazıyordu Rudin:

"Sevgili Natalya Alekseyevna, buradan gitmeye karar verdim. Yapabileceğim başka bir şey yok. Açıkça kovulmadan önce gideyim dedim. Benim gitmemle birlikte bütün tatsızlıklar bitecek ve maalesef, arkamdan kimse de üzülmecek sanırım. Başka ne bekleyebilirim?.. Hayat böyle işte! Ama neden mi yazıyorum size?

Muhtemelen sizden ebediyen ayrılıyorum, ayrıca sizde, hak ettiğimden daha kötü bir anı bırakmak da benim için çok acı olurdu. İşte bunun için yazıyorum. Ne kendimi aklamaya ne de kendimden başka birini suçlamaya niyetim var: Elimden geldiğince durumu açıklamak istiyorum, o kadar... Son günlerdeki olaylar öylesine beklenmedik biçimde, öylesine çabuk gelişti ki...

Bugünkü buluşmamız unutulmayacak bir ders oldu benim için. Evet, haklıydınız: Tanıyamamıştım sizi, oysa tanı-

dığımı sanıyordum! Yaşamım boyunca her çeşit insanla işim oldu; birçok kadınla, genç kızla yakınlaştım; ama sizinle tanıştığımda ilk kez *tam anlamıyla* temiz, dürüst bir insan tanımış oldum. Alışık olduğum bir şey değildi bu, dolayısıyla değerinizi bilemedim. Tanıştığımız ilk günden etkinize kapıldım, bunu fark etmiş olacaksınız. Yanınızda saatler geçirdim ama gene de tanıyamadım sizi; tanımaya çalıştığımı bile söyleyemem... Bir de tuttum, sizi sevdiğimi düşünebildim! Bu suçumun cezasını çekiyorum şimdi.

Daha önce de bir kadını sevmiştim, o da beni sevmişti... Benim ona, onun da bana karşı duyguları çok karmaşıktı; sıradan bir kadın olmadığı için duyguları da sıradan değildi. Gerçeği görememiştim o zaman, şimdi tekrar karşıma çıktığında da göremedim... Sonunda tanıdım onu, ama çok geç... Geçmiş geri getiremezsiniz... Ortak bir hayatımız olabilirdi, ama artık olanaksız bu... Böyle bir aşka yeteneğim olup olmadığını bile bilemezken, sizi hayali değil, kalpten gelen gerçek bir sevgiyle sevebileceğimi nasıl kanıtlayabilirim size?!

Doğa çok şey verdi bana; biliyorum bunu ve yapmacık bir utançla size alçakgönüllülük göstermeye kalkışmayacağım, özellikle de şimdi, benim için böyle acı, böyle utanılacak bir anda... Evet, doğa çok şey verdi bana; ama gücüme yakışır bir şeyler yapamadan, arkamda değerli bir iz bırakmadan ölüp gideceğim. Yeteneklerim boşuna yok olup gidecek: Benden olan bir meyve göremeyeceğim. Eksik bir şey var bende... ama bunun ne olduğunu ben de bilmiyorum... İnsanların kalbini kıpırdatmaya, aynı zamanda kadınların kalbini kazanmaya yarayan şey yok bende sanırım; yalnızca akılla üstünlük sağlamak hem sağlam değil, hem de yararsız. Tuhaf, neredeyse komik bir kaderim var benim: Kendimi olanca tutkuyla, bütün varlığımla bir şeye adıyor, sonra geri çekilemiyorum. Sonunda benim bile inanmadığım saçma bir şey için feda edeceğim kendimi... Tanrım! Otuz beş yaşından sonra gene bir şeyler yapmaya hazırlanmak!..

Şimdiye kadar hiç kimseye böyle dökmedim içimi; günah çıkarıyorum şimdi.

Ama beni bırakalım artık. Sizden söz etmek, size birkaç öğüt vermek istiyorum: Başka bir şeye de yaramam zaten... Henüz gençsiniz, ama daha ne kadar yaşarsanız yaşayın, her zaman kalbinizin sesini dinleyin; kendi aklınızın da, başkalarının aklının da dediğine uymayın. Şuna inanın, yaşadığınız çevre ne denli olağan, ne denli sıkıysa, o kadar iyidir; önemli olan orada yeni köşeler aramak değil, tüm değişikliklerin sırası geldiğinde gerçekleşmesidir. “Ne mutlu gençliğinde genç olana...” Ama şunu da belirtmeliyim, bu öğütler sizden çok banadır.

Size itiraf ediyorum Natalya Alekseyevna, çok kötü bir durumdayım. Darya Mihaylovna’ya karşı her zaman içtendim. Geçici de olsa, kendime bir liman bulduğum için mutluydum... Şimdi gene ortalarda derbeder dolaşıp duracağım. Sizin sohbetinizin, yakınlığınızın, o dikkatli, zeki bakışınızın yerini ne doldurabilir?.. Kabahat bende; ama kabul edersiniz ki, kaderin bir oyunuydu bize bu. Ancak bir hafta önce sizi sevdiğimin farkına varabilmişim. Sizdense aynı şeyi önceki akşam bahçede ilk kez duydum sizden... Ama o zaman söylediklerinizi şimdi hatırlatmanın ne yararı var? İşte, bugün gidiyorum, utancım la gidiyorum, sizin acımasız sözlerinizle, yanımda en küçük bir umut olmadan... Ve siz hâlâ bilmiyorsunuz size karşı ne kadar suçlu olduğumu... Aptalca bir açık yürekliliğim vardır benim, tuhaf bir gevezeliğim... Ama bunlara ne gerek var şimdi? Gidiyorum, ebediyen.

(Rudin burada Natalya’ya Volintsev’e gittiğini anlatmış, ama sonra vazgeçmiş, o bölümü karalamış, sonra da Volintsev’e yazdığı mektuba ikinci *post-scriptum*’u eklemişti.)

Bu sabah acımasız bir alayla bana söylediğiniz gibi, kendimi bana daha çok yakışan uğraşlara vermek için dünyada tek başıma kalacağım. Ne yazık! Gerçekten verebilsem ken-

dimi bu uğraşlara, sonunda yenebilsem şu tembelliğimi... Ama hayır! Şimdiye kadar nasılsam gene öyle olacağım... Önüme çıkan ilk engelde, bütünüyle dağılıyorum; sizinle olan olay gösterdi bunu bana. Hiç değilse, aşkımı ilerideki işime, yapmam gereken şeylere feda edebilseydim; ama üzerime düşen sorumluluktan düpedüz korktum, bu nedenle sizi hak etmiyorum. Her şeyinizi bırakıp bana gelmenizi hak etmiyorum... Ama bütün bunlar iyi sonuç verebilir. Bu denemeden belki de daha temiz, daha güçlü çıkarım.

Size mutluluklar dilerim. Elveda! Arada bir hatırlayın beni. Umarım, benden söz edildiğini duyacaksınız.

Rudin”

Natalya, Rudin’in mektubunu dizinin üzerine bıraktı, bakışını döşemeye dikip uzun süre kıpırdamadan oturdu. Bu mektup Natalya’ya, o sabah Rudin’den ayrılırken elinde olmadan Rudin’in onu sevmediğini haykırdığında ne denli haklı olduğunu her şeyden iyi kanıtlıyordu! Ama bu rahatlatmamıştı onu. Kıpırdamadan oturuyordu. Sanki kapkaranlık birtakım dalgalar hiç ses çıkarmadan başının üzerinde kırılıyor, o da buz gibi kesilmiş, dilini yutmuş gibi dibe çöküyordu. İlk hayal kırıklığı herkese ağır gelir; ama içten, kendini aldatmak istemeyen, havailik ve mübalağadan uzak bir ruh için dayanılmaz ölçüde ağırdır. Natalya çocukluğunu, akşamüzerleri dolaşmaya çıktıklarında hep gökyüzünün karanlık yanına değil de aydınlık, güneşin kızılığının olduğu yanına doğru yürümek isteyişini hatırladı. Şimdi yaşam, önünde kapkaranlık duruyordu, ışığıysa arkasını dönmüştü...

Natalya’nın gözleri dolu doluydu. Gözyaşları her zaman iyiye işaret değildir. Göğüste uzun süre kaynadıktan sonra gözlerden nihayet, önce zorlanarak, sonra giderek daha kolay, daha tatlı; boşandıkları zaman ferahlatıcı, yararlı olurlar; hüznün sessiz iç sıkıntısını dağıtırlar... Ama soğuk, dam-

la damla gelen gözyaşları da vardır: Bunlar, üzerine kocaman, ağır bir kütüğe benzeyen bir üzüntünün çöktüğü kalpten süzülen gözyaşlarıdır; insanı ferahlatmaz, rahatlatmazlar. Çaresizlik böyle gözyaşı dökerek ağlar; böyle göz yaşlarını dökmeyen kişi, henüz o kadar da mutsuz değildir. O gün bunların hepsini tatmıştı Natalya.

Aradan iki saat geçti. Natalya kendini toparladı, kalktı, gözlerini sildi, mumu yaktı, mumun alevinde Rudin'in mektubunu sonuna kadar yaktı, külünü pencereden dışarı attı. Sonra Puşkin'den rasgele bir sayfa açtı, gözüne ilk ilişen mısraları okumaya başladı (çoğu zaman böyle fal bakardı). Karşısına çıkan şuydu:

Geri gelmeyecek günlerin hayali, huzursuz eder hissedeni:
Hem kalmamıştır artık sihri,
Hem kemirir anıların yılanı,
Onları pişmanlıkla ananı

Natalya durup, dudaklarında soğuk bir gülümsemeyle aynada kendine baktı ve başını hafifçe aşağı yukarı salladıktan sonra konuk salonuna indi.

Darya Mihaylovna, Natalya'yı görür görmez alıp kendi odasına götürdü onu ve yanına oturttu; sevgiyle yanağını okşarken bir yandan da dikkatle, handiyse merakla onun gözlerinin içine bakıyordu. Gizli bir şaşkınlık vardı Darya Mihaylovna'nın içinde: İlk kez kendi kızını gerçekte hiç tanımadığı düşüncesi gelmişti aklına. Pandalevski'den onun Rudin'le buluştuğunu duyduğunda hem kızmış, hem de Natalya gibi akli başında bir kızın böyle bir şeyi nasıl yapabildiğine şaşmıştı. Daha sonra Natalya'yı yanına çağırıp ona –Avrupa görmüş bir hanımefendiye hiç yakışmayacak biçimde bağırarak– söylenmeye başladığında, Natalya'nın katı cevapları, bakışlarındaki ve davranışlarındaki kararlılık Darya Mihaylovna'yı şaşırtmış, hatta korkutmuştu.

Rudin'in tam anlaşılmayan biçimde ve ansızın gitmeye kalkışması Darya Mihaylovna'nın yüreğinin üzerinden büyük bir ağırlığı kaldırmıştı; ama kızının gözyaşı dökmesini, isteri nöbetleri geçirmesini bekliyordu... Natalya'nın sakın görünümü bir kez daha şaşırtmıştı onu.

— Evet çocuğum, diye başladı Darya Mihaylovna, bugün nasılsın?

Natalya bir şey söylemeden annesinin yüzüne baktı.

— Evet, gitti işte... seninki,. Niçin böyle çabuk toparlanıp gittiğini biliyor musun?

Natalya sakın bir sesle:

— Anneciğim! dedi. Size söz veriyorum, siz ondan söz etmediğiniz sürece benden asla onunla ilgili tek sözcük duymayacaksınız.

— Demek, bana karşı suçlu olduğunu anladın?

Natalya başını önüne eğip tekrarladı:

— Benden asla onunla ilgili tek sözcük duymayacaksınız.

Darya Mihaylovna gülümseyerek,

— Tamam, hadi bakalım! diye karşılık verdi. Sana inanıyorum. Oysa önceki gün, hatırlıyor musun, nasıl... Neyse, söz etmeyeceğim. Tamam, oldu bitti, konu da kapandı. Öyle değil mi? Bak, gene bildiğim kızsın. Yoksa tam bir çıkmazdaydım. Hadi öp beni, benim akıllı kızım!..

Natalya, Darya Mihaylovna'nın elini alıp dudaklarına götürdü. Darya Mihaylovna da onun eğdiği başını öptü.

— Verdiğim öğütleri hep dinle, bir Lasunskaya ve benim kızım olduğunu da sakın unutma, diye ekledi Darya Mihaylovna, O zaman hep mutlu olursun. Hadi şimdi git.

Natalya bir şey söylemeden çıktı annesinin odasından. Darya Mihaylovna arkasından bakarak düşündü: "Bana çekmiş... gene kapılacaktır birilerine: *Mais ella aura moins d'abandon.*"* Ve geçmişe, hatıralara... çok eskilere daldı Darya Mihaylovna...

* Ama benim kadar akılsızlık etmeyecektir. (Fr.)

Sonra Mlle. Boncourt'u çağırttı, kapıyı kapattırıp baş başa uzun süre konuştu onla. Onu yolladıktan sonra Pandalevski'yi çağırttı. Rudin'in gidişinin gerçek nedenini öğrenmeyi çok istiyordu... Ama Pandalevski iyice sakinleştirdi onu. Böyle işlerin ustasıydı Pandalevski.

* * *

Ertesi gün Volintsev'le kız kardeşi yemeğe geldiler. Darya Mihaylovna, Volintsev'e karşı her zaman nazikti; ama bu kez özellikle yakın ilgi gösteriyordu ona. Natalya ise dayanılmaz ölçüde sıkkındı; ancak Volintsev ona karşı öylesine saygılıydı, onunla öylesine ürkek konuşuyordu ki, Natalya içten içe ona minnettar olmadan yapamıyordu.

Gün sakin, oldukça sıkıcı geçmişti, ama ayrılırlarken herkes eski düzene döndüğünü hissediyordu; bu da çok ama çok manalıydı.

Evet, herkes eskisi gibiydi artık... tabii Natalya'dan başka herkes. Nihayet yalnız kalınca karyolasına kadar zorlukla yürümüş, yorgun, bitkin bir durumda kendini yüzükoyun yatağa atmıştı. Yaşamak ona öylesine acı, iğrenç geliyor, kendinden, aşkından, üzüntüsünden öylesine utanıyordu ki, o anda ölmeye bile razı olabilirdi... Önünde daha çok acı dolu günler, uykusuz geceler, dayanılmaz hezeyanlar vardı. Ama gençti Natalya, onun için yaşam henüz yeni başlıyordu. Ve yaşam da eninde sonunda alırdı istediğini. İnsan, nasıl bir darbe alırsa alsın, yine aynı gün, en çok ertesi gün (kabalaştığım için beni bağışlayın) yemek yemeye başlar; işte size ilk teselli...

Natalya çok acı çekiyordu; ilk kez acı çekiyordu... Ama ilk acılar da ilk aşk gibidir, tekrarlanmazlar bir daha, iyi ki de öyledir!

XII

Aradan iki yıl kadar geçmişti. Mayısın ilk günleriydi. Aleksandra Pavlovna evinin balkonunda oturuyordu ama soyadı artık Lipina değil, Lejneva'ydı; Mihail Mihaylıç'la evleneli bir yılı geçmişti. Eskiden olduğu gibi sevimliydi; yalnızca son zamanlarda biraz kilo almıştı. Bahçeye bir merdivenle inilen balkonun önünde kucağında al yanaklı, beyaz önlüklü, ponpon şapkalı bir bebekle sütanne dolaşıyordu. Aleksandra Pavlovna bebekten gözünü ayırmıyordu. Bebek sesini çıkarmıyor, büyük bir ciddiyetle parmağını emiyor, sakin sakin çevresine bakınıyordu. Mihail Mihaylıç'ın oğlu olduğu her halinden belliydi.

Balkonda, Aleksandra Pavlovna'nın yanında, eski tanıdığımız Pigasov oturuyordu. Kendisinden ayrıldığıımızdan bu yana saçlarına belirgin ölçüde ak düşmüş, oldukça kamburlaşmış, zayıflamış, dudağından fırlayan ön dişlerinden biri yüzünden tıslayarak konuşmaya başlamıştı; tıslayarak konuşması sözlerine daha çok zehir katıyordu... Yıllar öfkesini azaltmamış, ama nüktedanlığı biraz törpülenmişti ve artık aynı şeyleri eskisinden sık tekrarlıyordu. Mihaylo Mihaylıç evde değildi; onu çaya bekliyorlardı. Güneş batmıştı. Battığı yerde soluk altın-limon rengi bir çizgi ufuk boyunca uzanıyordu; karşı yandaysa böyle iki çizgi vardı: Biri, aşağıdaki mavi, öteki daha yukarıdaki kızıl-leylak rengi... Küçük, ha-

fif bulutlar yukarılarda eriyip dağılıyordu. Her şey havaların iyi gideceğini gösteriyordu.

Birden gülmeye başladı Pigasov.

Aleksandra Pavlovna sordu:

— Neye gülüyorsunuz Afrikan Semyoniç?

— Öylesine güldüm işte... Dün bir köylünün karısına şöyle dediğini duydum: “Gıcırdayıp durma!..” Çok hoşuma gitti bu. Cızırdayıp durma! Gerçekten de bir kadın ne düşünebilir? Tabii söz meclisten dışarı.. Atalarımız bizlerden çok daha akıllıymış. Masallarında bir dilber pencerenin önünde oturur, alnında yıldızlar vardır, ama ağzını açıp konuşmaz. Böyle olmalı işte. Bir düşünsenize: Önceki gün bizim hanımefendi alnına bir kurşun sıktı sanki; Bana, *temayüllerimden* hoşlanmadığını söyledi! Temayülmüş! Doğanın hayırlı bir fermanıya bu hanımın konuşma yetisini yitirivermesi hem kendisi hem de başkaları için daha iyi olmaz mıydı yani?

— Hep böylesiniz, Afrikan Semyoniç: Hep biz zavallılara saldırıyorsunuz... Biliyor musunuz, gerçekten bir tür talih-sizlik bu, inanın bana. Sizin adınıza üzülüyorum.

— Talih-sizlik mi? Ne diyorsunuz! İlkin, dünyada üç talih-sizlik vardır bence: Kışın soğuk bir evde yaşamak, yazın dar çizmelerle dolaşmak zorunda kalmak, bir de durmadan ağlayan ve böcek ilacıyla da kurtulamayacağınız bir bebeğin bulunduğu odada uyumaya çalışmak; ikincisi, kabul edin ki çok uysal bir insan oldum ben artık. İsterseniz beni örnek alıp, kitap yazın! İşte böyle biri oldum!

— Evet, çok ulusunuz, buna bir diyeceğim yok! Daha dün Yelena Antonovna sizden yakınıyordu.

— Şu işe bakın! Peki size neler söyledi, öğrenebilir miyim acaba?

— Öğlene kadar sorduğu her soruya yalnızca “Neydi efendim? Nasıl efendim?” diye cevap vermişsiniz, hem de hep tıslayarak.

Pigasov gülmeye başladı.

— Evet, kabul edersiniz ki, çok iyi bir yöntemdir bu Aleksandra Pavlovna... ne dersiniz?

— Harika! Bir bayana böyle kaba davranılır mı hiç Afrikan Semyonîç?

— Nasıl? Yelena Antonovna bir bayan mı sizce?

— Ya sizce nedir?

— Davul, efendim, gerçek bir davul; hani şu tokmakla vurulanlardan...

Aleksandra Pavlovna bu konuyu kapatmak amacıyla Pigasov'un sözünü kesti:

— Ah, sahi! Dediklerine göre, kutlamak gerekiyormuş sizi, öyle mi?

— Ne için?

— Davanız sonuçlandığı için. Glinovski Çayırı size kalmış...

Pigasov somurtarak,

— Evet, bana kaldı, dedi.

— Orayı almak için bunca yıl uğraştınız, şimdi de buna sevinmemiş gibisiniz.

Pigasov ağır, tane tane konuşarak karşılık verdi:

— Size şöyle açıklayayım Aleksandra Pavlovna: Hiçbir şey, çok geç gelen mutluluktan daha kötü ve incitici olamaz. Hiçbir şekilde haz vermez size, üstelik en değerli hakkınızdan, kaderinizi lanetlemek hakkınızdan yoksun eder sizi. Evet hanımefendi, geç gelen mutluluk incitir insanı...

Aleksandra Pavlovna yalnızca omuz silkti.

— Dadı, diye seslendi, Mişa'nın uyku saati geldi galiba. Getir onu buraya.

Aleksandra Pavlovna oğluyla ilgilenmeye başladı, Pigasov'sa homurdanarak balkonun uzak köşesine çekildi.

Birden, bahçe boyunca uzanan yolda, yaylısıyla Mihaylo Mihaylıç görüldü. Atın önü sıra iri iki köpek koşuyordu: Biri açık sarı, öteki gri renkliydi. Mihaylo Mihaylıç'ın onları

kısa süre önce almıştı. Sürekli boğuşuyor ama gene de birbirlerinden hiç ayrılmıyor, dostça geçiniyorlardı. Yaşlı fino onları karşılamak için avlu kapısından çıkmış, havlamaya hazırlanıyormuş gibi ağzını açmış, ama sonunda esneyip kuyruğunu dostça sallayarak geri dönmüştü.

Lejnev uzaktan seslendi karısına:

— Bak Saşa, kimi getiriyorum sana...

Aleksandra Pavlovna kocasının arkasında oturan kişiyi hemen tanıyamadı. Sonunda,

— Aa! Bay Basistov! diye haykırdı.

— Evet o, ta kendisi, diye karşılık verdi Lejnev. Hem ne önemli haberler getirmiş. Dur hele, şimdi öğreneceksin.

Avluya girdi Lejnev.

Birkaç dakika sonra Basistov'la birlikte balkondaydı. Karısını kucaklarken yüksek sesle,

— Yaşasın! dedi. Seryoja evleniyor!

Aleksandra Pavlovna heyecanla sordu:

— Kiminle?

— Elbette Natalya'yla... Dostumuz Moskova'dan getirdi bu haberi, ayrıca sana da bir mektup var... –Oğlunu kucağına alıp ekledi.– Duydun mu Mişuk? Dayın evleniyor!.. Ama da uyuşuk bir şey bu çocuk! Yalnızca gözlerini kırıp duruyor!

Dadı,

— Uykusu geldi, dedi.

Basistov, Aleksandra Pavlovna'nın yanına gidip,

— Evet efendim, dedi. Darya Mihaylovna'nın verdiği görevle, çiftliği denetlemek için Moskova'dan bugün geldim. Size de bir mektup getirdim.

Aleksandra Pavlovna aceleyle açtı kardeşinin mektubunu. Sadece birkaç satır yazılmıştı. Sevincinin ilk coşkusuyla kız kardeşine, Natalya'ya evlenme önerisinde bulunduğunu, Natalya'nın da, Darya Mihaylovna'nın da onayını aldığını haber veriyor, ilk posta günü daha ayrıntılı yazacağına söz

veriyor, herkesi kucaklayıp öptüğünü ekliyordu. Mektubu yazarken heyecandan kendinde olmadığı belliydi.

Çay getirdiler. Basistov'u oturtular. Peş peşe sorular sormaya başladılar ona. Getirdiği haber herkesi, Pigasov'u bile sevindirmişti.

Bu arada Lejnev,

— Söyleyin lütfen, dedi, Bay Korçagin diye biriyle ilgili birtakım söylentiler gelmişti kulağımıza. Demek hepsi boşmuş, öyle mi?

(Korçagin yakışıklı, tanınmış, son derece kibirli bir delikanlı, tam bir sosyete züppesiydi; öylesine azametli bir tavır takınırdı ki, kanlı canlı bir insan değil de, halkın vergileriyle dikilmiş bir heykel gibiydi.)

Basistov gülümseyerek,

— Yoo, hayır, dedi, tamamen boş değildi. Darya Mihaylovna onu çok beğeniyordu ama Natalya Alekseyevna adını bile duymak istemiyordu.

Pigasov söze karıştı:

— Evet, tanıyorum ben o Korçagin'i. Katmerli bir şamatacı, bir aptaldır... İnsaf yani! Herkes ona benzeyecek olsaydı, bu dünyada yaşamayı ancak çok para karşılığında kabul ederdim... Yemin ederim!

Basistov itiraz etti:

— Olabilir ama sosyetenin ileri gelenlerinden biridir.

Aleksandra Pavlovna,

— E, ne fark eder! dedi. Ne olursa olsun! Ah, Kardeşim için çok sevindim!.. Peki Natalya mutlu mu?

— Evet efendim. Her zaman olduğu gibi son derece sakin –onu tanırırsınız– ama mutlu sanırım.

Akşam dostça, heyecanlı sohbetle geçti. Yemeğe oturdular.

Lejnev, Basistov'a kırmızı şarap koyarken sordu:

— Aklıma gelmişken, Rudin'in nerelerde olduğundan haberiniz var mı?

— Şu anda kesin bilmiyorum. Geçen kış kısa süreliğine Moskova'ya uğradı, sonra bir aileyle birlikte Simbirsk'e gitti. Bir süre mektuplaştık. Son mektubunda Simbirsk'ten ayrılacağını yazdı—ama nereye gideceğini söylemiyordu— o zamandan beri bir daha haber almadım ondan.

Pigasov,

— Kaybolmaz! dedi. Bir yerlerde oturmuş, vaaz veriyordur gene. O bay, ağzını açıp onu dinleyecek, ona borç para verecek iki üç hayranı her zaman bulur. Göreceksiniz, sonunda Çarevokokşaysk veya Çuhloma gibi bir yerde, onu dünyanın en dâhi insanı sanan takma saçlı, hiç evlenmemiş bir kocakarının kucağında ölüp gidecektir..

Basistov alçak sesle, canı sıkkın, karşılık verdi:

— Çok acımasız söz ediyorsunuz ondan.

— Hiç de acımasız değil! dedi Pigasov. Doğrusunu söylüyorum. Bence bir çanak yalayıcıdan başka bir şey değildir o. —Lejnev'e döndü.— Size söylemeyi unuttum, Rudin'in birlikte yurtdışına gittiği şu Terlahov'la tanıştım. Nasıl ama! Ne dersiniz bu işe? Onunla ilgili neler anlattığını hayal bile edemezsiniz... düpedüz rezalet! Arkadaşlarının, peşinden gidenlerin bir zaman sonra ona düşman olmaları da çok ilginç.

Basistov heyecanla kesti Pigasov'un sözünü:

— Rica ederim, beni onlardan ayrı tutun!

— Eh, siz ayrısınız! Sizden söz etmiyorum.

Aleksandra Pavlovna,

— Peki Terlahov ne anlattı size? diye sordu.

— Çok şey anlattı, hepsini hatırlamıyorum. Ama en ilginç, Rudin'in başından geçen bir olay. Sürekli gelişerek (bu adamlar sürekli olarak gelişirler; sözgelimi, başkaları basitçe yer, içer, uyurlar, ama onlar yiyip içerken de, uyurken de gelişirler, öyle değil mi Bay Basistov? —Basistov cevap vermedi)... Neyse işte, Rudin sürekli gelişerek, felsefe yoluyla, artık âşık olması gerektiği sonucuna varmış. Sonra vardığı bu sonuca uygun birini aramaya koyulmuş. Kader de gülmüş yüzüne. Çok güzel bir Fransız terziyle tanışmış. Olay Ren kı-

yısında bir Alman kentinde olmuş. Dikkatinizi çekerim. Rudin kadına gidip gelmeye, ona çeşitli kitaplar götürmeye, ona doğadan, Hegel'den söz etmeye başlamış. Terzi kadının durumunu düşünebiliyor musunuz? Bir gökbilimci sanıyormuş Rudin'i. Öte yandan, bildiğiniz gibi, dış görünüşü fena değildir hani; eh işte, bir yabancı, bir Rus diye de ilgi göstermiş ona kadın. Sonunda Rudin bir randevu koparıyor kadından, çok da romantik bir randevu: Nehirde gondolla bir gezinti. Fransız kadın süslenip püslenmiş, en güzel elbisesini giymiş ve gondola binmişler.. İki saat dolaşmışlar. Bu iki saatte ne yapmış dersiniz Rudin? Kadının başını okşamış, dalgın dalgın gökyüzüne bakmış, kadına birkaç kez ona bir baba şefkati beslediğini söylemiş. Fransız kadın öfkeden kudurmuş gibi dönmüş evine, sonra her şeyi Terlahov'a anlatmış. İşte böyle bir adam Rudin!

Ve bir kahkaha attı Pigasov.

Aleksandra Pavlovna,

— Her zaman böyle siniksizsiniz siz zaten! dedi. Ama ben, Rudin'i küçümseyenlerin bile onun için kötü bir şey söyleyemediklerine giderek daha çok inanıyorum.

— Kötü bir şey mi? İnsaf edin! Peki sürekli başkalarının sırtından geçinmesi, aldığı borçlar... Mihaylo Mihaylıç! Sizden bile borç almadı mı?

Lejnev,

— Bakın ne diyeceğim Afrikan Semyoniç, dedi ve yüzünde ciddi bir ifade belirdi. Beni dinleyin: Siz de biliyorsunuz, karım da biliyor ki, son zamanlarda Rudin'den pek hoşlanmıyor, hatta suçluyordum onu. Ama (bu arada Lejnev kadehlere şampanya koyuyordu) şunu söyleyeceğim size: Biraz önce sevgili kardeşimizle onun evleneceği kızın sağlığına içtik, şimdi de Dmitri Rudin'in sağlığına içmeyi öneriyorum!

Aleksandra Pavlovna ile Pigasov şaşkınlıkla Lejnev'e baktılar; Basistov'sa birden silkindi, sevinçten yüzü kıpkırmızı oldu, gözleri fal taşı gibi açıldı.

Lejnev devam etti:

— Onu çok iyi tanıyorum. Eksik yanlarını çok iyi biliyorum. Önemsiz biri olmadığı için bu eksik yanları daha çok dikkati çekiyor.

Basistov yüksek sesle,

— Bir dâhidir Rudin! dedi.

Lejnev,

— Belki dâhi yanı vardır, diye karşılık verdi. Ama kişiliği... Bütün sorun burada işte, kişiliği hiç yok yani... Ama bu da önemli değil. Onun iyi, az bulunur yanından söz etmek istiyorum ben. Aşırı bir coşkusu var; ama inanın, ağırkanlı biri için günümüzde çok önemli bir özelliktir bu. Hepimiz inanılmaz derecede mantıklı, kayıtsız ve uyuşuk olup çıktık; uykuya daldık, soğuktan donuyoruz, bizleri bir anlığına olsun kıpırdatacak, ısıtacak kişilere şükürler olsun! Şimdi tam zamanı! Hatırlıyor musun Saşa, seninle bir gün ondan söz ediyorduk, soğuk olduğu için eleştiriyordum onu? Bunu söylerken hem haklıydım, hem haksız. Soğukluk onun kanında –ama bu Rudin’in suçu değil–, kafasında değil. Benim söylediğim gibi, bir aktör de değildir, bir madrabaz da, bir sahtekâr da; başkalarının evindeyse cinliğinden değil, çocukluğundan sığıntı yaşıyor... Evet, gerçekten, bir yerlerde yoksulluk içinde ölüp gidecektir; ama bunun için onu taş a mı tutmak gerekir? Özellikle kişiliği ve kanı olmadığı için tek başına bir şey yapamaz ama çevresine hiçbir yararı dokunmayacağını, doğanın ondan esirgelediği canlılığı ve düşüncelerini gerçekleştirme yeteneğini verdiği genç ruhlara, sözleriyle pek çok iyilik tohumu ekmediğini kim iddia edebilir? Hem, bunu tecrübe edenlerin başında geliyorum... Gençliğimde Rudin’in benim için ne ifade ettiğini Saşa biliyor. Hatırlıyorum, ben de Rudin’in sözlerinin insanları etkileyemeyeceğini savunuyordum ama bunu günümüzde benim gibi olan, ben yaşlarda, görmüş geçirmiş, yaşamın sillesini yemiş insanlar için söylüyor-

dum. Bir insanın konuşmasındaki tek bir falso, bir anda bütün uyumunu yok eder bizim gibiler için; neyse ki, genç bir insanın kulakları o kadar duyarlı, o kadar uyanık değildir. Duyduğu konuşmanın bir özü varsa, tonunu umursamaz bile! Tonu kendi içinde bulur zira.

— Bravo! Bravo! diye haykırdı Basistov. Ne güzel söylediniz bunu! Rudin'in etkisine gelince, yemin ederim Rudin insanı yalnızca sarsmakla kalmıyor, sizi yerinizden oynatıp ta derinden etkileyinceye, ateşleyinceye dek bırakmıyordu!

Lejnev, Pigasov'a dönüp sürdürdü konuşmasını:

— Duyuyor musunuz? Başka ne kanıt istiyorsunuz? Siz felsefeye saldırıyorsunuz; felsefeden söz ederken yeterince küçültücü sözcük bulmakta güçlük çekiyorsunuz. Ben de pek sevmem, anlayamam felsefeyi: Ama bizim asıl derdimiz felsefeden değil! Felsefenin tuzakları uydurmaları Rus insanına hiçbir zaman işlemez: Yeterince sağduyusu vardır çünkü. Ama felsefe adı altında gerçeğe ve mantığa yönelik her çeşit dürüst gayrete saldırmak da olmaz. Rudin'in şanssızlığı, Rusya'yı tanımamasıdır ve bu da büyük bir şanssızlıktır. Rusya bizler olmadan da idare edebilir ama hiçbirimiz o olmadan yapamayız. Böyle düşünenlere yazık, ama onsuz bir şeyler yapmaya çalışanlara daha da yazık! Kozmopolitlik saçmadır, kozmopolit bir hiçtir, hatta hiçten de kötüdür; ulusal nitelik taşımadan ne sanat olur, ne gerçek, ne de hayat, hiçbir şey olmaz... Fizyonomisiz ideal bir yüz bile olmaz; fizyonomisiz yalnızca sıradan bir yüz olabilir. Ama tekrar söylüyorum, Rudin'in suçu değil bu: Bu onun kaderidir, onu suçlayamayacağımız acı ve ağır kaderi. İçimizden Rudin'lerin niçin çıktığını araştırmaya kalkarsak çok uzaklara gitmek zorunda kalırız. Ama iyi yanları için ona teşekkür etmeliyiz. Bu ona haksızlık etmekten daha kolaydır, oysa biz haksızlık ettik ona. Onu cezalandırmak bize düşmez, hem gereği de yok: O kendi kendini hak ettiğinden daha da acımasız cezalandırdı zaten... Umarım, felaket, içindeki mutsuzluğu,

kötü her şeyi atmış, yalnızca iyi olanı bırakmıştır. Rudin'in sağlığına kaldırıyorum kadehimi! En güzel yıllarımın dostunun sağlığına, gençliğe, gençliğin umutlarına, isteklerine, inancına, dürüstlüğüne, yirmili yaşlarda uğruna kalplerimizin çarptığı her şeye, en iyi olduğuna inandığımız, yaşamda daha iyisini tanımadığımız her şeye içiyorum... Sana içiyorum altın çağ, sana içiyorum Rudin!

Herkes Lejnev'le kadeh tokuşturdu. Basistov heyecandan az kalsın kıracaktı kadehini, bir yudumda içti içkisini; Aleksandra Pavlovna'ysa Lejnev'in elini sıktı.

Pigasov,

— Sizin böylesine güzel konuşabileceğinizi hiç sanmazdım Mihaylo Mihaylıç, dedi. Bay Rudin'i geçtiniz, beni bile etkilediniz.

Lejnev canı biraz sıkkın, karşılık verdi:

— Güzel konuşmayı bilmem ben. Ayrıca sizi etkilemek çok güç bir iş bence. Neyse, bırakalım şimdi Rudin'i, başka şeylerden söz edelim... –Basistov'a dönüp sürdürdü konuşmasını.– Sahi... Söyler misiniz?.. Pandalevski hâlâ Darya Mihaylovna'nın yanında mı kalıyor?

— Elbette, hep orada! Darya Mihaylovna çok iyi bir iş buldu ona.

Lejnev sırtıttı.

— O yoksulluk içinde ölmeyecek işte, dedi, buna kefil olurum.

Yemek bitti. Konuklar dağıldı Yalnız kaldıklarında Aleksandra Pavlovna kocasının yüzüne gülümseyerek baktı. Onun alnını okşayarak,

— Bugün çok iyiydin Mişa! dedi. Ne güzel, ne akıllıca konuştun! Yalnız kabul et ki, eskiden Rudin'e karşı olduğun gibi, şimdi de bir parça ondan yanaydın...

— Düşene vurulmaz... O zaman senin aklını çeलेceğinden korkuyordum.

Aleksandra Pavlovna içten bir tavırla,

— Hayır, dedi, bana hep fazla bilgili gibi geliyordu, korkuyordum ondan ve onun yanında ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Ama kabul et, Pigasov bugün çok acımasız alay etti onunla, değil mi?

— Pigasov mu? dedi Lejnev. Aslında sırf bu yüzden savundum Rudin'i, Pigasov buradaydı diye. Rudin'in bir çanak yalayıcı olduğunu söylemeye cüret etti! Ama bence çanak yalayıcı Pigasov'un ta kendisidir, hem de yüz kat daha kötüsü. kendine yeten bir mülkü var, herkesle alay eder, ama tanınmış, zengin insanların kapısından ayrılmaz! Herkese ve her şeye, felsefeye de, kadınlara da öylesine insafsızca saldıran Pigasov'un bir zamanlar memur olduğunu ve rüşvet aldığını, daha bir sürü yolsuzluk yaptığını biliyor musun? Ya! Öyle biridir işte!

Aleksandra Pavlovna,

— Gerçekten mi? diye haykırdı. Ondan böyle bir şeyi hiç beklemezdim!.. –Bir süre sustuktan sonra ekledi.– Baksana Mişa, ne sormak istiyorum sana...

— Ne?

— Ne dersin, kardeşim Natalya ile mutlu olacak mı?

— Ne demeli bilmem ki... Her şey mümkün... Kumanda Natalya'da olacak –biz bizyken bu gerçeği saklamaya gerek yok– kardeşinden daha zeki; çünkü; ama kardeşin de dürüst bir insan ve Natalya'yı yürekten seviyor. Daha ne olsun? Öyle ya, bak, biz de birbirimizi seviyoruz ve mutluyuz, değil mi?

Aleksandra Pavlovna gülümsedi ve Mihaylo Mihaylıç'ın elini sıktı.

* * *

Aleksandra Pavlovna'nın evinde bu anlattıklarımızın olduğu gün Rusya'nın uzak illerinden birinde günün en sıcak saatinde üç köylü atı koşulu, hasır örtülü, kırık dökük bir araba şosede gidiyordu. Arabacı yerinde kaftanı delik deşik, ak saçlı köylü bir ihtiyar ayaklarını arabanın falakasına da-

yayarak yanlamasına oturmuş, ipten dizginlere asılıyor, durmadan kamçısını sallıyordu; arabadaysa, üzerinde toz içinde eski bir pardösü olan, şapkalı, uzun boylu biri küçük bir valizin üzerinde oturuyordu. Rudin'di bu. Şapkasının siperini gözlerinin üzerine kadar indirmiş, başı önünde, öylece oturuyordu. Arabanın düzensiz sarsıntısı bir bu yana, bir öte yana savuruyordu onu; kendinde değildi de, uyukluyordu sanki. Sonunda doğruldu. Arabacı yerindeki köylüye sordu:

— Menzile ne zaman varacağız?

Köylü dizginlere daha hızlı asılarak,

— Geldik sayılır anam babam, dedi. Şu tepeciği aştık mı iki verst yolumuz kalacak, daha fazla değil... –Sağdaki atı kırbaçlayarak alçak sesle ekledi.– Seni gidi!.. Aklına bile getirme... Bilirim ben seni!

Rudin,

— Bence pek iyi gitmiyorsun, dedi, baksana, sabahtan beri yollardayız, bir türlü varamadık. Bari bir şarkı söyleseydin.

— Ne yaparsın, anam babam! Atları kendiniz de görüyorsunuz işte, canları çıktı... bir de sıcak. Şarkı söylemesini de pek bilmeyiz, arabacı değiliz... (İhtiyar, yolu karşıdan karşıya geçmekte olan, kahverengi Ukrayna kaftanlı, örme çarıkrları delik deşik bir köylüye bağırdı.) Hey kuzu, kuzucuk, çekil yolumdan!

Yolu karşıdan karşıya geçen köylü durup söylendi ona,

— Amma da... arabacıymışsın ha! Seni gidi Moskova kılçığı! diye ekledi sitem dolu bir sesle.

Başını sallayıp yoluna yürüdü.

İhtiyar biraz sonra ortadaki ata seslendi:

— Hey, nereye gidiyorsun öyle! Ah ne anasının gözüsen! Ne hinoğlu hinsin...

Ayakta duracak güçleri olmayan atlar zar zor da olsa, sonunda posta menziline kadar götürdüler arabayı. Rudin arabadan indi, köylüye parasını ödedi (bunun için teşekkür bi-

le etmedi ona köylü, parayı uzun süre evirip çevirdi avucunda; besbelli, bahşisi az bulmuştu), çantasını arabadan kendisi indirdi ve menzil istasyonunun odasına kendi taşıdı.

Rusya'yı baştan başa dolaşmış bir dostum bir gün bana, menzil istasyonunun oda duvarlarında "Kafkas Tutsağı"ndan bir sahnenin tasviri veya Rus generallerinin tabloları asılıysa, bunun atlarınızı hemen değiştirecekler anlamına geldiğini; ama tablolarda ünlü kumarbaz Georges De Germany'nin yaşamı varsa, yolcunun kısa zamanda yola çıkabileceğini ummasının yersiz olduğunu, bu fırsattan yararlanarak, Georges De Germany'nin bukle bukle saçlarını, önü açık beyaz yeleğini, kumarbazın gençlik yıllarında giydiği son derece dar, kısa pantolonunu, yaşlılığındaysa yüksek tavanlı kulübesinde sandalyeyi havaya kaldırıp oğlunun kafasına indirirkenki heyecanlı yüzünü uzun uzun izleyebileceğini anlatmıştı. Rudin'in girdiği odada da gerçekten, "Otuz Yıl ya da Kumarbazın Yaşamı"ndan tablolar asılıydı. Rudin'in seslenmesi üzerine menzil bekçisi uykulu gözlerle çıktı ortaya (sırası gelmişken, uykulu olmayan bir menzil bekçisi gören olmuş mudur?) Rudin'in sorusunu bile beklemeden, bezgin bir sesle, atları olmadığını söyledi.

— Nasıl at olmadığını söyleyebiliyorsunuz? dedi. Daha nereye gideceğimi bile bilmiyorsunuz. Köylülerin atlarıyla geldim ben buraya kadar.

Bekçi,

— Hiçbir yöne atımız yok, diye karşılık verdi. Peki siz ne yöne gideceksiniz?

— ... sk'e.

— O yana atımız yok, diye tekrarladı bekçi ve dışarı çıktı.

Rudin can sıkıntısıyla pencereye gitti, şapkasını masanın üzerine attı. Pek fazla değişmemiş, ama son iki yılda hayli sararmıştı; kıvrıkcık saçlarında tek tük gümüş rengi teller belirmiş, hâlâ güzel gözleri de sanki biraz soluklaşmıştı; acı ve endişeli duyguların izleri olan hafif kırışıklıklar vardı dudaklarının çevresinde, yanaklarında, şakaklarında.

Üzerindeki giysi yıpranmış, eskimişti; iç çamaşırı olmadığı belliydi. Parlak günleri besbelli gerilerde kalmıştı: Bahçıvanların deyimiyle, tohuma kaçmıştı artık.

Duvarlardaki yazıları okumaya koyuldu... yolcuların can sıkıntısından başvurdukları bir eğlencedir bu... Ansızın kapı gıcırdadı, menzil bekçisi girdi odaya.

— ... sk'e atımız yok, uzun süre de olmayacak, dedi. Ama şu anda ... ov'a dönecek atlarımız var.

— ... ov'a mı? dedi Rudin. İnsaf edin! Yolumun üzeri bile değil ki. Penza'ya gidiyorum ben, oysa ... ov sanırım Tambov yolu üzerinde.

— Ne yapayım? Tambov'dan oraya geçebilirsiniz ya da ... ov'dan bir yol bulursunuz.

Rudin bir süre düşündü. Sonunda,

— Öyle olsun, dedi. Söyleyin, atları koşsunlar. Benim için fark etmez, Tambov'a giderim.

Atları kısa sürede arabaya koştular. Rudin küçük valizini aldı, arabasına bindi, oturduktan sonra gene başını önüne eğdi. Öne eğilmiş bedeninin görünümünde bir çaresizlik, hüznü bir boyun eğiş vardı... Ve troyka çingırağını çalarak telaşsız bir tırısla yola koyuldu.

Son Söz

Aradan birkaç yıl daha geçti.

Soğuk bir sonbahar günüydü. Bir fayton S... kentinin en büyük otelinin kapısına yanaştı; henüz yaşlı sayılamayacak, ama bedeni artık saygın olarak adlandırılacak kalınlığa erişmiş bir bay hafifçe gerinerek, oflaya puflaya indi arabadan. Merdivenden üst kata çıkarken geniş koridorun girişinde durdu, kendisini karşılayan olmadığını görünce, yüksek sesle, boş oda olup olmadığını sordu. Bir yerde bir kapı açıldı, alçak bir paravanın arkasından uzun boylu bir görevli fırladı, koridorun yarı karanlığında parlak sırtını, kıvrık kollarını göstererek çabuk adımlarla yan yan yürüdü, konuğa odasını gösterdi. Yolcu odasına girer girmez paltosuyla atkısını çıkarıp attı, kanepeye oturdu ve yumruklarını dizlerine dayayıp yarı uykudaymış gibi önce odayı gözden geçirdi, sonra uşağını çağırmasını söyledi. Görevli tamam manasında bir jest yaparak çabucak gözden kayboldu. Yolcu Lejnev'den başkası değildi. Asker alma işi yüzünden S... kentine gelmişti.

Lejnev'in kıvrıcık saçlı, kırmızı yanaklı, genç uşağı gri paltosu, beline bağladığı mavi kuşağı, ayağında keçe çizmeleleriyle odaya girdi.

Lejnev,

— Sonunda geldik işte dostum, dedi. Tekerleğin lastiği çıkacak diye korkuyordun bir de.

Uşak paltosunun kalkık yakasının arasından gülümsemeye çalışarak karşılık verdi:

— Evet, geldik! Peki ama, nasıl oldu da o lastik çıkmadı, anlayamadım...

Koridordan bir ses duyuldu:

— Kimse yok mu?

Lejnev bir an irkilip kulak kesildi.

Aynı ses tekrar duyuldu:

— Hey! Kim var orada?

Lejnev kalktı, kapıya gitti, birden açtı kapıyı.

Neredeyse saç sakalı ağarmış, kamburu çıkmış, düğmeleri bronz, eski kadife ceketli, uzun boylu biri vardı karşısında.

— Rudin! diye haykırdı Lejnev.

Rudin dönüp baktı. Işık arkasından vurduğu için Lejnev'in yüzünü iyice görememişti. Şaşırmış gibi bakıyordu ona.

— Tanımadınız mı beni? diye sordu Lejnev.

— Mihaylo Mihaylıç! diye haykırdı Rudin.

Elini uzattı Lejnev'e, ama birden duraladı, geri çekti elini...

Lejnev iki eliyle hemen yakaladı Rudin'in elini,

— Gelin, benim odama gelin! dedi ve içeri çekti onu

Lejnev bir süre sustuktan sonra elinde olmadan sesini alçaltıp,

— Çok değişmişsiniz! dedi.

Rudin bakışını odanın içinde dolaştırarak,

— Öyle diyorlar! diye karşılık verdi. Yıllar... Ama siz pek değişmemişsiniz. Aleksandra... eşiniz nasıl?

— Teşekkürler, iyi. Peki sizi hangi rüzgâr attı buralara?

— Beni mi? Anlatması uzun sürer. Aslında tesadüfen uğradım buraya. Bir tanıdığımı arıyordum. Ama sizi gördüğüm çok sevindim...

— Yemeği nerede yiyeceksiniz?

— Ben mi? Bilmiyorum. Lokantanın birinde yerim. Bugün kentten ayrılmak zorundayım.

— Zorunda mısınız?

Rudin anlamlı anlamlı gülümsedi.

— Evet efendim, zorundayım. Köyüme, zorunlu ikamete yolluyorlar beni.

— Yemekte konuşum olun.

Rudin ilk kez Lejnev'in doğrudan gözlerinin içine baktı.

— Yemeği sizinle yememi mi öneriyorsunuz? diye sordu.

— Ever Rudin. Eskinin, dostluğumuzun anısına. İster misiniz? Sizinle karşılaşacağımı beklemiyordum ve Tanrı bilir, bir daha ne zaman karşılaşırız. Sizden böyle ayrılmak istemem!

— Pekâlâ, kabul.

Lejnev elini sıktı Rudin'in, otel hizmetlisine seslendi, yemek ısmarladı, buza bir şişe şampanya koymasını söyledi.

Yemek süresinde Lejnev de, Rudin de sözleşmişler gibi, hep öğrencilik yıllarından söz ettiler; ölmüş, sağ birçok tanıdığı andılar. Başlangıçta Rudin biraz isteksiz konuşuyordu, ama birkaç kadeh şampanya içtikten sonra açıldı. Sonunda hizmetli son yemeği de getirdi. Lejnev kalkıp kapıyı kilitledikten sonra geldi, masada Rudin'in tam karşısına oturdu, ellerini çenesine dayadı.

— Hadi bakalım, diye başladı, sizi son gördüğümünden bu yana başınızdan neler geçtiğini anlatın.

Rudin, Lejnev'in yüzüne baktı.

Lejnev gene, "Tanrım! Ne kadar değişmiş zavallı!" diye geçirdi içinden.

Her ne kadar yaklaşmakta olan yaşlılığın izleri çökmüş olsa da, onu menzil istasyonunda gördüğümüzden bu yana Rudin'in yüz çizgileri pek fazla değişmemiştii; ama yüz ifadesi değişmişti. Gözleri değişik bakıyordu; her şeyinde, hareketlerinde bile bazen bir ağırlık, bazen de tutarsız biçim-

de taşkınlık vardı, ezik konuşmasında aşırı bir bitkinlik, gençliğindeki o yarı yapmacık, kendine güvenli, umutlu ve gösterişli hüzünden çok farklı, durgun, gizli bir hüznün dikkati çekiyordu.

— Başımdan geçenleri mi anlatayım? diye başladı. Her şeyi anlatmak olanaksız ve de değmez... Çok sıkıntı çektim, yalnızca bedenimle değil, ruhumla da başboş dolaştım durdum. Nelerde, kimlerde yanılmadım, hayal kırıklığına uğramadım ki! Tanrım! Kimlerle yakınlaşmadım ki! (Lejnev'in büyük bir ilgiyle onu dinlediğini fark edince tekrarladı Rudin.) Evet, kimlerle! Kaç kez bizzat söylediğim sözler kendime bile iğrenç geldi; yalnızca kendi söylediklerim de değil, benim gibi düşünen başkalarının söyledikleri de üstelik! Kaç kez bir çocuğun kızgınlığından, kırbaçlanırken artık kuyruğunu bile sallamayan bir atın kör hissizliğine geçtim!.. Kaç kez boşuna sevindim, umuda kapıldım, öfkelenim, küçük düştüm! Kaç kez şahin gibi yükselirken, kabuğu ayaklar altında parçalanmış bir sümüklüböceğe döndüm!.. Nerelere gitmedim, hangi yollardan geçmedim!.. (Başını hafifçe öte yana çevirip ekledi Rudin.) Ama yollar çamurdur, bilirsiniz...

Anlatmayı sürdürüyordu ki, Lejnev kesti sözünü:

— Bakın ne diyeceğim, bir zamanlar “sen” derdik birbirimize... Gene öyle diyelim, ister misin? Geçmişteki gibi olalım... *Senin sağlığına içelim!*

Rudin silkinip doğruldu, gözlerinde sözcüklerle anlatılamayacak bir ışıık belirdi.

— İçelim, dedi, sana teşekkür ederim kardeşim, içelim.

Rudin'le Lejnev kadehlerini kaldırıp içtiler.

Rudin gülümseyerek, “sen” sözcüğünün üzerine basarak,

— Sen bilirsin, dedi, içimde ruhumu kemiren, tırmalayan, sonuna kadar rahat olmamı engelleyen bir kurt vardır. O kurt insanlara yaklaştıırır beni; insanlar önce etkileniyorlar benden, ama sonra...

Rudin kolunu havaya kaldırıp salladı.

— Sizden... senden ayrıldıktan sonra başımdan çok olay geçti... Yaşamaya başladım, yirmi kez yeniden başladım... sonunu görüyorsun işte!

Lejnev kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Direnme gücün yok senin, diye mırıldandı.

— Nasıl söyleyebiliyorsun bunu!.. Hiçbir zaman bir şey kurmayı beceremedim; ayağını sağlam basacağın toprak yokken, temelini kendin atmak zorunda kalınca bir şeyler kurmak çok zordur kardeşim! Başımdan geçenleri, yani açıkça söylemek gerekirse, bütün başarısızlıklarımı anlatmayacağım sana. Yalnız bir iki olayı anlatacağım... başarının bana gülümsediğini ya da daha doğrusu, başarıya ulaşacağımı ummaya başladığım —elbette bu ikisi aynı şey değildir— olayı anlatacağım...

Rudin, bir zamanlar siyah kıvrıkcık saçlarını eliyle geri attığı gibi, bu kez kırılmış seyrek saçlarını geri attı.

— Şimdi dinle, diye sürdürdü konuşmasını, Moskova'da oldukça tuhaf bir adamla tanıştım. Çok zengindi, geniş toprakları vardı; memur değildi. Tek tutkusu bilimdi, yalnızca bilim. Onda böyle bir tutkunun neden doğduğunu hâlâ anlamış değilim! Kanına işlemişti bu tutku. Nerdeyse aklını yitirecekti, konuşamıyordu bile, yalnızca anlamlı anlamlı gözlerini açıyor, başını sallıyordu. Onun kadar yeteneksiz, biçare bir insan görmedim kardeşim... Smolensk ilinde uçsuz bucaksız kumluklar vardır, çok seyrek olarak, hiçbir hayvanın yemediği otlar görülür o kumluklarda. Adamın eline hiçbir şey kendiliğinden gelmiyordu, her şey ondan kaçıyor, uzaklaşıyordu; oysa o hâlâ kolayı zor yapmak çabasıındaydı. Adamları onun buyruklarına uysa, ayaklarıyla yemek yemek zorunda kalırlardı, yemin ederim. Durmadan dinlenmeden çalışıyor, yazıyor, okuyordu. İnatçı bir ısrarla, korkunç bir sabırla bilimin arkasından koşuyordu; Kendine güveni aşırıydı, demir gibi de bir kişiliği vardı. Yalnız yaşıyordu, tuhaf bir adam olarak tanınmıştı. Onunla tanıştığımda...

nasılsa hoşlanmıştı benden. Ne yalan söyleyeyim, hemen anlamıştım nasıl biri olduğunu, ama heyecanı bana dokunmuştu. Üstüne üstlük öyle olanakları vardı ve ondan öyle iyi, yararlı sonuçlar elde edilebilirdi ki... Evine yerleştim, sonra onunla birlikte köyüne gittim. Muazzam planlarım vardı kardeşim: Türlü ıslah çalışmalarının, yeniliklerin hayalini kuruyordum...

Lejnev içtenlikle gülümseyerek kesti sözünü:

— Hatırlıyor musun, Lasunskaya'da olduğu gibi...

— Amma yaptın! Orada, sözlerimle bir sonuç alamayacağımı içten içe biliyordum; ama burada... burada bambaşka bir alan açılmıştı önümde... Yanıma tarım kitapları almıştım... doğrusunu istersen, bir tanesini bile sonuna kadar da okumadım ya... işte böylece işe giriştim. Başlangıçta, benim de beklediğim gibi, işler iyi gitmedi, ama sonra düzelir gibi oldu. Yeni dostum hep susup izliyor, engel olmuyordu bana, yani belli bir yere kadar engel olmuyordu. Önerilerimi kabul ediyor, uyguluyordu da, ama direnerek, anlamadan, gizli bir kuşkuyla ve hep kendi düşündüğü gibi yapmaya çalışarak. Her düşüncesine büyük değer veriyor, üstüne titriyordu. Her düşüncesine de bir otun en ucuna dek tırmanmaya çalışan bir uğurböceği misali, büyük bir zahmetle ulaşıyor, otun ucuna tırmanıp uçmaya hazırlanmış gibi uzun süre kanatlarını gerdikten sonra yere yuvarlanarak tekrar başa dönen böceği andırıyordu. Bu benzetmelerim şaşırtmasın seni. O zamanlar da böyle düşünüyordum. İki yıl uğraştım durdum. Bütün çabalarım karşı, işler iyi gitmiyordu. Sonunda yorulmaya başladım, dostum da bıktı benden, ben onu sıkmaya o da beni kuştüyü yatak gibi ezmeye başladı; güvensizliği derin bir öfkeye dönüştü, birbirimize düşmanca duygular beslemeye başladık, Artık hiçbir konuda konuşamıyorduk. Üstü kapalı da olsa artık benim irademe itaat etmeyeceğini sürekli gösteriyordu. Emirlerim ya çarpıtılıyor ya da tümünden değiştiriliyordu... Sonunda be-

yefendinin yanında görevi sadece entelektüel açıdan onu avutmak olan bir sığıntı olduğumu fark ettim. Emegi mi ve zamanımı boşa harcadığım için, beklentilerimde gene yanıldığım için üzüliyordum. Oradan ayrılmakla neler kaybedeceğimi gayet iyi biliyordum; ama bir gün, dostumun çok kötü bir yanını görmeme neden olan ağır, insanın dayanamayacağı bir olaya tanık olunca onunla aramızda kesin bir tartışma geçti ve o kendini beğenmiş toprak sahibini, bozkır unuyla, pis Alman pekmezine bulanmış halde bırakıp oradan ayrıldım...

Lejnev iki elini Rudin'in omuzlarına koyup,

— Demek hazır, bol ekmeği bıraktın, dedi.

— Evet, gene ortada aç susuz, çıplak kaldım. İstedğin yana uç bakalım... Eh, içelim!

— Sağlığına! dedi Lejnev.

Kalkıp Rudin'i alnından öptükten sonra ekledi:

— Senin sağlığına, Pokorski'nin anısına... O da senin gibi yoksul kalmayı becerebiliyordu.

Rudin, kısa bir sessizlikten sonra,

— Bak sana bir numaralı serüvenimi anlatayım, dedi.

Devam etmemi ister misin?

— Devam et, lütfen.

— Eh! Ama, anlatmak istemiyor canım. Anlatmaktan yoruldum kardeşim... Neyse, anlatalım bakalım. Bir sürü yer dolaştıktan sonra... ama önce önemli bir devlet görevlisinin yanına sekreter olarak nasıl girdiğimi, sonunda ne olduğunu anlatmalıydım; ama çok uzaklara götürür bizi bu... Bir sürü yer dolaştıktan sonra nihayet karar verdim... yalnız gülme lütfen... işadamı olmaya karar verdim. Bu şöyle oldu: Tanıştığım biri... belki de duymuşsundur adını... Kurbeyev... duymadın mı?

— Hayır, duymadım. Ama insaf, Rudin, böyle akıllı biri olduğun halde nasıl anlayamadın... nüktemi bağışla... işadamı olamayacağını?

— Bunu biliyorum kardeşim, ama ne olacaktım ya?.. Ama şu Kurbeyev'i bir görseydin! Onun sıradan bir geveze olduğunu düşünme lütfen. Benim bir zamanlar çok güzel konuştuğumu söylerler. Onun yanında hiçtim ben. İnanılmaz derecede zeki, bilgili, akıllı, yaratıcı biriydi kardeşim, kafası üretime, ticari girişimlere çok yatkındı. Son derece cesur projeler yapıyordu, inanılmaz bir sürü düşünce vardı kafasında. Birlik olduk, toplum yararına bir şey yapmak için güçlerimizi birleştirmeye karar verdik...

— Ne yapmaya karar verdiğinizi öğrenebilir miyim?

Rudin bakışlarını kaçırdı.

— Güleceksin, dedi.

— Nedenmiş? Hayır, gülmeyeceğim.

Rudin sıkıntılı bir gülümsemeyle,

— K... ilinde bir nehri gemilerin işleyeceği şekle sokmaya karar verdik, dedi.

— Vay canına! Demek büyük para babasıydı şu Kurbeyev?

Rudin,

— Benden bile yoksuldu, diyerek kırılmış başını sakince öne eğdi.

Lejnev kahkahalarla gülmeye başlamıştı ki birden susup Rudin'in elini tutarak,

— Lütfen kusuruma bakma kardeşim, dedi, doğrusu bu kadarını hiç beklemiyordum. Peki bu projeniz başladığı gibi, kâğıt üzerinde mi kaldı?

— Tam olarak öyle değil. Başlangıç iyiydi. İşçiler tuttuk... İşe başladık. Ama çeşitli engeller çıktı karşımıza. Önce değirmen sahipleri bir türlü anlamak istemediler bizi; dahası, makine olmadan suyu tutamıyorduk, makine almaya ise paramız yetmiyordu. Altı ay zeminliklerde yatıp kalktık. Kurbeyev kuru ekmekle doyuruyordu karnını, ben de yarı aç kalkıp yarı aç yatıyordum. Ama bu yüzden hiç canımı sıkmıyordum: Oraların doğası harikadır. Çalıştık, didindik, tüccarla-

rı inandırmaya uğraştık, sağa sola mektuplar, bildiriler yolladık. Sonunda neyim var neyim yok, bu projeye yatırdım.

— Eh! dedi Lejnev. Sanırım son parayı da boşa harcamak senin için zor olmamıştır.

— Evet, öyle.

Rudin pencereden dışarı baktı.

— Yemin ederim, hiç de fena bir proje değildi, dedi, çok büyük yararı olabilirdi.

Lejnev,

— Sonra nereye kayboldu bu Kurbeyev? diye sordu.

— O mu? Şimdi Sibiry'a, altın arıyor. Göreceksin, servet kazanacak, öyle yok olacak biri değildir.

— Olabilir; ama sanırım sen servet sahibi olamayacaksın.

— Ben mi? Ne yaparsın! Biliyorum zaten, senin gözünde ben her zaman boş biriydim.

— Sen mi? Yeter, kardeşim!.. Gözüme senin yalnızca karanlık yanlarının görüldüğü zamanlar oldu; ama inan bana, senin değerini biliyorum artık. Servet sahibi olamayacaksın... Ama ben de bunun için seviyorum seni... İnan!

Rudin'in dudaklarında zayıf bir gülümseme belirdi.

— Gerçekten mi? dedi.

Lejnev,

— Bunun için saygı duyuyorum sana! diye tekrarladı. Anlıyor musun beni?

İkisi de bir süre sustu. Rudin,

— Ne dersin? dedi, üç numaraya geçelim mi?

— Lütfen buyur.

— Tamam. Ayrıca, üç numara sonuncu. Ondan yeni ayrıldım. Ama sıkıyorum seni, değil mi?

— Anlat, hadi anlat.

Rudin,

— Bak şimdi, diye başladı, bir defasında boş bir zamanımda düşünüyordum... Boş zamanım her zaman çok olmuştur... Şöyle düşünüyordum: Yeterince bilgi birikimim

var, iyi niyetliyim de... Bak ne diyeceğim, iyi niyetli olduğumdan kuşkun yok, değil mi?

— Daha neler!

— Öteki konularda az veya çok sınıfta kalmıştım... Böyle boş boş yaşamaktansa... neden bir eğitmen veya açık söylemek gerekirse, bir öğretmen olmayaydım?..

Rudin sustu, derin bir soluk aldı.

— Boşuna yaşamaktansa, bildiklerimi başkalarına öğretmeye çalışsam daha iyi olmaz mıydı? İnsanlar bildiklerimden kendilerine yararlı bir şeyler çıkarırlardı belki. Sonuçta değerli yeteneklerim vardır, ayrıca çenem de kuvvetlidir.. İşte böyle düşünerek bu yeni işe verdim kendimi. Bir yer edinmek için çok uğraştım. Özel dersler vermek istemiyordum; ilkokullarda yapabileceğim bir şey yoktu. Sonunda buranın lisesinde öğretmen olarak göreve başladım.

— Ne öğretmeni olarak? diye sordu Lejnev.

— Rus edebiyatı öğretmeni. Sana şunu söylemeliyim, hiçbir işe bu öğretmenliğe sarıldığım gibi heyecanla sarılmamıştım. Gençler için bir şeyler yapmak, onları etkilemek düşüncesi heyecanlandırıyordu beni. Oturup üç hafta hazırlandım ilk dersime.

Rudin'in sözünü kesti Lejnev:

— Ders notların sende mi hâlâ?

— Hayır. Bir yerlerde kayboldular. Ders fena geçmedi, beğenildi. Dinleyicilerimin yüzlerini şimdi de görür gibiyim. Temiz, genç yüzlerdi, her birinde içten bir dikkat, ilgi, hatta şaşkınlık vardı. Kürsüye çıkıp heyecanla anlatmıştım dersi; bir saati geçeceğimi düşünmüştüm ama yirmi dakikada bitti. Sıska, yaşlı müfettiş gümüş çerçeveli gözlüğü, kısa peruğuyla yanımda oturuyor, arada bir başını benden yana eğiyordu. Dersimi bitirdiğimde oturduğu koltuktan birden fırlayıp şöyle dedi: “Çok güzel, ancak biraz ağır ve karışıkçaydı, sonra asıl konuya az değindiniz.” Ama öğrenciler saygıyla bakıyorlardı bana... doğru söylüyorum. Gençlik bu-

nun için değerlidir işte! İkinci dersime elimde yazılı notlarla girdim, üçüncüye de... sonra doğaçlama anlatmaya başladım...

— Başarılı oldun mu? diye sordu Lejnev.

— Çok başarılı oldum. Sınıfım dolup taşmaya başladı. Ruhumda olan her şeyi anlatıyordum öğrencilere. Aralarında gerçekten dikkate değer üç dört öğrenci vardı; geri kalanlar yeterince anlayamıyordu beni. Bununla birlikte şunu da söylemeliyim, beni anlayabilenler de kimi zaman sorularıyla beni rahatsız da ediyorlardı. Ama umutsuzluğa kapılmıyordum. Sevmesine, hepsi seviyordu beni; sınavlarda herkese tam not veriyordum. Ama o zaman bana karşı bir entrika başladı... Yo hayır! Entrika falan söz konusu değildi, ben yanlış çevredeydim. Ben başkalarını rahatsız ettim, onlar da beni rahatsız etti. Öğrencilerime her zaman anlatılanlardan başka şeyler anlatıyordum; derslerimden yeterince yararlanamıyorlardı... Gerçeği ben de pek iyi bilemiyordum. Üstelik benim için belirlenmiş olan hareket alanından da memnun değildim... Bildiğin gibi, benim zayıflığımdır bu. Köklü değişiklikler istiyordum ve sana yemin ederim, istediğim değişiklikler de kolay, yararlı şeylerdi. Başlangıçta etkilediğim iyi niyetli, dürüst müdürün yardımıyla bunları gerçekleştirebileceğimi umuyordum. Karısı yardım ediyordu bana. İnan kardeşim, hayatımda öyle kadın pek az gördüm. Daha kırk yaşında değildi ama iyiye inanıyor, on beş yaşında bir kız gibi, güzel olan her şeyi seviyor, karşısındaki kim olursa olsun, düşüncesini söylemekten çekinmiyordu. Onun soylu heyecanını ve temizliğini ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Onun önerisiyle bir plan hazırlayacak oldum... Ama o arada arkamdan kuyumu kazanlar, beni ona kötöleyenler varmış. Özellikle matematik öğretmeninin büyük kötülüğü dokundu bana; huysuz, içi kin dolu, Pigasov gibi hiçbir şeye inanmayan –ama ondan çok daha becerikli–, ufak tefek biriydi... Sahi, Pigasov ne yapıyor, yaşıyor mu?

— Yaşıyor ve düşün, küçük burjuva bir kadınla evlendi, her gün dayak yiyor karısından.

— Layığını bulmuş! Peki Natalya Alekseyevna iyi mi?

— İyi.

— Mutlu mu?

— Mutlu.

Rudin bir süre sustuktan sonra konuşmasını sürdürdü:

— Sahi, ne diyordum... evet! Matematik öğretmenini anlatıyordum. Benden nefret ediyordu, derslerimi hava-i fişek gösterisine benzetiyor, tam açık olmayan her sözümü hemen kapıyordu; hatta bir keresinde XVI. yüzyıl anıtlarından biri konusunda fena bozdu beni... Ama asıl sorun benim niyetimden kuşkulanasıydı. Son sabun köpüğü balonumu da bir topluiğne gibi batıp patlattı... Ta baştan beri benden hoşlanmayan müfettiş de, müdürü bana karşı fitledi; bir tartışma yaşandı, pes etmeye yanaşmadım, heyecanlanıp bağır-maya başladım, olay amirlere kadar gitti, istifa etmek zorunda kaldım. Ama işin peşini bırakmadım, bana böyle davranamayacaklarını kanıtlamaya çalıştım... ama anladım ki, bana istediklerini yapabilirlerdi... Şimdi ayrılmak zorundayım buradan.

Bir sessizlik oldu. İki arkadaş başlarını öne eğmiş, öylece oturuyorlardı.

Sessizliği bozan Rudin oldu:

— Evet kardeşim, diye başladı, şimdi Koltsov gibi şöyle diyebilirim: “Ey benim gençliğim, nerelere getirdin beni, ne duruma soktun, adımımı atacak yer bırakmadın...” İyi ama gerçekten hiçbir şeye yaramayacak biri miydim ben, bu dünyada yapabileceğim hiçbir iş yok muydu? Kendi kendime sık sık soruyordum bu soruyu; kendi gözümde kendimi ne kadar küçültmeye çalışsam da, ister istemez, çoğu insanda olmayan güçlerin bende olduğunu hissediyordum! Peki neden bir şeye yaramıyordu bu güçler? Bak, şu da var: Hatırlıyor musun, seninle birlikte yurtdışınday-

ken kendime aşırı güveniyordum ve yanlışlar yapıyordum... O zamanlar ne istediğimi tam bilemiyordum sanki; sözlerle kendimden geçiyor, hayallere inanıyordum; ama şimdi, sana yemin ederim, herkesin karşısına çıkıp ne istediğimi yüksek sesle haykırabilirim. Saklayacağım hiçbir şey yok: Tam olarak ve sözcüğün tam anlamıyla iyi niyetli biriyim artık; uysallaştım, koşullara uymak, azla yetinmek, en yakındaki hedefe ulaşmak, ufak da olsa, bir şeylere yaramak istiyorum. Hayır! Olmuyor! Ne anlama geliyor bu? Başkaları gibi yaşamama, bir şeyler yapmama engel olan nedir?.. Şimdi yalnızca bunu düşünüyorum. Ama belirli bir duruma girebileceğimi, bir noktada durabileceğimi hiç sanmıyorum. Kaderim her yerden silkip atacaktır beni... Korkmaya başladım ondan, kaderimden... Nedendir bütün bunlar? Açıkla bana bu bilmeceyi!

— Bilmeceyi! diye tekrar etti Lejnev. Evet, bu doğru. Sen her zaman bir bilmeceydin benim için. Gençlik yıllarımda bile, önemsiz bir çıkıştan sonra, birden insanı sarsacak biçimde konuşmaya başladın, sonra... eh, ne demek istediğimi biliyorsun... O zamanlar da anlayamıyordum seni: Bu yüzden soğumuştum senden... Öylesine bir gücün var, ideale karşı öylesine bitmez tükenmez bir tutkun var ki...

Rudin, Lejnev'in sözünü kesti:

— Laf, hepsi boş laftı! Yaptığım bir iş yoktu!

— Yok muydu! Hem iş...

— İş mi? Çalışarak kör bir kadını ve tüm ailesini geçindirmek bir iştir mesela, Pryajentsev'i hatırlarsın ya... Al sana bir iş.

— Evet, ama iyi konuşmak da bir iştir.

Rudin bir şey söylemeden baktı Lejnev'in yüzüne, sessizce başını salladı.

Lejnev bir şey söylemek istedi, şöyle bir yüzünü sıvazladıktan sonra:

— Demek köyüne gidiyorsun? dedi.

— Evet, köyüme gidiyorum.

— Köyün falan kaldı mı ki?

— Öyle bir şey kaldı. İki buçuk köylüm var. Ölebileceğim bir de köşem. Belki şöyle düşünüyorsundur: “Gene abarttı!” Abartmak yok etti beni zaten, öldürdü. Hâlâ bırakamadım cafcacı konuşmayı. Ama bu söylediğim abartma değil. Bu kırışmış saçlar, bu kırıksıklar abartma değil kardeşim. Bu yırtık dirsekler abartma değil! Bana karşı her zaman serttin, bunda haklıydın da; ama çöktüm artık, her şey bitti, kandil-de yağ kalmadı, zaten kırık, fitili de ha bitti ha bitecek... Beni artık ölüm yatıştırmalı kardeşim...

Lejnev ayağa fırladı.

— Rudin! diye haykırdı. Neden söylüyorsun bunu bana? Neyimle hak ettim ben bunu? Seni yargılayacak biri değilim ben. Şu çökük avurtlarını yüzündeki kırışıklıkları görüp de abarttığını düşünmüş olabilir miyim? Seninle ilgili düşünce-mi bilmek istiyor musun? İzin ver söyleyeyim! Şöyle düşünüyorum: “Bu yetenekleriyle... bu adam isteseydi neler yapmazdı, şu anda bir eli yağda, bir eli balda olurdu!.. Oysa şimdi karşımda aç, evsiz yurtsuz oturuyor...”

Rudin boğuk bir sesle,

— Sende acıma duygusu uyandırıyorum, dedi.

— Hayır, yanılıyorsun! Bende saygı uyandırılıyorsun, bunu bil. O büyük toprak sahibinin, dostunun yanından uzun yıllar geçirmene kim engel oldu ki, onunla iyi geçinsen, su-yuna gitmeye razı olsan eminim şimdi çok şeyin olurdu. Lisede neden iyi geçinmedin çevrendeki insanlarla, neden –ey tuhaf adam!– bunca yeteneğin varken, başladığın her işi kişisel çıkarlarını hiç düşünmeden, ne kadar yararına olursa olsun kötü toprağa kök salmayı aklına bile getirmeden sonuçlandırdın?

Rudin kederli, gülümsedi.

— Böyle doğmuşum ben... yerimde duramam...

— Çok doğru; demin söylediğin gibi, içinde bir kurt olduğu için duramıyor değilsin sen... Kurt falan yok senin içinde, tembel, kaygısız bir ruhun da yok: Tüm geçimsizliğine karşın gerçek sevgisinin ateşi yanıyor senin içinde; hem de kendisine bencil demeyi aklına bile getirmeyen ve seni düzenbaz sayan çoğu insandan çok daha güçlü yanıyor. Evet, senin yerinde olsam, önce içimdeki kurdu susturur ve her şeyi kabullenirdim; ama senin içinde bu yüzden bir kin bile belirmemiş ve bugün, hemen şuracıkta bir delikanlı gibi yeni bir işe girişmeye hazır olduğuna eminim.

Rudin,

— Hayır kardeşim, dedi. Yoruldum artık. Benden bu kadar.

— Yoruldun ha! Senin yerinde başka biri olsaydı çoktan ölmüştü. Ölüm yatıştırır, diyorsun, peki yaşam yatıştırmaz mı sence? Yaşayıp da başkalarına hoşgörülü olmayan insan kendi de hoşgörüyü hak etmez. Peki hoşgörüyü gereksinimi olmadığını kim söyleyebilir? Sen elinden geleni yaptın, savaş-tın olabildiğince... Daha ne olacak? Yollarımız ayrıldı...

Rudin derin bir soluk alıp kesti Lejnev'in sözünü:

— Sen benim gibi değilsin kardeşim, bambaşka birisin.

Lejnev sürdürdü konuşmasını:

— Yollarımız ayrıldı. Belki de köşemde kollarımı kavuşturup oturarak günlerimi boş geçirmeme hiçbir şeyin engel olamayışının nedeni, varlıklı, soğukkanlı olmam ve daha talihli koşullarda yaşamamdır; ama sen sahaya inmek, kollarını sıvayıp çalışmak zorundaydın. Yollarımız ayrıldı... Ama bak, nasıl yakınız birbirimize. Neredeyse aynı şeyleri söylüyoruz, sözün başında ne demek istediğimizi anlıyoruz, aynı duygularla yetiştik. Evet, bizim gibiler çok az kaldı artık kardeşim; son Mohikanlarız biz! Önümüzde yaşanacak daha çok yıllarımız varken birbirimizden ayrılabilir, düşman bile olabiliriz; ama şimdi, çevremizdeki insanlar giderek azalırken, yeni kuşaklar yanımızdan geçip bize ait olmayan amaçlara gi-

diyorken birbirimize daha sıkı sarılmalıyız. Kaldır kadehini kardeşim, eskiden olduğu gibi gene: *Gaudeamus igitur!**

İki dost kadeh tokuşturup hüzünlü, sürekli detone olan sesleriyle, tam Rus usulü, eski öğrenci şarkısını söylemeye başladılar.

Lejnev gene aynı konuya döndü:

— Demek şimdi köyüne gidiyorsun? Orada uzun süre kalacağını hiç sanmıyorum. Sonunun nerede, nasıl ve ne zaman geleceğini de düşünemiyorum... Ama başına ne gelirse gelsin, her zaman gidebileceğin bir yerinin, bir yuvanın olduğunu hiç unutma. Benim evimdir orası... Duydun mu, ihtiyar! Düşüncenin kendi sakatları vardır, onların da sığınabileceği bir yere gereksinimleri vardır.

Rudin ayağa kalktı.

— Sana teşekkür ederim kardeşim, dedi. Çok teşekkürler! Bunu unutmayacağım! Ama sığınacak yeri hak etmiyorum ben. Yaşamımı kendim berbat ettim, düşünceye gerektiği gibi hizmet edemedim...

— Sus! dedi Lejnev. Her insan doğanın onu yarattığı gibi kalır, ondan daha çoğunu beklemek olmaz! Kendine Ebedi Yahudi diyordun... Ama nereden biliyorsun, belki ömür boyu oradan oraya dolaşmak vardı kaderinde, belki böylece senin de bilmediğin bir görevi yerine getiriyordun... Halk arasında boşuna, hepimizin Tanrı'ya yürüdüğünü söylemezler... (Rudin'in şapkasını aldığını görünce sordu Lejnev.) Gidiyor musun?.. Geceyi burada geçirmeyecek misin?

— Gidiyorum! Hoşça kal! Teşekkür ederim... Sonum fena olacak benim.

— Orasını Tanrı bilir... Kesin gidiyor musun?

— Gidiyorum. Elveda! Kötü anma beni.

— Sen de beni kötü anma... ve unutma, sana ne dediğimi unutma. Elveda.

İki dost kucaklaştı. Rudin çabuk adımlarla çıktı.

* Öyleyse, neşelenelim! (Lat.)

Lejnev uzun süre aşağı yukarı dolaştı odanın içinde; pencerenin önünde durup düşündü, “Zavallı!” diye mırıldandı ve masaya oturup karısına mektup yazmaya koyuldu.

Dışarıda rüzgâr esmeye başlamıştı; müthiş bir uğultuyla camları tıngırdatıyordu. Uzun bir sonbahar gecesi başlamıştı. Böyle geceler evinde oturanlar, sıcak bir köşesi olanlar rahattır... Tanrı yersiz yurtsuzların yardımcısı olsun!

* * *

1848 yılı 26 Haziran'ının yakıcı öğleden sonrası Paris'te “ulusal atölyelerin” başkaldırısının hemen hemen bastırıldığı gün bir tabur, Saint Antoine banliyösündeki dar ara sokaklardan birinde kurulmuş bir barikatı ele geçirmek üzereydi. Taburun attığı birkaç top mermisi barikatı neredeyse yıkmıştı; direnişçilerden hayatta kalanlar kendilerini kurtarmak için kaçışırken, barikatın en tepesinde, ters çevrilmiş bir araba gövdesinin üzerinde beline kırmızı bir kuşak sarmış, kırılmış başında hasır şapkasıyla uzun boylu, eski ceketli biri belirdi. Bir elinde kırmızı bir bayrak, öteki elinde kıvrık, kör bir kılıç vardı; daha yükseğe tırmanmaya çalışırken bir yandan bayrakla kılıcını sallıyor, bir yandan da tiz sesiyle bağırıyordu. Vincennesli bir nişancı ona nişan aldı ve ateş etti... Uzun boylu adam elindeki bayrağı düşürdü, birisinin önünde eğiliyormuşçasına, bir çuval gibi yüzükoyun düştü duvardan... Mermi tam kalbine gelmişti.

Kaçan *insurges*'lerden* biri şöyle dedi:

— *Tiens! on vient de tuer le Polonais.***

Bir başkası,

— *Bigre!**** dedi ve birlikte tüm panjurları sımsıkı kapalı, duvarlarıysa mermi ve güllerle delik deşik edilmiş bir evin bodrumuna koştular.

Polonais dedikleri Dmitri Rudin'di.

1855

* İsyancı. (Fr.)

** Bak!.. Polonyalı vuruldu. (Fr.)

*** Boş ver! (Fr.)

İLK AŞK

P. V. Annenkov'un anısına

Konuklar dağılılı çok olmuştu. Saat yarımı vurduğunda odada yalnızca ev sahibi ile Sergey Nikolayeviç, bir de Vladimir Petroviç vardı. Ev sahibi uşağı çağırdı, akşam yemeğinden kalanları getirmesini söyledi.

Koltuğuna iyice gömülüp purosunu yaktıktan sonra,
— Öyleyse anlaştık, dedi, her birimiz ilk aşkının öyküsünü anlatacak. Sıra sizde Sergey Nikolayeviç.

Şişmanca, tombul yanaklı Sergey Nikolayeviç önce ev sahibine baktı, sonra bakışlarını tavana kaldırdı. Neden sonra,
— Benim ilk aşkım olmadı, dedi, doğrudan ikinciden başladım.

— Nasıl oldu bu dediğiniz?

— Çok basit. İlk kez oldukça hoş bir kızın peşinden koşmaya başladığımda on sekiz yaşındaydım; ama bu yeni yapmaya başladığım bir şey değilmiş gibi kur yapıyordum kıza: Tıpkı daha sonra başka kızlara yaptığım gibi. Aslını isterse-
niz, ben ilk ve son kez altı yaşındayken dadıma âşık oldum; ama çok eskidendi bu. İlişkimizin ayrıntıları silindi gitti belleğimden, hem bu ayrıntıları ben bile anımsamıyorsam, kimin ne işine yarar?

Ev sahibi,

— Ne olmuş? dedi. Benim ilk aşkımin da ilginç yanı azdır. Karım Anna İvanovna ile tanışıncaya kadar hiç kimseye âşık olmadım ben, aramızda her şey de pek güzel gelişti: Babalarımız evlenmemizi istedi, çok kısa zamanda birbirimizi

sevdik, hiç geciktirmeden evlendik. Benim öyküm iki sözcükle bitecek. Baylar ne yalan söyleyeyim, ilk aşk konusunu açarken sizlere, yaşlı demeyeceğim, ama genç de olmayan siz bekârlara güveniyordum. Vladimir Petroviç, bari siz ilginç bir şeyler anlatabilecek misiniz bize?

Kırk yaşlarında, siyah saçlarına hafiften ak düşmüş bir adam olan Vladimir Petroviç bir süre duraksadıktan sonra,

— Benim ilk aşkım hiç de sıradan değildir, dedi.

Ev sahibiyile Sergey Nikolayeviç, ikisi bir ağızdan,:

— Ya! dediler. Öylesi daha iyi... Hadi anlatın.

— İzninizle... ama yok, anlatamayacağım; öykü anlatmakta pek usta değilim çünkü. Kupkuru, kısacık ya da son derece yapmacık bir şey çıkar ortaya çünkü, ama bana izin verirsiniz, anımsadığım her şeyi bir deftere yazayım, size öyle okuyayım.

Dostlar önce razı olmadılar, ama Vladimir Petroviç ısrar etti. İki hafta sonra tekrar buluştular. Vladimir Petroviç sözünü tutmuştu.

Şunları yazmıştı defterine:

I

O zamanlar on altı yaşındaydım. 1833 yılının yazında başımdan geçti bunlar.

Moskova'da ailemin yanındaydım. Neskuçnyı'nın karşısında, Kalujskaya Kapısı'nın yakınında bir yazlık kiralamıştık. Ben üniversiteye hazırlanıyordum Ama az çalışıyor, hiç acele etmiyordum.

Kimse kısıtlamıyordu özgürlüğümü. Özellikle, Rusya'ya "bir bomba gibi" (*comme une bombe*) düştüğü düşüncesine bir türlü alışamayan ve yüzünde sert bir ifadeyle yatağında günlerce bir o yana bir bu yana dönüp duran son Fransız öğretmenimin ayrılmasından sonra, canım ne isterse onu yapıyordum. Babam kayıtsız bir şefkatle davranıyordu bana; anneme gelince, benden başka çocuğu olmamasına karşın, hemen hiç ilgilenmiyordu benimle: Öteki uğraşları bütün zamanını alıyordu. Babam henüz genç ve çok yakışıklıyken, annemle bir çıkar evliliği yapmıştı; annem on yaş büyüktü babamdan. Hüzün dolu bir yaşamı olmuştu anneciğimin: Sürekli tedirginlik, kıskançlık, öfke... Ama babamın yanında gizlerdi duygularını, çok korkardı babamdan. Babamsa her zaman çok sert, soğuk, mesafeliydi... Onun kadar zarif, sakin, kendine güvenen, kendinden emin insan görmedim.

Yazlıkta geçirdiğim ilk günleri ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Havalar harikaydı; kentten yazlığa mayı-

sın onunda, tam Kutsal Nikola gününde taşınmıştık. Yazlığımızın bahçesinde, Neskuçnyı'da, kapının çevresinde dolaşıyordum. Yanıma bir kitap (sözgelimi Kaydanov'un ders notlarını) alıyordum ama kapağını çok seyrek açardım; daha çok ezberimde olan şiirleri yüksek sesle tekrar tekrar okuyordum. Kanım kaynıyor, kalbim tatlı tatlı, neşeyle sızlıyordu: Hep bir şey bekliyor, bir şeylerden ürküyor ve her şeye şaşıyordum; her şeye hazırdım. Şafak vakti sağan kuşlarının çan kulelerinin çevresinde dönüp durduğu gibi, hayallerim aynı düşüncelerin çevresinde oynuyor, dönüyordu. Düşüncelere dalıyordum, hüznüleniyordum, hatta ağlıyordum. Ama kimi zaman bir şiirle, kimi zaman akşamın güzelliğiyle gelen gözyaşlarımın, hüznümün arasından ilkbaharda topraktan boy atan yeşillikler gibi, içten içe yaşam dolu, taze bir duygu süzülüyordu.

Bir binek atım vardı. Kendim eyerliyordum onu, binip tek başıma uzak bir yerlere gidiyordum. Dörtmala kaldırıyordum atımı, kendimi turnuvada bir şövalye gibi hayal ediyordum. Rüzgâr ne hoş uğulduyordu kulaklarımda! Yüzümü gökyüzüne çeviriyor, parlaklığını, engin maviliğini ruhu- ma dolduruyordum.

Hatırlıyorum, o zamanlar bir kadın imgesi ya da kadına duyulan aşk aklıma neredeyse hiç gelmiyordu; ne var ki, düşündüğüm, hissettiğim her şeyde gizli bir yarı sezgi, utangaç bir önsezi, açıklayamadığım biraz tatlı, biraz kadınlarla ilgili bir şeyler vardı...

Bu sezgi, bu beklenti tüm varlığımı doldurmuştu: Onunla soluk alıyordum, kanımın her damlasıyla damarlarımda dolaşıyordu... Meğer kısa zaman sonra gerçekleşmesi yazılıymış...

Yazlığımız kolonlu, ahşap, büyük bir yapıydı, ayrıca iki ek yapısı vardı. Ek yapılardan soldaki harap bir ucuz duvar kâğıdı atölyesiydi... Birkaç kez dolaşmaya gitmişim oraya; kir pas içinde, sıska, saç baş karmakarışık, soluk benizli on

kadar çocuk presin dört köşeli kütüklerini indirip kaldıran ağaç kaldıraçların üzerine atlar, böylece sıska bedenlerinin ağırlığıyla desenli duvar kâğıtları basarlardı. Sağdaki yapı boştu ve kiraya verilecekti. dokuz mayıstan üç hafta sonra bir gün sağdaki bölümün panjurları açıldı, pencerede bir kadın görüldü: Bir aile tutmuştu orayı. Hatırlıyorum, aynı gün akşam yemeğinde annem baş uşağa yeni komşularımızın kimler olduğunu sormuştu. O bölümü Prenses Zasekina diye birinin kiraladığını duyunca önce biraz kaba biçimde “Ya! Prenses demek...” demiş, sonra eklemişti: “Herhalde yoksul bir prenses.”

Baş uşak yemeği masaya koyarken saygılı bir tavırla,

— Kiralık üç arabayla geldiler efendim, demişti. Kendi arabaları yokmuş, eşyaları da yok denecek kadar azdı.

— Ya, öylesi daha iyi, diye karşılık vermişti annem.

Babam soğuk soğuk anneme bakmış, o da susmuştu.

Gerçekten de Prenses Zasekina zengin bir kadın olamazdı: Kiraladığı yer öyle eski, küçük ve dardı ki biraz varlıklı biri orada oturmaya kesinlikle razı olmazdı. Ama o zaman bütün bunlarla hiç ilgilenmemiştim. Kiracı bayanın bir prenses olması çok az etkilemişti beni: Kısa bir süre önce Schiller’in *Haydutlar*’ını okumuştum.

II

Bir alışkanlığım vardı: Her akşam elimde tüfekte bahçemizde dolaşmaya çıkar, karga vururdum. Bu uyanık, vahşi, kurnaz kuşlardan oldum olası nefret etmişimdir. Sözüünü ettiğim gün gene bahçeye çıkmıştım; ağaçların arasında, yollarda uzun süre boşuna dolaştıktan sonra (kargalar beni fark etmişler, uzaktan kesik kesik bağırıp duruyorlardı) kendimi bizim bahçe ile sağdaki bölümün önündeki küçük bahçeyi ayıran alçak çitin önünde buldum. Başım önümde, yürüyordum. Birden sesler duydum; başımı kaldırıp çitin öte yanına bakınca donup kaldım. Çok tuhaf bir şeydi gördüğüm.

Birkaç adım ötemde, yeşil ahududu çalılarının arasındaki açıklıkta çizgili, pembe giysili, beyaz başörtülü, uzun boylu, zarif bir kız ayakta duruyordu; çevresini almış dört gencin alınına sırayla elindeki, adını bilmediğim, ama çocukların çok iyi tanıdığı şu küçük gri çiçeklerle (bu çiçeklerin sert bir şeye çarptıklarında çatırdayarak dağılan torbacıkları vardır) vuruyordu. Gençler alınlarını kıza öylesine istekle uzatıyorlardı ve kızın hareketlerinde (onu yandan görüyordum) öylesine alımlı, buyurgan, okşayan, şakacı, sevimli bir hava vardı ki, şaşkınlığımdan, duyduğum hazdan az kalsın haykıracaktım; sanırım, o zarif ellerin benim alnıma da çiçeklerle vurması için o anda dünyadaki her şeyi verirdim. Tüfeğim otların üzerine düştü, her şeyi unut-

muş, kızın düzgün bedenini, boynunu, güzel ellerini, beyaz başörtüsünün altından taşmış açık sarı saçlarını, yarı aralık zeki gözlerini, kirpiklerini ve onların altındaki tatlı yavaşlığını bakışlarımla yiyordum...

Ansızın yanı başımda birinin şöyle dediğini duydum:

— Delikanlı, hey delikanlı! Tanımadığın bir genç kıza öyle bakman yakışık alıyor mu?

Tepeden tırnağa ürperdim, donup kalmıştım... Biraz ötemde, çitin dibinde kara saçları kısacık kesilmiş biri durmuş, alaylı alaylı bana bakıyordu. Tam o anda kız da dönüp bana bakmıştı... Capcanlı, ıslıl ıslıl bir yüzde gri, kocaman bir çift göz gördüm. Ve bir anda kıpırdadı bu yüzün hatları, gülümsedi, bembeyaz dişleri göründü, kaşları sanki eğlenceli bir biçimde kalktı... Elim ayağım dolaştı, yerden tüfeğimi aldım, arkamdan çın çın öten kahkahaların eşliğinde (ama kötü amaçlı değildi bu kahkahalar) koşarak odama gittim, kendimi yatağıma attım ve ellerimle yüzümü kapadım. Kalbim duracak gibi çarpıyordu; hem çok utanıyordum, hem neşeliydim: Hiç tatmadığım bir heyecan vardı içimde.

Kendime geldikten sonra saçımı taradım, elimi yüzümü yıkadım, alt kata çaya indim. Genç kızın görüntüsü gözümün önünden gitmiyordu; kalbimse artık hızla çarpıyor, ama sanki tatlı tatlı sıkışıyordu.

Birden sordu babam:

— Neyin var senin? Bir karga mı vurdun?

Her şeyi anlatmak istiyordum ona, ama kendimi tuttum ve yalnızca gülümsedim. Yatmadan önce, nedendir bilmem, tek ayağımın üzerinde üç kez döndüm, pomat sürdüm, yatıp sabaha kadar ölü gibi uyudum. Sabaha karşı bir ara uyandım, başımı kaldırdım, heyecanla baktım çevreme, tekrar uykuya daldım.

III

“Onlarla nasıl tanışabilirim?” Uyandığımda ilk düşüncem bu olmuştu. Kahvaltıdan önce bahçeye çıktım, ama çite fazla yanaşmadım, kimseyi de görmedim. Kahvaltıdan sonra yazlığın önünde, sokakta birkaç kez aşağı yukarı gidip geldim, uzaktan pencerelerine baktım... Bir ara kızın yüzünü perdenin arkasında gördüm gibi geldi bana, korkuyla hemen uzaklaştım. Neskuçniy’in önünde uzayan kumlukta başıboş dolaşırken düşünüyordum: “Ne yapıp edip tanışmalıyım onunla. Ama nasıl? Sorun orada işte.” Bir gün önceki karşılaşmamızı en ince ayrıntısına varana dek hatırlamaya çalışıyordum: Bana güldüğünü nedense, özellikle çok iyi hatırlıyordum... Ama ben heyecan içinde çeşitli planlar yaparken kader yardımına koşmaya hazırlanmış.

Ben yokken annem yeni komşumuzdan yalnızca posta bildirilerinde ve ucuz şarap mantarlarında kullanılan cinsten kahverengi mühür mumuyla kapatılmış, sarı kâğıda yazılı bir mektup almıştı. Gramer hatalarıyla dolu, acemi bir el yazısıyla yazılmış bu mektupta prenses, annemden ona yardımcı olmasını rica ediyordu: Prensese yazdığına göre, sürmekte olan önemli davaları vardı ve kendisinin de, çocuklarının da geleceğinin bağlı olduğu önemli kişileri annem yakından tanıyordu. “Soylu bir bayanın başka bir soylu bayana başvurduğu gibi başvuruyorum size; elime geçen

bu hoş fırsattan yararlanmak istedim.” Mektubunun sonunda annemden, onu ziyaret etmesine izin vermesini rica ediyordu. Yanına gittiğimde annemin sınırları çok bozuktu: Babam evde değildi, dolayısıyla, akıl danışabileceği kimse yoktu yanında. “Soylu bir bayana,” hele bir prensese cevap vermemek olmazdı, ama nasıl cevap vereceğini şaşırmıştı? Fransızca bir not yazmak yersiz geliyordu ona, öte yandan Rusça imlası da pek iyi değildi; annem de bunun farkında olduğundan kendini küçük düşürmek istemiyordu. Beni görünce sevindi ve hemen prensese gitmemi, kendisine sözlü olarak, annemin ona elinden gelecek her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu, saat birde evimizi onurlandırmasını beklediğini iletmemi söyledi. Gizli emellerimin böylesine çabuk gerçekleşmesi hem sevindirmişti beni, hem korkutmuştu; ama şaşkınlığımı belli etmedim. Önce yeni bir kravat takmak, yeni bir redingot giymek için odama çıktım: Evde her zaman, beni çok sıkmasına karşın, ceket ve devrik yakalı gömlek giyiyordum.

IV

Ek binanın basık, iç karartan antresinde (elimden olmadan tüm bedenim titreyerek girmiştim oraya) ak saçlı, bronz rengi esmer yüzlü, gözleri domuzlarınkini andıran, kasvetli alnında ve şakaklarında o zamana kadar görmediğim kadar derin kırışıklar olan yaşlı bir uşak karşıladı beni.

Elinde, ringa balığı kılçıkları olan bir tabak vardı. Oda-
nın kapısını ayağıyla kaparken yüksek sesle,

— Ne istemiştiniz? dedi.

— Prenses Zasekina evde mi? diye sordum.

Odadan tiz bir kadın sesi duyuldu:

— Vonifatiy!

Uşak bir şey söylemeden bana arkasını döndü (bu arada, armalı tek düğmesi –o da paslı– kalmış resmi ceketinin iyice aşınmış sırtını görmüştüm), elindeki tabağı yere bırakıp oda-
ya girdi.

Aynı kadın sesi duyuldu gene:

— Karakola gittin mi? (Uşak mırıldanarak bir şeyler söy-
ledi.) Ya?.. Kim geldi?.. Komşunun genç oğlu mu? E, buyur-
sun.

Odadan çıkan uşak tabağı yerden alırken,

— Konuk salonuna buyurun lütfen efendim, dedi.

Üstüme başıma çekidüzen verip “konuk salonuna”
girdim.

Uşağın “konuk salonu” dediği, alelacele döşenmiş gibi, yoksul mobilyalı, hiç de derli toplu olmayan küçücük bir odaydı. Pencerenin önündeki bir kolu kırık koltukta elli yaşlarında, başı açık, çirkin bir kadın oturuyordu; üzerinde yeşil, eski bir giysi, boynunda yün örme alacalı bir şal vardı. Siyah, ufak gözlerini dikmiş, bana bakıyordu.

Yanına gidip öne eğilerek selam verdim.

— Prenses Zasekina ile mi görüşmek onuruna erişiyorum?

— Ta kendisiyle efendim; siz de Bay V.’nin oğlu mu oluyorsunuz?

— Evet efendim. Annem yolladı beni size.

— Oturunuz lütfen. Vonifatiy! Anahtarlarımı gördün mü? Neredeler?

Yazdığı mektuba annemin cevabını bildirdim Bayan Zasekina’ya. Tombul, kırmızı parmaklarıyla pencerenin pervazında trampet çalarak dikkatle dinledi beni. Sözümü bitirince bir kez daha bakışlarını dikti yüzüme. Neden sonra,

— Çok güzel, dedi. Kesinlikle geleceğim annenizin ziyaretine. Siz de henüz çok gençmişsiniz! İzninizle, kaç yaşında olduğunuzu sorabilir miyim?

Elimde olmadan bir an duraksayıp karşılık verdim:

— On altı.

Prenses cebinden yazılı, yağlanmış birkaç kâğıt çıkarıp neredeyse burnunun dibine sokup tek tek ayırmaya başladı. Oturduğu yerde ani bir dönüşle kımıldayarak,

— Güzel yıllardır! dedi. Siz de resmiyeti bırakın lütfen. Sade bir insanım ben.

Gizleyemediğim bir tiksiniyle onun çirkin görünüşüne bakarak, “Aşırı sade,” diye geçirdim içimden.

Tam o anda konuk salonunun öteki kapısı hızla açıldı, eşikte, bir gün önce bahçede gördüğüm kız belirdi. Kolunu kaldırdı, yüzünde hafif bir gülümseme belirdi.

Prenses, dirseğiyle kızı göstererek,

— Bu da kızım, dedi. Zinayda'cığım, komşumuz Bay V.'nin oğlu. Öğrenebilir miyim, adınız neydi?

Ayağa kalkıp heyecandan kekeleyerek,

— Vladimir, dedim.

— Ya baba adınız?

— Petroviç.

— Ya! Bir komiser tanıdığım vardı, onun adı da Vladimir Petroviç'ti. Vonifatiy! Anahtarları aramana gerek kalmadı, cebimdeymişler.

Genç kız başını yana yatırmış, gözlerini hafiften kısmış, dün olduğu gibi gülümseyerek bana bakıyordu.

— Mösyö Voldemar'ı daha önce görmüştüm, diye başladı. (Sesinin gümüş tınlaması soğuk bir ürpertiyle tüm bedenimde dolaşmıştı.) Size Voldemar dememe izin verir misiniz?

— Elbette efendim, diye mırıldandım.

Prenses,

— Nerede? diye sordu.

Küçük prenses annesine cevap vermedi. Gözlerini benden ayırmadan sürdürdü konuşmasını:

— Şu anda bir işiniz var mı?

— Yok efendim.

— Öyleyse yün sarmama yardım etmek ister misiniz? Benimle odama gelin.

Başıyla işaret etti bana ve dönüp konuk salonundan çıktı. Arkasından gittim.

Girdiğimiz odanın mobilyası biraz daha iyiydi ve büyük bir zevkle döşenmişti. Ama o anda ben bir şey fark edecek durumda değildim; rüyadaymışım gibi hareket ediyor, bedenimin her yerinde neredeyse aptalca, gergin bir mutluluk hissediyordum.

Küçük prenses oturdu, bir çile kırmızı yün aldı, tam karşısındaki sandalyede bana yer gösterdikten sonra çileyi dikkatlice açıp kollarıma geçirdi. Bütün bunları bir şey söylemeden, eğlenceli bir biçimde oyalanarak, hafif aralık dudakla-

rında hep o aydınlık, kurnaz gülümsemesiyle yapıyordu. Yün ipliği bükülmüş bir karta sarmaya başladı ve birden öylesine aydınlık, çabuk bir bakışla baktı ki yüzüme, elimde olmadan başımı önüme eğdim. Çoğunlukla yarı kısık duran gözleri olanca iriliğiyle açıldığında, yüzü tamamen değişiyor, ışık vurmuş gibi oluyordu.

Bir süre bekledikten sonra,

— Dün benimle ilgili ne düşündünüz Mösyö Voldemar? diye sordu.

Şaşırmıştım.

— Ben, Prenses... dedim, ben hiçbir şey düşünmedim... nasıl düşünebilirim...

— Bakın, diye kesti sözümü. Henüz tanıımıyorsunuz beni; çok tuhaf bir kızım ben: İnsanların bana daima doğruyu söylemelerini isterim. Duydum, on altı yaşındaymışsınız, bense yirmi bir... Gördüğünüz gibi, sizden çok büyüğüm, dolayısıyla her zaman doğruyu söylemek zorundasınız bana... (Arkasından ekledi.) ve sözümü dinlemek... Bana baksanıza, neden yüzüme bakmıyorsunuz?

Daha da şaşırmıştım. Gene de başımı kaldırıp baktım yüzüne. Gülümsedi ama önceki gülümseyiş değildi şimdiki, bambaşka, onaylayıcı bir gülümsemediydi.

Sesini tatlı bir biçimde alçaltıp,

— Yüzüme bakın, dedi. Bunun için kızmam size... Yüzünüzden hoşlanıyorum. Dost olacağımızı hissediyorum. (Kurnaz bir tavırla ekledi.) Peki siz benden hoşlanıyor musunuz?

— Prenses... diye başlayacak oldum.

Kesti sözümü:

— Önce Zinayda Aleksandrovna deyin bana. Sonra çocukların... (Düzeltti söylediğini.) gençlerin duygularını gizlemek alışkanlığı nedendir, bilmem... Büyükler için olağandır bu. Hadi söyleyin, hoşlanıyor musunuz benden?

Benimle böyle açık konuşması gerçi hoşuma gitmişti ama, gene de biraz alınmıştım. Karşısındakinin bir çocuk ol-

madığını göstermek istiyordum ona; elimden geldiğince rahat, ciddi bir tavır takınıp şöyle dedim:

— Elbette çok hoşlanıyorum sizden Zinayda Aleksandrova; bunu gizlemek niyetinde de değilim.

Kısa bir sessizlikten sonra başını salladı. Birden sordu:

— Evde öğretmeniniz var mı?

— Yok, uzun süredir yok.

Yalan söylüyordum; Fransız öğretmenim evden ayrılalı daha bir ay olmamıştı.

— Oo! Bakıyorum bayağı büyümüşsünüz...

Hafifçe elime vurdu.

— Kollarınızı düz tutun!

Dikkatle yumağı sarmayı sürdürdü.

Bakışını yumaktan kaldırmamasından yararlanıp, önce gizliden, sonra giderek daha cesaretle incelemeye başladım onu. Yüzü dün gördüğümünden çok daha güzel gelmişti bana: Her şeyiyle zarif, zeki, sevimliydi. Sırtı beyaz perdeli pencereye dönük oturuyordu; perdeden süzülen güneş ışınları yumuşak, altın sarısı saçlarını, zarif boynunu, yuvarlak omuzlarını ve nefis göğsünü okşuyordu. Ona bakıyordum... ne kadar değerli, yakın olmuştu o anda benim için! Onu uzun zamandır tanıyormuşum, ondan önce hiçbir şey bilmiyormuşum, benim için hiçbir şey yokmuş gibi geliyordu bana... Üzerinde koyu renk, önlüklü, artık eskimiş bir giysi vardı; bu giysinin, önlüğün her kıvrımını, seve seve okşardım. Pabuçlarının uçları görünüyordu giysisinin altından: O pabuçların önünde sevgiyle yerlere kadar eğilmeye hazırdım..." Tanrım, onun önünde oturuyorum işte," diye düşünüyordum. "Tanıştım onunla... Ne büyük bir mutluluk bu, Tanrım!" Heyecandan neredeyse ayağa fırlayacaktım, ama ziyafete konmuş gibi ayaklarımı sallamıştım yalnızca.

Suda bir balık gibi mutluydum. Ömrümün sonuna kadar Odadan çıkmamaya, sandalyeden kıpırdamamaya hazırdım.

Kirpiklerini yavaşça kaldırdı, aydınlık gözleri gene parladı karşımda...ve gene gülümsedi.

Parmağını bana gözdağı verir gibi sallayarak tane tane,
— Niçin bakıyorsunuz bana öyle? dedi.

Kıpkırmızı oldum...” Her şeyin farkında, her şeyi görüyor,” diye geçti aklımdan. “Nasıl fark etmez, görmez!”

Bitişik odadan ansızın bir çarpma sesi geldi, kılıç şakırtısı duyuldu.

Prenses seslendi oradan:

— Zinayda! Belovzorov bir kedi yavrusu getirdi sana.

— Kedi yavrusu! diye haykırdı Zinayda.

Birden ayağa fırladı, elindeki yumağı kucağıma attı, koşarak çıktı odadan.

Ben de kalktım, çileyle yumağı pencerenin içine bırakıp konuk salonuna geçtim ve şaşkın, kalakaldım. Salonun ortasında bacaklarını açıp yere uzanmış tekir bir kedi yavrusu yatıyordu; Zinayda kedinin önünde yere diz çökmüş, başını yavaşça kaldırmaya çalışıyordu. Prensesin yanında, neredeyse iki pencere arasındaki boşluğu kaplamış sarı kıvrıkcık saçlı, al yanaklı, patlak gözlü bir süvari subayı duruyordu.

— Ne komik! diyordu Zinayda. Gözleri de gri değil yeşil, kulakları da ne kocaman! Çok teşekkür ederim Viktor Yegoriç! Çok iyisiniz!

Bir gün önce gördüğüm gençlerden biri olduğunu bir bakışta anladığım subay, mahmuzlarıyla kılıcını şakırdatarak topuklarını vurdu ve öne eğilerek selam verdi

— Dün tekir, koca kulaklı bir kedi yavrusu istediğinizi söylemiştiniz... işte getirdim size onu efendim. Sözüünüz yasadır benim için.

Gene öne eğilerek selam verdi.

Kedi yavrusu hafiften miyavladı, yeri koklamaya başladı.

— Karnı aç! dedi Zinayda. Vonifatiy! Sonya! Süt getirin.

Oda hizmetçisi kadın, üzerinde eski, sarı bir entari, boynunda rengi atmış bir eşarp, elinde süt dolu fincan tabağıyla

geldi, tabağı kedi yavrusunun önüne koydu. Yavru titredi, gözlerini kapayıp sütü şapır şupur içmeye başladı.

Zinayda başını neredeyse yere kadar eğdi, yavrunun burnuna yandan iyice sokulup,

— Dili ne kadar kırmızı! dedi.

Karnı doyunca mırıldanmaya başladı yavru, nazlı nazlı oynattı patilerini, Zinayda ayağa kalktı, oda hizmetçisine kayıtsız bir tavırla,

— Götür onu, dedi.

Süvari subayı, güçlü bedenini sıkıca saran yeni üniformasının içinde şöyle bir dikleşip, sırtarak,

— Yavruya karşılık eliniz, dedi.

Zinayda,

— Hem de ikisini, diye karşılık verdi.

Ve iki elini uzattı ona. Süvari subayı ellerini öperken Zinayda onun omzunun üzerinden bana bakıyordu.

Ben olduğum yerde kıpırdamadan dikiliyordum. Gülümsemem mi gerekiyor, bir şey söylemem mi, yoksa öylece susmam mı, bilemiyordum. Antreye açılan kapının aralığından birden bizim uşak Fyodor ilişti gözüme. Birtakım işaretler ediyordu bana. Hemen yanına gittim.

— Ne oldu? diye sordum.

Fyodor alçak sesle,

— Anneniz sizi çağırمام için yolladı beni, dedi. Cevabı getirmediğiniz için kızıyorlar.

— O kadar çok mu oyalandım burada?

— Bir saatten fazla.

Şaşırmış gibi,

— Bir saatten fazla ha! dedim.

Konuk salonuna döndüm, öne eğilip topuklarımı birbirine vurarak selam verdim.

Süvari subayının arkasından bana bakarak sordu küçük prenses,

— Nereye gidiyorsunuz?

— Eve gitmem gerekiyor efendim. (Prensese döndüm.)
Saat ikide bize geleceğinizi söyleyeceğim anneme.

— Öyle söyleyin canım.

Prens aceleyle enfiye kutusunu açtı, tütünü burnuna öyle sesli çekti ki irkildim. Gözlerini kırpıştırarak, hapsirarak tekrarladı:

— Öyle söyleyin.

Bir kez daha öne eğilip selam verdim; dönüp, bir gencin, arkasından ona baktıklarını hissettiğinde sırtında duyduğu rahatsız edici duyguyla çıktım konuk salonundan.

Zinayda seslendi arkamdan:

— Bakın ne diyeceğim Mösyö Voldemar, gene gelin bize...

Ve tekrar güldü.

Hiç konuşmayan, canı sıkkın gibi arkamdan yürüyen Fyodor'la eve dönerken düşünüyordum: “Ne diye hep güler bu kız?” Annem sitem etti bana ve o prensesin yanında bunca zaman ne yaptığımı öğrenmek istedi. Hiçbir şey söylemeden odama gittim. Ansızın bir hüznün çökmüştü içime... Ağlamamak için zor tutuyordum kendimi... O süvari subayını kısıkanıyordum.

V

Prenses, annemi ziyarete söylediği saatte geldi ama annem hoşlanmamıştı ondan. Buluşmalarında yanlarında değildim. Ama yemekte annem babama Prenses Zasekina'nın ona *une femme très vulgaire** gibi geldiğini, onun adına birtakım davalar ve işler –*des vilaines affaires d'argent*** – için Prens Sergey'e başvurmasını rica edip durmasından sıkıldığını anlatıyor, “Çok kavgacı biri olsa gerek,” diyordu. Ama annem bu arada onu kızıyla birlikte yemeğe davet ettiğini (“kızıyla birlikte” sözünü duyunca burnumu neredeyse tabağa sokmuştum), ne de olsa komşu sayıldığını, ayrıca bir unvan sahibi olduğunu eklemişti. Bunun üzerine babam anneme, bu bayanın nasıl biri olduğunu şimdi hatırladığını söyledi. “Gençliğimden tanıyorum ölen Prens Zasekin'i; iyi öğrenim görmüş, ama boş, abuk sabuk biriydi. Paris'te çok uzun süre kaldığı için toplum içinde *le Parisien**** derlerdi ona. Çok zengindi ama varını yoğunu yitirmişti ve çok daha iyi bir evlilik yapabilecekken, nedeni bilinmez ama, belki de parası için (soğuk soğuk gülümsemişti babam) yüksek dereceden bir devlet memurunun kızıyla evlenmişti; evlendikten sonra yasal olmayan işlere girdi, sonunda sıfırı tüketti.”

* Çok bayağı bir kadın. (Fr.)

** Şu iğrenç para işleri

*** Parisli. (Fr.)

Annem,

— Kadın iyi ki borç para istemedi benden, dedi.

Babam sakın,

— Çok olasıdır, diye karşılık verdi. Fransızca biliyor mu?

— Çok kötü.

— Humm. Fark etmez. Yanılmıyorsam, kızıyla birlikte onu yemeğe davet ettiğini söyledin. Kızının çok sevimli, iyi eğitim görmüş bir kız olduğunu duymuştum.

— Ya! Demek annesine çekmemiş.

— Babasına da, dedi babam. Babası da iyi eğitim görmüş biriydi, ama aptaldı da...

Annem derin bir soluk aldı, düşünceye daldı. Babam sustu. Bu konuşma süresince ben hiç rahat değildim.

Yemekten sonra bahçeye çıktım. Ama tüfeğimi yanıma almamıştım. “Zasekin’lerin bahçesine” yaklaşmayacağıma kendime söz vermiştim ama önüne geçilmez bir güç oraya sürükledi beni, boşuna da değilmiş. Çite daha yaklaşmamıştım ki, Zinayda’yı gördüm. Bu kez yalnızdı. Elinde bir kitap vardı, bahçede yavaş yavaş yürüyordu. Beni fark etmemişti.

Neredeyse görmezlikten gelecektim onu ama birden kararımı değiştirip öksürdüm.

Zinayda döndü, ama durmadı; yuvarlak, hasır şapkasının geniş, mavi kurdelesini eliyle önünden çekip bana baktı, hafifçe gülümsedikten sonra bakışını tekrar kitabına çevirdi.

Kasketimi çıkardım, olduğum yerde bir süre durduktan sonra, kalbim kırık, yürüdüm. (Tanrı bilir neden) Fransızca “*Que suis-je pour elle?*”^{*} diye düşünüyordum.

Arkamda tanıdık bir ayak sesi duydum, dönüp baktım, babam çevik, rahat yürüyüşüyle bana doğru geliyordu.

— Küçük prenses miydi o? diye sordu.

— Evet.

— Tanışıyor musun onunla?

* Onun için ben neyim? (Fr.)

— Bu sabah prensesin yanında gördüm onu.

Babam durdu, topuklarının üzerinde hızla geri dönüp yürüdü. Zinayda'ya yaklaşınca kibarca öne eğilerek selam verdi. Zinayda da aynı şekilde karşılık verdi (ama yüzünde hafif bir şaşkınlık da yok değildi) ve kitabı indirdi. Babamın arkasından nasıl baktığını gördüm. Babam her zaman kendine özgü, sade ve çok şık giyinirdi ama endamı daha önce hiç o kadar biçimli gelmemişti bana; kül rengi şapkasının kırışmaya yüz tutmuş başında o kadar güzel durduğunu da hiç fark etmemiştim.

Zinayda'ya doğru yürüyecek oldum, ama o dönüp bakmadı bile bana, tekrar kaldırdı kitabını, okuyarak uzaklaştı.

VI

O akşamı ve ertesi günün sabahını hüzünlü bir uyuşukluk içinde geçirdim. Hatırlıyorum, çalışmayı deniyordum, Kaydanov'u alıyordum elime, ama ünlü ders kitabının geniş aralıklı satırlarını da, sayfalarını da hayal meyal görüyordum. "Julius Caesar cesur bir komutandı" cümlesini peş peşe on kez okudum, bir şey anlamayınca kaldırdım attım kitabı. Öğlen yemeğinden önce gene pomat sürdüm, gene kravat taktım, redingotumu giydim.

— Neden öyle giyindin? diye sordu annem. Üniversiteye girmedin daha, sınavı kazanıp kazanamayacağını da Tanrı bilir. Ceketini yeni diktirmedik mi? Atacak mıyız onu?

Neredeyse umutsuzluk içinde:

— Yemeğe konuklar gelecek, diye mırıldandım.

— Saçma! Konuk mu sayılır onlar!

Annemin dediğini yapmak zorundaydım. Redingotumu çıkarıp ceketimi giydim, ama kravatımı çıkarmadım. Prenses ile kızı yemekten yarım saat önce geldiler; yaşlı kadın bir gün önce gördüğüm yeşil giysisinin üzerine sarı bir şal almıştı, başında da ateş kırmızısı kurdeleli, modası geçmiş bir şapka vardı. Hemen bonolarından söz etmeye başladı, içini çekti, yoksulluğundan yakındı, ama mağrur tavrını da hiç bırakmadı: Gene öyle sesli çekiyordu tütünün burnuna, sandalyenin üzerinde gene öyle rahat dönüp du-

ruyordu. Bir prenses olduğunu aklına bile getirmediği belliydi. Ama Zinayda gerçek bir küçük prenses gibi son derece ağırbaşlı, handiyse kibirliydi. Yüzünde soğuk bir kıpırtısızlık vardı, mağrurdu; tanıyamamıştım onu, bakışını da, gülümsemesini de tanıyamamıştım. Ama bu yeni görünüşüyle çok daha güzel gelmişti bana. Açık mavi çiçekli, ince ipekli bir giysi vardı üzerinde; uzun bukleli saçları, İngiliz stili, yanaklarından aşağı dökülüyordu ki bu saç biçimi yüzündeki soğuk ifadeye çok iyi gidiyordu. Yemekte babam sürekli onun yanında oturdu ve kendisine özgü zarif, sakın kibarlığıyla ilgilendi komşusuyla. Arada bir başını çevirip bakıyordu Zinayda'nın yüzüne, kız da seyrek olarak bakıyordu ona. Ama Zinayda'nın bakışı çok tuhaf ve neredeyse düşmancaydı. Fransızca konuşuyorlardı; Zinayda'nın temiz Fransızca telaffuzuna şaşırdığımı hatırlıyorum. Prens, öncesinde olduğu gibi, yemek masasında da çok rahattı; durmadan yiyor, yemekleri övüyordu. Annemin ondan sıkıldığı belliydi. Sorularına bir çeşit umursamaz küçümsemeyle karşılık veriyordu. Babamsa hafifçe kaşlarını çatıyordu. Annem Zinayda'dan da hoşlanmamışa benziyordu.

Ertesi gün şöyle diyordu:

— Pek burnu büyük! Hem de neyiyle gururlanıyor: *Avec sa mine de grisette!*^{*}

— Anlaşılan hiç *grisette* görmemişsin sen, dedi babam.

— Şükürler olsun ki, görmedim!

— Elbette şükürler olsun... öyleyse nasıl suçlayabiliyorsun onları?

Zinayda en küçük bir ilgi göstermemişti bana. Masadan kalkınca prenses hemen vedalaşmıştı.

Ayrılırken sözcükleri uzatarak annemle babama şöyle demişti:

* Şuh görünümüyle! (Fr.)

— Yardımlarınızı bekliyorum Marya Nikolayevna, sizin de Pyotr Vasiliç. Ne yaparsınız! Bir zamanlar neydik, ne olduk... (Hiç hoş olmayan bir kahkaha atıp eklemişti.) Saygıdeğer hanımefendi böyle oldu işte! Yiyecek ekmeğin yoksa onurun adı mı olur!

Babam saygıyla öne eğilerek salonun kapısına kadar geçirdi onu. Ben kısa ceketimin içinde salonun ortasında dikiyorum, idam kararı verilmiş biri gibi önüme, yere bakıyordum. Zinayda'nın bana karşı davranışı büsbütün öldürmüştü beni. Oysa gitmek üzere yanımdan geçerken çabuk, gözlerinde önceki okşayıcı ifadeyle bana şöyle fısıldadığında ne kadar şaşırmıştım:

— Saat sekizde bize gelin, duydunuz mu, bekleyeceğim!

Yalnızca kollarımı iki yana açmıştım, beyaz eşarbını başına alıp uzaklaşmıştı yanımdan.

VII

Saat tam sekizde, üzerimde redingotum, saçlarım sorguç gibi kabartılmış vaziyette, prensesin kiraladığı bölümün antresine girdim. Yaşlı uşak canı sıkkın baktı bana, isteksizce kalktı oturduğu tahta sıradan. Konuk salonundan neşeli sesler geliyordu. Kapıyı açmamla şaşkınlık içinde geri çekilmem bir oldu. Küçük prenses salonun ortasında bir sandalyenin üzerinde ayakta duruyordu. Elinde bir erkek şapkası vardı; sandalyenin çevresinde beş erkek toplanmıştı. Ellerini şapkanın içine sokmaya çalışıyorlardı, ama Zinayda sallayarak hemen yükseğe kaldırıyordu şapkayı. Beni görünce bağırdı:

— Durun, durun! Yeni bir konuk geldi, ona da bir bilet vermeliyiz. (Yavaşça atladi sandalyeden, redingotumun kolundan tuttu.) Hadi gelin, ne duruyorsunuz? *Messieurs* izninizle tanıştırayım: Komşumuzun oğlu Mösyö Voldemar. (Bana dönüp, konuklarını sırayla göstererek ekledi.) Kont Malevski, Doktor Luşin, şair Maydanov, ordudan ayrılmış yüzbaşı Nirmatski ve daha önce tanıştığınız süvari subayı Belovzorov. Umarım birbirinizi seversiniz.

Öylesine bozulmuştum ki, hiçbirine selam bile verememiştim. Doktor Luşin'i tanımıştım; bahçede beni öylesine acımasızca utandıran o sözü söyleyen kara saçlı baydı. Ötekileri ilk kez görüyordum.

— Kont! diye ekledi Zinayda. Mösyö Voldemar'a da bir bilet yazın.

Şık giyimli kont, kahverengi gözleri anlamlı bakan, küçük beyaz burunlu, küçücük ağzının üzerinde ince bıyıklı, yakışıklı esmer bir adamdı. Polonyalı aksanıyla itiraz etti:

— Ama haksızlık bu. Oyunda yoktu.

Belovzorov ile ordudan ayrılmış yüzbaşı olduğu söylenen kırk yaşlarında, yüzü çirkin derecede çilli, saçları zencilerinki gibi kıvrıkcık, omuzları kalkık, çarpık bacaklı, üzerinde apoletsiz, önü açık bir subay ceketi olan konuk itiraz ettiler:

— Haksızlık olur bu.

Küçük prenses,

— Bilet yazın diyorum size! diye tekrarladı. Baş mı kaldırıyorsunuz yoksa? Mösyö Voldemar ilk kez katılıyor aramıza, dolayısıyla bugün kendisi için yasa geçerli değil. İtiraz istemem, homurdanıp durmayın, yazın dedim, yazın, ben öyle istiyorum.

Kont omuz silkti, ama gene de uysal bir tavırla başını eğdi, yüzüklerle süslü beyaz eliyle kalemi alıp bir parça kâğıt kopardı, yazmaya başladı.

Luşin alaycı bir tavırla,

— İzin verin, bari neyine oynadığınızı anlatayım Bay Voldemar'a, dedi. Yoksa şaşırıp kalacak. Gördüğünüz gibi, oyun oynadık genç adam. Küçük prenses cezaya kaldı ve kimin bileti çıkarsa, o küçük prensesin elini öpme hakkını kazanacak. Ne dediğimi anladınız mı?

Yalnızca baktım Luşin'in yüzüne; şaşkın, olduğum yerde dikilmeyi sürdürüyordum. Bu arada küçük Prenses gene çıktı sandalyenin üzerine, elindeki şapkayı sallamaya başladı. Herkes şapkayı yakalamaya çalışıyordu. Ben de katıldım onlara.

Küçük Prenses, ufak gözleri bulanık bakan, siyah saçları aşırı uzun, sıska yüzlü, uzun boylu genç adama seslendi:

— Maydanov! Bir şair olarak yüce gönüllülük göstermeli ve hakkınızı Bay Voldemar'a bırakmalısınız. Böylece onun bir yerine iki şansı olur.

Ama Maydanov saçlarını savurarak, hayır anlamına salıdı başını. Şapkaya en son ben soktum elimi, kâğıdı alıp açtım... Tanrım! “Öp” yazısını gördüğüm anda ne oldum, bilemiyorum. Elimde olmadan,

— Öp! diye haykırmışım.

Küçük Prenses,

— Bravo! dedi. O kazandı! Buna çok sevindim!

Sandalyeden indi, gözlerimin içine öyle tatlı baktı ki, kalbim durdu sandım. Sonra sordu bana,

— Siz de sevindiniz mi?

— Ben mi?.. diye kekeledim.

Tam kulağımın dibinde Belovzorov’un sesi yükseldi:

— O bileti bana verin, size yüz ruble vereyim.

Süvari subayına öyle bir öfkeyle baktım ki, Zinayda alkışladı beni, Luşin ise “Aferin!” diye haykırdı. Sonra şöyle dedi:

— Ancak, protokol görevlisi olarak kuralların yerine getirilmesinden ben sorumluyum. Mösyö Voldemar, bir dizinizin üzerine çökünüz. Oyunumuzun kuralı öyle.

Zinayda karşımda duruyordu. Sanki beni daha iyi görebilmek için, başını biraz yana yatırmış, mağrur bir tavırla elini bana uzatmıştı. Gözlerim kararmıştı; bir dizimin üzerine çökmeye çalışıyordum, ikisinin birden üzerine düştüm. Zinayda’nın parmaklarına dudaklarımı öylesine beceriksiz bir biçimde dokundurmuştum ki, tırnağı burnumun tepesini hafifçe çizmişti.

Luşin,

— Harika! diye haykırdı.

Ayağa kalkmama yardım etti.

Oyun devam ediyordu. Zinayda yanına oturttu beni. Ne tuhaf cezalar uyduruyordu! Bir ara “heykel” olmak cezası geldi aklına. Heykelin kaidesi olarak da kendine çirkin Nirmatski’yi seçti. Yüzükoyun yere uzanmasını, çenesini göğsünün üzerine bastırmasını emretti. Kahkahalar bir an susmu-

yordu. Benim gibi, evin tek çocuğu, sıkı eğitim görmüş, konakta, ciddi koşullar altında yetişmiş bir çocuk için bütün bu gürültü, bağırış çağırış, bu teklifsiz, handiyse çılgın neşe, tanıdık olmayan insanlarla bu görülmemiş ilişki baş döndürücüydü. Şarap içmişim gibi sarhoştum. Ötekilerden daha yüksek sesle kahkahalar atmaya, konuşmaya başlamıştım. Öyle ki, İverski Kapısı'ndan* görüşmek için çağırttığı bir memurla bitişik odada konuşan yaşlı prenses bana bakmak için yanımıza gelmişti. Ama ben kendimi öylesine mutlu hissediyordum ki, nasıl desem, hiç kimsenin ne diyeceğini düşündüğüm, bana ters bakmasını umursadığım yoktu. Zinayda her şeyde beni yeğlemeyi sürdürüyor, yanından ayırmıyordu beni. Bir cezada onunla yan yana oturup üzerimizi ipek şalla örtmemiz gerekti: Orada ona bir sırrımı açıklamak zorundaydım. Hiç unutmam, başlarımızı birden havasız, yarı saydam, hoş kokulu bir karanlıkta bulmuştuk; o karanlıkta nasıl ıslıl ıslıldı gözleri, dudaklarından sıcak soluğu nasıl vuruyordu yüzüme, dişleri nasıl parlıyordu, saçları nasıl dokunuyordu bana, yakıyordu beni! Susuyordum. Zinayda esrarlı bir biçimde gülümseyerek kurnaz kurnaz bakıyordu yüzüme. Sonunda fısıldadı kulağıma: "Hadi, söylemeyecek misiniz?" Bense sadece kıpkırmızı kesilerek güldüm, başımı öte yana çevirdim; güçlkle soluk alıyordum. Sonunda oyundan sıkıldık, "ip" oynamaya başladık. Aman Tanrım! Bir ara dalgınlığıma gelmişti, Zinayda elime kuvvetlice vurmuştu, sonra gene vursun diye hep dalmış gibi yapmaya başlamıştım, ama uzattığım elime bilerek bir daha vurmamıştı!

O akşam neler yapmadık ki! Piyano çaldık, şarkılar söyledik, dans ettik, Çingeneler gibi eğlendik. Nirmatski'yi ayı kılığına soktuk, tuzlu su içirdik ona. Kont Malevski oyun kâğıtlarıyla çeşitli hileler gösterdi, sonunda vist oyu-

* Hukuki işleri takip eden katipler, memurlar İverski Kapısı'nda toplanırmış. (rd.n)

nunda desteyi öyle kardı ki, bütün kozları kendine aldı ve bunun üzerine Luşin “yürekten kutladı” onu. Maydanov, siyah kapağında kan kırmızı harflerle şiirin adının yazılacağı bir kitap olarak yayınlamayı düşündüğü “Katil kadın” şiirinden (son derece romantik bir şiirdi bu) bölümler okudu; İverski kapısından gelen kâhyanın dizinin üzerindeki şapkasını kapıp sakladık, geri alabilmek için de bize Kazak dansı yapmak zorunda kaldı; ihtiyar Vonifatiy’in başına bağcıklı kadın takkesi geçirdik, küçük prenses erkek şapkası giydi... Yaptıklarımızın hepsini saymak olanaksız. Yalnızca Belovzorov bir köşede duruyor, somurtuyordu... Arada bir kanlanıyordu gözleri, kulaklarına kadar kızarıyordu; o anda sanki üzerimize atıldı atılacak, hepimizi paramparça edecekti... Ama küçük prenses parmağını gözdağı verir gibi sallıyordu ona, Belovzorov da hemen köşesine çekiliyordu gene.

Sonunda yorgun düştük. Bağrıışmaların hiçbirinden rahatsız olmadığını söyleyen yaşlı prenses bile artık yettiğini, yorulduğunu, dinlenmek istediğini söyledi... Gecenin saat on ikisinde eski, kurumuş peynirden, soğuk birtakım böreklerden, dilimlenmiş jambondan (hepsi de ballı börekten daha lezzetli gelmişti bana) oluşan yemek verildi. Yalnızca bir şişe şarap vardı, o da simsiyah, kalın ağızlı, tuhaf bir şişeydi. İçindeki şarap da pembe gibiydi sanki, ama hiç kimse içmedi ondan. Ek binadan çıktığımda yorgunluktan bitkin, ama çok mutluydum; vedalaşırken Zinayda kuvvetlice elimi sıkmış ve gözlerimin içine bakarak gene esrarlı esrarlı gülümsemişti.

Ateş gibi yanan yüzüme gecenin hoş kokulu, ıslak serinliği vurdu. Fırtına çıkacağa benziyordu; kara bulutlar toplanmaya, gökyüzünde süzölmeye başlamıştı, soluk çizgilerinin değişimi görölebiliyordu. Rüzgâr karanlıkta ağaçların dallarında uğulduyordu, uzaklarda, ufkun ötesinde bir yerlerde gök sanki kendi kendine derinden, öfkeyle homurdanıyordu.

Arka kapıdan odama çıktım. Oda hizmetçim döşemeye uzanmış, uyuyordu ve adımımı atıp üzerinden geçmem gerekti; o sırada uyandı, beni görünce, annemin gene çok kızdığını, beni çağırması için onu yollamak istediğini, ama babamın engel olduğunu söyledi. (Anneme iyi geceler demeden, onun duasını almadan hiçbir zaman yatmazdım.) Bu durumda yapabileceğim bir şey yoktu!

Hizmetçime kendim soyunup yatacağımı söyledim, mu mu söndürdüm. Ama soyunup yatmadım.

Sandalyeye çöküp büyülenmiş gibi uzun süre oturdum. Duygularım öylesine yeni, öylesine tatlıydı... Belli belirsiz çevreme bakınarak kıpırdamadan oturuyordum. Derin derin soluyor, ancak arada bir olanları hatırlayarak sessizce gülümsüyor, arada bir âşık olduğumu hissediyor, kendi kendime işte aşk bu diyerek için için ürperiyordum. Karanlıkta Zinayda'nın yüzü usulca beliriyordu karşımda ve kaybolmuyordu; dudakları gene öyle esrarlı gülümsüyor, gözleri biraz yandan, sorar gibi, ondan ayrılırken baktığı gibi dalgın, sevgiyle bakıyordu bana... Neden sonra kalktım, içimi doldurmuş duyguları sert bir hareketimle sarsmaktan korkuyormuş gibi, parmaklarımın ucuna basarak usulca gittim yatağıma, soyunmadan başımı yastığa bıraktım...

Yattım, ama gözlerimi kırpmamıştım bile, ansızın odamda aralıklarla birtakım zayıf ışımların olduğunu fark ettim. Doğrulup pencereye baktım. Pencerenin çerçevesi camlardan gelen gizemli, bulanık bir ışımayla aydınlanıyordu. "Fırtına", diye geçirdim içimden. Gerçekten de fırtınaydı ama çok uzaktan geçiyordu; öyle ki, gök gürültüsü duyulmuyordu bile. Yalnızca aralıksız olarak cılız, uzun dallara ayrılan şimşekler çakıyordu gökyüzünde: Ama can çekişen bir kuşun kanat çırpmasından bile güçsüz çakıyorlardı. Kalkıp pencereye gittim, sabaha kadar dikildim önünde... Bir an durmuyordu şimşeklerin çakması; halk arasında serçe gecesi dedikleri gecelerden biriydi. İlerideki sakin kumluğa, Nes-

kuçnıy'ın karanlık kütlesine, uzaktaki, şimşek her çaktığında onun cılız ışımasında sanki titriyorlarmış gibi görünen sarı yapılara bakıyordum... Bakıyordum, ayrılamıyordum pencerenin önünden; bu sessiz şimşekler, bu hafif ışımlar içimdeki dilsiz, esrarlı parlamalara karşılık veriyordu sanki. Ortalık aydınlanmaya başlamıştı; şafak söküyor, gökyüzü yer yer kızıla bürünüyordu. Güneş doğmak üzereyken her şey aydınlandı, şimşekler zayıfladı, giderek daha seyrek çakmaya başladı, doğan günün kesin aydınlığında nihayet bütünüyle kaybolup gitti...

O zaman benim içimdeki şimşekler de dindi. Büyük bir bitkinlik vardı üzerimde ve dinginlik... Ama Zinayda'nın hayali hâlâ içimdeydi. Yalnızca onun hayali bile bataklığın otları arasından yükselip havada süzülen ve etrafındaki çirkinliğini bir çırpıda siliveren bir kuğu gibi huzur veriyordu bana. Uykuya dalmak üzereyken, vedalaşmak üzere son bir kez daha güvenle bıraktım kendimi o hayale...

Ah, tatlı duygular, yumuşak seslenişler, duygulu bir kalbin iyiliği ve huzuru, aşkın ilk heyecanının eriyen sevinci... nerelerdesiniz?

VIII

Kahvaltıya indiğimde annem çıkıştı bana –yine de beklediğimden azdı– ve dün gece neler yaptığımı anlattırdı. Birçok ayrıntıyı atlayıp her şeye masum bir görünüm vermeye çalışarak kısaca anlattım.

Annem,

— Ama gene de *comme il faut** insanlar değil onlar, dedi. Onlarla sıkı fıkı olmaman gerekiyor; sınavına hazırlansan daha iyi edersin.

Annemin benim derslerimle ilgili endişesinin bu birkaç sözcükle sınırlı olduğunu bildiğimden, ona itiraz etmeyi gerekli görmedim; ama kahvaltıdan sonra babam koluma girip bahçeye çıkardı beni, Zasekina'larda gördüklerimi anlatmamı istedi.

Babamın üzerimde tuhaf bir etkisi vardı. Aramızdaki ilişki de tuhaftı. Öğrenimimle hemen hiç ilgilenmez, hiçbir zaman da çıkışmazdı bana; özgürlüğüme önem verirdi, hatta deyim yerindeyse, bana karşı çok nazikti... Ancak kendisine yakınlaşmama izin vermezdi. Severdim onu, onu hayranlıkla izlerdim, örnek bir erkekti benim için; Tanrım, beni hep ittiğini hissetmeseydim ne büyük bir tutkuyla bağlanırdım ona! Ayrıca canı istediğinde, neredeyse bir daki-

* Uygun. (FL)

kada tek sözcüğüyle, tek hareketiyle içimde kendisine sınırsız bir güven uyandırabiliyordu. Hemen ardına kadar açılıyordu ona ruhumun kapıları, mantıklı bir arkadaşmış, hoşgörülü bir akıl hocasıymış gibi çenem düşüyordu karşısında... Sonra gene öyle birden arkasını dönüyordu bana, uzaklaşıyordu; elleri okşayarak, yumuşakça da olsa, tekrar itiyordu beni.

Kimi zaman neşelendiği olurdu; o zaman tıpkı bir çocuk gibi benimle oynamaya, şakalaşmaya hazır olurdu (bedensel her türlü sert hareketi severdi). Bir keresinde –ama yalnızca bir kere!– öylesine şefkatle okşamıştı ki beni, acımdan ağlamamak için zor tutmuştum kendimi... Ama sonra neşesi de, şefkati de kaybolup gitmişti. Rüyamda görmüşüm gibi, geleceğimize dair en küçük bir umut vermemişti bana bu olay. Bazen onun zeki, güzel, aydınlık yüzüne bakakaldığım oluyordu... Kalbim çarpmaya başlıyor, tüm varlığımla ona doğru atılmak geliyordu içimden... Ruhumda olan biteni hissediyordu sanki, yanağımı şöyle bir okşayarak geçiyordu yanımdan... ya uzaklaşıyordu yanımdan, ya bir şeyle ilgilenmeye başlıyor ya da buz kesiyordu... O öyle yaptığında ben de içime kapanıyor, buz kesiyordum... Bana seyrek olarak gösterdiği yakınlığının nedeni sessiz, ama anlaşılır yakarışlarım değildi; daima beklenmedik anlarda yaklaşıyordu bana. Daha sonraları babamın kişiliği üzerine düşündüğümde şu kanaya varmıştım: Beni de, ailesini de umursadığı yoktu; başka bir şeyi özlüyor, o şeyin tadını çıkarmak istiyordu. Bir gün bana şöyle demişti: “Elde edebileceğin şeyleri kendin elde et, kimsenin eline bakma; kendine ait olmak... yaşamın özü bundadır işte.” Bir başka gün genç bir demokrat olarak onun yanında özgürlükten söz etmeye başlamıştım (onunla her şeyin konuşulabileceği “iyi” olduğu günlerden biriydi).

— Özgürlük, diye tekrarlardı. Peki, insana özgürlüğü neyin kazandırdığını bilir misin?

— Ne?

— İrade, kişisel irade... özgürlükten de değerli olan iktidarı kazandırır insana. İstemesini bilersen özgür olursun, sen komuta edersin.

Babamın her şeyden önce ve en çok istediği yaşamaktı, yaşıyordu da... Belki de yaşamın “öz”ünden yeterince faydalanamayacağını hissediyordu; Kırk iki yaşında öldü.

Zasekina’ları ziyaretimi olduğu gibi anlattım babama. Bankta oturmuş, elindeki çubukla kumda bir şeyler çizerek yarı dikkatli, yarı dalgın, dinliyordu beni. Arada bir yüzüme bakarak neşeyle gülümsüyor, kısa sorularla, itirazlarla beni daha ayrıntılı anlatmaya zorluyordu. Başlangıçta Zinayda’dan ona söz etmemeye bile kararlıyım, ama tutamadım kendimi, Zinayda’yı anlatmaya başladım. Babam gülümsüyordu. Sonra bir süre düşündü, gerindi, kalktı.

Evden çıkarken atını hazırlamalarını söylediğini hatırlamıştım. İyi biniciydi. Bay Rarey’den çok önceleri en vahşi atları ehlileştirirdi.

— Ben de seninle gelebilir miyim babacığım? diye sordum.

— Hayır, diye karşılık verdi. (Yüzü gene her zamanki ilgisiz ve müşfik ifadeyle kaplanmıştı.) İstiyorsan, yalnız git. Arabacıya da benim arabayla gitmeyeceğimi söyle.

Dönüp hızlı adımlarla uzaklaştı yanımdan. Arkasından bakıyordum. Avlu kapısından çıktı. Şapkasını görüyordum, çit boyunca gitti ve Zasekina’ların bahçesine girdi.

Bir saat kadar kaldı orada, ama oradan çıkınca eve gelmedi, doğruca kente gitti ve ancak akşama doğru döndü.

Ben de ancak yemekten sonra gittim Zasekina’lara. Yaşlı prensesi konuk salonunda tek başına buldum. Beni görünce elindeki şişi başlığının altına sokarak başını kaşdı ve birden, yazdığı dilekçeyi temize çekip çekemeyeceğimi sordu.

— Seve seve, diye karşılık verip bir sandalyeye iliştim.

Prenses bana kargacık burgacık yazılı bir kâğıt uzatıp,

— Ama dikkat edin, harfler iri olsun, dedi. Bugün yazabilecek misiniz anam babam?

— Bugün temize çekerim efendim.

Bitişik odanın kapısı belli belirsiz aralandı, aradan Zinayda'nın soluk, dalgın yüzü göründü; saçlarını gelişigüzel arkada toplamıştı. Soğuk, iri gözleriyle bana baktıktan sonra kapıyı usulca kapadı.

Yaşlı kadın,

— Zinayda, Zinayda'cığım! siye seslendi.

Ama karşılık vermedi Zinayda. Yaşlı kadının dilekçesini alıp eve döndüm ve gece geç saatlere kadar onu temize çektim.

IX

“Tutkum” o gün başladı. Hatırlıyorum, memuriyete yeni girmiş birinin ilk gün hissetmesi gereken şey gibi bir şey hissediyordum. Yalnızca bir genç değildim artık; âşık bir gençtim. Tutkumun o gün başladığını söyledim ya, aslında acılarımın da aynı gün başladığını eklemem gerekirdi. Zinayda yanımda değilken bunalıyordum: Hiçbir şey gelmiyordu aklıma, her şey elimden düşüyordu, günlerce hep Zinayda’yı düşünüyordum... Acı çekiyordum... ama onun yanımdayken daha rahat olmuyordum. Kıskanıyordum, kendi hiçliğimi hissediyordum, aptalca şişiniyor, aptalca yaltaklanıyordum... ama gene de önüne geçilmez bir kuvvet ona doğru çekiyordu beni ve her seferinde odasının eşiğinden içeri adımımı atarken elimde olmadan mutluluktan titriyordum. Zinayda ona âşık olduğumu hemen anlamıştı, zaten ben de gizlemeye çalışmıyordum; tutkumla eğleniyor, oynuyor, beni şımartıyor, acı çektiriyordu bana. Başkalarının en büyük sevinçlerinin sessiz ve kendinden emin tek kaynağı olmak insana haz verir; bir başkasına en derin acıları tattırmaktan da aynı hazzı duyabilir insan. Zinayda’nın elinde yumuşak balmumu gibiydim. Ama yalnız ben değildim ona âşık olan: Evine gelen bütün erkekler onun için deli oluyordu; Zinayda hepsini ayaklarının dibinde bağlı tutuyordu. Onlarda kimi zaman umut, kimi zaman endişe yaratmaktan

hoşlanıyor, kaprisleriyle parmağında oynatıyordu onları (buna da şu adı vermişti: İnsanları kafa kafaya tokuşturmak). Onlar da itiraz etmeyi getirmiyorlardı akıllarına, isteyerek boyun eğiyorlardı. Tüm benliğinde, canlı ve güzel olan her şeyinde kurnazlığın, kayıtsızlığın, yapmacıklıkla doğallığın, sakinlikle canlılığın karışımı olan ve onu daha da çekici kılan bir şey vardı onda; yaptığı, söylediği her şeyde, her davranışında ince, yumuşak bir büyü, ona özgü kıpır kıpır bir güç vardı. Yüzü sürekli kıpırdıyor, her an değişiyordu: Yüzünde aynı anda hem alaycı hem düşünceli, hem de tutkulu bir anlatım oluyordu. Çeşitli duygular güneşli, rüzgârlı bir günde bulutların gökyüzünde koştuğu gibi, gözlerinde ve dudaklarında hafifçe, hızla koşuyordu.

Her âşığı gerekliydi Zinayda'ya. Bazen "benim vahşi hayvanım", bazen de sadece "benimki" dediği Belovzorov onun için seve seve kendini ateşe atardı. Belovzorov, zekâsına ve öteki yeteneklerine güveni olmamasına karşın, ötekilerin ciddi olmadıklarını, yalnızca konuştuklarını ima ederek, Zinayda'ya sürekli evlenme önerisinde bulunuyordu. Maydanov, Zinayda'nın ruhunun şiir tellerine dokunuyordu: Her sanatçı gibi, oldukça soğuk biriydi Maydanov. Durmadan Zinayda'yı, bu arada belki kendini de ona taptığına inandırmaya çalışıyor, ona olağanüstü içten bir heyecanla sonu gelmeyen şiirler okuyordu. Zinayda acıyordu ona, neredeyse alay da ediyordu onunla. Ona inanmıyor, şiirlerini okumaya başladığında, kendi deyimiyle havayı temizlemek için, Puşkin'den bir şiir okumasını istiyordu. Konuşması alaycı, açık saçık olan Doktor Luşin, yüzüne karşı da, arkasından da onun için demediğini bırakmamasına karşın, Zinayda'yı herkesten iyi tanıyor ve herkesten çok seviyordu. Zinayda da ona saygı duyuyor ama karşısında geri çekilmiyordu; ayrıca arada bir, için için aşırı öfkeli bir haz duyarak Luşin'e onun da avucunun içinde olduğunu hissettiriyordu. Benim yanımda bir gün şöyle demişti Luşin'e: "Kalpsiz bir

koket ben, numaracıyım, pekâlâ öyle olsun! Haydi elinizi uzatın bana, bir topluiğne batıracağım elinize, ama şu genç adamdan utanacağınız için, acı duysanız bile, doğrucu bayım benim, gülmeye başlayacaksınız.” Luşin’in yüzü kızarmış, öte yana dönüp dudaklarını ısırmaya başlamışsa da, elini Zinayda’ya uzatmıştı. Zinayda batırmıştı topluiğneyi ve gerçekten de gülmeye başlamıştı Luşin... Luşin’in boşuna sağa sola kaçırmaya çalıştığı gözlerine bakarak topluiğneyi oldukça derine batırırken Zinayda da gülmüştü...

Hiç anlayamadığım da, Zinayda ile Kont Malevski arasındaki ilişkiydi. Yakışıklıydı Malevski, uyanık ve zeki bir insandı, ama benim, on altı yaşında bir çocuğun bile gözünden kaçmayan, kuşku uyandıran bir şey, bir sahtelik hissediyordum onda ve bunu Zinayda’nın nasıl olup da sezemediğini aklım almıyordu. Belki bu sahteliği sezinliyordu da, önemse-miyordu. Aldığı düzensiz eğitim, tuhaf tanışıklıklar, alışkanlıklar, annesinin sürekli yanında olması, evdeki yoksulluk, düzensizlik... genç kızın sahip olduğu özgürlükten ve çevresini kuşatmış erkekler üzerindeki üstünlüğünden başlayarak her şey, onda belki de bir çeşit yarı küçümser bir umursamazlık, bir doyum yaratmıştı. Neler olmuyordu ki... Vonifatiy gelip evde şeker kalmadığını mı söylüyordu, çirkin bir söylenti mi çıkıyordu, konuklar mı tartışıyorlardı... Zinayda hiçbirini umursamıyor, yalnızca başını sallayıp, “Önemi yok bunların! Boş verin!” diyordu.

Öte yandan, Malevski tilki gibi sallana sallana arkadan Zinayda’ya yaklaşip sandalyesinin arkalığına abanarak, dudaklarında kendinden emin, yılışık bir gülümsemeyle onun kulağına bir şeyler fısıldadığında, Zinayda’nın da kollarını göğsünün üzerinde kavuşturup dikkatli dikkatli ona bakarken başını sallayarak gülümsediğini görünce kan beynime sığıyordu.

Bir gün sormuştum Zinayda’ya:

— Bay Malevski’de ne buluyorsunuz?

— Ama bıyıkları çok güzel, diye karşılık vermişti. Zaten bu sizi ilgilendirmez.

Başka bir gün de bana şöyle demişti:

— Ona âşık olduğumu düşünmüyorsunuz ya? Hayır; bana yukarıdan bakan birini sevemem ben. Beni yola getirecek biri gerekir bana... Ama öylesi çıkmıyor karşıma. Çok şükür! Kimse avucunun içine alamayacak beni, hiç kimse, hiç!

— Öyleyse hiç kimseyi sevmeyeceksiniz?

Eldiveniyle burnuma vurup,

— Ya siz? demişti. Sizi sevmiyor muyum?

Evet, Zinayda çok alay ediyordu benimle. Üç hafta boyunca her gün gördüm onu... neler neler yaptı bana! Bize seyrek geliyordu ama buna üzülüyordum: Bizim evde bir hanımefendi, küçük prenses oluyordu. O zaman yadırgıyordum onu. Durumumu anneme belli etmekten korkuyordum; annem, Zinayda'dan pek hoşlanmıyor, ters bakışlarla izliyordu bizi. Babamdan o kadar korkmuyordum: Sanki hiç ilgilenmiyordu bizimle. Zinayda ile az konuşuyordum. Konuştuğumda da akıllı uslu konuşmaya dikkat ediyordum. Ders çalışmayı, kitap okumayı, çevrede atla dolaşmayı bile bırakmıştım. Ayağından bağlı bir böcek gibi, Zinayda'nın evinin çevresinde dolanıp duruyordum. Görünüşte hep orada kalmaya hazırdım... ama olacak şey değildi bu; annem homurdanıyordu, bazen de Zinayda kendi kovuyordu beni. O zaman odama kapanıyor ya da bahçenin en uzak köşesine gidip, yıkılmış limonluğun sağlam kalmış yüksek duvarına tırmanıyor, bacaklarımı duvarın sokağa bakan yanından aşağı sarkıtıp saatlerce orada oturuyor, bakınıyordum, hiçbir şey görmeden bakınıyordum. Hemen yanımda, ısırgan otlarının tozlu yapraklarına beyaz kelebekler tembel tembel konup kalkıyordu; atak bir serçe ötede kırık bir tuğlaya konmuş, durmadan sağa sola dönerek, kuyruğunu indirip kaldırarak sinirli sinirli ötüyordu; çıplak bir akağacın tepesine, yüksekere konmuş kuşkucu kargalar arada bir bağıyorlardı; gü-

neş ve rüzgâr akağacın seyrek dallarında oynaşıyordu; bazen de Don Manastırı'nın sakin, hüzünlü çan sesi geliyordu uzaktan... ve ben oturuyordum duvarın üzerinde, bakınıyordum, dinliyordum. Ruhuma isimlendiremediğim, içinde hem hüzün, hem sevinç, hem geleceğe umut, hem arzu, hem yaşamdan korku olan bir duygu doluyordu. Ama o zamanlar, içimde olup biteni hiç anlamıyor, adlandıramıyordum, ama adlandıracak olsam tek adı olurdu benim için: Zinayda.

Öte yandan, Zinayda kedinin fare ile oynadığı gibi oynamayı sürdürüyordu benimle. Kimi zaman cilve yapıyordu bana, o zaman heyecanlanıyor, eriyordum... sonra birden itiyordu beni, yanına sokulmaya, yüzüne bakmaya cesaret edemiyordum.

Hatırlıyorum, peş peşe birkaç gün çok soğuktu bana karşı. Çekinerek, korka korka onlara gidiyor, yaşlı Prenses'in yanına oturmaya çalışıyordum; yaşlı kadın da tam o sıralar iyice öfkeliydi, sürekli bağırıp çağırıyordu: Senet işlerinde bozukluklar vardı ve polisten iki kere yazı gelmişti.

Bir gün bahçede, aradaki çit boyunca yürüyordum... Birden Zinayda'yı gördüm. İki elini destek yapmış, çimenlerin üzerinde kıpırdamadan oturuyordu. Usulca uzaklaşmak istedim oradan, ama Zinayda birden kaldırdı başını, emreder bir tavırla bir işaret yaptı. Olduğum yerde donup kalmıştım: Ne demek istediğini önce anlayamamıştım. Tekrarladı aynı işareti. Hemen atladım çitin üzerinden, sevinçle koştum yanına; ama beni bakışıyla durdurdu ve iki adım ötesindeki yolu gösterdi. Şaşkınlık içinde, ne yapacağımı bilemeden yolun kenarına diz çöktüm. Zinayda'nın yüzü o kadar soluktu ki, yüzünün her çizgisinde öylesine acı bir keder, öylesine derin bir bitkinlik vardı ki, kalbim sıkıştı, elimde olmadan sordum:

— Neyiniz var?

Zinayda elini uzatıp bir ot kopardı, ısırıktan sonra uzağa attı.

Neden sonra sordu bana:

— Çok mu seviyorsunuz beni? Öyle mi?

Cevap vermedim. Ne söyleyebilirdim?

Önce olduğu gibi yüzüme bakarak tekrar sordu:

— Evet, öyle. Bu bakışlar... diye sürdürdü konuşmasını.

(Düşünceye dalıp elleriyle yüzünü kapadıktan sonra fısıldadı.) Her şeyden nefret ediyorum... Buradan uzaklara, dünyanın öteki ucuna gitmek istiyorum... Dayanamıyorum artık, başa çıkamıyorum... İleride ne bekliyor beni!.. Ah, çok kötüyüm... Tanrım, çok kötüyüm!

Ürkekçe sordum:

— Neyiniz var?

Cevap vermedi Zinayda, yalnızca omuz silkti. Ben yere diz çökmüş, duruyordum hâlâ. Derin bir hüznün içinde bakıyordum ona. Ağzından çıkan her sözcük ok gibi saplanıyordu yüreğime. Zinayda'nın üzüntüsünün geçeceğini bilsem, canımı o anda seve seve verirdim sanırım. Ona bakıyor, neden böyle kederli olduğunu anlayamadan, birden kalkıp dayanılmaz bir keder içinde bahçeye çıktığını, bacakları tırpanla kesilmiş gibi yere yığıldığını gözümün önüne getiriyordum. Her yer aydınlık, yemyeşildi; rüzgâr, Zinayda'nın başının üzerindeki ağaççileği fidanının uzun dalını arada bir sallayarak ağaçların yapraklarında hışırdıyordu. Bir yerlerde güvercinler ötüyor, seyrek otların üzerinde alçaktan uçan arılar vızıldıyordu. Yukarıda gökyüzü masmaviydi, oysa ben öylesine üzgündüm ki...

Zinayda alçak sesle,

— Birkaç şiir okuyun bana, dedi ve dirseğine dayandı. Sizin şiir okumanızı seviyorum. Şarkı söyler gibi okuyorsunuz ama, önemli değil. İyi okuyorsunuz. “Gürcistan’ın Tepeleri”ni okuyun. Ama önce oturun.

Oturup ona “Gürcistan’ın Tepeleri”ni okudum.

Şiirin okuduğum bir dizesini tekrarladı Zinayda:

— “Sevmemek elinde değildir onun.” (Sonra ekledi.) Şiir bu yüzden güzeldir işte: Olmayanı, olanın da yalnızca daha

iyisini, hatta gerçeğe benzeyenini anlatır bize... Niye sevmemek elinde değildir? İstiyor da aslında, ama elinden gelmiyor! (Gene sustu Zinayda, birden silkinip ayağa kalktı.) Gidelim, dedi. Maydanov annemin yanında. Yazdığı şiiri getirmiş bana ama ben onu yalnız bıraktım. O da çok üzgündür şimdi... Ne yapabilirim! Bir gün anlayacaksınız... ama ne olur, o zaman kızmayın bana!

Zinayda aceleyle sıktı elimi, önden koştu. Evlerine gittik. Maydanov yeni basılan şiiri “Katil Kadın”ı okumaya başladı ama ben dinlemiyordum onu. Dörtlüklerini bağırarak, şarkı söyler gibi okuyordu. Kafiyeler birbirini izliyor, çınırarak gibi manasız ve yüksek sesle çınılıyordu. Bense Zinayda’dan gözlerimi ayırmıyordum. Son söylediğinin ne anlama geldiğini düşünüyordum.

Birden Maydanov’un sesi yükseldi: “Yoksa gizli bir hasmım mı boyun eğdirdi sana beklemediğin bir anda?” Zinayda’yla bakışımız birleşti o anda. Başını önüne eğdi Zinayda, hafiften kızardı yüzü. Onun yüzünün kızardığını fark edince korkudan donup kaldım. Daha önce herkesten kıskanıyordum onu, ama o anda beni sevdiği düşüncesi çakmıştı beynimde. “Tanrım! Seviyordu beni!”

X

Gerçek acılarım da o anda başladı. Kafam çatlayacak gibiydi; durmadan düşünüyordum, aynı şeyleri tekrar tekrar düşünüyordum. O arada elimden geldiğince belli etmeden Zinayda'yı da izliyordum. Değişmişti Zinayda; belliydi değiştiği. Bahçede dolaşmaya yalnız başına çıkıyor, uzun süre dönmüyordu. Bazen konukların yanına çıkmıyor, odasında saatlerce yalnız başına oturuyordu. Eskiden hiç yapmadığı bir şeydi bu. Aşırı derecede duyarlı olmuştum, belki olmuştum da bana öyle geliyordu. Zinayda'ya âşık kişileri birinden ötekine atlayarak düşünürken kendi kendime soruyordum: "Sakin o olmasın? Yoksa o mu?" Kont Malevski (gerçi Zinayda adına utanıyordum bunu düşünürken) bana diğerlerinden daha tehlikeli geliyordu.

Gözlem yaparken kendi burnumdan ötesini göremiyordum, gizliliğimle de sanırım kimseyi aldatamıyordum; hiç değilse Doktor Luşin hemen anlamıştı beni. Bununla birlikte, son zamanlarda o da değişmişti: Zayıflamıştı, çok sık ama boğuk boğuk, öfkeli ve kesik kesik gülüyordu. Önceki yumuşak şakacılığı, gitmiş, yerini zoraki, sinirli bir alaycılık almıştı.

Bir gün Zasekina'ların evinde, konuk salonunda yalnızken (küçük prenses bahçeye dolaşmaya çıkmış, henüz dönmemişti, oda hizmetçisini azarlayan yaşlı prensesin cırlak sesi de üst kattan geliyordu) durup dururken şöyle dedi bana:

— Ne diye her gün damlıyorsunuz buraya delikanlı? Bu yaşta ders çalışmanız gerekmiyor mu? Oysa siz neler yapıyorsunuz?

Biraz kibirli, biraz mahcup, karşılık verdim:

— Evde derslerime çalışıp çalışmadığımı siz nereden bileceksiniz?

— Çalıştığınız falan yok! Aklınız başka şeylerde çünkü. Neyse canım, tartışacak değilim sizinle... Sizin yaşınızda biri için olağandır... Ama seçtiğiniz yol yol değil. Buranın nasıl bir ev olduğunun farkında değil misiniz yoksa?

— Ne demek istediğinizi anlamadım, dedim.

— Anlamadınız mı? Sizin için bu daha da kötü. Sizi uyar-mayı kendime görev sayıyorum. Bizim gibi yaşlı bekârlar ge-lebilir buraya: Bize ne olabilir ki? Kavrulmuş adamlarız, hiç-bir şey zarar veremez bize; oysa sizin deriniz henüz yumuşak, buranın havası yaramaz size... inanın bana, hasta olursunuz.

— Nasıl yani?

— Öyle işte. Şu anda sağlığınızın yerinde olduğunu mu sanıyorsunuz yoksa? Durumunuz normal mi yani? Hisset-tiklerinizin sizin için yararlı, iyi olduğunu mu sanıyorsunuz?

— Neler hissediyormuşum? dedim, içimdense doktora hak veriyordum.

— Eh, genç adam, genç adam, dedi doktor. (Genç adam sözünde benim için utanılacak bir şey varmış gibi söylemişti bunu.) Kurnazlık yapmak kim, siz kim... Ne mutlu ki, içiniz-de olan yüzünüze yansıyor... Ne söyleyeyim ki size? Ben de buraya hiç gelmezdim eğer... (doktor dişlerini sıkmişti) eğer bu kadar aptal olmasaydım. Ama şuna şaşıyorum: Kafası çalışan bir genç olarak, çevrenizde olan biteni nasıl göremi-yorsunuz?

— Neler oluyormuş çevremde? diye kestim sözünü.

Kuşkulanmışım. Doktor yüzüme alaycı bir acımayla ba-kıyordu. Kendi kendine konuşuyormuş gibi sürdürdü ko-nuşmasını:

— Aferin bana... bundan söz etmek çok da gerekliydi sanki... (Sesini yükseltip ekledi.) Tekrar söylüyorum: Bura-nın havası sizin için zararlıdır. Burada olmaktan hoşlanıyor-

sunuz, sizi çeken bazı şeyler var burada... Limonlukta da hoş kokar hava, ama yaşayamazsınız orada. Eh! bakın ne diyeceğim size, iyisi mi Kaydanov'u alın elinize siz gene!

Yaşlı prenses girdi yanımıza, doktora dışının ağrıdığından yakınmaya başladı. Sonra Zinayda geldi.

Yaşlı prenses,

— Bakın doktor, dedi, çıkışın kızıma. Bütün gün buzlu su içiyor. Biliyorsunuz, bünyesi zayıftır, bu zararlı değil mi ona?

— Neden yapıyorsunuz bunu? diye sordu Luşin.

— Ne zararı var ki?

— Ne zarar mı var? Hasta olur, ölürsünüz.

— Gerçekten mi? Doğru söylüyorsunuz, değil mi? Zaten ölmeyecek miyiz?

— Vay canına! dedi doktor.

Yaşlı prenses çıktı. Zinayda tekrarladı doktorun dediğini:

— Vay canına! Yaşamak o kadar güzel bir şey mi yani? Şöyle bir bakın çevrenize... İyi olan ne var? Yoksa bunu göremediğimi, hissedemediğimi mi sanıyorsunuz? Buzlu su içmek haz veriyor bana... siz beni bu yaşamın bir anlık haz için –mutluluktan ise söz etmiyorum– gözden çıkarılamayacak kadar değerli olduğunu mu söyleyeceksiniz?

Luşin,

— Kapris ve başına buyruklu... dedi. Bu iki sözcük tam sizi anlatıyor işte. Tüm kişiliğiniz bu iki sözcükte...

Zinayda sinirli sinirli güldü.

— Çok geç kaldınız sevgili doktor, dedi. İyi bir gözlemci değilsiniz. Çok gerilerde kalmışsınız. Gözlüklerinizi takın. Şu anda kapris yapacak durumda değilim. Aptal yerine koyuyorlar beni, kendim de aynı şeyi yapıyorum... Neşe neresinde bunun? Başına buyrukluğa gelince... (Zinayda ayağını yere vurarak birden yükseltti sesini.) Mösyö Voldemar! Öyle melankolik bakmayın! İnsanların bana acımasından nefret ederim...

Koşarak çıktı. Luşin bir kez daha,

— Yok, buranın havası senin için iyi değil genç adam, dedi.

XI

O günün akşamı her zamanki konuklar toplanmışlardı Zasekina'ların evinde; ben de aralarındaydım.

Maydanov'un şiirinden söz ediliyordu. Zinayda içtenlikle övüyordu şiiri. Bir ara Maydanov'a dönüp,

— Ama ne var, biliyor musunuz? dedi, ben şair olsaydım başka konuları işlerdim. Belki de saçmadır bu dediğim, ama bazen öyle acayip şeyler geliyor ki aklıma... özellikle yatakta, sabaha karşı, ortalık ağarırken, gökyüzü pembe gri bir renge büründüğünde. Ben olsam... Gülmeyeceksiniz ama bana, değil mi?

Hepimiz bir ağızdan bağırdık:

— Hayır! Hayır!

Zinayda, kollarını çaprazlamasına kavuşturup göğsünün üzerine bastırdı, yana bakarak,

— Ben olsam, diye sürdürdü konuşmasını, büyük bir kayıkla durgun bir nehirde gece gezintiye çıkmış bir sürü genç kızı anlatırdım. Ay ışıltılı gökyüzünde, kızların hepsi beyazlar giymiş, beyaz çiçeklerden taçlar takmıştır. Şarkılar söylerler, bilirsiniz ya, ilahi gibi bir şey işte.

Maydanov anlamlı, duygulu bir tavırla,

— Anlıyorum, anlıyorum sizi, devam edin, dedi.

— O sırada ansızın bir gürültü kopuyor, kıyıda meşaleler, kahkahalar, çalan tefler... Baküs rahibeleri şarkı söyleyerek, naralar atarak koşmaktadır nehir kıyısı boyunca. Bu tabloyu anlatmak da size düşüyor bay şair... yalnızca bir şey istiyorum, meşaleler kırmızı olsun ve çok duman çıkarsın,

Baküs rahibelerinin gözleri başlarındaki taşların altından parlasın, taşlar da siyah olmalı. Kaplan postlarını, kadehleri, altınları unutmayın... çok altın olsun.

Maydanov düz saçlarını geri atıp burun delikleri açılarak sordu:

— Altınlar nerede olsun?

— Nerede mi? Omuzlarda, ellerde, ayaklarda, her yerde. Antik çağda kadınların altın bileziklerini ayak bileklerine taktıklarını söylüyorlar. Baküs rahibeleri kayıktaki kızları yanlarına çağırıyorlar. Kızlar şarkı söylemeyi kesiyorlar (ya da söylemeyi sürdüremiyorlar), kıpırdamıyorlar da, akıntı kıyıya götürüyor onları. Ve içlerinden biri yavaşça ayağa kalkıyor... Burasını çok güzel anlatmak gerek: Ay ışığı altında ağır ağır nasıl doğruluyor oturduğu yerden, arkadaşları nasıl korkuya kapılıyor... Kayıktan dışarı atıyor adımını, rahibeler hemen kuşatıyorlar onu, alıp gecenin karanlığında hızla uzaklaştırıyorlar... Burada öbek öbek dumanlar olsun, her şey birbirine karışsın. Yalnızca rahibelerin naraları duyulsun, kızın başındaki taş da kıyıda yere düşmüş olsun.

Zinayda sustu. (Gene, "Ah! Aşık işte!" diye geçirdim içimden.)

— Hepsi bu kadar mı? diye sordu Maydanov.

Zinayda,

— Bu kadar, dedi.

Maydanov mağrur bir tavırla,

— Uzun bir şiirin konusu olamaz bu, dedi. Ama bu düşüncenizden lirik bir şiirde yararlanacağım.

Malevski,

— Romantik türde mi? diye sordu.

— Elbette romantik türde, Byron gibi.

Genç kont kayıtsız bir tavırla,

— Bence Hugo, Byron'dan iyidir, daha ilginçtir dedi.

Maydanov karşılık verdi:

— Hugo birinci sınıf bir yazardır ve dostum Tonkoşeye-ye İspanyolca yazdığı romanı "El Trovador" da...

Zinayda söze karıştı:

— Ah, şu soru işaretlerinin hep baş aşağı yazıldığı roman mı?

— Evet. İspanyollarda öyle bir alışkanlık vardır. Şunu söylemek istiyordum ki, Tonkoşeyeye...

Zinayda tekrar araya girdi:

— Aman, gene klasisizmden, romantizmden söz etmeye başladınız. İyisi mi, gelin oyun oynayalım...

— Her zamanki oyunumuzu mu? dedi Luşin.

— Hayır, ondan sıkıldım artık. Benzetme oyunu oynayalım. (Bu oyunu Zinayda kendi uydurmuştu: Bir nesne seçiliyor, herkes onu bir şeye benzetmeye çalışıyordu, en iyi benzetmeyi yapan ödülü kazanıyordu.)

Zinayda pencereye gitti. Güneş batmak üzereydi. Gökyüzünde yükseklerde uzun, kızıl bulutlar vardı.

— Şu bulutlar neye benziyor? diye sordu. (Cevabımızı beklemeden ekledi.) Bence Antonius'u karşılamaya giderken Kleopatra'nın bindiği altın geminin erguvani yelkenlerine benziyorlar. Hatırlıyor musunuz Maydanov, dün anlatmıştınız bana?

Hamlet'teki Polonius gibi, hepimiz o anda bulutların gerçekten de Kleopatra'nın altın gemisinin yelkenlerini andırduğuna, hiçbirimizin bundan daha güzel bir benzetme yapamayacağına karar vermiştik.

Zinayda,

— Antonius o zaman kaç yaşındaydı? diye sordu.

Malevski,

— Sanırım çok gençti, dedi.

Maydanov kesin bir tavırla doğruladı:

— Evet, çok gençti.

Luşin söze karıştı:

— Affedersiniz ama, kırkını geçmişti.

Biraz sonra eve döndüm. Elimde olmadan fısıltıyla şöyle dökülüyordu dudaklarımdan: "Seviyor, ama kimi?"

XII

Günler geçiyordu. Zinayda giderek daha bir tuhaflaşıyor, anlaşılmaz oluyordu. Bir gün odasına girdiğimde onu hasır sandalyeye oturmuş, başını masanın sivri kenarına bastırırken buldum. Beni görünce doğruldu... Yüzü gözü gözyaşı içindeydi.

Yabani bir gülümsemeyle,

— A! Siz miydiniz? dedi. Yanıma gelin.

Yanına gittim. Elini başıma koydu, birden saçlarımı yakalayıp parmaklarına dolamaya başladı.

Sonunda dayanamayıp,

— Acıyor... dedim.

— Ya! Acıyor demek! Peki benim bir yerim acımıyor mu sanıyorsunuz? Acımıyor mu? diye tekrarladı.

Sonra, küçük bir tutam saçımı kopardığını fark edince haykırdı birden:

— Ay! Ne yapmışım? Zavallı Mösyö Voldemar!

Kopardığı saçlarımı dikkatlice düzeltti, parmağına doladı, yüzük gibi kıvırdı.

— Saçlarınızı madalyonuma koyacağım, hep orada duracaklar, dedi. (Gözleri hâlâ yaşlıydı.) Bu biraz teselli eder sizi belki... Şimdi gidin artık.

Eve döndüğümde tatsız bir olayla karşılaştım. Annemle babam tartışıyorlardı: Annem bir şey için babama sitem ediyor, babamsa, her zaman olduğu gibi, soğukkanlı, kibar bir

tavırla sesini çıkarmıyordu; biraz sonra da çıkıp gitti. Annemin söylediklerini duyamamıştım, hem bunu umursayacak durumda da değildim. Yalnızca şu kadarını hatırlıyorum: Babam gittikten sonra annem uşağı yollayıp beni odasına çağırdı ve onun deyiimiyle *une femme capable de tout* ' olan prensesin evine çok sık gittiğim için çıkışmaya başladı bana. Uzanıp elini öpüp (konuşmanın sona ermesini istediğiminde her zaman öyle yapardım) odama çıktım. Zinayda'nın göz yaşları ruhumun altını üstüne getirmişti, ne düşüneceğimi bilemiyordum. Ben de ağlamaya hazırdım. On altı yaşında olmama karşın, gene de çocuktum. Artık Malevski'yi düşündüğüm yoktu; oysa Belovzorov her gün biraz daha korkutucu oluyor ve kurnaz kontu kurdun kuzuya baktığı gibi bakıyordu. Benimse hiçbir şeyi ve hiç kimseyi umursadığım yoktu. Düşüncelere dalıp gidiyor, hep yalnız kalabileceğim yerleri arıyordum. En çok limonluğun yıkık duvarını seviyordum. Kimi zaman ta tepesine çıkıyor, mutsuz, yapayalnız, hüzünlü oturuyordum orada. Öyle ki, kendime acıdığım bile oluyordu. O acı duygular ne büyük haz veriyordu bana, nasıl doya doya, içime sindirerek yaşıyordum onları!..

Gene bir gün duvarın üzerinde oturmuş uzaklara bakıyor, çan sesini dinliyordum... Ansızın bir şeyin beni sarstığını hissettim; rüzgâr desem, rüzgâr değildi, bir ürperti de değildi ama esinti gibi bir şeydi, birisinin yaklaştığını hissetmeniz gibi bir duygu... Aşağıya baktım. Yolda Zinayda çabuk adımlarla yürüyordu. Üzerinde kül rengi hafif bir giysi, elinde pembe bir şemsiye vardı. Beni görünce durdu, hasır şapkasının bir ucunu geri atıp kadife bakışını bana doğrulttu.

Dudaklarında tuhaf bir gülümsemeyle sordu:

— Orada, o kadar yüksekte ne yapıyorsunuz? Eh, haydi bakalım: Hep beni sevdiğinizi söyleyip duruyorsunuz, gerçekten seviyorsanız oradan yola, yanıma atlayın.

* Her şey beklenebilecek bir kadın. (Fr.)

Zinayda daha sözünü bitirmeden, ben biri arkamdan itmiş gibi aşağıya doğru uçuyordum bile. Duvarın yüksekliği yaklaşık beş metreydi. Ayaklarımın üzerine düştüm, ama çarpma o kadar kuvvetliydi ki, duramadım, yere yığıldım; bir an kaybetmiştim kendimi. Kendime geldiğimde, gözlerimi açmadan, Zinayda'nın yanımda olduğunu hissetmiştim.

Üzerime eğilmiş, şöyle diyordu:

— Canım çocuğum benim! (Sesinde endişeli bir şefkat vardı.) Nasıl yapabildin bunu, nasıl dinledin sözümü... Biliyorsun, seviyorum seni... Hadi kalk.

Göğsü göğsümün hemen yanında kalkıp iniyordu, başımı ellerinin arasına almıştı... o anda birden bir şey oldu bana! Zinayda yumuşak, taptaze dudaklarıyla yüzümü gözümü öpmeye başlamıştı... Sonra dudakları dudaklarıma dokundu... Ama bu arada Zinayda yüzümün anlatımından, gözlerimi henüz açmasam da, artık kendime geldiğimi fark etmiş olacak, birden ayağa kalkıp şöyle dedi:

— Hadi kalkın artık, çılgın yaramaz; ne diye tozların içinde yatıyorsunuz?

Kalktım. Zinayda,

— Şemsiyemi verin bana, dedi. Görüyor musunuz, ta nereye atmışım onu? Hem, öyle bakmayın bana... ne aptal bir bakış o öyle? Bir yeriniz incinmedi ya? Belki ısırganlar dalamıştır bir yerinizi? Öyle bakmayın diyorum size... (Kendi kendine konuşuyormuş gibi, alçak sesle sürdürdü konuşmasını.) Ne dediğimi anladığı yok, cevap da vermiyor... Hadi evinize gidin Mösyö Voldemar, üstünüzü başınızı temizleyin, sakın arkamdan gelmeye kalkışmayın, çok kızarım, ayrıca bir daha da...

Sözünün sonunu getirmedi, çabuk adımlarla uzaklaştı, bense yola oturdum... ayaklarım taşı mıyordu beni. Isırganlar ellerimi dalamıştı, sırtım sızlıyor, başım da dönüyordu, ama o anda duyduğum mutluluğu hayatımda bir daha duymadım. Bedenimin her noktasında tatlı bir acıyla hissediyordum o mutluluğu; sonundaysa neşeyle bağırıp çağırarak zıplamaya başladım. Evet doğru: Hâlâ bir çocuktum.

XIII

O gün çok neşeli ve mağrurdum. Zinayda'nın öpücüklerinin yüzümdeki duygusunu canlı tutuyordum. Onun her sözcüğünü içim heyecanla ürpererek hatırlıyordum. Bu beklenmedik mutluluğumun üzerine öylesine titriyordum ki, korkmaya bile başlamıştım; bu hissettiklerimin yaratıcısı Zinayda'yı görmek bile istemiyordum. Kaderimden başka bir şey isteyemeyecekmişim, şimdi artık "tutup son bir kez daha güzelce derin bir soluk almak, sonra da ölmek" gerekiyor gibi geliyordu bana. Ama ertesi gün Zinayda'nın evine giderken içimde, yüzüme takındığım sır saklayabilecek dürüst bir insan ve alçakgönüllü bir kayıtsızlık maskesi altında boşuna gizlemeye çalıştığım büyük bir utanç vardı. Zinayda son derece rahat, sakin karşıladı beni; yalnızca parmağını gözdağı verir gibi sallayarak sordu: "Şuranızda buranızda morluk var mı?" O alçakgönüllü kayıtsızlığım ve esrarlılığım, bu arada heyecanım da bir anda yok olmuştu. Kuşkusuz, özel bir şey beklemiyordum, ama Zinayda'nın rahatlığı karşısında başımdan aşağı bir kova soğuk su dökmüşler gibi olmuştum. Onun gözünde bir çocuk olduğumu anlamıştım...bu da bana çok ağır gelmişti! Zinayda odanın içinde aşağı yukarı dolaşıp duruyordu. Yanımdan her geçişte yüzüme baktığında çabucak bir gülümseme belirliyordu dudaklarında. Ama düşüncelerinin çok uzaklarda olduğu belliydi. Açıkça görü-

yordum bunu... Şöyle düşünüyordum: “Dünkü olaydan söz etsem ona, öyle acele nereye gittiğini sorsam, belki kesin öğrenebilirim kimi...” Ama boş verip kolumu salladım, bir köşeye oturdum.

O sırada Belovzorov girdi odaya; onu gördüğüme sevinmiştim.

Belovzorov soğuk bir tavırla,

— Size uysal bir at bulamadım, dedi. Freitag bana bir tane bulacağına söz verdi ama, ben o kadar emin değilim. Korkuyorum...

Zinayda,

— İzninizle sorabilir miyim, neden korkuyorsunuz? diye sordu.

— Neden mi? Ata iyi binemiyorsunuz çünkü. Tanrı korusun, bakarsınız bir şey olur! Hem durup dururken nereden çıkardınız bu atla dolaşma işini?

— Beni ilgilendiren bir şey bu Mösyö Vahşi Hayvanım. O zaman Pyotr Vasilyeviç’e rica edeceğim... (Babamın adı Pyotr Vasilyeviç’ti. Zinayda’nın babamdan böylesine kolay ve rahat ona hizmet etmeye hazır olduğundan kuşkusu yokmuş gibi söz etmesi şaşırtmıştı beni.)

Belovzorov ters bir tavırla,

— Demek onunla dolaşmaya çıkacaksınız? dedi.

— Onunla veya başka biriyle... sizin için hepsi bir değil mi? Yalnız şu var ki, sizinle değil.

— Benimle değil, dedi Belovzorov. Nasıl isterseniz... Ama ne dersiniz deyin, ben at bulacağım size.

— Yalnız dikkat edin, bulacağınız inek olmasın. Söylüyorum size, dörtmala gitmek istiyorum ben.

— Belki gidersiniz... Kiminle yapacaksınız bunu? Malevski’yle mi?

Zinayda,

— Neden olmasın, kavgacı? dedi. Neyse, sakın olun, öyle dik dik bakmayın bana. Sizinle de dolaşacağım. Şu anda

Malevski benim için kimdir biliyor musunuz? (Başını iki yana salladı Zinayda.) Bir hiç!

Belovzorov,

— Beni avutmak için böyle söylüyorsunuz, dedi.

Zinayda gözlerini kısarak ona baktı.

— Bu avutuyor mu sizi?.. diye sordu.

Neden sonra, söyleyecek başka bir şey bulamamış gibi,

— O... o... o... kavgacı! Peki, siz Mösyö Voldemar, bizimle birlikte gelir miydiniz?

Başımı kaldırmadan,

— Ben... kalabalıktan hoşlanmıyorum... diye mırıldandım.

Zinayda derin bir soluk aldıktan sonra,

— Siz *tete-a-tete** olmayı yeğliyorsunuz galiba?.. dedi.

Nasıl isterseniz... Hadi gidip araştırın Belovzorov. Yarın bir at istiyorum.

Yaşlı prenses karıştı söze:

— Tamam da, parayı nereden bulacaksın?

— Sizden isteyecek değilim; hem Belovzorov bana güvenir, dedi Zinayda kaşlarını çatarak.

— Güvenir, güvenir de... diye söylendi yaşlı prenses, sonra birden avazı çıktığıınca bağırdı: Dünyaşka!

Küçük prenses,

— *Maman*, size çingirak armağan etmiştim, dedi.

Yaşlı kadın tekrar bağırdı:

— Dünyaşka!

* Yüz yüze (Fr.)

XIV

Ertesi sabah erken kalktım, kendime bir sopa kesip, üzüntümü dağıtmak için şehir kapısının ötesine doğru yürüdüm. Güneşli, ama aşırı sıcak olmayan çok güzel bir gündü; taptaze, neşeli bir rüzgâr yeşillikler üzerinde dolaşüyor, her şeyi kıpırdatarak, hiçbir şeyin rahatını bozmadan ölçülü bir biçimde hışırdıyor, oynaşıyordu. Tepelerde, ormanlarda uzun süre dolaştım. Başta kendimi mutlu hissetmiyordum, hüznüme teslim olmak niyetiyle çıkmıştım evden ama gençliğim, güneşli ve güzel gün, taze hava, hızlı yürüyüşün verdiği keyif, sık otlara yalnız başına uzanmanın hazzı etkisini göstermişti: O unutulmaz sözcüklerin, o öpücüklerin anısı tekrar dolmuştu içime. Zinayda'nın kararlılığını, kahramanlığını değerlendirmeden edemeyeceğini düşünmek hoşuma gidiyordu..." Onun için ötekiler benden iyi..." diye düşünüyordum. "Ama olsun varsın! Öyle ya, ötekiler yalnızca yapacaklarını söylüyorlar, ama ben yaptım! Daha neler yapabilirim onun için!.." Hayal gücüm çalışıyordu. Zinayda'yı düşmanın elinden nasıl kurtaracağımı, her yerim kan içinde, onu zindandan nasıl çıkaracağımı, ayaklarının dibinde nasıl öleceğimi hayal etmeye başlamıştım. Bizim konuk salonunun duvarındaki bir tabloyu hatırlıyordum: Matilda'yı taşıyan Malek-Adel... tam o sırada biraz ötede bir akağacın ince dalına konmuş, kontrbas çalan bir müzisyenin kontrbasın

sapının arkasından baktığı gibi bir sağa bir sola bakan, telaşlı, kocaman bir ağaçkakan dikkatimi dağıttı...

Biraz sonra şarkı mırıldanmaya başladım: “Kar beyaz değil o kadar...” Arkasından o zamanın ünlü bir aşk şarkısını söyledim: “Tatlı bir esinti olduğunda beklerim seni...” Sonra yüksek sesle Homyakov’un tragedyasından Yermak’ın yıldızlarla konuşmasını okumaya başladım. Kendimden duygulu bir şeyler söylemeyi denedim, hatta şiirin sonuna, “Ah Zinayda! Zinayda!” dizesini koymaya çalıştım ama hiçbir şey çıkmadı. Bu arada yemek saati gelmişti. Düzlüğe indim; burada kente giden dar, dolambaçlı bir yol vardı. O yolda yürüyordum... Arkamdan boğuk bir nal sesi duydum. Dönüp baktım, elimde olmadan durdum ve kasketimi çıkardım: Babamla Zinayda’yı görmüştüm. Yan yana at sürüyorlardı. Babam atının boynuna dayanarak Zinayda’ya doğru bütün bedeniyle uzanmış, gülümseyerek ona bir şey söylüyordu. Zinayda, ciddi soğuk bir tavırla bakışını önüne indirilmiş, dudaklarını sıkmış, bir şey söylemeden onu dinliyordu. Önce yalnızca ikisini görüyordum ancak kısa bir süre sonra yağız atının üzerinde, süvari üniformasıyla, omzunda süvari kürküyle Belovzorov dönemeci döndü. Cins atı başını sağa sola sallıyor, sesli soluyor, dans eder gibi rahvan yürüyordu. Süvarisiyse ona hâkim olmaya çalışıyor, bir yandan da mahmuzluyordu. Kenara çekildim. Babam dizginleri topladı, Zinayda’dan uzaklaştı. Zinayda da yavaşça kaldırdı başını, ona baktı, ikisi birlikte dörtlüye uzaklaştılar... Belovzorov kılıcını şangırdatarak onlara yetişmeye çalışıyordu. “Beni görünce babamın yüzü kıpkırmızı oldu,” diye düşündüm, ama Zinayda... Niçin bembeyazdı yüzü? Yüzünde renk yokken bu saate kadar atla mı dolaşmış?”

Adımlarımı çabuklaştırıp tam yemek saatinde evde oldum. Babam üzerini değiştirmiş, elini yüzünü yıkamış, dinç, annemin koltuğunun yakınında sandalyeye oturmuş, her zamanki durgun, güir sesiyle ona *Journal des Debats*’dan bir

makale okuyordu ama annem dikkat etmeden dinliyordu onu. Beni görünce bunca zaman nerede olduğumu sordu; birilerinin Tanrı bilir nerelerde, Tanrı bilir kiminle dolaşmasından hoşlanmadığını söyledi. “Yalnızdım,” diye cevap vermek istedim, ama o anda babama baktım, nedendir bilmem, bir şey söylemedim.

XV

Sonraki beş altı gün Zinayda'yı hemen hiç görmedim: Hasta olduğunu, rahatsız edilmek istemediğini söylüyordu ama evin, tapınacak bir şey olmayınca derhal umutsuzluğa kapılıp üzülen Maydanov haricindeki olağan ziyaretçilerini, kendi deyimleriyle nöbetlerini tutmaktan alıkoymuyordu bu durum. Belovzorov, kederli, yüzü kıpkırmızı, düğmelerinin hepsi ilikli, bir köşede oturuyor, Kont Malevski'nin zarif yüzünden kötümser bir gülümseme hiç eksik olmuyordu; gerçekten Zinayda gözünden düşmüştü ve yaşlı prensese özel bir ilgi gösteriyordu artık. Hatta bir gün posta arabasına binip birlikte vali generali ziyarete de gitmişlerdi. Ama bu ziyaret iyi sonuç vermemiş, hatta Malevski için tatsız bitmişti; orada bir devriye subayıyla arasında geçen olay hatırlatılmıştı kendisine ve Malevski o zamanlar deneyimsiz olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştı. Luşin günde iki kez geliyordu, ama çok kalmıyordu; son konuşmamızdan sonra ondan korkmaya, ama aynı zamanda hoşlanmaya başlamıştım. Bir gün benimle Neskuçniy Parkı'nda dolaşmaya geldi. Bana karşı çok cana yakın, iyi davranıyordu. Bana bazı otların, çiçeklerin isimlerini söylüyor, özelliklerini anlatıyordu. Sonra birden, nasıl derler, durup dururken, avuç içiyle alnına vurup haykırdı: "Ah, çok aptalım ben, onun bir koket olduğunu sanıyordum! Anlaşılan bazı kimseler, başkaları için kendilerini feda etmekten haz duyuyorlar!"

— Bununla ne demek istediniz? diye sordum.

Luşin kesik kesik konuşarak karşılık verdi:

— Size bir şey demek istemiyorum.

Zinayda benden kaçıyordu. Beni görünce –bunu fark etmemem olanaksızdı– yüzünü ekşitiyordu. İster istemez, birden öte yana çeviriyordu başını... Beni kahreden, yıkan da buydu işte! Ama yapabileceğim bir şey yoktu; bu yüzden ona görünmemeye çalışıyor, ancak uzaktan gözlüyordum onu. Bunu da her zaman başaramıyordum. Önceleri olduğu gibi, anlaşılmaz bir değişiklik vardı onda; yüzü bambaşkaydı, davranışları da değişmişti. Özellikle, sakın, ılık bir akşam onda gördüğüm değişiklik şaşırttı beni. Geniş dalları yere yakın bir mürver ağacının altında alçak bir bankta oturuyordum. Orada oturmayı çok severdim: Zinayda'nın odasının penceresi görünüyordu oradan. Ben otururken akşamın karanlığında küçük bir kuş başımın üzerinde yaprakları telaşlı telaşlı hışırdatmaya başladı. Kül rengi bir kedi vücudunu germiş, ağaca doğru usulca yaklaşıyordu. Bahçenin alacakaranlığında havayı mevsimin ilk böceklerinin sesleri doldurmuştu. Ben oturmuş, pencereye bakıyor, Zinayda'nın pencereyi açmasını bekliyordum. Gerçekten de açıldı. Zinayda göründü. Beyaz bir giysi vardı üzerinde; kendisi de, yüzü, omuzları, kolları da bembeyazdı. Uzun süre kıpırdamadan durdu öyle, çatık kaşlarının altından sabit bakışlarla uzaklara baktı. Öyle baktığını hiç görmemiştim. Sonra parmaklarını birbirine kenetleyip kuvvetlice sıktı, sıktı, dudaklarına ve alnına götürdü, birden çözdü parmaklarını, saçlarını kulaklarının arkasına attı, başını iki yana sallayarak saçlarını savurdu, sonra bir karar vermiş gibi aşağı yukarı salladı başını, pencereyi kapadı.

Üç gün sonra bahçede karşılaştım Zinayda ile. Görmezlikten gelip yürümek istedim, ama durdurdu beni.

Önceleri olduğu gibi gene sevecen bir tavırla,

— Elinizi verin bana, dedi. Uzun süredir hiç konuşmadık sizinle.

Yüzüne baktım: Sakin, dingin bir ışıltı vardı gözlerinde, sanki dumanların ardından gülüyordu yüzü.

— Hâlâ hasta mısınız? diye sordum.

— Hayır, geçti artık, dedi. (Küçük, kırmızı bir gül kopardı.) Biraz yorgunum, ama o da geçecek.

— Gene eskisi gibi mi olacaksınız? diye sordum.

Zinayda gülü yüzüne götürdü. Gülün yapraklarının parlaklığı onun yanaklarına yansıdı gibi geldi bana.

— Değiştim mi yani? diye sordu.

Alçak sesle karşılık verdim:

— Evet, değiştiniz.

Zinayda,

— Biliyorum, size karşı soğuktum, diye başladı. Ama bunu önemsememeniz gerekirdi... Başka türü davranamazdım... Neyse, bırakalım şimdi bunu!

Elimde olmadan, somurtkan bir tavırla yükselttim sesi:

— Sizi sevmemi istemiyorsunuz, önemli olan bu işte!

— Hayır, sevin beni... ama önce olduğu gibi değil.

— Peki nasıl?

— Dost olalım... öyle işte! (Zinayda, elindeki gülü koklamam için burnuma yaklaştırdı.) Beni dinleyin, biliyorsunuz, sizden çok büyüğüm... Teyzeniz olacak yaştayım, doğrusu; teyzeniz değilse, ablanız olabilirdim. Oysa siz...

Sözünü kestim:

— Beni çocuk görüyorsunuz.

— Evet çocuk, ama çok sevdiğim sevimli, iyi, zeki bir çocuk. Bakın ne diyeceğim, bugünden sonra sizi yanıma beyzadem olarak atıyorum. Unutmayın, beyzadeler hanımefendilerinin yanından ayrılmamak zorundadırlar. (Ceketimin ilğine gülü takarken ekledi.) Bu da yeni görevinizin nişanı... Size ihsan ettiğimiz lütfun işareti!

— Daha önce başka bir lütuf ihsan etmiştiniz bana, diye mırıldandım.

Zinayda yandan yüzüme bakarak,

— Ya! dedi. Belleği de çok güçlüymüş! Öyle olsun, şimdi de hazırım aynısına...

Ve bana doğru eğildi Zinayda, alnıma temiz, sakın bir öpücük kondurdu.

Bir şey söylemeden baktım yüzüne, ama Zinayda başını öte yana çevirdi ve “Benimle gelin beyzadem,” diyerek evine doğru yürüdü. Arkasından yürüdüm. Bir türlü anlayamıyordum. Şöyle düşünüyordum: “Bu içten, akli başında kız, tanıdığım Zinayda mı acaba?” Yürüyüşü bile daha sakınmış gibi geliyordu bana, tüm bedeni daha görkemli, zarıftı...

Aman Tanrım! Aşkım nasıl daha da güçlü alevlenmişti içimde!

XVI

Yemekten sonra konuklar gene toplandılar. Zinayda yanlarına çıktı. Unutamadığım o ilk akşam olduğu gibi, eksiksiz herkes oradaydı; Nirmatski bile vardı. Bu kez Maydanov herkesten önce gelmiş, yeni şiirler getirmişti. Gene aynı oyunu oynamaya başladık. Ama şimdi daha önce olduğu gibi tuhaf muziplikler, aptallıklar, gürültü yoktu; çingenelik kaybolup gitmişti. Zinayda topluluğumuza şimdi yeni bir hava getirmişti. Beyzade sıfatıyla ben yanında oturuyordum. Bu arada Zinayda oyunda cezaya çarptırılacak kişinin bir rüyasını anlatması önerisini getirmişti ama başarılı olmadı bu. Anlatılan rüyalar ya ilginç olmaktan uzaktı (Belovzorov rüyasında atına sazan balığı yedirdiğini, atının başının ise odun olduğunu görmüştü) ya da akıl almaz, uydurma şeylerdi. Maydanov uzun bir şiirini okudu: Şiirde mezarlarda iskeletler, ellerinde lirlerle melekler, konuşan çiçekler ve uzaklardan gelen sesler vardı. Ama Zinayda şiiri bitirmesine izin vermedi,

— İş uydurmaya geldiyse, herkes kesinlikle kendisinin uydurduğu bir şey anlatsın, dedi.

Belovzorov yüksek sesle,

— Ben bir şey uyduramam! dedi.

Zinayda susturdu onu:

— Saçma! Sözelimi, evlenmiş olduğunuzu düşünün, karınızla nasıl vakit geçireceğinizi anlatın bize. Bir yere gitmesini yasaklar mıydınız?

— Yasaklardım.

— Siz de evde onunla birlikte mi otururdunuz?

— Evet, kesinlikle ben de onunla birlikte otururdum.

— Çok güzel. Peki, karınız bundan sıkılıp size ihanet etseydi?

— Öldürürdüm.

— Ya sizden kaçsaydı?

— Arar bulur, gene öldürürdüm.

— Peki, tatalım ki karınız benim, o zaman ne yaptınız?

Belovzorov bir an sustuktan sonra,

— Kendimi öldürürdüm... dedi.

Zinayda güldü.

— Anlaşılan sizin öykünüz kısa sürecektir.

Bir sonraki oyunda cezaya kalan Zinayda oldu. Bakışını tavana dikip düşünmeye başladı. Sonunda,

— Dinleyin, diye başladı, bakın ne uydurdum... Görkemli bir saray getirin gözünüzün önüne... nefis bir yaz gecesi, olağanüstü bir balo. Baloyu genç kraliçe vermektedir. Her yerde altın, mermer, kristal, ipek, ışık, elmas, çiçek, hoş koku, işte bütün o şatafat vardır.

Luşin sözünü kesti:

— Şatafatı seviyor musunuz?

— Şatafat güzeldir, diye karşılık verdi Zinayda. Güzel olan her şeyi severim ben.

— Güzelden daha çok neyi seversiniz?

— Tuhaf bir soru bu, ne demek istediğinizi anlayamadım. Bırakın anlatayım. Evet, harika bir balo bu. Büyük bir kalabalık var. Herkes genç, güzel ve cesur, hepsi kraliçeye çılgınca âşık.

Malevski,

— Konuklar arasında kadınlar yok mu?

— Yok... ama durun, var.

— Hepsi de güzel mi?

— Çok güzeller. Ama erkeklerin hepsi kraliçeye âşık. Kraliçe uzun boylu, zarif bedenli. Siyah saçlarının üzerinde küçük bir altın taç var.

Zinayda'ya baktım, o anda bizlerden öylesine yükseklerde göründü ki bana; beyaz alnında da, kıpırtısız kaşlarında da öylesine aydınlık bir zekâ ve iktidar esintisi vardı... şöyle düşündüm: “Sözünü ettiğin o kraliçe sensin!”

Zinayda devam ediyordu:

— Herkes kraliçenin çevresini almış. İltifatlar yağıyor ona.

— İltifattan hoşlanıyor mu? diye sordu Luşin.

— Ne sıkıcı bir adamsınız! Durmadan kesiyorsunuz sözümü... İltifattan kim hoşlanmaz?

Malevski söze karıştı:

— Son bir soru daha... Kraliçenin kocası var mı?

— Bunu düşünmedim bile. Yok, kocasına ne gerek var?

Malevski,

— Öyle ya, dedi, kocasına ne gerek var?

Fransızcası hiç de iyi olmayan Maydanov karıştı söze:

— *Silence!**

Zinayda,

— *Merci*, diye karşılık verdi. Evet, kraliçe kendisine edilen iltifatları dinliyor, müzik dinliyor, ama konuklardan hiçbirine bakmıyor. Salonda yerden tavana kadar altı pencere var, altısı da yerden tavana kadar açık. Pencerelelerden iri yıldızlarla dolu karanlık gökyüzü ve kocaman ağaçlarla dolu bahçe görünüyor. Kraliçe bahçeye bakıyor. Orada ağaçların arasında bir fıskiye var. Karanlıkta fıskiye upuzun bir hayalet gibi görünüyor. Kraliçe konuşmaların, müziğin arasından suyun sakın şırıltısını duyuyor. Bahçeye bakarken düşünüyor: “Baylar, hepiniz soylu, zeki, zenginsiniz, hepiniz kuşattınız çevremi, ağzımdan çıkan her sözcü-

* Sessiz olun! (Fr.)

ğe büyük önem veriyorsunuz, hepiniz ayaklarımın dibinde ölmeye hazırsınız, hepinize egemenim... Ama şurada, fıski-yenin yanında, şırl şırl akan suyun yakınında sevdiğim ki-şi, bana sahip olan kişi bekliyor beni. Ne zengin giysileri var, ne değerli taşları, kimse tanımıyor onu, ama o beni bekliyor, ona gideceğimden de kuşkusu yok... Evet, gidece-ğim ve ona gitmek, onun yanında kalmak, orada, bahçenin karanlığında, ağaçların hışırtısı altında, fıskiye'nin şarılması altında onunla birlikte kaybolmak istediğimde, hiçbir güç beni durduramayacak.”

Zinayda sustu.

Malevski kurnaz bir tavırla sordu:

— Bunların hepsini uydurdunuz mu?

Zinayda dönüp bakmadı bile ona.

Birden Luşin girdi araya:

— Baylar, biz balonun konukları arasında olsaydık ve o şanslı kişinin fıskiye'nin yanında durduğunu öğrenseydik ne yapardık?

Zinayda kesti onun sözünü:

— Durun, durun, her birinizin ne yapacağını ben söyleyeceğim size. Belovzorov, siz düelloya çağırırdınız onu; siz Maydanov, kısa bir yergi şiiri yazardınız. Yo, hayır, yergi şi-iri yazmasını beceremezsiniz siz, Barbier gibi kafiyeli bir şiir yazardınız, sonra götürüp *Telegraf* dergisinde yayımlatırdınız. Siz, Nirmatski, ona borç... hayır, hayır, faizle para verirdiniz ona; siz ise doktor.. (Bir an sustu Zinayda.) İşte sizin ne yapacağınızı bilemiyorum...

Luşin karşılık verdi:

— Bir saray doktoru olarak kraliçeye, konuklarla ilgilenmiyorsa balo vermemesini önerirdim...

— Haklı da olabilirdiniz. Ama siz, Kont...

Malevski her zamanki soğuk gülümsemesiyle:

— Evet ben? dedi.

— Siz kraliçenin sevgilisine zehirli bir şeker verirdiniz.

Malevski'nin yüzü biraz değişti, bir an öfkeyle kaplandı, ama hemen arkasından kahkahayla gülmeye başladı.

Zinayda sürdürdü konuşmasını:

— Size gelince, Voldemar... Ama neyse, bu kadarı yeter, hadi başka bir oyun oynayalım...

Malevski alaylı bir tavırla söze karıştı:

— Kraliçenin beyzadesi olarak Mösyö Voldemar, kraliçe bahçeye koşarken arkasından yerlerde sürünen uzun eteğini tutardı.

Doğrulacak oldum, ama Zinayda hemen elini omzuma koydu, ayağa kalkıp hafiften titreyen bir sesle,

— Küstahlaşma hakkını hiçbir zaman vermedim size, dedi, rica ediyorum, hemen terk edin evimi.

Kapıyı gösteriyordu Malevski'ye. Malevski'nin yüzü bembeyaz olmuştu.

— Bağışlayın ama, Prenses... dedi.

Belovzorov,

—Prenses haklı! diye yükseltti sesini.

O da ayağa kalkmıştı.

Malevski sürdürdü konuşmasını:

— İnanın, öyle düşünebileceğinizi beklemiyordum. Öyle bir şey demek istememiştim... Sizi incitmek aklımın ucundan geçmemişti... Bağışlayın beni.

Zinayda soğuk soğuk baktı ona, gene soğuk soğuk gülmüşedi, kolunu “adam sen de”, der gibi sallayarak,

— Kalın bari, dedi. Mösyö Voldemar da, ben de boşuna sinirlendik. Başkalarını iğnelemeyi çok seviyorsunuz... Neyse...

Malevski bir kez daha,

— Bağışlayın, dedi.

Zinayda'nın davranışını hatırlayınca bir kez daha şöyle düşündüm: “Gerçek bir kraliçe bile küstah birine böyle büyük bir soylulukla kapıyı gösteremezdi...”

Bu küçük olaydan sonra oyun kısa sürdü; herkes biraz rahatsız olmuştu ama bunun nedeni o olaydan çok, tam an-

laşlamayan başka, ama ağır bir duyguydu. Hiç kimse söz etmiyordu bu duygudan, ama herkes kendinde de, yanında oturan kişide de hissediyordu bu duyguyu. Maydanov yazdığı şiirlerden okudu. Malevski abartılı bir heyecanla övdü onun şiirlerini. Luşin fısıldadı kulağıma: “Şimdi nasıl iyi yürekli görünmeye çalışıyor.” Çok geçmeden dağıldık. Zinayda’nın üzerine bir durgunluk çökmüştü. Yaşlı prenses uşağı yollayıp başının ağrıdığını bildirmiş, Nirmatski de romatizmalarından yakınmaya başlamıştı...

Uzun süre uyuyamadım. Zinayda’nın öyküsü şaşırtmıştı beni. Kendi kendime soruyordum:

— Bir şey mi ima etmek istiyordu acaba? Peki ama kime, neyi ima ediyordu? Ortada ima edilecek bir şey varsa... nasıl anlayacağız bunu? (Ateş gibi yanan bir yanağımdan ötekinin üzerine dönerken kendi kendime fısıldıyordum) Hayır, hayır, olamaz...

Ama öyküsünü anlatırken Zinayda’nın yüzündeki ifade geldi gözümün önüne... Neskuçny’da Luşin’in haykırışını, Zinayda’nın bana karşı davranışındaki ani değişikliği hatırlayınca kafam iyice karıştı. “Kim o?” bu iki sözcük sanki karanlıkta tam karşıma dikilmişti; başımın hemen üzerinde uğursuz kara bir bulut asılı duruyor gibiydi. O bulutun baskısını üzerimde hissediyor ve bir anda her şeyin darmadağın olmasını bekliyordum. Son zamanlarda çok şeye alışmıştım, Zasekina’larda çok şey görmüştüm. Ailedeki düzensizlik, dibine kadar yanmış mumlar, kırık bıçaklar ve çatallar, asık yüzlü Vonifatiy, üstünde başında olmayan oda hizmetçileri, yaşlı prensesin tavırları... bütün bu tuhafıklar şaşırtmıyordu beni artık... Ama Zinayda şaşırtıyordu.

Bir gün onun hakkında annem şöyle demişti:

— Bir türlü alışamadım ben bu... “avantürcüye”*

* Aventuriere: Maceracı kadın(Fr.)

Oysa o avantürücü benim idolüm, tanrıçamdı! Bu benzetme içimi yakmıştı. Unutmak için başımı yastığa gömüyordum. Ondan nefret ediyordum ama Fiskiye'nin yanındaki o mutlu kişi olmak için nelere razı olmaz, neler vermezdim!..

Kanım hızla akıyordu damarlarımda. “Bahçe... fiskiye... bahçeye gideceğim!” diye düşünüyordum.

— Evet, bahçeye gideceğim!

Çabucak giyindim, sessizce çıktım evden. Karanlık bir geceydi. Ağaçlar hafiften hışırdıyordu. Gökyüzünden yumuşak bir serinlik iniyordu, sebze bahçesinden dereotu kokusu geliyordu. Bahçenin bütün yollarında dolaştım; sakın ayak sesim hem huzursuz ediyordu beni, hem içimi rahatlatıyordu. Durdum, kulak kabartıp bekledim. Kalbim küt küt çarpıyordu. Sonunda çite yaklaşıp ince bir sırığa yaslandım. Ansızın –ya da bana mı öyle gelmişti acaba?– birkaç adım ötemde bir kadın figürü belirdi... Bakışımı karanlığa diktim, soluğumu tuttum... Ne oluyordu? Ayak sesi mi duyuyordum, yoksa gene kalbim mi çarpıyordu? Alçak sesle, “Kim var orada?” diye sordum. Gene neydi bu? Tutulmaya çalışılan bir kahkaha mı... ya da yaprakların hışırtısı mı... yoksa tam kulağımın dibinde bir soluk mu? Dehşete kapılmıştım... Daha alçak sesle bir kez daha sordum: “Kim var orada?”

Bir an dalgalandı hava, gökyüzünde bir bölge ateş kırmızısına kesti, yıldızlar kaydı... ” Zinayda?” diye seslenmek istedim, ama sesim dudaklarımda donup kaldı ve kimi zaman gece yarısında olduğu gibi, derin bir sessizlik çöktü çevreye... Ağaçlardaki çekirgeler bile susmuştu, yalnızca bir pencerenin gıcırdayarak kapandığı duyuldu. Bir süre bekledim olduğum yerde, sonra odama, soğumuş yatağıma döndüm. Tuhaf bir heyecan vardı içimde: Sanki bir randevuya gitmiştim, ama beklediğim gelmemişti, bir başkasının mutluluğunun yanından geçmiştim.

XVII

Ertesi gün Zinayda'yı uzaktan gördüm: Yaşlı prensesle kiralık bir arabaya binmişler, bir yere gidiyorlardı. Bu arada bana selam vermeye kerhen tenezzül eden Luşin'i de, Malevski'yi de gördüm. Genç kont sırtıp dostça konuşmaya başladı benimle. Zinayda'ya gelip gidenlerin arasında yalnızca o uğruyordu bizim eve. Annem de yalnızca ondan hoşlanıyordu. Ama babam yakınlık göstermiyordu ona, hatta küçümser bir tavır takınıyordu.

Malevski,

— *Ah, monsieur le page!** diye başladı. Sizi gördüğüme çok sevindim. Harika kraliçeniz nasıl?

Canlı, güzel yüzü o anda iğrenç gelmişti bana. Yüzüme de öylesine alaycı bir küçümsemeyle bakıyordu ki, cevap bile vermedim ona.

— Hâlâ kızgın mısınız? diye devam etti. Ama kızmamalısınız. Size beyzade diyen ben değilim. Beyzadeler genellikle kraliçelerinin yanında olurlar. Ama izninizle söyleyeyim, görevinizi gereğince yerine getirmiyorsunuz.

— Nasıl?

— Beyzadeler kraliçelerinin yanından bir an ayrılmamalıdır; kraliçelerinin ne yaptığından her an haberdar olmalı-

* Ah bay beyzade! (Fr.)

dır... (Sesini alçaltıp ekledi.) Hatta gece gündüz izlemelidirler kraliçelerini.

— Siz ne demek istiyorsunuz?

— Ne demek mi istiyorum? Sanırım, gayet açık ifade ettim. Gece ve gündüz... Gündüz neyse... aydınlıktır ortalık, her yerde insanlar vardır, ama gece her köşe başında bir bela bekler... Geceleri uyumamanızı, gözetlemenizi, var gücünüzle gözetlemenizi salık veririm size. Unutmayın, gece bahçede, fıskiye'nin çevresinde nöbet tutmalısınız. Bu öğüdüm için gün gelecek, bana teşekkür edeceksiniz.

Malevski bir kahkaha atıp yürüdü. Sanırım, bu söylediklerine özel bir anlam verdiği yoktu; üstün bir göz boyayıcı olarak ün salmıştı ve maskeli balolarda kılıktan kılığa girmekteki yeteneği ve artık iliklerine dek işlemiş düzenbazlığıyla, neredeyse gayriihtiyari insanları şaşkına çevirirdi... Yalnızca kızdırmak istemişti beni, o kadar; ama ağzından çıkan her sözcük damarlarımda zehir gibi dolaşmaya başlamıştı. Tepem attı. “Vay canına!” dedim kendi kendime. “Bu çok güzel işte! Demek dünkü önsezimde yanılmamışım! Demek bir şey boşuna çekmemiş beni bahçeye!” Göğsüme bir yumruk indirip yüksek sesle haykırdım: “Olamaz!” Oysa neyin olamayacağını kendim de bilmiyordum. “Malevski bahçede miydi yoksa?” diye düşündüm, “Belki de boş boş dolaşıyordu orada. Yapar bunu, o kadar cesurdur. Ama başka birinin bizim bahçeye girmesi (bahçemizin çiti çok alçaktı, üzerinden kolaylıkla aşıldı) öyle kolay değil, yakalarsam yakasını bırakmam! Kimseye benim karşıma çıkmasını tavsiye etmem! Herkese de, o hain bayana da (gerçekten de hain demiştim ona) neler yapabileceğimi, öcümü nasıl alacağımı gösteririm!”

Odama döndüm, kısa bir süre önce satın aldığım İngiliz çakımı masamın gözünden aldım, keskin yanını parmağımla yokladım, kaşlarımı çatıp (böyle şeyleri yapmanın yabancısı değilmişim, bunu ilk kez yapmıyormuşum gibi) soğuk,

dikkatli bir kararlılıkla çakıyı cebime koydum. Kalbim duracakmış gibi çarpıyordu. Gece geç saatlere kadar kaşlarımı çatıp, dudaklarımı ısırıp durdum. Isınmış çakıyı cebimde avucumun içinde sıkarak odamın içinde, çok korkunç bir şeye hazırlanıyor gibi aşağı yukarı dolaştım. Bu yeni, olağanüstü duygum beni öylesine oyalıyor, hatta neşelendiriyordu ki, Zinayda bile pek az geliyordu aklıma. Durmadan hayal görüyordum: Genç Çingene Aleko “Nereye gidiyorsun yakışıklı delikanlı?” diyordu. “Yat yerine...” Sonra ekliyordu: “Üstün başın kan içinde!.. Ah! Ne yaptın sen?” – “Hiçbir şey!” Hain bir gülümsemeyle tekrar ediyordum: “Hiçbir şey!” Babam evde değildi. Bir zamandır sinirli bir sessizlik içinde olan annem akşam yemeğinde benim bu anlaşılmaz, tuhaf durumuma takıldı: “Arpacı kumrusu gibi ne düşünüp duruyorsun öyle?” dedi. Uysal bir gülümsemeyle karşılık verdim, içimden de şöyle geçiriyordum: “Bir bilselerdi!” Saat on biri vurdu. Odama çıktım, ama soyunmadım, saatin yarım olmasını bekliyordum. Sonunda saat yarımı da vurdu. Dişlerimin arasından “Vakit tamamdır!” diye mırıldandım, önümü ta yukarıya kadar ilikleyip (giysimin kollarını bile sıvamaştım) bahçeye çıktım.

Pusuya yatacağım yeri önceden seçmiştim. Bahçenin sonunda, Zasekina’ların bahçesiyle bizim bahçe arasındaki çitin bir duvarda bittiği yerde tek başına bir çam ağacı vardı. Bu çamın alt dallarından birinden gecenin karanlığının elverdiği ölçüde, çevrede ne olup bittiğini görebilirdim. Çamın hemen altından, her zaman gizemli bulduğum bir yol kıvrılarak geçiyordu: Yol, yılan gibi çitin altından çıkıp (çitten atlayanların ayak izleri vardı yolda) sık akasyaların arasındaki yuvarlak kameriyeye gidiyordu. Çama kadar yürüdüm, gövdesine yaslandım, çevreyi kollamaya başladım.

Gece bir önceki gece gibi sessiz, sakindi; ama gökyüzünde şimdi daha az bulut vardı ve çalılar, hatta uzun saplı çiçekler daha belirgin görünüyordu. İlk anlar zor, hatta kor-

kunç geçti. Her şeye karar vermiştim, yalnızca şunu düşünüyordum: Nasıl hareket etmem gerekiyordu? “Nereye gidiyorsun? Dur! Yoksa ölürsün!” diye mi bağırımalıyım, yoksa karşısına çıkıp şaşırtmalı mıydım... Her ses, her hışırtı anlamlı, olağandışı geliyordu bana... Hazırlanıyordum... Öne doğru eğildim... Ama aradan yarım saat, bir saat geçti; kanım sakinleşmeye, soğumaya başlamıştı. Bütün bunları boşuna yaptığım, hatta biraz komik olduğum, Malevski’nin benimle alay ettiği düşüncesi yavaş yavaş içime yerleşmeye başlamıştı. Yerimden ayrılip bütün bahçeyi dolaştım. İnadinaymış gibi, hiçbir yerde en küçük bir ses yoktu. Her şey uykuya dalmıştı; bizim köpek bile bahçe kapısının dibinde kıvrılmış, uyuyordu. Limonluğun yıkık duvarına çıktım; karşımda uzak tarlalar uzanıyordu. Burada Zinayda ile karşılaşmamızı hatırladım, düşüncelere daldım...

Birden irkildim... Açılan bir kapı gıcirtısı, arkasından kırılan bir dal çatırtısı duydum gibi geldi bana. İki sıçrayışta indim yıkık duvarın üzerinden ve olduğum yerde dondum kaldım. Bahçede yürüyen birisinin çabuk, hafif, ama dikkatli ayak sesleri açıkça duyuluyordu. Ayak sesleri giderek yaklaşıyordu. “İşte o... Sonunda çıktı ortaya!” diye düşünüyordum. Elim titreyerek çakıyı cebimden çıkardım, elim titreyerek açtım. Gözlerimin önünde kırmızı kıvılcımlar uçuşuyordu; korku ve öfkeden saçlarım dimdik olmuştu... Ayak sesi üzerime üzerime geliyordu. Öne doğru eğilip yaklaşmakta olan ayak sesine doğru yürüdüm... Bir adam gördüm... Aman Tanrım! Babamdı!

Siyah pardösüsüne iyice sarınmış, şapkasını yüzüne indirilmiş olmasına karşın, hemen tanımıştım onu. Parmaklarının ucuna basarak geçti yanımdan. Beni gizleyen bir şey olmasına karşın, fark etmemişti beni. Yalnız, öylesine çömelmiş, sinmiştim ki neredeyse yere yapışmıştım sanki. Kıskaç, öldürmeye hazır Othello bir anda okul çocuğuna dönüşmüştü... Ansızın karşımda babamı görünce öylesine korkmuş-

tum ki, ilk anda onun nereden gelip nereye kaybolduğunu bile anlayamamıştım. Ancak o uzaklaştıktan, çevreye gene sessizlik çöktükten sonra doğrulup şöyle düşündüm: “Babamın gece vakti ne işi var bahçede?” Korkudan çakımı otların arasına düşürmüştüm. Ama aramaya bile kalkışmadım onu, kendimden çok utanıyordum. Birden kendime gelmiştim. Yine de eve dönerken mürver ağacının altındaki bankıma oturdum, Zinayda’nın yatak odasının penceresine bakmaya başladım. Gecenin gökyüzünün zayıf aydınlığının vurduğu pencerenin hafif kemerli camları bulanık mavi görünüyordu. Ama bu renk ansızın değişmeye başladı... Pencerenin (açık seçik görüyordum bunu) beyaz perdesi yavaşça indi ve öyle kaldı.

Odama döndüğümde, neredeyse elimde olmadan, yüksek sesle kendi kendime konuşuyordum:

— Ne demek oluyor bu? Bir rüya mı, rastlantı mı, yoksa...

O anda aklıma gelen olasılıklar öylesine yeni ve tuhaftı ki, üzerlerinde düşünemiyordum bile...

XVIII

Sabah uyandığımda başım ağrıyordu. Dünkü heyecanım geçmişti. Onun yerini ağır bir şaşkınlık ve içimde bir şeyler ölmüş gibi, büyük bir hüznün almıştı.

Öyle ki, o gün beni görünce Luşin şöyle demişti:

— Ne o öyle, beyninin yarısı alınmış bir tavşan gibi bakıyorsunuz?

Kahvaltıda belli etmeden bir babama, bir anneme bakıyordum: Babam her zaman olduğu gibi, son derece sakindi; annemse, gene her zaman olduğu gibi, için için öfkeli... Babamın, bazen yaptığı gibi, benimle dostça konuşmasını bekliyordum... Oysa her günkü soğuk dokunuşuyla başımı bile okşamamıştı. “Zinayda’ya her şeyi söylemeli miyim?” diye düşünüyordum. “Ama ne fark eder ki... aramızda her şey bitti artık.” Kahvaltıdan sonra Zinayda’ya gittim, ama hiçbir şey söylemedim ona; hatta istediğim halde, sohbet bile edemedim. Petersburg’da, soylular askeri lisesinde okuyan on iki yaşında oğlu yaşlı prensese tatile gelmişti. Zinayda hemen görevlendirmişti beni:

— Evet, sevgili Valodya (ilk kez Valodya diyordu bana), işte size bir arkadaş. Onun adı da Valodya. Lütfen sevin onu; henüz içine kapanık bir çocuktur, ama kalbi çok temizdir. Neskuçnyı’ı gezdirin ona, birlikte dolaşın, size teslim ediyorum onu. Anlaştık, değil mi? Siz de çok iyisiniz!

İki elini omuzlarıma koydu... Ben iyice bitmiştim. Bu çocuğun gelmesi beni de çocuk yapmıştı. Bir şey söylemeden bakıyordum askeri lise öğrencisine. O da bana bakıyordu. Zinayda bir kahkaha attı, askeri lise öğrencisiyle beni tutup birbirimize yaklaştırdı.

— Kucaklaşın çocuklar!

Kucaklaştık.

Sordum askeri lise öğrencisine:

— İster misiniz, bahçeye çıkalım?

— Lütfen efendim, dedi.

Sesi her askeri lise öğrencisinininki gibi kısıktı.

Zinayda bir kahkaha daha attı... O anda yüzünde beliren o harika renkleri daha önce hiç görmemiştim. Askeri lise öğrencisiyle çıktık. Bizim bahçede eski bir salıncak vardı. Salıncığın ince oturak tahtasına oturttum askeri lise öğrencisini ve sallamaya başladım. Kalın kumaştan, geniş altın sırmalı yeni üniformasının içinde iplere sıkı sıkı yapışmış, kıpırdamadan oturuyordu.

— Yakanızı açsanıza, dedim.

Öksürerek karşılık verdi:

— Önemli değil, alışığım ben.

Ablasına çok benziyordu. Özellikle gözleri... Onunla ilgilenmek hoşuma da gidiyordu. Ama bir yandan da yüreğimi sızlatan o keder derinden kemiriyordu kalbimi. “Artık bir çocuğum ben,” diye düşünüyordum, “oysa daha dün...” Dün gece çakımı düşürdüğüm yeri hatırladım, arayıp buldum onu. Askeri lise öğrencisi istedi onu benden, verdim. Bir dal kesip düdüğü yaptı, öttürmeye başladı. Sonra Othello da çaldı düdüğü.

Ama akşamüzeri, Zinayda’nın bahçenin bir köşesinde bulup neden böyle üzgün olduğunu sorduğunda onun kollarında hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlayan da yine Othello’ydu. Gözyaşlarım seller gibi akıyordu. Öyle ki, korkmuştu Zinayda. Israrla soruyordu bana:

— Neyiniz var? Neyiniz var Valodya?

Benim cevap vermediğimi, ağlamayı sürdürdüğümü görünce ıslak yanaklarımı öpmeye kalkıştı.

Ama ben geri çekildim ve hıçkırıklar arasından mırıldandım:

— Biliyorum, her şeyi biliyorum. Neden oynadınız benimle?.. Aşkım neden gerekiydi size?

Zinayda,

— Size karşı suçluyum Valodya... dedi. (Ellerini sıkarak ekledi.) Ah, çok suçluyum... Çok kötüyüm ben, bir günahkârım... Ama şu anda oynamıyorum sizinle, seviyorum sizi, bundan hiç kuşkunuz olmasın; neden ve nasıl... Bu arada, ne biliyorsunuz siz?

Ne söyleyebilirdim ona? Karşımda duruyor, yüzüme bakıyordu. O bana öyle bakarken bütün varlığımla, baştan ayağa her şeyimle onundum... On beş dakika sonra askeri lise öğrencisi ve Zinayda ile koşturuyordum. Ağlamıyordum artık, şişmiş göz kapaklarımdan hâlâ gözyaşı damlaları düşüyordu, ama kahkahalarla gülüyordum. Kravat yerine Zinayda'nın kurdelesı vardı boynumda ve onu belinden yakaladığımda sevinçten çığlıklar atıyordum. Zinayda istediği her şeyi yapıyordu bana.

XIX

O başarısız gece gezintimden sonraki bir hafta içinde neler yaşadığımı ayrıntılarıyla anlatmam istenirse büyük zorluk çekerim. Son derece tuhaf, aşırı heyecanlı günlerdi: En ters duyguların, düşüncelerin, kuşkuların, umutların, sevinçlerin ve acıların kasırğa gibi birbirine karıştığı bir çeşit kaostu... İçime bakmaktan korkuyordum; on altı yaşında bir çocuk kendi içine bakmayı başarabilirse, ne olursa olsun, bir konuda kendine hesap vermeye kalkışırsa dehşete düşer. Bir an önce akşam olsun istiyordum; geceleri uyuyabiliyordum çünkü... çocukluğun uçarılığı bana yardım ediyordu. Beni sevip sevmediklerini bilmek istemiyordum, beni sevmediklerini kendime itiraf etmek de istemiyordum. Babamdan kaçuyordum, ama Zinayda'dan kaçamıyordum... Onun yanında yanıyordum sanki... İçinde yandığım, eridiğim o ateşin ne olduğunu bilip de ne yapacaktım? Eriyip yanmaktan hoşlanıyordum, bu da yetiyordu bana. Tüm izlenimlerimden vazgeçmiştim, kendi kendimi aldatıyor, hatıralarıma arkamı dönüyor, ileride olacıklara dair önsezilerime gözlerimi kapıyordum... Bu zafiyet tabii uzun sürmezdi... Çatırdayan bir gök gürültüsü bir anda her şeyi bitirdi ve beni bambaşka yerlere attı.

Bir gün oldukça uzun süre dolaştıktan sonra yemeğe geldiğimde yemeği yalnız yiyeceğimi, babamın arabaya binip bir yere gittiğini, anneminse hasta olduğunu, yemek yemek

istemediğini, yatak odasına kapandığını öğrenince şaşırdım. Ama uşakların yüzlerinden evde olağanüstü bir şeyler olduğunu anlamıştım... Onlara bir şey sormaya cesaret edemedim ama şiiri çok seven, çok güzel gitar çalan bizim genç garson Filipp dostumdu; ben de ona sordum. Babamla annemin çok kötü tartıştıklarını söyledi. Oda hizmetçilerinin odasından her söyledikleri duyulmuş, daha çok Fransızca konuşuyorlarmış, oda hizmetçisi Maşa uzun süre Paris'te kaldığı için bütün konuştuklarını anlamış. Annem ona ihanet ettiği, komşunun kızıyla yakınlaştığı için babama çıkışıyormuş. Babam önce inkâr etmiş, sonra o da bağırmaya başlamış, “yaşyla ilgili” kaba birtakım sözler söylemiş anneme. Bunun üzerine ağlamaya başlamış annem, yaşlı prensese verilen bir borçtan söz etmiş ve yaşlı prenses ve kızıyla ilgili çok kötü şeyler söylemiş. Onun üzerine babam tehdit etmiş annemi.

Filipp,

— Her şeyin nedeni imzasız bir mektup, diye ekledi. Kimin yazdığı belli değil. Olayın buraya varmasına hiç de gerek yoktu...

Elim ayağım buz kesmişti. Göğsümün derinliklerinde bir sarsıntı var gibiydi. Güçlkle,

— Bir şeyler mi vardı cidden? diye sorabildim.

Filipp kurnazca göz kırptı.

— Vardı, dedi. Bu işleri gizleyemezsin; ne olsa babanız dikkatli olmalıydı. Sözgelimi, bir araba kiralamaya falan kalksa... yanında bir tanık bulundurmalıydı...

Filipp'i yolladım, yatağa attım kendimi. Ağlamıyordum, umutsuzluğa da kapılmamıştım; bütün bunların ne zaman ve nasıl olduğunu kendime sormuyor, bunca zamandır nasıl olup da bir şeyden kuşkulanmadığıma şaşmıyordum, hatta babama da kızmıyordum... Öğrendiğim şey, dayanma gücümü aşıyordu: Bu olay ezmişti beni... Her şey bitmişti. Bütün çiçeklerimi birden yolup atmışlardı; koparılmış, çiğnenmiş halde yerlerde sürünüyorlardı...

XX

Ertesi gün annem kente taşınacağını söyledi. Sabahleyin babam onun yatak odasına girdi, uzun süre yalnız kaldı onunla. Babamın anneme orada ne dediğini hiç kimse duymadı ama artık ağlamıyordu annem, sakinleşmişti. Odasına yemek getirmelerini söyledi ama odasından çıkmadı, kente gitme kararını da değiştirmede. Hatırlıyorum, bütün gün dolaştım durdum, ama bahçeye hiç uğramadım. Ek binaya da başımı çevirip bir kez bakmadım. Akşamsa çok ilginç bir olaya tanık oldum: Babam, Kont Malevski'nin koluna girmiş, onu salondan antreye doğru yolcu ederken, bir uşağın yanında ona soğuk bir tavırla şöyle diyordu: "Bundan birkaç gün önce sizi bir evden kapı dışarı etmişler; şimdi sizden bir açıklama talep etmeyeceğim, ancak izninizle şunu söyleyeceğim, bir daha evime gelerseniz pencereden aşağı atacağım sizi. El yazınızdan hoşlanmadım." Kont öne eğilerek selam verdi, dişlerini sıktı, ezilip büzüldü ve gözden kayboldu.

Kente, bir evimizin olduğu Arbat Sokağı'na taşınma hazırlıkları başlamıştı. Sanırım babam da artık yazlıkta kalmak istemiyordu. Ama konuyu uzatmamaya annemi razı etmişe benziyordu. Her şey sessiz, sakin, acele etmeden yapılıyordu. Annem yaşlı prensese adam yollayıp selamlarını bile iletmiş, hastalığı nedeniyle, gidinceye kadar kendisiyle görüşemeyeceği için üzüntülerini bildirmişti. Ben sersem sersem dolaşı-

yordum ortalarda. Yalnızca tek istediğim vardı: Bir an önce her şeyin bitmesi...

Bir düşünceyi atamıyordum kafamdan: Genç bir kız olarak (üstelik küçük prenesti de) Zinayda, en azından, sözgelimi Belovzorov'la evlenebilecekken, babamın evli bir erkek olduğunu bile bile nasıl böyle bir şey yapabilmmişti? Ne gibi bir beklentisi vardı? Tüm geleceğini berbat etmekten nasıl korkmamıştı? “Evet,” diye düşünüyordum, “aşk bu işte... Tutku bu... Bağlılık bu...” Ve Luşin’in söylediklerini hatırlıyordum: Başkaları için kendini feda etmek haz verir insana. Bir ara yaşlı prensesin kiraladığı evin pencerelerinden birinde soluk bir şey görür gibi oldum...” Zinayda’nın yüzü olmasın bu?” diye düşündüm... Tıpkı onun yüzüydü çünkü. Dayanamadım. Son bir kez onunla vedalaşmadan ayrılmazdım. Uygun bir zamanı kolladım, yakalayınca gittim. Yaşlı prenses konuk salonunda her zamanki tatsız ilgisizliğiyle karşıladı beni.

Tütünü iki burun deliğine birden doldururken,

— Ne o anam babam, sizinkiler neden böyle erken ayaklandılar? diye sordu.

Ona baktım, içim fena oldu. Filipp’ten duyduğum “borç” sözcüğü acı veriyordu bana. Yaşlı prensesin bir şeyden kuşkulandığı yoktu... hiç değilse, o zaman bana öyle geliyordu. Bitişik odanın kapısında Zinayda göründü. Üzerinde siyah bir giysi vardı, yüzü soluk, saçları dağınıktı; sessizce elimden tutup odasına götürdü beni.

— Sesinizi duydum, hemen geldim, diye başladı. Demek bizi bırakıp gitmek sizin için o kadar kolaymış, kötü çocuk!

— Sizinle vedalaşmaya geldim prenses, dedim. Belki de bir daha görüşemeyeceğiz. Duymuş olmalısınız, gidiyoruz.

Zinayda uzun uzun baktı yüzüme.

— Evet, duydum. Geldiğiniz için teşekkür ederim. Sizi bir daha göremeyeceğimi sanıyordum. Kötü anmayın beni. Biraz acı çektirdim size; ama gene de sandığınız gibi biri değilim.

Öte yana dönüp pencereye yaslandı.

— Gerçekten öyle biri değilim, dedi. Biliyorum, kötü olduğumu düşünüyorsunuz.

— Ben mi?

— Evet, siz... siz.

Çok üzgün,

— Ben mi? diye tekrarladım. (Daha önce olduğu gibi, karşı konulmaz, sözle anlatılamaz bir duygululukla ürpermişti yüreğim.) Ben ha? Şuna inanın ki Zinayda Aleksandrovna, ne yapmış olursanız olun, bana ne kadar acı çektirmiş olursanız olun, sizi ömrümün sonuna kadar sevecek, size tapacağım.

Birden bana döndü, kollarını alabildiğine açıp başımı kollarının arasına aldı, sıktı ve heyecanla öptü beni. O uzun veda öpücüğünün neyi aradığını Tanrı bilir... ama ben hazzını doya doya tatmıştım. Bir kez daha tekrarlanmayacağını da biliyordum.

— Elveda, elveda! dedim...

Koparcasına bıraktı beni, odadan çıkıp gitti. Ben de çıktım. O andaki duygularımı anlatamam. Bir kez daha tekrarlanmalarını da istemem. Ama o duyguyu hiç tatmamış olsaydım kendimi mutsuz da sayardım.

Kente taşındık. Uzun süre toparlayamadım kendimi, geçmişini unutamadım, derslerime çalışamadım. Yaram yavaş yavaş iyileşti; babama karşı da özel bir kırgınlığım yoktu. Tersine, sanki daha da büyümüştü gözümde... Varsın bu çelişkiyi psikologlar bildikleri gibi yorumlasınlar. Bir gün bulvarda yürüyordum, Luşin'le karşılaşınca çok sevindim. Dürüstlüğü, içtenliği yüzünden severdim onu; ayrıca içimde uyandırdığı anılar yüzünden de değerliydi. Koşup sarıldım ona.

Kaşlarını çatıp,

— Vay! dedi. Siz ha, genç adam! Durun size bir bakayım. Fena görünmüyorsunuz. Yüzünüz hâlâ biraz soluk, ama gözlerinizdeki o sünepelik gitmiş. Fino gibi değil, adam gibi

görünüyorsunuz artık. Bu çok güzel. E, neler yapıyorsunuz, derslerinize çalışıyor musunuz bakalım?

Derinden bir soluk aldım. Yalan söylemek istemiyordum, ama doğruyu söylemeye de utanıyordum.

Luşin devam etti:

— Neyse, önemli değil, çekinmenize gerek yok. Önemli olan olağan bir yaşam sürmek, heyecanlara, tutkulara kapılmamaktır. Neye yararlar ki zaten? Dalgalar nereye götürürse götürsün sizi, hepsi kötüdür.. İnsan bir kayanın üzerinde bile olsa, kendi ayaklarının üzerinde olmalıdır. Bakın, öksürüyorum ben... Belovzorov ise... duydunuz mu?

— Duymadım, ne oldu?

— Kimseye bir şey söylemeden ortadan kayboldu; Kafkasya'ya gittiğini söylüyorlar. Bu ders olsun size genç adam. Bütün bunlar zamanında ayrılmayı, ipleri koparmayı bilmekten oluyor. Bakın, siz gayet güzel kurtarmışsınız kendinizi. Dikkat edin, bir daha kapılmayın. Hoşça kalın.

“Kapılmam...” diye geçirdim içimden, “bir daha görme-yeceğim onu”; ama kaderde bir kez daha karşılaşmak varmış Zinayda ile.

XXI

Babam her gün atla dolaşmaya çıkıyordu. İnce uzun boylu, uzun bacaklı, yorulmak bilmez, güzel, hırçın, kızıl kestane benekli bir İngiliz atı vardı. Elektrik'ti adı. Babamdan başka kimse binemezdi ona. Babam bir gün uzun zamandır görmediğim kadar keyifli bir halde yanıma geldi; atla dolaşmaya çıkacaktı, mahmuzlu çizmelerini giymişti. Beni de yanına alması için yalvarmaya başladım ona.

Babam,

— İyisi mi seninle birdirbir oynayalım, dedi. Yoksa senin o düldülle bana yetişemezsin.

— Yetişirim. Ben de mahmuz takarım...

— Hadi bakalım öyleyse.

Yola çıktık. Bacakları çok güçlü, oldukça diri, simsiyah tüylü, küçük bir atım vardı. Evet, Elektrik tırıs giderken onun dörtmala kalkması gerekiyordu ama, gene de babamdan geri kalmıyordum. Babam kadar iyi ata binen birini görmedim; atın üzerinde öylesine rahattı ki, gören, atın da bunu hissettiğini, bundan keyif aldığını düşünürdü. Kentin bütün bulvarlarından geçtik, Devîçye düzlüğüne gittik, birkaç çitin üzerinden atlادık (atlarken önce korkmuştum, ama babam korkaklardan hoşlanmazdı, bu yüzden korkmamaya çalışmıştım), Moskova Nehri'ni iki kez karşıdan karşıya geçtik. Artık eve döneceğimizi sanıyordum, çünkü babam atımın yorulduğunu söylemişti. Ama birden atının başını öte

yana, Kırım Geçidi'ne doğru çevirdi, kıyı boyunca dörtlüğe gitmeye başladı. Ben de peşine düştüm... Eski, yüksek bir tomruk yığınının yanından geçerken babam birden Elektrik'in üzerinden yere atladı, bana da atımdan inmemi söyledi. Atının dizginini bana verdi, onu orada, tomruk yığınının yanında beklememi söyledi ve dar bir sokağa sapıp gözden kayboldu. İki atın dizginini elimde, durmadan başını çekiştiren, sallayan, burnundan sesli sesli soluyan, kişneyen, bir an durduğumda ise ayağını yere vurmaya başlayan, kişneyerek benim düldülü boynundan ısırmaya kalkışan, yani şımarık bir *pur sang** gibi davranan Elektrik'e söylenerek, kıyı boyunca aşağı yukarı yürüyordum. Babam bir türlü gelmiyordu. Nehirden hiç hoş olmayan rutubetli bir rüzgâr esiyordu. Yağmur çiselemeye başlamış, yakınında dolaştığım ve fena halde sinirime dokunan boz tomrukların üzerinde küçük, siyah lekeler oluşturunuyordu. Canım sıkılmaya başlamıştı, ama babam hâlâ görünürlerde yoktu. Gene tepeden tırnağa boz giysili, başında saksıyı andıran yuvarlak bir şapka, elinde baltalı bir kargıyla, Estonyalı bir tür nöbetçi (bir nöbetçinin Moskova Nehri kıyısında ne işi olabilirdi!) yanıma geldi, yaşlı, buruş buruş yüzünü bana doğrultup sordu:

— Atlarla ne yapıyorsunuz burada küçük bey? Verin ben tutayım hayvanları.

Cevap vermedim ona. Tütün istedi benden. Ondan kurtulmak için (ayrıca sabırsızlanmıştım da) babamın gittiği yöne doğru birkaç adım attım, sonra dar sokağın sonuna kadar yürüdüm, köşeyi dönüp durdum. Sokakta, kırk adım ötemde küçük ahşap bir evin açık penceresinin önünde, sırtı bana dönük, babam duruyordu; göğsünü pencerenin pervazına dayamıştı. Pencerenin yarıya kadar inik perdesinin arkasındaysa siyah giysili bir kadın oturmuş, babamla konuşuyordu. Zinayda'ydı bu.

* Safkan at. (Fr.)

Donup kalmıştım. Ne yalan söyleyeyim, bunu hiç bekle-miyordum. İlk aklıma gelen, oradan hemen uzaklaşmak ol-du. “Babam dönüp bakarsa felaket olur...” diye düşündüm. Ama tuhaf bir duygu, meraktan, korkudan, hatta kıskanç-lıktan bile güçlü bir duygu dolmuştu içime. Onları izlemeye, başladım; konuştuklarını da duymaya çalışıyordum. Babam bir şey için ısrar eder gibiydi. Zinayda ise kabul etmiyordu. Zinayda’nın yüzünü bugünmiş gibi hatırlıyorum: Kederli, ciddi, güzeldi yüzü; anlatılmaz bir hüznün, sevgi ve bir tür umutsuzluk vardı yüzünde... anlatacak başka sözcük bula-mıyorum. Hep tek sözcükle karşılık veriyordu babama, ba-kışını önünden kaldırmıyor, yalnızca, uysal, ısrarcı bir tavır-la gülümsüyordu. Bir tek bu gülümsemede benim eski Zi-nayda’mı tanımıştım. Babam omuzlarını kaldırdı, şapkasını düzeltti; bu onun artık sabırsızlanmaya başladığını gösterir-di... Sonra şöyle dediğini duydum: “*Vous devez vous séparer de cette...*”^{*} Zinayda doğruldu, elini uzattı... Ansızın inanıl-maz bir şeye tanık oldum: Babam, redingotunun eteğinin to-zunu temizlemekte kullandığı kamçısını birden kaldırdı ve kendisine uzanmış, dirseğine kadar çıplak o kolda keskin bir şaklama duyuldu... Çılgılık atmamak için zor tuttum kendi-mi. Zinayda irkildi, bir şey söylemeden babama baktı ve ko-lunu dudaklarına götürüp kamçının kıpkırmızı yaptığı yeri öptü. Babam kırbacını fırlatıp attı, merdiveni koşarak çıkıp eve daldı... Zinayda döndü, kollarını öne uzatıp, başını geri atıp pencereden uzaklaştı.

Korkudan kalbim duracak gibiydi; içimde şaşkınlığın verdiği bir dehşetle dönüp koşmaya başladım. Dar sokağı geçtikten sonra (bu arada az kalsın Elektrik’i kaçıırıyordum) nehrin kıyısına döndüm. Hiçbir şey anlayamıyordum. So-ğukkanlı bir insan olan babamın bazen çok hiddetlendiğini bilirdim, ama gene de bu gördüğümü anlayamıyordum...

* Ayrılmalısınız o... (Fr.)

Ama o anda bile, tanık olduğum olayı da, Zinayda'nın bakışıyla gülümsemesini de ömrümün sonuna kadar unutamayacağımı hissediyordum; Zinayda'nın gülümsemesi, yüzü her zaman gözümün önündeydi zaten ama o anda gördüğüm bu yeni Zinayda, bir daha çıkmamak üzere kazınmıştı belleğime. Dalmış, nehre bakıyordum, birden arkamda babamın sesini duydum:

— Neyin var senin? Ver atımı!

Mekanik bir hareketle ona dizginlerini uzattım. Elektrik'in üzerine atladı... Huylanan at birden şaha kalktı, bir sıçrayışta üç metre öteye fırladı... Ama hemen tuttu onu babam. Mahmuzlarını böğrüne bastırıp boynuna bir yumruk indirdi... "Eh, kamçım da yok," diye söylendi.

O kamçının biraz önceki ıslığını hatırlayınca ürperdim. Bir süre sonra sordum babama:

— Nerede kaybettin kamçını?

Babam cevap vermedi, atını önden dörtlale kaldırdı. Peşinden gidip yakaladım onu. O anda yüzünü görmeyi çok istiyordum.

Dişlerinin arasından sordu bana:

— Ben yokken canın sıkıldı mı?

— Biraz. (Tekrar sordum.) Kamçını nerede kaybettin babam?

Çabucak şöyle bir baktı yüzüme.

— Düşürdüm, dedi. Attım.

Düşünceye dalıp başını önüne eğdi. Ve o anda ilk ve neredeyse son kez, onun sert yüz çizgilerinin bile ne denli şefkatli, merhametli olabileceğini gördüm.

Tekrar dörtlale kaldırdı atını, artık yetişemedim arkasından. Ondandır on beş dakika sonra vardım eve.

Gece, üzerinde artık defterler, kitaplar görünmeye başlamış çalışma masamda otururken kendi kendime konuşuyordum: "İşte aşk bu, tutku bu!.. Sanırım, öfkelenmemek, nasıl olursa olsun yediğin her darbeyi sineye çekmek!.. en sevilen

elden gelse bile! Demek ki, seviyorsan katlanırsın... Oysa ben... Oysa ben ne sanıyordum...”

Son bir ayda hayli büyümüştüm. Aşkım bütün o heyecanlarıyla, acılarıyla çok küçük, çocukça, anlamsız geliyordu bana şimdi. Yarı karanlığın içinde boşuna seçmeye çalıştığım güzel, ama onu anlayamadığım, tanıyamadığım için beni korkutan öfkeli bir yüzün yanında bütün önemini yitirmişti...

O gece acayip, korkunç bir düş gördüm. Sözde alçak tavanlı, karanlık bir odaya giriyordum... Babam elinde kamçıyla o odadaydı, ayaklarını yere vuruyordu; Zinayda bir köşeye sinmişti ve kolunda değil, alnında kırmızı bir kamçı izi vardı. İkisinin arkasındaysa yüzü gözü kan içinde Belovzorov dikiliyor, bembeyaz dişlerini göstererek babamı öfkeyle tehdit ediyordu.

İki ay sonra üniversiteye girdim. Bir buçuk yıl sonra da ailece yeni taşındığımız Petersburg’da babam (kalpten) öldü. Ölmeden birkaç gün önce Moskova’dan onu çok heyecanlandıran bir mektup almıştı... Bir şey için izin istemeye anne gitmiş, anlattıklarına göre, annemin yanında ağlamış bile; hem de o, benim babam! Öldüğü günün sabahı Fransızca bir mektup yazmaya başlamış bana. “Oğlum,” diye yazıyordu, “kadınların sevgisinden kork, bu mutluluktan, bu zehirden kork...” Babamın ölümünden sonra annem hayli büyük bir miktar para yollamış Moskova’ya.

XXII

Aradan dört yıl geçti. Üniversiteyi yeni bitirmiştım nereden başlayacağımı, hangi kapıyı çalacağımı henüz pek kestiremiyordum: İşsiz güçsüz dolaşıyordum. Güzel bir akşam tiyatrodan Maydanov'la karşılaştım. Evlenmiş, memuriyete girmişti; ama herhangi bir değişiklik göremedim onda. Gene öyle gereksiz yere heyecanlanıyor, birden umutsuzluğa kapılıyordu.

— Biliyor musunuz, dedi, Bayan Dolskaya burada.

— Hangi Bayan Dolskaya?

— Unuttunuz mu yoksa? Siz dahil hepimizin âşık olduğu, sabık küçük Prenses Zasekina... Neskuçniy yakınlarındaki yazlığını hatırlasanıza.

— Dolski ile mi evlenmiş?

— Evet.

— Şu anda burada, tiyatrodan ha?

— Hayır, Petersburg'da. Birkaç günlüğüne gelmiş; yurtdışına gitmeye hazırlanıyor.

— Kocasını kimin nesiymiş? diye sordum.

— İyi biri, zengin de. Moskova'da mesai arkadaşım. Anlarsınız ya, o olaydan sonra... Her şeyi çok iyi biliyor olmalısınız tabii (Maydanov anlamlı anlamlı gülümsedi)... Zengin koca bulması kolay olmadı... Başına işler geldi... ama o zekâsıyla beceremeyeceği şey yoktur. Gidip ziyaret edin onu; sizi gördüğüne çok sevinir. Daha da güzelleşmiş hem...

Maydanov, Zinayda'nın adresini verdi bana. Demut Oteli'nde kalıyordu. Anılar canlanmıştı içimde... Ertesi gün sabık "sevgilimi" ziyarete gideceğime kendime söz verdim. Ama araya bazı işlerim girdi; bir hafta, bir hafta daha geçti aradan. Sonunda Demut Oteli'ne gidip Bayan Dolskaya'yı sorduğumda, dört gün önce doğumda hiç beklenmedik biçimde, bir anda öldüğünü öğrendim.

Yüreğime bir şey batmıştı sanki. Onu görebilecekken göremediğim, bir daha da hiç göremeyeceğim düşüncesi karşı konulmaz bir pişmanlıkla dolmuştu içime. Otelin kapısında ki görevlinin yüzüne ne dediğini anlamamış gibi bakarak, "Öldü ha!" dedim ve sessizce çıktım sokağa çıkıp nereye gittiğimi bilmeden yürüdüm. Geçmiş bir anda su yüzüne çıkıp karşıma dikilmişti. Sonuç böyle olmuştu işte; o genç, heyecanlı, ıslıl ıslıl yaşam bu sona doğru koşmuştu! Bunu düşünüyordum; benim için çok değerli o yüzü, o gözleri, bukle bukle saçları, ıslak, karanlık toprağın altında daracık bir tabutun içinde, henüz yaşayan benden uzakta, ama babamın belki de birkaç adım yanında hayal ediyordum... Bütün bunları düşünüp hayal gücümü zorlarken, bir yandan da: "Ölüm haberini kayıtsız bir ağızdan duydum, haberi ben de kayıtsız dinledim..." düşüncesi içimde yankılanıyordu. Ah gençlik! Gençlik! Hiçbir şeyi umursamazsın, evrenin tüm hazinelerine sahipsin sanki, hüznün bile avutur seni, keder bile yakışır sana, kendine güvenin ve pervasızlığın sonsuzdur; şöyle dersin: "Yalnız ben varım! Bakın!" Oysa günlerin iz bırakmadan çabucak, sen bir şey anlamadan geçer, yok olur, güneşte mum gibi erir, kar gibi... Ama senin güzelliğinin bütün sırrı belki her şeyi yapabilmekte değil de her şeyi yapabileceğini düşünmekte, belki başka alanlarda kullanamadığın gücünü rüzgâra savurmakta, belki her birimizin kendini cidden savurgan saymasında, kendinde cidden "Zamanımı boşa har-

* Puşkin'in 1825 zengin bir tüccarın karısı Amelia Rizniç'in ölümü üzerine yazdığı şiirden. (rd.n.)

camasaydım, neler neler yapardım!” deme hakkını görmesinde gizlidir...

İşte ben de şimdi... İlk aşkımin hayalini neredeyse tek bir kederli solukta, içim sızlayarak yolcu ederken neler umuyordum, neler bekliyordum, ne ıslıl ıslıl bir yaşam hayal ediyordum?..

Peki hayallerimden hangileri gerçekleşti? Şimdi yaşamımın akşam karanlığı çökmek üzereyken, öylesine çabuk geçen o ilkbahar sabahının fırtınasının anısından daha değerli, daha taze ne kaldı içimde?

Ama boşuna haksızlık ediyorum kendime. O zaman da, o havai gençlik günlerimde de beni çağıran o hüznü ses, mezardan bana kadar ulaşan o vakur sese kulaklarımı tıkamıyordum. Hatırlıyorum, Zinayda'nın öldüğünü öğrenişimden birkaç gün sonra olağandışı, karşı koyamadığım bir dürtünün etkisiyle, yakınımızda bir evde yaşayan çok yoksul yaşlı bir kadının cenazesinde bulundum. Paçavralar serili sert tahtaların üzerinde, başının altında bir torba, çok zor ve kötü bir biçimde can vermişti. Hayatı günlük gereksinimlerini karşılama uğraşı içinde ağır koşullar altında geçmişti; neşe nedir bilmemiş, mutluluğunu tadına bakmamıştı. Öleceğine, özgürlüğe, huzura kavuşacağına belki sevinilebilirdi bile. Ancak onun artık tükenmiş bedeni ölüme direnirken, buz gibi olmuş elinin altında göğsü acıyla inip kalkarken, son gücü de tükenirken yaşlı kadın durmadan haç çıkararak şöyle mırıldanıyordu: “Tanrım, affet bütün günahlarımı...” Bilincinin son kıvılcımıyla birlikte gözlerindeki ölümün korkusu, dehşeti de kayboldu. Hatırlıyorum, o yoksul yaşlı kadının ölüm döşeğinin başında Zinayda'yı hatırlayınca dehşete kapılmıştım; onun için, babam için, kendim için de dua etmek gelmişti içimden.

İLKBAHAR SELLERİ

*Neşeli yıllar,
Mutlu günler
Hızla geçip gittiler,
İlkbahar selleri gibi!*

Eski bir romanstan

Gecenin ikisinde çalışma odasına döndü. Mumu yakan uşağı gönderdi ve kendini şöminenin önündeki koltuğa bırakıp elleriyle yüzünü kapadı. Daha önce bedensel yönden de, ruhsal yönden de hiç bu kadar bitkin hissetmemişti kendini. Bütün akşamı hoş bayanlarla, kültürlü erkeklerle bir arada geçirmişti; bayanların bazıları güzel, erkeklerin hemen hepsi akıllı başında, yetenekli kimselerdi. Kendisi de başarılı, hoşsohbet, hatta çok hoşsohbet biriydi... ve Romalıların “*taedium vitae*” dedikleri “yaşamdan bezginlik” öyle önüne geçilemeyecek kadar güçlü değildi içinde, bunaltmıyordu onu. Biraz daha genç olsaydı üzüntüsünden, can sıkıntısından, öfkesinden ağlardı: Dayanılmaz acı bir hüznün içini biber gibi yakıyor, ruhuna doluyordu. Yapışık-uğursuz, iğrenç-ağır bir şey karanlık, gevşek bir sonbahar gecesi gibi çökmüştü üzerine. Bu karanlıktan, bu hüzünden nasıl kurtulabileceğini bilemiyordu. Uykudan bir şey beklediği yoktu; uyuyamayacağını biliyordu çünkü.

Yavaş yavaş, tembel tembel, öfkeli... düşünmeye başladı.

Günlük telaşı, gereksiz yapılan işleri, insanların bayağı sahtekârlığını düşünüyordu. Her yaşı (geçenlerde elli iki yaşını doldurmuştu) sırayla geçiyordu aklından ve hiçbirini iyi görmüyordu. Her yerde aynı şey vardı, kâh doludan alıp boş koymak, kâh havanda su dövmek; ağlayan bir çocuğu bile avutmayacak, yarı iyi niyetli, yarı art niyetli, kendini kandırırlar... Ama işte, başa düşen ilk kar gibi ansızın gelmişti yaşlılık ve onunla birlikte sürekli büyüyen, insanın içini kemiren, aşındıran ölüm korkusu... sonra dipsiz bir kuyuya baş aşağı gitmek! Yaşam böyle olsaydı gene iyi sayılırdı! Ama sona yaklaştıkça pasın demire işlediği gibi, hastalıklar, acılar birbirini kovalıyordu... Yaşamı ozanların anlattıkları gibi azgın dalgalı bir deniz olarak düşünmüyordu... hayır. O kendi denizini durgun, kıpırtısız, dibindeki en karanlık yerleri seçilebilecek kadar berrak hayal ediyordu; o denizinin üzerinde, küçük, dengesiz bir sandalda oturuyordu, karanlık, çamurlu dipteysen, korkunç canavarları andıran iri balıklar yüzüyordu: Yaşamın her türlü sıkıntısı, hastalığı, hüznü, çılgınlığı, yoksulluğu, körlüğü oradaydı... O bakarken canavarlardan biri çıkıyordu karanlığın içinden, yükseliyor, daha çok yükseliyor, giderek belirginleşiyor, çirkinleşiyor, iğrençleşiyordu. Bir dakika sonra alttan vurduğu kayığı alabora ediyordu! Sonra gene karanlık dibe çöküyor, çamurun içine batıp, öylece kıpırdamadan kalıyor... Ama zamanı gelince, gene düzeliyor kayık...

Başını silkip, oturduğu koltuktan ayağa fırladı, odanın içinde iki kez aşağı yukarı gidip geldikten sonra çalışma masasının başına oturdu ve çekmeceleri tek tek çekerek, çoğunluğu kadınların yazdığı mektuplar olan eski kâğıtlarını karıştırmaya başladı. Bunu neden yaptığını kendi de bilmiyordu; bir şey aramıyordu...sadece, bir şeyler yaparak, ona acı veren düşüncelerinden kurtulmak istiyordu. Rasgele birkaç mektubu açtı (birinin içinde solmuş kurdeleyle bağlı kuru bir

çiçek vardı), yalnızca omuz silkti ve şömineye bakıp, bütün bu değersiz kâğıt parçalarını sonra belki de yakmak amacıyla bir kenara ayırdı. Elini telaşla kâh bir çekmeceye, kâh ötekine sokarken birden iri iri açtı gözlerini, sekiz köşeli, eski, küçük bir kutuyu yavaşça çıkarıp kapağını ağır ağır açtı. Kutuda iki katlı, sararmış bir kâğıdın arasında değerli lâl taşından küçük bir haç vardı.

Birkaç dakika şaşkın şaşkın baktı bu haça ve ansızın hafif bir çılgılık attı... Ama yüzünde acı ifadesi de yoktu, sevinç de... Öyle bir ifade, insanın yüzünde ancak uzun zamandır görmediği, bir zamanlar çok sevdiği, yılların hayli değiştirdiği bir dostuyla ansızın karşılaştığında görülebilirdi. Masadan kalktı, gidip tekrar şöminenin önündeki koltuğa oturdu, gene elleriyle yüzünü kapadı..." Neden bugün? Özellikle bugün?" diye düşünüyordu. Eskilerde kalmış çok şeyi hatırlıyordu...

Hatırladığı şunlardı...

Ama önce onun adını, baba adını ve soyadını söylememiz gerekiyor. Adı Dmitri, baba adı Pavloviç, soyadı Sanin idi.

Şunları hatırlamıştı:

I

1840 yılının yazıydı. Sanin yirmi iki yaşını bitirmişti ve İtalya'dan Rusya'ya dönüşte Frankfurt'a uğramıştı. Ufak bir serveti olan ama neredeyse kimsesiz bir adamdı. Ölen uzak bir akrabasından kendisine birkaç bin ruble kalmıştı ve memuriyete girmeden, geleceğini başka türlü sağlama alamayacağına inandığı o resmi boyunduruğu boynuna takmadan, bu parayı yurtdışında yemeye karar vermişti. Sanin amacını öylesine kesin bir şekilde öylesine ustalıkla yerine getirmişti ki, Frankfurt'a indiği gün cebinde ancak onu Petersburg'a götürebilecek kadar parası vardı. 1840 yılında demiryolları henüz çok azdı; turistler genellikle yolcu da alan posta arabalarıyla seyahat ederlerdi. Sanin bir *bei-wagen*'e bilet almıştı. Ama posta arabası akşam saat on birde kalkacaktı. Çok zamanı vardı. Şansına, hava da güzeldi ve Sanin o zamanların ünlü oteli Beyaz Kuğu'da öğle yemeğini yedikten sonra kentte dolaşmaya çıktı. Pek hoşlanmadığı Dannecker'in *Ariadne*'sini gördü, eserlerinden yalnızca *Werther*'i okuduğu (o da Fransızca çevirisinden) Goethe'nin evini ziyaret etti, Maine'in kıyısı boyunca yürüdü, edepli her turist gibi sıkıldı; nihayet akşam saat altıya doğru yorgun, sızlayan bacaklarıyla Frankfurt'un en önemsiz sokaklarından birinde buldu kendini. O sokağı sonra uzun süre unutamayacaktı. Sokağın iki yanındaki yapılardan biride bir tabela gördü: "Giovanni Ro-

sellî'nin İtalyan Pastanesi". Sanin bir bardak limonata içmek için pastaneye girdi. Ama eczanelerde olduğu gibi gösterişsiz bir tezgâhın arkasında, boyalı küçük bir dolabın raflarında altın yaldızlı birkaç şişenin ve bisküvi, çikolata, akide şekeri dolu birçok cam kavanozun bulunduğu ön odada kimsecikler yoktu; yalnızca pencerenin önündeki yüksek hasır sandalyenin üzerinde gözlerini kısıp ona bakarken patileriyle oynayarak mırlayan kül rengi erkek bir kedi vardı. Bir de devrik bir sepetin yanında, yerde akşam güneşinin yatay ışınlarının kırmızıya boyadığı kocaman bir yün yumağı yatıyordu. Bitişik odadan belli belirsiz bir ses geliyordu. Sanin bir süre bekledikten sonra kapıdaki zili hızlı hızlı çaldı, yüksek sesle seslendi: "Kimse yok mu?" O anda bitişik odanın kapısı açıldı. Elinde olmadan şaşırdı Sanin.

II

Bitişik odanın kapısından siyah kıvrırcık saçları çıplak omuzlarına dökülmüş, çıplak kollarını öne uzatmış on dokuz yaşlarında bir kız koşarak daldı pastaneye ve Sanin'i görünce hemen koluna yapıştı, çekmeye başladı onu. Soluk soluğa şöyle diyordu: "Çabuk olun, çabuk olun, gelin, kurtarın onu!" Sanin kızın istediğini yapmak istemediğinden değil, şaşkınlığından ilk anda gitmedi kızın onu çektiği yöne; olduğu yerde çakılıp kalmıştı sanki: Hayatında, bu kadar güzel bir kız görmemişti. Kız dönüp yüzüne baktı Sanin'in ve bakışlarından, soluk yüzüne götürdüğü sıkılı elinin hareketinden de anlaşılan öylesine umutsuz bir sesle, "Hadi gelin, çabuk gelin!" dedi ki, Sanin onun peşi sıra hemen odanın açık kapısından içeri daldı.

Kızın arkasından daldığı odada at kılından eski bir kanepeye yüzü balmumu veya eski mermer gibi yer yer sarı, bembeyaz, on dört yaşlarında, kıza insanı şaşırtacak derecede benzeyen (herhalde kardeşiydi) bir çocuk yatıyordu. Gözleri kapalıydı çocuğun; siyah, gür saçların gölgesi mermer gibi alnının, kıpırtısız ince kaşlarının üzerine dökülmüştü; morarmış dudaklarının arasından sıkılı dişleri görünüyordu. Sanki soluk almıyordu; bir kolu kanepenin kenarından sarkmış, ötekini başının altına koymuştu. Giyinikti çocuk, önü de ilikliydi; kravatı boynunu sıkıyordu.

Kız bir çılgık atıp koştu kardeşine.

— Öldü, öldü! diye bağıırıyordu. Biraz önce şurada oturmuş, benimle konuşuyordu... birden yere yığıldı, taş kesildi... Tanrım! Yardım edemez misiniz ona? Annem de yok! (Birden İtalyanca ekledi.) Pantaleone, Pantaleone, doktor ne oldu? Hani doktoru getirmeye gitmiştin?

Kapının arkasından kısık bir erkek sesi duyuldu:

— Sinyorina, ben gitmedim, Luisa'yı yolladım.

Arkasından, leylak rengi frakının düğmeleri siyah, uzun kravatı beyaz, sarı çuha pantolonlu, yün çorapları mavi, çarpık bacaklı, ufak tefek bir ihtiyar topallayarak girdi odaya. Küçücük yüzü ak düşmüş, demir grisi kabarık saçlarının arasından neredeyse görünmüyordu. Saçları her yandan yukarı dikiliyordu, sonra dağınık bir biçimde tutam tutam aşağı dökülerek ihtiyara tepeli tavuk havası veriyordu. Bu benzerlik öylesine şaşırtıcıydı ki, koyu gri tepesinin altında sivri burnu ile yuvarlak, sarıya çalan gözleri zor görünüyordu.

Ufak tefek ihtiyar bantlı botlar giydiği düztaban, damla hastalıklı ayaklarının birini kaldırıp ötekini indirerek İtalyanca ekledi:

— Luisa hızlı koşar, ben koşamıyorum. Ben de su getirdim.

Kupkuru, eğri büğrü parmaklarıyla bir şişenin uzun boğazını sıkıca tutuyordu.

Kız kollarını Sanin'e uzatarak,

— Ama Emil ölüyor! diye haykırdı. Ah bayım, ah *mein Herr!* Siz bir yardım edemez misiniz?

Adı Pantaleone olan ufak tefek ihtiyar,

— Kan almak gerek, dedi. İnme bu.

Sanin tıp konusunda en küçük bir bilgisi olmamasına karşın, şunu iyi biliyordu: On dört yaşında bir çocuğa inme inmezdi. Pantaleone'ye dönüp,

— Baygınlık bu, inme değil, dedi. Fırçanız var mı?

Pantaleone başını kaldırıp baktı Sanin'in yüzüne.

— Ne? dedi.

Sanin Almanca ve Fransızca,

— Fırça, fırça, diye tekrarladı. (Üzerini fırçalıyor gibi yaparak ekledi.) Fırça...

İhtiyar sonunda anladı onun ne dediğini.

— A, fırça! *Spazzette!* dedi. Fırça, olmaz olur mu, var elbette!

— Getirin. Redingotunu da çıkaralım, fırçalayacağız onu.

— Çok iyi... *Benone!* Peki başından aşağı su dökmek gerekmiyor mu?

— Hayır, gerekmiyor... sonra... şimdi koşup fırçayı getirin bana.

Pantaleone şişeyi yere bırakıp koşarak gitti ve çok kısa bir zaman sonra elinde bir saç fırçası, bir de giysi fırçasıyla döndü. Tüylü bir kaniş de onu izliyordu. Kuyruğunu hızlı hızlı sallıyor, tüm bu kargaşanın nedenini öğrenmek ister gibi merakla ihtiyara, kıza ve Sanin'e bakıyordu.

Sanin çabucak, kanepede yatan çocuğun redingotunu çıkardı. Kravatını çözdü, gömleğinin kollarını sıvadı ve fırçanın birini alıp çocuğun kollarını, göğsünü bastırarak fırçalamaya başladı. Pantaleone de saç fırçasını almış, heyecanla çizmelerinin, pantolonunun üzerinden bacaklarını fırçalıyordu. Kız kanepenin yanında yere diz çökmüş, başını ellerinin arasına almış, gözünü kırpmadan kardeşinin yüzüne bakıyordu.

Sanin bir yandan fırçalıyor, bir yandan da göz ucuyla kıza bakıyordu. Tanrım! O ne güzellikti öyle!

III

Burnu hafifçe büyük, ama çok güzel, kemerliydi, üst dudak-
ğını incecik tüyler gölgeliyordu; pürüzsüz yüzünün rengi mat-
tı, fildişi ya da beyaz kehribarı andırıyordu. Dalgalı saçları Pa-
lazzo Pitti'de Allori'nin tablosundaki Judith'in saçlarını andı-
rıyordu; özellikle gözbebeklerini çevreleyen simsiyah bir hal-
kasiyle, koyu gri gözleri (şimdi korku ve üzüntünün etkisiyle
ışıldamadığı halde) harika, mağrur bakıyordu. Sanin elinde
olmadan, kısa bir süre önce olduğu o cennet yerleri hatırla-
mıştı... Evet, İtalya'da bile böylesine bir güzellikle karşılaşma-
mıştı! Kız seyrek, düzensiz soluyordu; her soluk alışında kar-
deşi de soluk almaya başlayacak mı diye bekliyor gibiydi.

Sanin çocuğun kollarını, göğsünü fırçalamayı sürdürü-
yordu; ama göz ucuyla izlediği yalnızca kız değildi. Pantaleo-
ne'nin değişik görünümü de dikkatini çekiyordu. İhtiyar iyi-
ce bitkin düşmüş, soluk soluğa kalmıştı; fırçayı her sürüşün-
de yerinden hafifçe sıçırıyor, ince bir sesle inliyordu. Bu ara-
da terden sıırıslam olmuş kabarık saçları büyük bir bitki-
nin suyla yıkanmış kökleri gibi, bir yandan öte yana sertçe
savruluyordu.

Sanin'in ona, "Hiç değilse pantolonunu çıkarsaydınız..."
demek istiyordu.

Kabarık tüylü köpek, alışık olmadığı bütün bu olanlar-
dan heyecanlanmış olsa gerek, birden ön ayaklarının üzeri-
ne yatıp havlamaya başlamıştı.

İhtiyar homurdandı ona:

— *Tartaglia – canaglia!*..*

Ama tam o anda kızın yüzü aydınlandı. Kaşları kalktı, gözleri daha da irileşti ve sevinçle parladı...

Sanin dönüp baktı... Kanepede yatan çocuğun yüzünde bir allık belirmiş, kirpikleri kıpırdamaya... burun delikleri açılıp kapanmaya başlamıştı... Hâlâ sıkılı dişlerinin arasından soluk almaya çalışıyordu...

— Emil! diye haykırdı kız. *Emilio mio!*

Kanepede yatan çocuğun iri, simsiyah gözleri ağır ağır aralandı. Henüz boş bakıyorlardı, ama zayıfça gülümsüyorlardı da. O zayıf gülümseme soluk dudaklarına indi. Sonra kanepenin kenarından sarkan kolunu kıpırdattı ve kaldırıp göğsünün üzerine koydu.

Kız yerden kalkıp,

— Emilio! diye tekrarladı.

Yüzündeki ifade öylesine aydınlıktı ki, sanki gözlerinden yaşlar ha boşaldı, ha boşalacak ya da bir kahkaha atacaktı...

Kapının arkasından bir ses duyuldu:

— Emil! Neler oluyor? Emil!

Ve odaya kır saçları gümüş rengi, derli toplu giyimli, esmer yüzlü bir kadın daldı. Hemen arkasında orta yaşlı bir erkek vardı, onun omzunun üzerinden de kadın hizmetçinin başı görünüyordu.

Kız onlara doğru koştu. Odaya giren kadına sarılıp,

— Kurtuldu anneciğim, yaşıyor! diye haykırdı.

Kadın,

— Neler oluyor? diye tekrarladı. Gelirken... birden Luisa ile doktoru gördüm...

Kız olanları anlatmaya koyuldu. Bu arada doktor gelmiş, şimdi giderek daha çok kendine gelen, herkesi telaşlandırdığı için utanıyormuş gibi gülümseyen hastanın yanına gitmişti.

* Kekeme – it (İt.)

Doktor Sanin'le Pantaleone'ye döndü,

— Gördüğüm kadarıyla, bedenini fırçayla ovmuşsunuz, dedi. Çok iyi yapmışsınız... Çok güzel düşünmüşsünüz bunu... Şimdi bakalım, başka neler yapabiliriz... (Genç hastanın nabzını saydı.) Hımm! Dilinizi çıkarın!

Kadın merakla eğildi oğlunun üzerine. Çocuk daha da açık gülümsedi, annesinin gözlerinin içine baktı, yüzü kıpkırmızı oldu...

Sanin orada artık fazla olduğunu düşündü. Pastane bölümüne geçti. Ama sokak kapısının kolunu tutmuştu ki, kız gene çıktı karşısına, durdurdu onu.

Yüzüne sevgiyle bakarak,

— Gidiyorsunuz, diye başladı. Tutmayacağım sizi, ama bu akşam gelmelisiniz, çok şey borçluyuz size... belki de ölümden kurtardınız kardeşimi: Teşekkür etmek istiyoruz size. Annem istiyor bunu. Kim olduğunuzu anlatmalısınız bize, sevincimizi paylaşmalısınız...

Sanin,

— Ama ben bugün Berlin'e gidiyorum, diye kekeledi.

Kız heyecanla itiraz etti:

— Gene gidersiniz... Bir saat sonra bir bardak sıcak çikolata içmeye gelin. Söz veriyor musunuz? Ama şimdi kardeşimin yanına dönmeliyim! Geleceksiniz, değil mi?

Başka ne yapabilirdi Sanin?

— Geleceğim, dedi.

Güzel kız çabucak elini sıkıp içeri koştu. Sanin de sokağa çıktı.

IV

Sanin bir buçuk saat sonra Roselli Pastanesi'ne geldiğinde orada yakın bir akraba gibi karşıladılar onu. Emilio onu fırçalarla ovdukları aynı kanepede oturuyordu; doktor birtakım ilaçlar yazmıştı ona, ayrıca “heyecanlardan uzak durmasını” salık vermiş, olayın sinirsel olduğunu ve kalp rahatsızlıklarına neden olabileceğini söylemişti. Daha önce de birkaç kez bayılmıştı, ama önceki nöbetler bu kadar ağır olmamış, bu kadar uzun sürmemişti. Doktor artık bir tehlikenin kalmadığını söyleyip gitmişti. Hastalıktan kalkmış herkes gibi Emil de geniş bir sabahlık giymişti; annesi açık mavi yün bir atkıyı boynuna doluyordu. Ama neşeli görünüyordu Emil. Odadaki herkes de neşeliydi. Kanepenin önündeki tertemiz örtülü yuvarlak masanın üzerinde nefis kokulu çikolatayla dolu kocaman porselen bir demlik, onun çevresinde ise fincanlar, şurup dolu sürahiler, bisküviler, somunlar, hatta çiçekler vardı; eski iki gümüş şamdanda altı tane ince mum yanıyordu. Kanepenin yanında rahat bir koltuk yumuşak kollarını açmış bekliyordu. Sanin'i özellikle o koltuğa oturttular. Pastanede o gün tanıştığı herkes (tüylü köpek Tartaglia ile erkek kedi de dahil) odadaydı; hepsi son derece mutlu görünüyordu. Kaniş bile zevkinden aksırıp duruyordu. Yalnızca erkek kedi önce olduğu gibi gene gözlerini kısmış, mırıldanıyordu. Sanin'e kim olduğunu, nereden geldiğini, adının

ne olduğunu sorup öğrendiler. Rus olduğunu söylediğinde kızla annesi biraz şaşırdılar, hatta hayret ettiler ve ikisi bir ağızdan, onun çok güzel Almanca konuştuğunu, ama onun için Fransızca konuşmak daha uygun olacaksa, konuşabileceğini, onların bu dili de iyi bildiklerini söylediler. Sanin hemen yararlandı bu öneriden. “Sanin! Sanin!” Anne kız bir Rus soyadının bu kadar kolay söylenebileceğini hiç beklemiyordu. Adı “Dimitri” de hoşlarına gitmişti. Yaşlı kadın gençliğinde *Demetrio e Polibio* adında çok güzel bir opera izlediğini, ama “Dimitri”nin “*Demetrio*”dan çok daha güzel olduğunu söyledi. Sanin bir saat sohbet etti onlarla. Anne kız yaşamlarını kendi açılarından her türlü ayrıntısıyla anlattılar ona. Daha çok ak saçlı anne konuşuyordu. Sanin, onun adının Leonora Roselli olduğunu, yirmi beş yıl önce Frankfurt’a yerleşip burada pastane açan kocasından dul kaldığını, Vincenzalı olan kocası Giovanni Battista Roselli’nin biraz sinirli ve huysuz olsa da, çok iyi bir insan, ayrıca bir cumhuriyetçi olduğunu öğrendi. Bayan Roselli bunları anlatırken kanepenin üzerinde, duvarda asılı yağlıboya portreyi gösteriyordu. Yine bir “cumhuriyetçi” (böyle derken içini çekmişti Bayan Roselli) olduğu varsayılabilir olan ressam, benzerlikleri pek yakalayamamıştı anlaşılan, çünkü portrede toprağı bol olsun Giovanni Battista asık yüzüyle, sert bakışıyla daha çok Rinaldo Rinaldini’ye benzeyen bir haydutu andırıyordu! Bayan Roselli “harika kilisesinde ölümsüz Correggio’nun bir freski bulunan çok eski, çok güzel bir şehir olan Parma’dandı!” Ama uzun yıllardır Almanya’da olduğu için Almanlaşmıştı. Sonra başını kederle sallayarak şöyle ekledi: “İşte bu ikisi, kızımın oğlum kaldılar bana...” (Parmağıyla önce birini, sonra ötekini göstermişti.) “kızımın adı Gemma, oğlumun adı Emilio’dur. İkisi de çok uslu, iyi çocuklardır, özellikle Emilio...” (Kızı kesmişti sözünü.) “Ben uslu değil miyim?” Annesi cevap vermişti: “Yoo, sen de cumhuriyetçisin!” Pastanede işler pastacılıkta büyük usta olan kocasının

sağlığındaki gibi değildi artık... (Bu arada Pantaleone ağırbaşlı bir tavırla karıştı söze.) “*Un grand uomo!*” Ama gene de Tanrı’ya şükürler olsun, geçinip gidiyoruz!”

* Büyük adamdı (İt.)

V

Gemma annesini dinlerken kâh gülüyor, kâh derinden soluk alıyor, onun omzunu okşuyor, parmağını sallayarak ona gözdağı veriyor, kâh dönüp Sanin'e bakıyordu; sonunda kalktı, annesine sarıldı, "Canım" diyerek boynundan öptü. Annesi çok güldü buna, hatta hafif bir çığlık attı. Pantaleone'yi de tanıştırdılar Sanin'e. Anlaşıldığı kadarıyla Pantaleone yıllar önce bir opera sanatçısıymış, bir bariton, ama sahneyi uzun zaman önce bırakmış, şimdi Roselli ailesinde dost ve uşak arası bir pozisyonda bulunuyordu. Oldukça uzun zamandır Almanya'da olmasına karşın, Almancayı iyi öğrenememişti, Almanca ancak küfür etmeyi (o da küfür sözcüklerini çok kötü değiştirerek) biliyordu. Hemen her Almanca "*Ferroflucto spitchebubbio!*"^{*} diye küfrediyordu. İtalyancayı kusursuz konuşuyordu, çünkü doğuştan Sinigaliyalıydı ve orada hep *lingua toscana in boca romana*^{**} duymuştu. Emilio, tehlikeyi yeni atlatmış veya sağlığına kavuşmakta olan her insan gibi pek keyifli, duyguluydu; ayrıca evde herkesin onu şımarttığı da belliydi. Utangaç bir tavırla teşekkür etmişti Sanin'e, bir yandan da şurup içmesi, şekerleme yemesi için zorluyordu onu: Sanin iki büyük fincan sıcak çi-

* *Verfluchte Spitzbube*: Lanetli düzenbaz (Alm.) İtalyan aksanıyla söylemeye çalışıyor.

** *Toscana* dilini Romalı ağızından. (İt.)

kolata içmek, çok sayıda harika bisküvi yemek zorunda kalmıştı; bisküvinin birini yutunca Gemma ötekini uzatıyordu ona ve itiraz kabul etmiyordu! Çok geçmeden Sanin kendini evinde gibi hissetmeye başlamıştı: Zaman inanılmaz bir hızla geçiyordu. Genellikle Rusya'yla –iklimi, toplumsal yapısı, köylüler vs.–, özellikle de Kazaklarla, 1812 savaşıyla, Büyük Petro'yla, Kremlin Sarayı'yla, Rus şarkılarıyla, kilise çanlarıyla ilgili şeyler anlatması gerekti. Anne kız bizim uzak, uçsuz bucaksız ülkemizle ilgili çok az şey biliyordu; hele Bayan Roselli ya da evde genellikle söyledikleri gibi *Frau Lenore*, bir sorusuyla şaşırtmıştı Sanin'i: Ölen kocasının kitapları arasında bulduğu *Bellezze delle arti*'de* geçenlerde okuduğu çok ilginç bir yazıda anlatılan, Petersburg'da geçen yüzyılda yapılmış o buz ev hâlâ duruyor muydu? Sanin'in şaşırtıp, "Siz Rusya'da hiç yaz olmadığını mı sanıyorsunuz?!" demesi üzerine ise *Frau Lenore* Rusya'yı hep şöyle düşündüğü söylemişti: "Her zaman her yerde kar var, herkes kürk giyiyor, bütün erkekler asker, ama insanları son derece konuksever, köylülerin hepsi de son derece söz dinler sanıyordum!" Sanin ona ve kızına daha doğru bilgiler vermeye çalıştı. Konu Rus müziğine gelince, odanın köşesinde duran, beyaz tuşlarının yerinde siyah, siyah tuşlarının yerinde ise beyaz tuşlar olan küçük piyanoyu göstererek bir Rus ayağı söylemesini rica ettiler. Uzatmadan razı oldu Sanin; sağ elinin iki, sol elinin üç (baş, orta ve serçe) parmağıyla tuşlara basarak ince tenor sesiyle önce "Kolsuz elbise"yi, sonra "Parke sokakta"yı söyledi. Anne kız onun sesini ve şarkıları övdüler, ama daha çok Rusçanın yumuşaklığına, tınısına hayran kaldıklarını söylediler ve şarkıların sözlerini çevirmesini istediler. Sanin onların bu isteğini de yerine getirdi, ama "Kolsuz elbise" ve özellikle "Parke sokak" deyimlerini (*sur une rue pavée, une jeune fille allait à l'eau* – diye anlatmaya çalışmıştı) din-

* *Sanatın Güzelliği*, bir almanak (İt.)

leyicilerine, Rus şiirinin inceliğini dinleyicisi bayanlara yeterince iyi anlatamadığını düşünerek şiirler okuyup çevirdi, sonra Glinka'nın, Puşkin'in "O büyüğü anı hatırlıyorum" şiirinden bestelediği şarkısının minör bölümünü kolaylıkla söyledi. Anne kız heyecanlandılar. *Frau* Lenore Rusçanın İtalyancaya çok benzediğini bile söyledi. "An" (*mgnavenye*-Rusça) "*viemi!*", "benimle" (*sa mnoy*-Rusça) "*siam noi*" gibi... Hatta isimlerin bile birbirine çok benzediğini söylüyordu: Puşkin (Pussekin diyordu), Glinka... anadilini yakın geliyordu ona. Sanin de anne kızıdan bir şarkı söylemelerini rica etti. Onlar da onun bu isteğini kırmadılar. *Frau* Lenore piyanoya geçti, Gemma ile birkaç *duettino* ve "*stornello*" söylediler. Annenin bir zamanlar güzel bir kontralto sesi olduğu belliydi. Kızının sesiye biraz zayıf, ama hoştu.

VI

Ama Sanin, Gemma'nın sesinden çok kendisine hayran olmuştu. Biraz arkada, yanda oturuyor ve zamanın gözde şairlerinden Benediktov'un şiirlerinde bile böyle zarif bir düzgünlükle kıyaslanabilecek bir palmiye ağacı olmadığını düşünüyordu."Genç kız duygulu notalarda bakışlarını yukarı kaldırdığında, böyle bakışların karşısında gökyüzü ardına kadar açılmadan edemez gibi geliyordu Sanin'e. Çenesiyle ağzını geniş kravatının içine gömüp sırtını kapının pervazına dayamış ihtiyar Pantaleone bile (mağrur, müzikten anlar bir tavırla dinliyorken) güzel kızın yüzüne hayran hayran bakıyordu. Oysa alışmış olmalıydı bu yüzün güzelliğine! *Frau* Lenore kızıyla *duettino*'sunu bitirdikten sonra Emilio'nun çok güzel, gerçek bir gümüş sesinin olduğunu, ama şimdi sesinin değiştiği yaşta olduğu (gerçekten de sürekli kısılan bas bir sesi vardı) için şarkı söylemesinin yasak olduğunu; ama Pantaleone'nin konuğun onuruna yaşlı sesiyle bir şeyler mırıldanabileceğini söyledi. Pantaleone hemen ekşitti yüzünü, kaşlarını çatı, saçlarını karıştırdı; gençliğinde gerçekten güzel söylediği, şimdiki çığırktanlara benzemeyen gerçek klasik şarkıcıların olduğu zamanın ve gerçek müzik okulunun adamı olduğu halde, uzun zamandır müziği bıraktığını söyledi! Hatta bir keresinde ona, Pantaleone Cippatola'ya, Varese'den Modena'ya bir defne çelengi getirmişler, bu

olay üzerine tiyatronun içine birkaç beyaz güvercin bile salmışlardı. O sıralar Tarbuski adında bir Rus prensi de *il principe Tarbuski*, çok yakın dostuymuş. Prens her akşam yemeğinde onu Rusya'ya davet edermiş, ona dağlar gibi altın vereceğini söylemiş, dağlar gibi!.. Ama o İtalya'dan, Dante'nin ülkesinden, *il paese del Dante*'den ayrılmak istememiş! Sonra, kuşkusuz... şanssızlıklar olmuş, çok dikkatsizmiş çünkü... Yaşlı adam anlatmayı burada kesti, iki kez derinden soluk aldı, başını önüne eğdi; biraz sonra tekrar klasik şarkı devrinden, büyük ve sınırsız saygı duyduğu ünlü tenor Garcia'dan söz etmeye başladı.

— Gerçek bir erkekti! diye yükseltti sesini. Büyük Garcia – *il gran Garcia*, şimdiki tenor bozuntuları – *tenoracci*'ler gibi, falseto söylemeye tenezzül etmezdi; hep göğsünden, göğsünden, *voce di petto, si...* İhtiyar kuru, küçük yumruğuyla göğsünü yumrukluyordu! “Hem ne büyük de bir aktördü! Bir volkan, *signori miei*, volkan, *un Vesuvio!* Onunla birlikte *dell' illustrissimo maestro* Rossini'nin *Othello* operasında söylemek mutluluğuna ermiştim! Garcia, *Othello*'yu oynuyordu. Ben Iago idim, şu cümleyi söylediğinde... (Pantaleone poz alıp titrek, kısıp, ama gene de dokunaklı bir sesle söylemeye başladı)

“*L'i... ra daver... so daver... so il fato
lo più no... no... no... non temerò!*”

Tiyatro sarsılıyordu *signori miei*! Ama ben de geri kalmıyordum, ben de izliyordum onu.

*L'i... ra daver... so daver... so il fato
Temer più non davro!**

Ama ansızın bir yıldırım gibi, bir kaplan gibi kükrüyordu:

Morro!.. ma vendicato...

* Öfke...kader...artık / korkmamalıyım sizden!

** Ölüyorum!.. ama öcüm alındı...

Ayrıca, o şarkı söylerken... *Matrimonio segreto*'dan o ünlü *Pria che spunti*... aryasını söylerken... O anda o, *il gran Garcia* “*I cavalli di galoppe*” dedikten sonra “*Senza posa cacciera*” derdi, duysanız, ne etkileyiciydi, *come è stupendo!** İşte şöyle...(İhtiyar aryaı yüksek sesle söylemeye başlamıştı, ama onuncu notayı çıkaramadı, öksürdü ve elini adam sen de der gibi sallayarak dönüp mırıldandı) Ne diye eziyet ediyorsunuz bana?

Gemma oturduğu sandalyeden hemen ayağa fırladı, ellerini çırparak, “Bravo!.. bravo!” diye haykırdı. Yaşlı adamcağızın yanına koştı, sevgiyle okşadı omuzlarını. Yalnızca Emil acımasızca gülüyordu. *La Fontaine, cest âge est sans pitié*, bu yaş acıma nedir bilmez, demişti.

Sanin yaşlı şarkıcıyı avutmaya çalıştı, onunla İtalyanca konuşmaya başladı (İtalya'ya son seyahati sırasında biraz İtalyanca öğrenmişti), *pease del Dante, dove il si suona*'dan söz etti. Genç turist, İtalyan şiirinden bir bu cümleyi, bir de *Lasciate ogni speranza*'yı ezberlemişti. Ama Sanin'in Pantaleone'yi avutmaya çalışması yaşlı adamı etkilemedi. Çenesini her zamankinden daha çok kravatının içine gömdü, gözlerinde hüznünlü bir pırıltı belirdi ve yine kuş gibi ötmeye başladı ama öfkeli bir kuş, bir karga, bir çaylak gibi söylüyordu. Bu arada Emil'in yüzü, genellikle şımartılmış her çocuğu gibi, bir anda hafifçe kızardı, ablasına döndü, konuşunu oyalamak istiyorsa, pek güzel okuduğu Malsz'ın komedilerinden bir parça okumaktan daha iyi bir şey yapamayacağını söyledi. Gemma gülümsedi, kardeşinin eline vurdu, onun “her zaman böyle tuhaf şeyler!” düşündüğünü söyledi. Ama gene de hemen odasına gitti, elinde kalın bir kitapla döndü, masaya lambanın yakınına oturdu, bakındı, parmağını kaldırdı. İtalyanlarda “Sessizlik!” anlamına geliyordu bu. Okumaya başladı.

* ...yarış atları...durup dinlenmeden sürecekler...ne muhteşemdi!

VII

Malsz otuzlu yılların Frankfurtlu edebiyatçısıydı. Yerel lehçeyle yazdığı kısa, pek derin bir mizaha sahip olmasalar da, komedilerinde eğlenceli, canlı bir dille Frankfurtluları anlatmıştı. Gemma gerçekten çok güzel, tıpkı bir aktrist gibi okuyordu. Her kahramanı kişiliğiyle uyuşan ayrı bir biçimde (bu arada, İtalyan kanından gelme mimiklerini de ekleyerek, hassas sesine de, güzelim yüzüne de acımadan) konuşturuyordu. Sözelimi, bunamış bir ihtiyarı veya geri zekâlı bir belediye başkanını konuştururken yüzünü çok gülünç şekillere sokuyor, gözlerini kısıyor, burnunu kırıştırıyor, peltek konuşuyor, ciyaklıyordu... Okurken kendi hiç gülmüyordu, ama dinleyiciler (elbette Pantaleone dışındakiler; o, konu *ferroflucto Tedesco*'ya gelir gelmez odadan çıkıp gitmişti çünkü) kahkahalarla gülmeye başladıklarında kitabı indirip dizlerinin üzerine koydu, başını geri atıp kendi de kahkahalarla gülmeye başladı (simsiyah bukleleri yumuşak dalgalar halinde ensesine dökülmüş, omuzları sarsılmıştı). Kahkahalar kesilince Gemma tekrar eline aldı kitabı, yüzüne uygun şekli verip ciddi ciddi okumaya başladı. Sanin hayretler içindeydi. Böylesine ideal güzellikte bir yüzün kaşla göz arasında böyle komik, bazen neredeyse basit bir ifadeyle nasıl kaplanabildiğini aklı almıyordu. Gemma, *jeunes premières* denen genç kızların rollerini okurken o kadar başarılı değildi; özellikle de aşk sahnelerinde beceriksizdi. Kendi de farkındaydı

bunun, bu yüzden o sahnelerde, yazarın da elinden geldiğince kaçındığı o heyecanlı, tutkulu yeminlere, parlak sözlere kendi de inanmadığı için hafif bir alay katıyordu.

Sanin zamanın nasıl geçtiğini anlayamadı. Yola çıkacağını ancak saat onu vurduğunda hatırladı. Bir yerine iğne batmış gibi sıçradı oturduğu sandalyeden.

— Neyiniz var? diye sordu *Frau* Lenore.

— Bugün Berlin'e gitmem gerekiyor, posta arabasına bilet almıştım!

— Posta arabası kaçta kalkıyor?

— On buçukta!

Gemma,

— Eh, yetişemezsiniz artık, dedi. Kalın... Daha okuyacaklarım var.

Frau Lenore merakla sordu:

— Bilet parasının tümünü mü ödediniz, yoksa kaparo mu verdiniz?

Sanin canı sıkkın bir biçimde kolunu sallayarak yüksek sesle,

— Tümünü! dedi.

Gemma gözlerini kısmış, ona bakıyordu. Birden gülmeye başladı ama annesi azarladı onu:

— Beyefendinin parası boşa gitti, sen gülüyorsun.

Gemma,

— Boş verin, diye karşılık verdi. Bununla batacak değil ya, iyisi mi onu avutmaya çalışalım. Limonata içer misiniz?

Sanin bir bardak limonata içti. Gemma gene Malsz'dan okumaya başladı ve her şey yolunda gitmeye devam etti.

Saat on ikiyi vurdu. Sanin vedalaşmak üzere kalktı.

Gemma,

— Artık birkaç gün Frankfurt'ta kalmak zorundasınız, dedi, aceleniz ne, niçin kalktınız? Buradan daha eğlenceli bir kent bulamazsınız. (Bir an sustuktan sonra gülümseyerek ekledi.) Gerçekten bulamazsınız...

Sanin bir şey söylemedi. Borç istemek için başvuracağı Berlin'deki bir arkadaşından cevap gelene kadar ister istemez Frankfurt'ta parasız pulsuz kalacağını düşünüyordu.

Frau Lenore ısrar ediyordu:

— Kalın, hadi kalın. Gemma'nın nişanlısı Bay Karl Klüber'le tanıştırırız sizi. Bugün gelemedi, kendi dükkânında çok işi vardı çünkü... Sanırım Zeile Caddesi'ndeki en büyük kumaş ve ipekli mağazasını görmüşsünüzdür. Oranın baştezgâhtarıdır. Sizinle tanıştığına çok sevinecek.

Bu haber –Tanrı bilir neden– Sanin'i biraz üzmüştü. “Çok şanslı biri şu nişanlı!..” diye geçirdi aklından. Gemma'ya baktı ve onun gözlerinde alaycı bir anlatım görür gibi oldu. Eğilerek herkese selam vermeye başladı. *Frau* Lenore,

— Yarın görüşeceğiz, değil mi? diye sordu. Yarın görüşeceğiz?

Gemma,

— Yarın görüşeceğiz! dedi.

Bunu sorar gibi değil, başka türlü olamazmış gibi ısrarlı bir tavırla söylemişti.

— Yarın görüşmek üzere! dedi Sanin.

Emil, Pantaleone ve tüylü kaniş Tartaglia, sokağın köşesine kadar geçirdiler onu. Pantaleone sabredemedi, Gemma'nın okuyuşunu beğenmediğini söylemeden edemedi.

— Hiç utanmadı! dedi. Yüzünü eğip büküyor... *una caricatura*! Merapa'yı ya da Klitaimnestra'yı, hiç değilse yüce, trajik olanı taklit etse daha iyi olurdu; ama o tuttu, iğrenç bir Alman kadını oynadı! Öylesini ben de yaparım... (Yüzünü öne uzatıp, ellerini açıp konuşmasını sürdürdü.) merz, kerz, smerz...

Tartaglia havladı ona, Emil kahkahalarla gülmeye başladı. İhtiyar birden sertçe geri dönüp yürüdü.

Sanin karmaşık duygular içinde döndü Beyaz Kuğu Otel'i'ne (eşyalarını da orada, salonda bırakmıştı). Bütün o Fran-

sızca-İtalyanca konuşmalar kulaklarında çınılıyordu. Kendisine verilen mütevazı odada yatağına girerken kendi kendine mırıldanıyordu:

— Nişanlıymış! Gerçekten çok güzel kız! Peki ama neden kaldım?

Yine de ertesi gün Berlin'deki arkadaşına bir mektup yolladı.

VIII

Sabahleyin daha giyinmeye fırsat bulamadan, kat görevlisi gelip iki konuğu olduğunu haber verdi. Gelenlerden biri Emil'di; ötekiyse güzel Gemma'nın nişanlısı, boylu boslu, temiz yüzlü genç bir adam olan *Herr* Karl Klüber'di.

O günlerde bütün Frankfurt'ta başka hiçbir mağazada Bay Klüber kadar kibar, saygılı, ciddi, cana yakın bir baş-tezgâhtar bulunamayacağı kesindi. Kıyafetinin sadeliği davranışlarının soyluluğuyla, inceliğiyle uyuşuyordu. Ama aslında üzerinde İngilizlere özgü (İngiltere'de iki yıl kalmıştı) bir kibirlilik, ölçülülük de yok değildi. Gelgelelim, gene de son derece etkileyici, zarif tavırları vardı. Bu yakışıklı, biraz fazla ciddi, çok terbiyeli, eli yüzü tertemiz genç adamın üstlerinin sözünü yerine getirmeye, astlarına emirler vermeye alışık olduğu, tezgâhın arkasında ise müşterilerde kesin saygı uyandırdığı ilk bakışta belliydi! Olağanüstü dürüstlüğünden kimsenin en küçük bir kuşkusu olamazdı: Sert kolalı takma yakalığına bakmak yeterdi! Sesi de beklenilebileceği gibiydi: Gür, kendine güven dolu, renkli, ama fazla yüksek olmayan, hatta biraz da sevecen bir tonu vardı. İnsanın astlarına böyle bir sesle emirler vermesi çok uygundu herhalde. Sözelimi, “Şu kırmızı Lyon kadifesini gösterin!” veya “Bayana bir sandalye verin!”

Bay Klüber önce tanıttı kendini; bu arada öylesine kibarca öne eğilmiş, ayağını öyle ustaca öne atmış ve topuklarını öyle ölçülü birbirine vurmuştu ki, karşısında kim olursa olsun, o anda şöyle geçirirdi içinden: “Bu adamın iç çamaşırları da, ahlaki değeri de birinci kalitedir!” Eldivensiz sağ elinin görünümü... (İsveç stili eldiveninin sıkıca sardığı sol elinde, eldivenin diğer tekini içine koyduğu, ayna gibi parlayan şapkasını tutuyordu) evet, alçakgönüllü, ama kararlı bir tavırla Sanin’e uzattığı eldivensiz sağ elinin görünümü kusursuzdu! Sonra nefis bir Almancayla, gelecekte akrabası olacak insana, nişanlısının kardeşine öylesine büyük bir iyilik yapan yabancı beyefendiye saygılarını ve teşekkürlerini sunmak istediğini söyledi. Bunu söylerken, şapkasını tuttuğu sol eliyle Emil’i göstermişti. Emil ise utanmış gibi başını pencereye çevirmiş, parmağını ağzına götürmüştü. Bay Klüber, bay yabancı için bir şey yapabilecekse kendini mutlu hissedeceğini ekledi. Sanin onunla tanıştığına sevindiğini (Almancası’nın pek iyi olmadığı belliydi), yaptığıının öyle önemli bir şey olmadığını söyledi ve konuklarının oturmasını rica etti. *Herr Klüber* teşekkürlerini bildirdi, frakının eteğini kaldırıp hemen bir sandalyeye çöktü; ama sandalyeye öylesine hafifçe çökmüştü ve üzerinde öylesine iğreti oturuyordu ki, “Kibarlığından oturdu bu adam, şimdi gene ayağa fırlayacak!” diye düşünmemek elde değildi. Gerçekten de hemen ayağa fırlamış, dans eder gibi ayaklarını iki kez öne, arkaya atıp, utanıyormuş gibi, dükkâna gitmek zorunda olduğundan –iş her şeyden önce gelirmiş!– maalesef daha fazla kalamayacağını, yarın pazar olduğu için, *Frau Lenore* ve *Fräulein Gemma*’nın izniyle Soden’e eğlenceli bir gezi düzenlediğini, bu geziye bay yabancıyı da davet etmekten büyük mutluluk duyacağını ve onun da katılıp geziyi renklendireceğini umduğunu söyledi. Sanin geziyi renklendirmeyi reddetmedi. *Herr Klüber* bir kez daha kendini tanıttıktan sonra zarif sarı-boz pantolonunu, pek hoş gıcırdayan yepyeni çizmelerini göstererek çıktı.

IX

Sanin'in "oturunuz" ricasından sonra bile yüzü pencereye dönük, ayakta duran Emil, gelecekteki akrabası çıkar çıkmaz sola doğru sert bir dönüş yaptı, çocuk gibi ezilip büzülerek, yüzü kıpkırmızı, Sanin'e bir süre daha kalıp kalamayacağını sordu. "Bugün çok daha iyiyim," diye ekledi, "ama doktor işe gitmememi söyledi".

Sanin, bir şey yapmasını talep etmeyen her öneriye derhal evet diyen her gerçek Rus gibi, çabucak cevap verdi:

— Kalınız! Hiç engel olmazsınız bana...

Emil teşekkür etti, çok geçmeden Sanin'e de, odasına da alıştı. Onun eşyalarını neredeyse tek tek inceledi. Onları nereden aldığını, fiyatlarını sordu. Tıraş olmasına yardım etti, o arada bıyık bırakmamakla iyi etmediğini söyledi; sonra ona annesiyle, ablasıyla, Pantaleone ile, hatta kaniş Tartaglia ile, aile yaşamlarıyla ilgili birçok şey anlattı. Emil'in üzerindeki ürkeklik, çekingenlik gitmişti; Sanin'e karşı büyük bir yakınlık hissetmeye başlamıştı ama bu hiç de onu dün ölümden kurtardığı için değil, onun sempatik bir insan olmasındandı! Kısa zamanda Sanin'e bütün sırlarını açmakta gecikmedi. Özellikle annesinin onun tüccar olmasını istemesinden heyecanla yakınıyordu. Oysa kendisinin doğuştan sanatçı, bir müzisyen, ses sanatçısı olduğunu, onun için yalnızca tiyatronun olduğunu biliyordu, kesinlikle *biliyordu* bunu...

Pantaleone bile buna yüreklendiriyordu onu... ama Bay Klüber annesinden yanaydı ve annesinin üzerinde büyük etkisi vardı; aslında onun tüccar olması fikri de dünyada en önemli mesleğin tüccarlık olduğuna inanan Bay Klüber'den çıkmıştı! Kumaş ve kadife satmak, insanları kazıklamak, onlara *Narren -oder Russen- Preise* (aptal -veya Rus- fiyatlarına)* mal satmak... onun ideali buydu işte!

Sanin tıraşını bitirip Berlin'e yollayacağı mektubu da yazdıktan sonra Emil,

— Tamam! diye haykırdı. Artık bize gidebiliriz!

— Henüz çok erken, dedi Sanin.

Emil ona sokularak,

— Hiç önemli değil, dedi. Hadi hemen gidelim! Önce postaneye uğrarız, oradan bize gideriz. Gemma sizi görünce çok sevinecek! Kahvaltıyı bizde yaparsınız... Benimle ilgili, kariyerimle ilgili bir şeyler söylersiniz anneme...

Sanin,

— Eh, gidelim, dedi.

Çıktılar.

* Eskiden -gerçi şimdi de pek değişiklik yoktur ya- Mayıs ayıyla birlikte Frankfurt'ta bir sürü Rus peyda olurdu; bütün mağazalarda fiyatlar yükselir ve buna da "Russen" ya da -maalesef!- "Narren Preise" denirdi. (Yazarın notu)

X

Gemma onu görünce gerçekten sevindi, *Frau* Lenore de çok dostça karşıladı onu: Dün ikisinin üzerinde de iyi izlenim bıraktığı belliydi. Emil, Sanin'in kulağına "Unutmayın!" diye fısıldayıp, kahvaltı hazırlığıyla ilgilenmek için koşarak çıktı.

— Unutmam, diye karşılık verdi ona Sanin.

Frau Lenore iyi değildi: Migreni azmıştı, koltukta yarı uzanmış, kıpırdamamaya çalışıyordu. Gemma'nın üzerinde siyah deri kemerli, sarı, bol bir bluz vardı; o da yorgun, biraz da solgun görünüyordu. Siyah bukleleri gözlerini gölgeleyordu, ama bu onların parlaklığını eksiltmiyordu ve solgunluk olağanüstü yüz hatlarına gizemli, sevimli bir hava katıyordu. Şimdi Sanin onun ellerini daha da çekici bulmuştu; esnek, uzun parmaklarını koyu, parlak buklelerinin arasından geçirerek saçlarını düzeltirken Sanin gözlerini kızın Raffaello'nun *Fornarina'sı* gibi hafifçe aralık duran parmaklarından ayıramıyordu.

Dışarı çok sıcaktı. Kahvaltıdan sonra Sanin gitmek istedi, ama ona bu sıcakta en iyisinin evden dışarı çıkmamak olduğunu söylediler; o da kaldı. Ev sahibeleriyle oturduğu arka oda serindi; pencereler akasya ağaçlarının sık olduğu küçük bir bahçeye bakıyordu. Bir sürü arı, yabanarısı akasyaların çiçeklerle bezenmiş sık dalları arasında dostça vızıldayarak uçuşuyordu; onların uğultusu aralık panjurun, inik

perdelerin arasından odaya doluyordu: Bu uğultu dışarıdaki boğucu sıcaklığı anlatıyordu sanki... kapalı, serin odada olmak bu yüzden daha bir haz veriyordu içeridekilere.

Sanin dünkü gibi gene durmadan konuşuyor ama bu kez Rusya'dan, Rusya'daki yaşamdan söz etmiyordu. Muhasebe konusunda bir şeyler öğrenmesi için kahvaltıdan hemen sonra Bay Klüber'in yanına yolladıkları genç dostuna bir yararı olsun diye, konuyu sanatla ticaretin karşılaştırmalı yararlarına getirmişti. *Frau* Lenore'nin ticaretten yana tavır almasına şaşmamıştı... bunu bekliyordu da; ama Gemma da annesinden yanaydı. Kolunu heyecanla aşağı yukarı sallayarak şöyle diyordu:

— Eğer bir sanatçı ve de bir ses sanatçısıysanız, kesinlikle birinci sırada olmalısınız! İkinci sırada olmak bir işe yaramaz; peki, birinci sırada olacağınızı kim garanti edebilir?

Konuşmaya katılan Pantaleone (uzun zamandır yanlarında olan bir hizmetçi ve yaşlı bir insan olarak, ev sahipleriyle birlikte masaya oturmasına bile izin veriliyordu; bu konularda İtalyanlar genellikle pek katı değillerdir), elbette dağ gibi, sanatın arkasında duruyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, öne sürdüğü kanıtlar oldukça zayıftı: Önce, *un certo estro d'ispirazione*, bir çeşit esin olmalıydı insanda! *Frau* Lenore onda elbette bu *estro*'nun olduğunu söyledi, ama bununla birlikte...

— Düşmanlarım da vardı... diye ekledi Pantaleone somurtarak.

— Peki sen (bilindiği gibi, İtalyanlar çok kolay “senlibenli” olurlar), sözünü ettiğin o *estro* Emil'de olsa bile, onun düşmanları olmayacağını nereden biliyorsun?

Pantaleone canı sıkkın,

— Öyleyse onu tüccar yapın, diye söylendi. Ama kendisi pastane işletmesine karşın, Giovanni Battista öyle yapmazdı!

— Giovanni Battista, kocam, kafası çalışan bir insandı... Gençliğinde isteseydi...

Ama yaşlı adam dinlemek istemiyordu. Sitemli bir tavırla,

— Ya! Giovanni Battista!.. diye söylenerek çıktı odadan.

Gemma yüksek sesle, Emil kendini bir yurtsever hissetseydi ve bütün gücünü İtalya'nın bağımsızlığına adasaydı, o zaman elbette, böyle yüce bir amaç uğruna rahat bir geleceği gözden çıkarmasına değeceğini söyledi; ama tiyatro için değmezdi! O zaman *Frau* Lenore heyecana kapıldı, kızına hiç değilse kardeşinin kafasını karıştırmaması, kendisinin sıkı bir cumhuriyetçi olmasıyla yetinmesi için yalvardı... *Frau* Lenore böyle dedikten sonra ofladı, “çatlamaya hazır” başından yakınmaya başladı. (*Frau* Lenore konuğa saygısından, kızıyla Fransızca konuşuyordu.)

Gemma hemen ilgilenmeye başladı annesiyle, önce kolonya sürdüğü alnına hafifçe üfledi, sonra yanaklarından öptü, başının arkasına bir yastık koydu, konuşmasını yasakladı, bir kez daha öptü yanaklarından. Sonra Sanin'e döndü, yarı şaka, yarı üzgün bir tavırla, annesinin çok iyi, çok güzel olduğunu anlatmaya başladı...” Şu dediğime de bakın: Güzeldi! Şimdi de çok güzel... Bakın, ne güzel gözleri var, görüyor musunuz?”

Gemma cebinden hemen beyaz bir mendil çıkardı, annesinin yüzüne örttü, mendili aşağıya doğru yavaş yavaş kaydırarak *Frau* Lenore'nin sırayla önce alnını, sonra kaşlarını, gözlerini ortaya çıkarıp bir süre bekledikten sonra annesine gözlerini açmasını söyledi. Annesi açtı gözlerini, heyecanla bir çığlık attı Gemma (*Frau* Lenore'nin gözleri gerçekten çok güzeldi) ve mendili hızla daha da aşağı indirip annesinin düzgün yüzünü bütününü açtı, tekrar yanaklarını öpmeye başladı. *Frau* Lenore gülüyor, başını kaçırmaya çalışıyor, kızını kendinden uzaklaştırmaya uğraşıyordu sözde. Gemma da annesini okşamaya çalışırken, onunla boğuşuyor gibi yapıyordu. Ama bunu kedi gibi, Fransızlar gibi değil, güç kullanıldığı her zaman sezilen İtalyan sevimliliğiyle yapıyordu.

Sonunda yorulduğunu söyledi *Frau* Lenore... O zaman Gemma hemen orada kanepeye uzanıp biraz dinlenmesini söyledi. “Biz Bay Rusla, *avec le monsieur russe*, o kadar sessiz, o kadar sessiz olacağız ki... küçük fareler gibi... *comme des petites souris*...” *Frau* Lenore gülümsedi, gözlerini kapadı, bir süre derin derin soluduktan sonra uyudu. Gemma annesinin yanındaki tabureye çöküp öyle kaldı. Arada bir, en küçük bir ses çıkaracak olan Sanin’e yan yan bakıp, ses çıkarmamasını işaret ederek parmağını dudaklarına götürüyor, öteki eliyle de annesinin başının arkasındaki yastığı düzeltiyordu. Sonunda öyle oldu ki, donup kalmış gibi Sanin’in de sesi çıkmaz olmuştu; büyülenmiş gibi kıpırdamadan oturuyor ve ruhunun bütün gücüyle karşısındaki tabloyu hazla seyrediyordu. Bu loş oda (oraya buraya yeşil, sıradan, eski bardaklara konmuş taze, göz alıcı kırmızı güllerin olduğu bu oda), kollarını alçakgönüllü bir biçimde kavuşturmuş, temiz, yorgun yüzlü, başını bembeyaz yastığa dayamış uyuyan kadın ve gene temiz, zeki yüzlü, gözleri öylesine derin, gölgeli, gene de ıslıl ıslıl, anlatılamaz derecede güzel bu genç kız... Neydi bütün bunlar? Bir rüya mı? Masal mı? Nasıl böyle bir yerde bulmuştu kendini Sanin?

XI

Dış kapının çingırağı duyuldu. Kürk şapkalı, kırmızı ceketli genç bir köylü sokaktan pastaneye girdi. Sabahtan beri pastaneye ilk giren bu gençti... Kahvaltı sırasında *Frau Lenore* içini çekerek şöyle demişti Sanin'e: "İşlerimizin nasıl olduğunu görüyorsunuz işte!" Şimdi uyuyordu. Gemma annesinin başını koyduğu yastıktan elini çekmeye korkuyordu. Fısıldadı Sanin'e: "Lütfen gidin, benim yerime siz ilgilenin müşteriyle!" Sanin hemen kalkıp parmaklarının ucuna basarak pastane bölümüne geçti. Delikanlı yüz gram nane şekeri istiyordu.

Sanin kapının aralığından fısıldayarak sordu Gemma'ya:
— Ne kadar alacağım?

Gemma da fısıldayarak cevap verdi:

— Altı kreutzer!

Sanin yüz gram nane şekeri tarttı, bir kâğıt buldu, külâh yaptı, şekerleri içine doldurup sardı, sonra tekrar sardı, tekrar başka bir pakete koydu, sonunda müşteriye verdi, parayı aldı... Delikanlı şapkasını karnının üzerinde tutarak şaşkın şaşkın onu izliyordu. Bu arada bitişik odada Gemma ağzını kapamış, gülmekten katılıyordu. Müşteri daha kapıdan çıkmamıştı ki, bir başkası girdi, daha sonra bir başkası... Sanin, "Ayağım uğurlu galiba!" diye düşündü. İkinci müşteri bir bardak portakal şurubu, üçüncü iki yüz gram şekerleme is-

tedi. Sanin kaşıkları takırdatarak, kapları birbirine çarparak, ellerini kutuların, kavanozların içine çabuk çabuk sokarak onlara istediklerini verdi. Portakal şurubunun parasını eksik, şekerlemenin parasını ise iki kreutzer fazla almıştı. Gemma sessiz sessiz gülmeyi sürdürüyordu; Sanin de çok neşelenmiş, keyiften uçuyordu. O güzel yaratık kapının aralığından dost-alaycı gözlerle onu izlerken, yaz güneşi pencerenin önündeki kestane ağacının gür dalları arasından süzülerek odayı gün ortasının yeşilimsi altın ışığı ve gölgeleriyle doldururken, insanın üzerine kaygısızlığın ve gençliğin tatlı bir rehaveti çökerken... yüzyıl bu tezgâhın arkasında durmaya, şekerleme, portakal şurubu satmaya hazırdı Sanin!

Dördüncü müşteri bir fincan kahve istedi; Sanin de bunun için, Pantaleone'ye başvurmak zorunda kaldı (Emil, Bay Klüber'in dükkânından hâlâ dönmemişti). Sanin tekrar Gemma'nın yanına dönüp oturdu. *Frau* Lenore uyumayı sürdürüyor, kızı da buna çok seviniyordu.

— Uyuyunca geçer annemin migren ağrısı, dedi.

Sanin, elbette önce olduğu gibi gene fısıltıyla, yaptığı "alışverişi" anlatmaya koyuldu; son derece ciddi tavırlarla çeşitli "pastane ürünlerinin" fiyatlarını soruyor, Gemma da aynı ciddi tavırlarla fiyatları söylüyordu ona, bir yandan da çok komik bir oyun oynadıklarının bilincinde olarak içtenlikle, dostça gülüşüyorlardı. Ansızın sokakta bir laternacı "Freischütz"den bir aryayı çalmaya başladı: "*Durch die Felder, durch die Auen.*"* Laternanın ağlamaklı sesi kıpırtısız havada titreyerek, ıslık çalarak inliyordu. Gemma irkildi..." Annemi uyandıracak!" dedi. Sanin hemen sokağa fırladı, laternacının eline birkaç kreutzer sıkıştırıp susmasını, uzaklaşmasını sağladı. Odaya dönünce Gemma başını hafifçe eğerek teşekkür etti ona, dalgın gülümsedi ve Max'ın, ilk aşkın tüm şaşkınlığını çok iyi anlattığını söylediği çok güzel bir

* Tarlalardan, vadilerden (Alm.)

Weber melodisini duyulur duyulmaz bir sesle mırıldanmaya başladı. Sonra Sanin'e "Freischütz"ü bilip bilmediğini, Weber'i sevip sevmediğini sordu ve kendisinin İtalyan olmasına karşın, bu tür müziği daha çok sevdiğini söyledi. Söz Weber'den şiire, romantizme ve daha sonra, o günlerde herkesin hâlâ okuduğu Hoffmann'a geldi...

Frau Lenore hâlâ uyuyor, hatta arada bir hafifçe horluyordu. Güneşin, panjurun aralıklarından dar şeritlerle odaya süzülen ışınları döşemede, mobilyalarda, Gemma'nın giysisinde, çiçeklerin yapraklarında, taçyapraklarında farkına varılmadan sürekli olarak yer değiştiriyordu.

XII

Gemma'nın Hoffmann'ı pek beğenmediği, hatta onu... sıkıcı bulduğu ortaya çıkmıştı! Onun fantastik, karanlık atmosferli, kuzeye özgü öyküleri Gemma'nın güneyli, aydınlık yapısı için anlaşılmazdı. Biraz küçümseyerek şöyle diyordu: "Onun bütün öyküleri çocuklar için yazılmıştır!" Hoffmann'da şiirin eksikliğini de şöyle böyle seziyordu. Ama adını unuttuğu bir öyküsü varmış Hoffmann'ın, o öyküyü çok sevmiş; aslında o öykünün de başlangıç bölümünü sevmiş: Son bölümünü ya okumamış ya da unutmuştu. Öyküde genç bir erkeğin bir yerde, belki de bir pastanede şaşırtıcı derecede güzel bir Yunanlı kızla karşılaşmasını anlatılıyormuş; kız huysuz, esrarengiz, kötü yürekli bir ihtiyarla birlikteymiş. Genç adam ilk bakışta vurulmuş kıza. Kız pek acıklı, onu kurtarması için yalvarır gibi bakıyormuş ona... Genç adam bir yere gidip döndüğünde kız da, ihtiyar da yokmuş. Aramaya başlamış kızı, sürekli olarak yeni bir iz buluyormuş, oradan oraya koşturuyormuş, ama hiçbir yerde bulamıyormuş. Güzel Yunanlı kızı kaybetmiş, ama onun yalvaran bakışını bir türlü unutamıyormuş, yaşamının tüm mutluluğunu ellerinin arasından kaçırdığını düşünüyormuş...

Hoffmann öyküsünü böyle bitirmiş olamazdı; ama Gemma'nın belleğinde öyle biçimlenmiş, öyle kalmıştı.

Gemma,

— Bence, dünyada böyle karşılaşmalar, ayrılıklar bizim sandığımızdan daha çok oluyor, diye sürdürdü konuşmasını.

Sanin susuyordu... biraz sonra o da konuşmaya başladı... Bay Klüber'den söz ediyordu. Bay Klüber'in adını ilk kez ağzına alıyordu; o ana kadar hiç söz etmemişti ondan.

Gemma susuyordu, düşünceliydi. İşaret parmağının tırnağını yiyerek yana bakıyordu. Neden sonra nişanlısını övdü, düzenlediği yarınki geziden söz etti ve Sanin'in yüzüne çabucak bakıp tekrar sustu.

Sanin konuşmayı nasıl sürdüreceğini bilemiyordu.

O sırada Emil gürültüyle daldı odaya, *Frau* Lenore'yi uyandırdı... Sanin, Emil'in gelişine sevinmişti.

Frau Lenore koltuktan kalktı. Pantaleone gelip yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Ailenin dostu, eski ses sanatçısı ve uşak, aynı zamanda aşçılık görevini de yürütüyordu.

XIII

Sanin yemekten sonra da kaldı. Gene dışarıda havanın çok sıcak olduğunu söyleyerek bırakmamışlardı onu. Sıcak geçince de akasyaların gölgesinde kahve içmeye davet etmişlerdi kendisini. Sanin kabul etmişti. Keyfi yerindeydi. Yaşamın tekdüze, olağan akışında büyük güzellikler eriyip yok olurlar... Oysa Sanin bugünden özel bir şey beklemeden, yarını düşünmeden, dünü de hatırlamadan, kendini bırakmıştı bu güzelliklere. Gemma gibi bir kızın yakınında olmak nelere değmezdi! Kısa bir süre sonra, muhtemelen bir daha görmemek üzere ayrılacaktı ondan; ama Uhland'ın romansında olduğu gibi, aynı sandal yaşamın durgun sularında ikisini birlikte götürüyorken... ey gezgin, olabildiğince neşelen, haz duy bundan! Ve mutlu gezgin her şeyi hoş, sevimli buluyordu. *Frau* Lenore kendisi ve Pantaleone ile *tresette* oynamasını önerdi Sanin'e. Önce bu basit kâğıt oyununu öğretti ona, birkaç kreutzer'ini de aldı... ama çok mutluydu Sanin. Emil'in ricası üzerine Pantaleone Tartaglia'ya bütün numaralarını yaptırdı. Sopanın üzerinden atladı Tartaglia, "konuştu", yani havladı, hapşırdı, burnuyla kapıyı kapadı, sahibinin çarpık terliklerini getirdi ve en sonunda, başında kocaman, yuvarlak bir asker şapkasıyla, ihaneti yüzünden Napoleon'dan sert eleştiriler alan Mareşal Bernadotte'u taklit etti. Elbette Napoleon'u Pantaleone oy-

nuyor, hem de çok güzel oynuyordu: Kollarını göğsünün üzerinde çaprazlamasına kavuşturmuş, üç köşeli şapkasını gözlerinin üzerine indirmiş, Fransızca (Aman Tanrım! Nasıl bir Fransızca idi o öyle!) çok kaba, sert bağırıyordu. Tartaglia efendisin önünde kuyruğunu bacaklarının arasına kısırmış, başındaki yana yatmış asker şapkasının siperliği altından gözlerini kırıştıtararak süklüm püklüm oturuyordu; Napoleon sesini yükselttiğinde Bernadotte arka ayaklarının üzerinde doğruluyordu. Napoleon, aşırı öfke içinde, bu oyun bitene kadar Fransız kalması gerektiğini unutup sonunda, “*Fuori, traditore!*”^{*} diye bağırды. Bernadotte hemen kanepeye atladı, oradan temsilin bittiğini bildiriyormuş gibi, neşeyle havlamaya başladı. İzleyenler kahkahalarla güldüler, ama en çok gülen Sanin oldu.

Gemma sakın, özellikle çok sevimliydi. Gülüyor, zaman zaman aşırı neşeli, küçük kahkahalar atıyordu... Sanin bayılıyordu onun gülüşüne, bu kahkahaları için tutup öpmek istiyordu onu!

Sonunda gece oldu. Yapması gerekeni yapmalıydı artık Sanin! Herkesle birkaç kez vedalaştıktan, herkese birkaç kez “Yarın görüşmek üzere!” dedikten (bu arada Emil’le öpüşmüştü bile) sonra otele döndü. Kâh kahkahalar atan, kâh düşüncelere dalan, hatta arada bir sakın, kayıtsız duran, ama her zaman çekici genç kızın hayalini yanında götürmüştü! Onun bazen açık, güneşli bir gün gibi ısıllı, neşeyle bakan, bazen yarı kapalı kirpikler arkasında bir gece gibi derin ve koyu görünen gözleri diğer her şeyi unutturuyor, hayalinden gitmiyordu.

Bay Klüber’i, Frankfurt’ta kalmasını gerektiren nedenleri, kısacası bir gün önce onu heyecanlandıran her şeyi unutup gitmişti.

* Çık dışarı, hain! (İt.)

XIV

Ama bu arada Sanin'den de biraz söz etmemiz gerekiyor.

Önce, yakışıklı, çok yakışıklıydı. Uzun boyluydu, düzgün bir bedeni vardı; yüz hatları hoş, oldukça yumuşaktı. Hoş bakışlı açık mavi gözleri, altın sarısı saçları, pembe-beyaz bir cildi vardı; en önemlisi de saf, insanlara çabuk güvenen, açık yürekli biriydi. İlk bakışta yüzünde bön bir ifade olduğu bile söylenebilirdi. Eskiden bizde yarısı bozkır olan bölgelerde, soylu ailelerde, şişko zengin beylerin açık havada yetişmiş çocuklarının yüzünde böyle bir ifadeye rastlandığında hemen, “babasına çekmiş” derlerdi. Yürüyüşü hafifçe aksaktı, hafif peltekti, yüzüne baktığınızda çocuk gibi, içtenlikle gülümserdi... Nihayet, sağlıklıydı, dinçti, her şeyi yumuşaktı, yumuşak, yumuşacık... İşte size Sanin'in bütün tarifi. Sonra, aptal da değildi, kafası çalışırdı. Yurtdışında kalmasına karşın, canlılığını yitirmemişti; o günlerin gençlerinin kapıldıkları tehlikeli heyecanlara da pek kaptırmamıştı kendini.

Son zamanlarda edebiyatımızda, o nafile “yeni insan” arayışının ardından, ne pahasına olursa olsun taze, Petersburg'a getirilen Flensburg istiridyeleri kadar taze olmaya karar vermiş delikanlılar görünmeye başladı... Sanin onlara benzemiyordu. Karşılaştırmak gerekirse, Sanin daha çok, kara topraklı bahçelerimizde yeni yeni aşılarmaya başlanan genç, gür yapraklı elma ağaçlarına benziyordu... ya da daha

doğrusu: eski “toprak ağası” tavlalarında yeni yeni koşum vurulan, besili, güçlü kuvvetli, parlak tüylü, üç yaşında atlara... Daha sonraları, yaşam onu iyice hırpaladıktan, gençliğini, parlaklığını yok ettikten sonra Sanin’le karşılaşanlar onu tanımakta hayli zorluk çekmişlerdi.

Ertesi gün Sanin daha yataktan kalkmamışken, bayramlıklarını giymiş, elinde bir bastonla, saçı başı pomatlı Emil daldı odasına, Bay Klüber’in biraz sonra arabayla geleceğini, havanın çok güzel olduğunu, her şeyi hazırladıklarını, ama annesinin onlarla gelmeyeceğini, çünkü gene başının ağrımayaya başladığını söyledi. Zaman olmadığı için Sanin’in acele etmesini istiyordu... Gerçekten de Bay Klüber geldiğinde Sanin daha giyinmemişti. Bay Klüber kapıyı çalmış, içeri girmiş, kibarca öne eğilerek selam vermiş, ne kadar olursa olsun, beklemeye hazır olduğunu söylemiş, oturmuş, şapkasını zarif bir biçimde dizine koymuştu. Yakışıklı tezgâhtar pek şık giyinmiş, alabildiğine koku sürünmüştü: Hareket ettikçe odanın içine hoş kokular yayılıyordu. Lando dedikleri üstü açık, güzel olmasa da iri, güçlü kuvvetli iki at koşulu bir arabayla gelmişti. On beş dakika sonra Sanin, Klüber ve Emil bu arabada törenle yaklaştılar pastanenin kapısına. Bayan Roselli geziye katılmayı kesinlikle reddediyordu; Gemma annesinin yanında kalmak istiyor, annesiye onu neredeyse kovarcasına yollamak istiyordu.

— Kimseye ihtiyacım yok, diyordu, uyuyacağım ben. Pantaleone’yi de sizinle gönderirdim, ama müşteriyle ilgilecek başka kimse yok.

Emil,

— Tartaglia’yı yanımıza alabilir miyiz? diye sordu.

— Elbette alabilirsiniz.

Tartaglia sevinçle sürücü yerine atlayıp yalanmaya başladı: Buna alışık olduğu belliydi. Gemma kahverengi kurdeleli, geniş hasır şapkasını başına koydu; şapkası yüzünün hemen bütününü güneşten koruyacak biçimde, önden aşağı

doğru eğikti. Gölgesi neredeyse dudaklarının hemen üstüne kadar iniyordu. Dudakları yüz taçyapraklı güller gibi masum, kırmızıydı; dişleri, dudaklarının arasından çocukları gibi, gene masum, kaçamak görünüyordu. Gemma arka koltukta, Sanin'in yanında oturdu; Klüber ile Emil de karşılarına geçtiler. *Frau* Lenore'nin solgun yüzü göründü pencerede, Gemma mendilini salladı ona, atlar yürümeye başladı.

XV

Soden, Frankfurt'a yarım saat uzaklıkta küçük bir kasabaydı. Bizim Rusya'da suları ciğerleri zayıf insanlara sözde yararlı olduğuna inanılan Taunus'un kollarından birinin üzerinde, çok güzel bir yerdeydi. Frankfurtlular daha çok eğlence için gidiyorlardı oraya. Çünkü Soden'de çok güzel bir park ve yüksek ıhlamur ağaçlarının, akağaçların altında bira, kahve içilebilecek birçok *wirtschaften* vardı. Frankfurt'tan Soden'e giden yol Main'ın sağ kıyısı boyunca uzanıyordu ve iki yanında meyve ağaçları vardı. Araba düzgün şosede yavaş yavaş ilerlerken Sanin belli etmeden, Gemma'nın nişanlısına nasıl davrandığını izliyordu; ikisini bir arada ilk kez görüyordu. Sakin ve rahattı Gemma; ama her zaman olduğundan biraz daha ağırbaşlı, ciddi gibiydi. Bay Klüber'in ise astlarına sade, kibar bir eğlence sağlamış hoşgörülü bir öğretmen havası vardı. Gemma'ya, Fransızların *empressement** dedikleri özel bir ilgi gösterdiğini de fark etmemişti Sanin. Besbelli, Bay Klüber bu işi bitmiş saydığı için Gemma'nın üzerine fazla düşmeyi, heyecanlanmayı gereksiz görüyordu. Ama hoşgörülle bakmayı bir an bırakmıyordu! Hatta yemek öncesi ormanlık dağlarda, Soden'in dışında düzlüklerde dolaşırken de, doğanın güzelliklerinin tadını çı-

* Samimiyet (Fr.)

karırlarken de ona, doğaya bile, hoşgörüyü bakıyormuş gibiydi; kimi zaman bu hoşgörünün ardından, o bilinen öğretmen sertliğini de gösteriyordu ama. Sözelimi, bir çaya bakarak, onun pitoresk kıvrımlar yaparak akacak yerde, dümdüz aktığını söylemiş, yeterince çeşitli ötmüyor diye bir kuşu –bir ispinozu– eleştirmişti! Gemma'nın canı sıkılmıyordu, görünüşte eğleniyordu bile. Ama Sanin eski Gemma'yı bulamıyordu onda: Üzerini bir gölge kapladığından falan değil –güzelliği hiç bu kadar göz kamaştırıcı olmamıştı– ruhu içine kapanmıştı sanki. Şemsiyesini açmış, eldivenlerinin düğmeleri ilikli, akıllı uslu kızlar gibi ağırbaşlı, hiç acele etmeden yürüyor ve çok az konuşuyordu. Emil de sıkılıyordu, ama Sanin herkesten çok... Ayrıca konuşmaların sürekli Almanca olması da biraz rahatsız ediyordu onu. Yalnızca Tartaglia'nın keyfi yerindeydi! Gördüğü her karatavuğun arkasından çıldırması gibi koşuyor; çukurların, kütüklerin üzerinden atlıyor, birden suya dalıp şapır şupur su içiyor, suyun içinde debeleniyor, çılgınlık atıyor, sonra sarkıttığı kırmızı dili neredeyse boynuna çarpa çarpa ok gibi kıyıya fırlıyordu. Bay Klüber ise grubun neşelenmesi için öngördüğü her şeyi yapıyordu; dallı budaklı bir meşe ağacının altına oturmalarını rica etti ve cebinden kapağında *Knallerbsen oder du sollst und wirst lachen!** yazan küçük bir kitap çıkardı, kitabın içindeki fıkralardan okumaya başladı. On iki fıkra okumuştı, ama pek gülen olmamıştı; yalnızca Sanin, kibarca dişlerini göstermiş, Bay Klüber ise her fıkradan sonra kısa, zoraki, ama gene hoşgörülü gülmüştü. Saat on ikiye doğru grup Soden'e döndü, kasabanın en iyi lokantasına girdi.

Yemek ısmarlamak gerekiyordu.

Bay Klüber yemeği her yanı kapalı bir kameriyede, *im Gartensalon*'da yemelerini önerecekti ki, birden başkaldırdı Gemma, açık havadan, lokantanın önündeki bahçedeki kü-

* Çatapatlar veya gülmelisin ve güleceksin! (Alm.)

çük masalardan başka bir yerde yemeyeceğini, hep aynı yüzleri görmekten artık sıkıldığını, başka insanlar görmek istediğini söyledi. Lokantanın önündeki küçük masaların bazılarında oturan yeni gelmiş gruplar vardı.

Bay Klüber “nişanlısının kaprisine” hoşgörüyüyle boyun eğip şef garsonla konuşmaya gittiğinde Gemma bakışını yere indirmiş, dişlerini sıkmış, olduğu yerde kıpırdamadan ayakta bekliyordu. Sanin’in ona ısrarla, merakla baktığını hissettiği için sanki kızıyordu.

Sonunda döndü Bay Klüber, yarım saat sonra yemeğin hazır olacağını söyledi. Bunun iştah açmada birebir olduğunu söyleyip (ha ha ha!) yemek hazır olana kadar çelik çomak oynamayı önerdi. Çelik çomak oyununda ustaydı. Çok güzel pozlar alarak fırlatıyordu çomağı, kaslarını gösterişli bir biçimde oynatıyor, bacaklarını gene gösterişli bir biçimde savuruyor, sallıyordu. Tam bir atletti, bedeni spora çok elverişliydi! Elleri bembeyaz, çok güzeldi, onları altın sarısı Hindistan fularına gösterişli bir biçimde siliyordu!

Yemek zamanı geldi, grup hep birlikte küçük bir masaya oturdu.

XVI

Alman yemeklerini bilmeyen var mıdır? İçinde topak topak hamur parçalarının, doğranmış kuru ekmek kabuklarının yüzdüğü sade suya bir çorba; içinde içyağı parçaları, vıcık vıcık patatesler, yumuşak pancar kökü, ezilmiş yabanturpu bulunan, haşlanmış ama şişe mantarı sertliğinde sığır etli bir yemek, maviye çalan sirkeli, kaparili yılan balığı, ızgara, reçel, sonra (kaçınılmaz olarak) bir çeşit pudingi andıran, ekşimsi, kırmızı soslu, *Mehlspeise*; buna karşın, içebildiğiniz kadar şarap ve bira! Sodenli lokantacı işte bu yemeklerle ağırlamıştı konuklarını. Yemek çok iyi geçti. Gerçi pek canlı değildi grup; Bay Klüber kadehini “sevdiğimiz şeylere” (*was wir lieben*) kaldırınca da pek öyle neşelenen olmamıştı. Her şey pek bir saygın ve görgü kurallarına uygundu. Yemekten sonra açık, kestane rengi, tam bir Alman kahvesi getirdiler. Bay Klüber iyi yetişmiş gerçek bir kavalie olarak, bir sigara yakmak için Gemma’dan izin istedi... Ama o anda hiç kimsenin beklemediği, nahoş, hatta yakışsız bir şey oldu!

Yakın masalardan birinde Main Garnizonu’ndan birkaç subay oturuyordu. Bakışlarından, aralarında fısıldaşmalarından Gemma’nın güzelliğinin onları etkilediğini anlamak hiç de zor değildi; Frankfurt’ta oturuyor olsa gerek bir subay, Gemma’ya bir tanıdığınıymış gibi ısrarla bakıyordu: Onun kim olduğunu biliyordu anlaşılan. Subay, elinde kadehiyle

birden ayağa kalktı (subaylar çok içmişlerdi, masalarının üstü boşalmış içki şişesi doluydu) ve Gemma'nın masasına doğru geldi. Sarışın, yüz çizgileri hayli düzgün, hatta sempatik, çok genç bir subaydı, ama içtiği şarap biçimsizleştirmişti yüzünü; yanakları seğiriyordu, fıldır fıldır sarhoş gözlerinde küstah bir anlatım vardı. Kalkarken, arkadaşları önce ona engel olmaya çalışmışlardı, ama sonra ne isterse yapsın diye bırakmışlardı...

Subay sallanarak gelip Gemma'nın karşısına dikildi; kendini zorlayarak, tiz bir sesle şöyle dedi: "Frankfurt'un, hatta dünyanın en güzel pastanecisine içiyorum (kadehindeki içkiyi bir dikişte içmişti) ve karşılığında, onun güzel, tanrısal parmaklarıyla kopardığı bu gülü alıyorum!" Gemma'nın önündeki gülü aldı. Gemma önce korktu, yüzü bembeyaz oldu... korkusu sonra öfkeye döndü, birden kulaklarına kadar kızardı, küstah subaya hırsla doğrulttuğu gözleri aynı anda ateş kesilmiş ve kararmıştı; tutamadığı müthiş bir öfke parıltısı vardı bakışında. Onun bu bakışı subayı şaşırtmış olacaktı; anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, öne eğilerek selam verdi, dönüp arkadaşlarının yanına gitti. Arkadaşları kahkahalarla gülerек, hafiften alkışlayarak karşıladılar onu.

Bay Klüber birden ayağa kalktı, şöyle bir doğruldu, şapkasını giydi, mağrur bir tavırla, ama sesini fazla yükseltmeden şöyle dedi: "Duyulmuş şey değil bu. Duyulmamış bir küstahlık!" (*Unerhört! Unerhörte Frechheit*) – sonra sert bir sesle garsonu çağırdı, hesabı hemen getirmesini söyledi... Arabayı getirmelerini, kibar insanların geziye çıkmalarının artık olanaksız olduğunu, çünkü hakarete uğradıklarını söyledi. Bu arada yerinde kıpırdamadan oturmayı sürdüren Gemma (göğsü inip kalkıyordu) dönüp Bay Klüber'e... subaya baktığı gibi dik dik baktı. Emil öfkesinden düpedüz titriyordu.

Bay Klüber, gene o sert tavrıyla,

— Kalkın *mein Fräulein*, dedi. Burada oturmak size göre değil. İçeriye geçelim!

Gemma bir şey söylemeden kalktı, Bay Klüber kolunu Gemma girsin diye bükerek uzattı. Gemma koluna girdi. Bay Klüber, yemek yedikleri masadan uzaklaştıkça daha gösterişli olan mağrur, kibirli bir tavırla içeriye yürüdü. Zavallı Emil de arkaları sıra gidiyordu.

Ama Bay Klüber hesabı öderken (ceza olarak garsonların hiçbirine tek kreutzer bahşış bırakmamıştı) Sanin çabuk adımlarla subayların oturduğu masaya gitti ve Gemma'yı küçük düşüren subaya dönüp (bu arada o Gemma'nın önünden aldığı gülü arkadaşlarına sırayla koklatıyordu) anlaşılır bir Fransızcayla şöyle dedi:

— Sayın bayım buraya biraz önceki davranışınızın dü-rüst bir insana da, üzerinizde taşıdığınız üniformaya da ya-kışmadığını, görgüsüz bir küstah olduğunuzu söylemek için geldim!

Genç subay birden ayağa fırladı, ama biraz daha yaşlı bir arkadaşı bir el işaretiyle onu durdurup oturmasını işaret etti. Sonra Sanin'e dönüp o da Fransızca, sordu:

— O kızın akrabası mısınız, kardeşi mi, yoksa nişanlısı mı?

— Hiçbir şeyi değilim, dedi Sanin. Bir Rusum ben ve böyle edepsizliklere dayanamam; işte buyurun kartım ve adresim. Beyefendi buradan sorabilir beni.

Sanin böyle diyerek kartvizitini masanın üzerine atmıştı. Bu arada subaylardan birinin tabağına düşürdüğü Gemma'nın gülünü de sert bir biçimde almıştı oradan. Genç subay bir kez daha ayağa kalkmaya yeltendi, ama arkadaşı şöyle diyerek gene durdurdu onu:

— Dönhof, sakin ol! (*Dönhof, sei still!*)

Sonra kendi doğruldu masadan, gayet saygılı bir tavırla elini şapkasının siperliğine götürdükten sonra yine saygılı bir ses tonuyla Sanin'e, yarın sabah alaylarından bir subayın kendisini ziyaret etmek onuruna erişeceğini söyledi. Sanin hafifçe eğilerek karşılık verdikten sonra hemen kendi arkadaşlarının yanına yürüdü.

Bay Klüber onun yokluğunu da, subaylarla konuştuğunu da fark etmemiş gibi yaptı; atları arabaya koşturmayla çalışan arabacıya acele etmesini söylüyor, çok yavaş olduğu için söyleniyordu. Gemma da bir şey söylemedi Sanin'e, dönüp bakmamıştı bile ona: Çatık kaşlarından, kanı çekilmiş sıkı dudaklarından, durgunluğundan hiç de iyi bir ruhsal durum içinde olmadığını anlamak kolaydı. Yalnızca Emil, Sanin'le konuşmak, onu sorguya çekmek istiyordu: Sanin'in subayların yanına gittiğini görmüştü, onlara not veya kartvizite benzeyen beyaz bir kâğıt verdiğini de... Zavallı delikanlının kalbi duracak gibi çarpıyordu, yanakları ateş gibiydi; Sanin'in boynuna atılıp ağlamaya veya hemen o anda Sanin'le birlikte o aşağılık subaylara saldırıp onları yumruklamaya da hazır! Ama kendini tutuyor, soylu Rus dostunun her hareketini izlemekle yetiniyordu.

Arabacı sonunda atları arabaya koşturdu, herkes arabaya bindi. Emil, Tartaglia'nın arkasından arabacı yerine çıktı; orada daha rahat olacaktı, ayrıca hiç görmek istemediği Klüber de karşısında dikilip durmayacaktı.

Yol boyunca durmadan konuştu Bay Klüber... ve yalnız o konuşuyordu; kimse, evet, hiç kimse ne dediklerini onaylıyor, ne de ona karşı çıkıyordu. Özellikle yemeği kapalı kameryede yemelerini önerdiğinde hiç kimsenin onun dediğini umursamaması üzerinde duruyordu. O zaman hiçbir tatsızlık olmazmış! Sonra devletin subaylara bu kadar yüz vermesi gerektiğiyle, onların disipliniyle hiç ilgilenmediğiyle, toplumun sivil unsurlarını yeterince önemsemediğiyle (*das bürgerliche Element in der Societät*) ilgili birtakım eleştiriler sıraladı; son zamanlarda bu durumun devrime (bunu söylerken acıyarak ama yine de sertçe iç geçirmişti) varacak kadar bir hoşnutsuzluk yarattığını anlattı, acıklı bir örneği Fransa'da görülmüştü ya! Ne var ki, gene de devletini çok sevdiğini ve asla... asla!.. bir devrimci olmayacağını, ama düşüncelerini açıklamadan da edemediğini... böylesine bir boş ver-

mişliğe dayanamadığını ekledi! Sonra ahlak ve ahlaksızlık, nezaket ve haysiyet üzerine genel birkaç kanıdan söz etti!

Bütün bu “söylev” esnasında, yemek öncesi geziden bu yana Bay Klüber’den pek hoşnut değilmiş gibi davranan Gemma (bu nedenle Sanin’e de uzak duruyor ve onun yanlarında bulunmasından sanki sıkılıyordu) nişanlısından açıktan açığa utanır gibiydi! Araba yolculuğunun sonlarına doğru iyice acı çeker olmuştu Gemma, Sanin’le gene de konuşmamasına karşın, ansızın yalvarır gibi dönüp baktı yüzüne... Sanin, Bay Klüber’e duyduğu nefretten daha çok Gemma’ya acıyordu; yarın sabah bir düello daveti beklemesine rağmen, gün boyunca olup bitenlere, ruhunun derinliklerinde, yarı bilinçli olarak seviniyordu.

Bu can sıkıcı *partie de plaisir** sonunda bitti. Sanin, pastanenin önünde Gemma’yı arabadan indirirken, subaylardan geri aldığı gülü bir şey söylemeden avucuna koydu. Gemma kıpkırmızı oldu, Sanin’in elini sıkıp gülü hemen sakladı. Akşam daha yeni oluyordu ama, Sanin içeri girmek istemedi. Gemma da davet etmemişti. Bu arada kapıya çıkan Pantaleone, *Frau* Lenore’nin uyuduğunu söyledi. Emil çekingen bir tavırla vedalaştı Sanin’le. Ondan utanıyordu sanki. Çok şaşırtıyordu onu Sanin. Klüber arabayla otele kadar götürdü Sanin’i ve onunla aşırı derecede resmi bir biçimde vedalaştı. Bu düzgün Alman’ın her şey karşısındaki kendine güveni gerçekten tuhaftı. Hoş, tuhaf olmayan yanı da yoktu gerçi.

Bununla birlikte Sanin’de bu duygu (tuhaflik duygusu) çabuk kayboldu. Onun yerini belli belirsiz, ama hoş, hatta coşkun bir duygu aldı. Odanın içinde dolaşüyor, hiçbir şey düşünmek istemiyor, keyfi çok yerindeymiş gibi, ıslık çalıyordu.

* Eğlence gezisi (Fr.)

XVII

Ertesi sabah giyinirken, “Açıklama için saat ona kadar bekleyeceğim subayı, sonrasında varsın kendisi arasın bulsun beni!” diye düşünüyordu. Ama Almanlar sabahları erken kalkarlar; saat daha dokuzu vurmamıştı ki, kat görevlisi gelip, Bay Teğmen (*der Herr Seconde Lieutenant*) von Richter’in kendisiyle görüşmek istediğini bildirdi. Sanin aceleyle redingotunu üstüne geçirip, “Buyursun.” dedi. Bay Richter odaya girdi. Sanin’in beklentisinin tam tersine çok genç, neredeyse bir çocuktü. Sakalsız yüzüne mağrur bir hava vermeye çalışıp (ama pek başaramıyordu bunu, sıkılganlığını bile gizleyemiyordu) kılıcını tutarak, neredeyse düşercesine bir sandalyeye çöktü. Kekeleyerek, kötü bir Fransızcayla Sanin’e, dostu Baron von Dönhof’un verdiği bir görevle buraya geldiğini, görevinin dünkü aşağılayıcı ifadeleri için Bay Zanin’in özür dilemesini istemek olduğunu; Bay von Zanin’in özür dilemeyi kabul etmemesi durumunda ise Baron von Dönhof’un düello davetinde bulunmak zorunda olduğunu bildirdi. Sanin özür dilemek niyetinde olmadığını, düelloya ise hazır olduğunu söyledi. O zaman Bay von Richter, gene öyle kekeleyerek, gereken görüşmeyi kiminle, nerede ve saat kaçta yapacağını sordu. Sanin iki saat sonra von Richter’in ona uğramasını, o zamana kadar bir düello tanığı bulabileceğini söyledi. Bir yandan da şöyle düşünüyordu: “Kahretsin, kimi bulacağım?” Bay von Richter kalktı, eğile-

rek selam vermeye başladı... ama vicdanı sızlıyormuş gibi kapının eşiğinde durdu ve Sanin'e dönüp, dostu Baron von Dönhof'un dünkü olayda kendisinin de bir ölçüde... suçlu olduğunu kabul ettiğini... bu nedenle hafif bir özür dilemeye – *des exghizes léchères** – olayı unutabileceğini söyledi. Sanin buna hafif de, ağır da özür dilemek niyetinde olmadığını, çünkü kendini suçlu saymadığı karşılığını verdi.

Bay von Richter,

— Bu durumda, dedi (yüzü daha da kızarmıştı), birbirinize dostça ateş etmeniz gerekecek – *des gouns de bisdolet à l'amiaple!***

— Ne demek istediğinizi anlayamadım, dedi Sanin. Ne yani, havaya mı ateş edeceğiz?

Ne diyeceğini iyice şaşırان teğmen, daha çok kekeleyerek,

— Yoo, hayır, onu demek istemedim, dedi. Olayın iki dü-rüst insan arasında olduğunu düşünerek... (Bir an susup ek-le-di.) Neyse, tanışınızla konuşurum.

Çıktı odadan.

Teğmen gider gitmez bir sandalyeye oturdu Sanin, önü-ne, döşemeye bakmaya başladı. “Nedir bütün bu olanlar?” diye düşünüyordu. “Her şey birden nasıl değişti? Bütün geç-mişim, bütün geleceğim nasıl kayboldu? Yok oldu? Kalan tek şey şu: Frankfurt'tayım ve bir şey için birisiyle vuruşaca-ğım.” Durmadan şarkı söyleyen, dans eden deli bir teyzesi vardı, onu hatırlayıverdi birden; şarkısı şöyleydi:

Teğmenim!

Hıyarcığım benim!

Aşkım benim!

Dans et benimle, güvercinim.

* Bozuk bir Fransızcayla söylenen sözün aslı: *des excuses legeres* (Fr.)

** Bozuk bir Fransızcayla söylenen sözün aslı: *des coups des pistolet a l'amiable* (Fr.)

Kahkahayla gülmeye başladı Sanin, o da aynı şarkıyı söylemeye başladı: “Teğmenim! Dans et benimle, güvercinim.”

Birden yüksek sesle,

— Zaman kaybetmeye gelmez, bir şeyler yapmalıyım, dedi.

Ayağa fırlamıştı ki, karşısında elinde bir notla Pantaleone’yi gördü.

İhtiyar,

— Birkaç kez tıklattım kapıyı, ama cevap vermediniz; odada olmadığınızı düşündüm dedi. (Elindeki kâğıdı Sanin’e uzatıp ekledi.) Sinyorina Gemma’dan...

Sanin (nasıl derler, mekanik olarak, aldı kâğıdı, açıp okudu. Gemma, Sanin’in de bildiği o olay için çok endişeli olduğunu, kendisiyle hemen görüşmek istediğini yazıyordu.

Kâğıtta ne yazdığını bildiği anlaşılan Pantaleone,

— Sinyorina çok huzursuz, diye başladı. Ne yaptığınızı öğrenmemi ve sizi alıp ona götürmemi emretti.

Sanin yaşlı İtalyanın yüzüne baktı, düşünmeye başladı. Ansızın bir düşünce çakmıştı kafasında. İlk anda inanılmaz derecede tuhaf gelmişti ona bu düşünce...

“Peki ama... neden olmasın?” diye sordu kendi kendine.

Yüksek sesle,

— Bay Pantaleone! dedi.

İhtiyar silkindi, çenesini kravatının içine gömüp bakışını Sanin’in yüzüne dikti.

Sanin devam etti:

— Dün olanı biliyorsunuz değil mi?

Pantaleone dudaklarını çiğniyordu. Kabarık saçlı başını sallayarak:

— Biliyorum, dedi.

(Eve döner dönmez Emil her şeyi anlatmıştı ona.)

— Ya, demek biliyorsunuz! O zaman bakın ne diyeceğim... Demin bir subay çıktı buradan. O küstah beni düelloya davet ediyor. Davetini kabul ettim. Ama düello tanıgım yok. Siz düello tanıgım olmak ister misiniz?

Pantaleone ürperdi, kaşlarını öyle kaldırmıştı ki, alnının üzerine sarkmış saçlarının altında kaybolmuşlardı. Bir süre düşündükten sonra İtalyanca (o zamana kadar Fransızca konuşuyordu) sordu:

— Düello etmek zorunda mısınız?

— Zorundayım. Yoksa ömrümün sonuna kadar bu yüz karasıyla yaşamak durumunda kalırım.

— Hımm. Düello tanışınız olmayı kabul etmezsem başka birini mi arayacaksınız?

— Evet... kesinlikle.

Pantaleone başını önüne eğdi.

— Ama size sormama izin veriniz Sinyor de Tsanini, yapacağınız düello malum hanımın üzerine çirkin bir gölge düşürmeyecek mi?

— Sanmam. Ayrıca, ne olursa olsun, yapılabilecek başka bir şey yok!

— Hımm. (Pantaleone çenesini iyice gömmüştü kravatının içine. Sonra yüzünü yukarı kaldırıp birden haykırdı.) Peki ya o *ferroflucto* Kluberio'nun ne ilgisi var?

— Onun mu? Hiç.

Pantaleone küçümser bir tavırla omuz silkti.

— *Che!**

Neden sonra kararsız bir sesle ekledi:

— Ne olursa olsun, şu andaki mütevazı konumuma rağmen bana saygın bir insan (*un galant'uomo!*) değeri verdiğiniz için, size teşekkür etmek zorundayım. Böyle davranmakla kendinizin de *galant'uomo* olduğunuzu kanıtladınız. Ama bu önerinizi düşünmem gerekiyor.

— Ama zamanım yok, sevgili Bay Ci... Cippa...

İhtiyar tamamladı:

— Tola... Düşünmem için yalnızca bir saat rica ediyorum. Velinimetlerimin kızı söz konusu burada... Bu nedenle

* Ke! (Che!) Bizdeki "Nu!" misali bir İtalyan ünlemi. (Yazarın notu) Nu "hah, ya, eh" gibi manalara geliyor (rd.n)

düşünmek zorundayım!! Bir saat... kırk beş dakika sonra... kararımı öğreneceksiniz.

— Pekâlâ, bekleyeceğim.

Sanin bir kâğıt alıp şunları yazdı: “İçiniz rahat olsun, benim değerli arkadaşım. Üç saat sonra yanınıza geleceğim, o zaman her şeyi açıklaım. İlginize yürekten teşekkürler.” Ve kâğıdı Pantaleone’ye verdi.

İhtiyar kâğıdı özenle katlayıp yan cebine koydu ve bir kez daha “Bir saat sonra!” diye tekrarladıktan sonra kapıya yürümüştü ki, birden geri döndü, koşarak Sanin’in yanına geldi, elini tutup göğsünün üzerine bastırdı, başını yukarı doğru kaldırıp yüksek sesle şöyle dedi: “Soylu genç adam! Büyük yürekli insan! (*Nobil giovanotto! Gran cuore!*) İzin verin, bu zavallı ihtiyar (*a un vecchiotto*) elinizi sıksın! (*la vostra valorosa destra!*)”

Sonra biraz geri çekildi, elini kolunu sallayarak çıktı odadan.

Sanin arkasından baktı... gazeteyi alıp okumaya başladı. Ama bakışı boşuna dolaşıyordu satırlar arasında: Okuduğundan hiçbir şey anlamıyordu.

XVIII

Bir saat sonra kat görevlisi bir kez daha girdi Sanin'in odasına ve ona eski, kirlenmiş bir kartvizit verdi; kartta şöyle yazıyordu: Vareseli Pantaleone Cippatola, ekselansları Modena dükü hazretlerinin saray ses sanatçısı (*cantante di camera*). Kat görevlisinin hemen arkasından da Pantaleone girmişti odaya. Kıyafetini tepeden tırnağa değiştirmişti. Üzerinde rengi atmış bir frakla, tombak bir zincirin gösterişli bir biçimde sarktığı beyaz bir yelek vardı; bağcıklı siyah pantolonun önünde aşağıya doğru akik bir mühür uzanıyordu. Sağ elinde siyah, tavşan kürkü şapkasını, sol elindeyse kalın güderi eldivenlerini tutuyordu. Kravatını daha geniş ve her zamankinden yukarı bağlamıştı. Kolalı yakalığine da “kedi-gözü” (*oeil de chat*) deneni taşlı bir iğne iliştirmişti. Sağ elinin işaret parmağında, üzerinde birleşmiş iki elin arasında ateş kırmızısı bir kalp figürü olan göz alıcı bir yüzük vardı. İhtiyarın üzerine sinmiş bir kâfur ve misk kokusu yayılmıştı odaya. Kaygılı, mağrur tavrı en ilgisiz birini bile şaşırtabilirdi! Sanin ayağa kalkıp karşıladı onu.

Pantaleone bütün bedeniyle öne eğilip, bu arada dansörlerin yaptığı gibi ayak uçlarını da açarak Fransızca,

— Düello tanışınızım, dedi. Direktiflerinizi almaya geldim. Kesinkes dövüşmek mi istiyorsunuz?

— Kesinkes ne demek oluyor, değerli Bay Cippatola! Dün söylediklerimi geri almaya dünyada razı olmam, ama kana susamışın teki de değilim!.. Evet, biraz bekleyin, karşı tarafın tanığı şimdi gelecek. Ben yan odaya geçerim, koşulları konuşursunuz. İnanın, bu iyiliğinizi ömrümün sonuna kadar unutmayacağım, tüm içtenliğimle size teşekkür ederim.

Pantaleone,

— Onur her şeyden önce gelir! diye karşılık verdi.

Ve Sanin'in onu buyur etmesini beklemeden bir koltuğa bıraktı kendini. Fransızca ile İtalyancayı birbirine karıştırarak sürdürdü konuşmasını:

— Eğer şu *ferroflucto spitchebubbio*, eğer o tezgâhtar Kluberio apaçık olan sorumluluğunu anlamasaydı ya da korksaydı, onun için daha kötü olurdu!.. Beş para etmezsin tekidir, işte o kadar!.. Düellonun koşullarına gelince, sizin tanığınızı ben ve çıkarlarınız benim için kutsaldır!.. Ben Padova'dayken orada bir süvari birliği vardı ve subayların çoğuyla sıkı fıkı dosttum!.. Onların nasıl olduklarını çok iyi bilirim. Bu konularda sizin *principe* Tarbuski ile çok konuşmuşluğumuz vardır... Karşının tanığı hemen gelecek mi?

— Her an bekliyorum onu. (Sanin pencereden dışarı bakıp ekledi.) İşte geliyor.

Pantaleone ayağa kalktı, saate baktı, dik saçlarını düzeltti, pantolonunun paçasından sarkan ayakkabı bağını aceleyle ayakkabısının içine tıktırdı. Genç teğmen, yüzü gene öyle kırmızı, utangaç bir tavırla girdi.

Sanin tanıkları tanıştırdı.

— *Monsieur Richter, sous-lieutenant! – Monsieur Zippatola, artiste!*

Karşısında bir ihtiyar görünce biraz şaşırmişti teğmen... Ah, biri kendine “artist” diye tanıştırılan bu ihtiyarın aynı zamanda aşçılık sanatıyla ilgilendiğini fısıldasaydı kulağına, ne derdi acaba?.. Ama Pantaleone düello düzenlemekte çok

deneyimli biriymiş gibi davranıyordu: Besbelli, bu konuda ona yardımcı olan tiyatrodaki çalıştığı yılların anılarıydı ve bu düello tanıklığını bir rol olarak gerçekleştiriyordu. O da, teğmen de bir süre sustular. Önce Pantaleone konuştu. Kırmızı akik mührüyle oynayarak,

— Evet? dedi. Başlayalım artık!

— Başlayalım, dedi teğmen. Ama... taraflardan birinin yanımızda olması...

Sanin,

— Baylar, hemen şimdi yalnız bırakacağım sizi, dedi.

Eğilip selam verdikten sonra yatak odasına geçip arkasından kapıyı kapadı.

Kendini yatağa atıp Gemma'yı düşünmeye başladı... Ama tanıkların konuşması kapalı kapıdan ona kadar ulaşıyordu. Fransızca konuşuyorlardı; ikisi de (her biri kendine göre) bu dili acımasızca berbat ediyordu. Pantaleone tekrar Padova'daki süvari birliğinden, *principe* Tarbuski'den söz etti, teğmen ise *exghizes léchères* ve *goups de bistolet à l'amiabile*'den. Ama ihtiyar *exghizes*'den falan söz edilmesini bile istemiyordu! Sanin, ihtiyarın, durup dururken karşısındakine serçe parmağı dünyanın bütün subaylarından daha değerli olan tertemiz bir kızıdan... (*oune zeune damigella innoucenta, qu'a elle sola dans soun pèti doa vale pin que tout le zouffissié del mondo.*) söz etmeye başladığını, birkaç kez de heyecanla "Çok ayıp bu! çok ayıp!" (*E ouna onta, ouna onta!*) diye tekrarladığını duyunca çok şaşırılmıştı. Başlangıçta teğmen itiraz etmiyordu, ama sonradan genç subayın sesi öfkeli bir titreme duyulmaya başlamıştı; sonunda buraya ahlak dersi almaya gelmediği belirtti...

Pantaleone yüksek sesle,

— Sizin yaşınızda, doğru sözü dinlemek her zaman yararlıdır, dedi.

Tanık beyler arasındaki tartışma birkaç kez sertleşerek bir saatten fazla sürdü ve şu koşullarla sonuçlandı: "Baron

von Dönhof ve Bay de Sanin yarın sabah saat onda Hanau yakınlarındaki korulukta yirmi adımdan birbirine ateş edeceklerdir; her birinin, tanıkların işaretleriyle iki kez ateş etme hakkı vardır; tabancalar gezsiz ve yivsiz olacaktır.” Bay Richter çıkıp gidince Pantaleone yatak odasının kapısını mağrur bir tavırla açtı, görüşmenin sonucunu bildirdikten sonra tekrar haykırdı: “*Bravo, Russo! Bravo, giovanotto!* Yeneceksin onu!”

Birkaç dakika sonra Roselli’nin pastanesine gitmek üzere birlikte otelden çıktılar. Sanin, düello konusunu kesinlikle belli etmeyeceğine sıkı sıkı söz istedi Pantaleone’dan. İhtiyar cevap olarak yalnızca parmağını havaya kaldırmış, gözlerini kapayıp aynı sözcüğü iki kez tekrarlamıştı: “*Segredezza!*” (Gizlilik!) Sanki gençleşmiş, hatta daha rahat hareket eder olmuştu. Tatsız olsalar da, bütün bu olağanüstü olaylar onu alıp, kendisinin de düello çağrıları yaptığı, kabul ettiği (elbette sahnede) devirlere götürmüştü. Bilindiği gibi, baritonlar rollerini pek horozlanarak oynarlar.

XIX

Emil koşarak karşıladı Sanin'i –bir saati aşkın bir süredir yolunu gözlüyordu– ve hemen kulağına, annesinin dünkü olaydan haberi olmadığını, böyle bir şeyi ima bile etmemesi gerektiğini, yoksa kendisini hemen Klüber'in çalıştığı mağazaya yollayacaklarını!.. ama onu oraya gönderirlerse gitmeyeceğini, bir yerlerde saklanacağını fısıldadı. Bütün bunları birkaç saniye içinde söyledikten sonra birden başını Sanin'in omzuna koydu, heyecanla öptü onu ve sokakta aşağı doğru koşmaya başladı. Pastanede Gemma karşıladı Sanin'i; bir şey söylemek istedi, ama söyleyemedi. Dudakları hafiften titriyor, gözleri kırpışıyor, bakışları sağa sola kayıyordu. Sanin onu yatıştırmak için her şeyin bittiğini, olayın kapandığını... olayın tam bir saçmalık olduğunu söyledi.

Gemma,

— Bugün kimse gelmedi mi size? diye sordu.

— Biri geldi, oturup anlaştık ve biz... iki tarafı da hoşnut eden bir sonuca vardık.

Gemma tezgâhın arkasına geçti.

Sanin, “İnanmadı!” diye geçirdi içinden... Ama gene de bitişik odaya geçti. *Frau* Lenore orada yalnızdı.

Migreni geçmişti ama, melankolik bir ruh hali içindeydi. Sanin'i görünce içtenlikle gülümsedi, bugün onunla ilgilenecek durumda olmadığı için Sanin'in onun yanında sıkılacağı

uyarısında bulundu. Sanin, *Frau* Lenore'nin yanına oturunca onun göz kapaklarının şiş ve kırmızı olduğunu fark etti.

— Neyiniz var *Frau* Lenore? Ağladınız mı yoksa?

Kızının olduğu odayı başıyla göstererek,

— Şşt... diye fısıldadı. Ağladığımdan... yüksek sesle söz etmeyin.

— Peki ama neden ağladınız?

— Ah, *Monsieur* Sanin, kendim de bilmiyorum neden ağladığımı!

— Birisi mi üzdü sizi?

— Yoo, hayır!.. Birden canım sıkıldı. Giovanni Battista'yı hatırladım... gençliğimi... Sonra her şeyin nasıl çabuk geçtiğini... Yaşlanıyorum dostum... bunu bir türlü kabullenemiyorum işte. Eskiden nasılsam, gene öyle olduğumu sanıyorum... oysa ihtiyarlık gelip çaldı kapımı... Kapıda bekliyor! (*Frau* Lenore'nin gözleri dolu dolu olmuştu.) Farkındayım, bana bakarak hayret ediyorsunuz... Ama bir gün siz de ihtiyarlayacaksınız dostum, bunun ne acı bir şey olduğunu öğreneceksiniz!

Sanin teselli etmeye çalıştı *Frau* Lenore'yi. Henüz genç olduğundan, çocuklarından söz etti; şaka yollu, onun iltifat istediğini bile söyledi... Ama *Frau* Lenore hiç de şaka etmeden bu konuyu "kapamasını" rica etti. O zaman Sanin ilk kez, böylesine bir hüznün, yaşlılığın verdiği hüznün hiçbir türlü yatıştırıp, dağıtılamayacağına inandı... bu hüznün kendiliğinden geçmesini beklemekten başka yapılabilecek bir şey yoktur. *Tresette* oynamayı önerdi *Frau* Lenore'ye; o anda daha iyi bir fikir gelmemişti aklına. Yaşlı kadın onun bu önerisini hemen kabul etti. Sanki neşelenmişti bile.

Sanin yemeğe kadar, yemekten sonra da oynadı onunla. Pantaleone de katılmıştı oyuna. Kabarık saçları daha önce alnının üzerine hiç bu kadar aşağıya düşmemiş, çenesi de kravatının içine bu kadar derinlere gömülmemişti! Her hareketinde böylesine yoğun bir kibir vardı ki, ona bakarken is-

ter istemez şöyle düşünüyordunuz: Bu adamın böylesine ısrarla sakladığı sır nedir acaba?

Ama – *segredazza! segredazza!*

O gün akşama kadar Sanin'e yürekten saygı göstermeye çalışıyordu; masada mağrur ve kararlı bir tavırla bayanları geçip yemek tabağını önce onun önüne koydu. Kâğıt oyununda alabileceği kâğıtlarını es geçip almıyor, kozunu kırmıyor; durup dururken, Rusların dünyanın en yüce gönüllü, kahraman ve kararlı insanları olduğunu söylüyordu!

Sanin için için düşünüyordu: "Ah ihtiyar artist!"

Ayrıca Sanin, Bayan Roselli'nin bu beklenmedik ruhsal değişikliğinden çok kızının ona karşı davranışına şaşıyordu. Gemma'nın ondan kaçtığı falan yoktu... tam aksine, hep ona yakın bir yere oturuyor, konuşmasına kulak kabartıyor, gözünü ondan ayırmıyordu; ama onunla konuşmaya kesinlikle yanaşmıyor, Sanin onunla konuşacak olursa usulca oturduğu yerden kalkıp birkaç dakikalığına sessizce oradan uzaklaşıyordu. Sonra gene geliyor, bir köşeye iliştiriyor, orada bir şey düşünüyor, bir şeye şaşıyor gibi, kıpırdamadan oturuyordu... Daha çok da şaşıyor gibiydi. Onun bu tuhaf davranışı sonunda *Frau* Lenore'nin dikkatini çekti ve iki kez neyi olduğunu sordu.

— Bir şeyim yok, diye karşılık verdi Gemma, biliyorsun, bazen böyle olurum.

Annesi doğruladı onu:

— Haklısın.

O uzun gün hep böyle geçti: Ne heyecanlı ne tutuk, ne neşeli ne sıkıcı... Gemma biraz başka türlü davransaydı, o zaman Sanin'in... ne yapacağını nasıl bilebiliriz? Belki onunla duygularını biraz olsun paylaşmak isteğine karşı koyamazdı veya olası, belki de sonsuza kadar sürecektir ayrılışın hüznü duygusuna kaptırırdı kendini... Ama Gemma ile bir kez olsun konuşmayı bile başaramadığı için, akşam kahvesi öncesinde piyanoda on beş dakika

boyunca birkaç minör parça çalmakla yetinmek zorunda kalmıştı.

Emil geç döndü ve Bay Klüber'le ilgili sorularla karşılaşmamak için oldukça erken odasına çekildi. Gitme sırası Sannin'e gelmişti.

Gemma ile vedalaşırken nedense *Yevgeniy Onegin*'de Lenski ile Olga'nın ayrılışlarını hatırladı. Kuvvetlice sıkıldı Gemma'nın elini, yüzüne bakmaya çalıştı... Ama Gemma başını hafifçe öte yana çevirmiş, elini de çekmişti.

XX

Sanin sokağa çıktığında gökyüzünde yıldızlar ışıltı ışıltıydı. Ne çok irili ufaklı, sarı, kırmızı, açık mavi, beyaz yıldız vardı! Hepsi ışıklar saçarak oynuyorlardı gökyüzünde. Ay henüz çıkmamıştı. Ama ay olmasa da alacakaranlıkta her şey açık seçik görünüyordu. Sanin sokağın sonuna kadar yürüdü... Hemen otele dönmek gelmiyordu içinden; açık havada biraz dolaşmak istiyordu. Geri döndü, Roselli'nin pastanesinin önüne gelmişti ki, sokağa bakan pencerelerden biri ansızın açıldı, pencerenin karanlık çerçevesinin içinde (odada ışık yanmıyordu) bir kadın figürü belirdi ve ona seslenildiğini duydu Sanin: “*Monsieur Dimitri!*”

Sanin hemen pencereye koştu... Gemma'ydı!

Pencerenin pervazına yaslanmış, öne doğru eğilmişti. Kimsenin duymaması için alçak sesle,

— *Monsieur Dimitri*, diye başladı. Bugün bütün gün bir şey vermek istedim size... ama bir türlü karar veremedim. Ama şimdi beklemediğim bir anda sizi tekrar görünce demek kader öyleymiş diye düşündüm...

Gemma “kader” sözcüğünün üzerine özellikle basmıştı. Ama sözünün sonunu getiremedi: O anda alışılmamış bir şey olmuştu.

Derin sessizliğin içinde, bulutsuz gökyüzünde öylesine bir rüzgâr esmişti ki, ayaklarının altında toprak çatırdamıştı

sanki; sakin, yıldızlı gökyüzünün aydınlığı titreşmeye, dönmeye başlamış, birden bir hortum belirmişti. Soğuk ya da ılık değil, neredeyse ateş gibi sıcak, sert bir rüzgâr ağaçlara, evin çatısına, duvarlarına, sokağa çarpıyordu; Sanin'in şapkasını başından bir anda uçurmuş, Gemma'nın siyah, bukle bukle saçlarını karmakarışık etmişti. Sanin'in başı pencerenin hizasındaydı, hemen pencereye yaslanmıştı; Gemma da onu iki eliyle omuzlarından yakalamış, başını göğsüne dayamıştı. Gürültü, karışıklık yaklaşık bir dakika sürdü... sonra muazzam bir kuş sürüsü gibi geçip gitti... Gene derin bir sessizlik çöktü ortalığa.

Sanin doğruldu, o anda başının üzerinde, öylesine ürkmüş, harika, heyecanlı bir yüz, öylesine korkmuş, iri, inanılmaz güzel gözler gördü ki, kalbi duracak gibi oldu, göğsünün üzerine dökülmüş zarif buklelere dokundurdu dudaklarını ve ancak şunları söyleyebildi:

— Ah Gemma!

Gemma, çıplak kollarını Sanin'in omuzlarından çekmeden, gözlerini iri iri açıp sordu:

— Neydi o öyle? Bir yere yıldırım mı düştü?

— Gemma! diye tekrarladı Sanin.

Gemma ürperdi, arkasına, odaya baktı, aceleyle göğsünden solmuş gülü çıkarıp Sanin'e attı.

— Bu gülü size vermek istiyordum... dedi.

Sanin dün subaylardan aldığı gülü hemen tanımıştı...

Ama bu arada pencere kapanmıştı; karanlık pencerenin ardında da kimsecikler görünmüyordu.

Sanin otele şapkasız döndü... Onu kaybettiğinin farkında bile değildi.

XXI

Sanin ancak sabaha karşı uyuyabildi. Şaşılacak bir şey de değil ya! O ani yaz fırtınasının etkisi altında, gene öyle ani olarak hissetmişti ki (hissettiği Gemma'nın çok güzel bir kız olduğu, bu kızın onu sevdiği değildi, bunu zaten biliyordu)... kendisi de... Gemma'ya âşıktı! O fırtına gibi, ansızın aşk dolmuştu içine. Oysa şu aptal düello! Hüzünlü duygular acı vermeye başlamıştı ona. Turalım ki, ölmedi düelloda... Başka birinin nişanlısı olan bu kıza duyduğu sevgiden ne çıkabilirdi? Ayrıca, turalım ki o "biri" kendisi için tehlikeli değildir, Gemma sevmemiştir, sevmeyecektir de onu... Ne anlamı olabilirdi bunun? Nasıl olurdu? Böylesine güzel bir kız...

Odanın içinde bir süre dolaştı, sonra masaya oturdu, bir kâğıt aldı, birkaç satır yazdı ve hemen karaladı yazdıklarını... Gemma'nın karanlık pencerede yıldızların ışıkları altında, sıcak rüzgârın vurduğu harika görünümü geliyordu gözlerinin önüne. Onun Olimpos tanrıçalarınınkini andıran mermer gibi bembeyaz kollarını hatırlıyor, onların tatlı ağırlığını hissediyordu omuzlarında... Sonra gülü aldı, yarı solmuş taçyaprakları olağan bir gül gibi değil, çok daha etkileyici kokuyordu sanki...

"Peki ya düelloda ölür veya sakat kalırsa?"

Yatağa girip yatmamıştı, soyunmadan kanepeye uzanmış, uyuyordu.

* * *

Biri omzuna dokundu...

Gözlerini açınca Pantaleone'yi gördü.

İhtiyar yüksek sesle,

— Babil Savaşı öncesinde Büyük İskender'in uyuduğu gibi uyuyor! dedi.

— Saat kaç? diye sordu Sanin.

— Yediye çeyrek var. Hanau'ya kadar iki saatlik yolumuz var; önce bizim gitmemiz gerekiyor. Ruslar her zaman düşmanlarından önce davranırlar! Frankfurt'un en iyi arabasını kiraladım!

Sanin elini yüzünü yıkıyordu.

— Tabancalar nerede?

Tabancaları o *ferroflucto Tedesco* getirecek. Doktoru da o getirecek.

Pantaleone, dünkü gibi cesur görünüyordu, ama Sanin'le arabaya bindiğinde, arabacı kırbacını şaklattığında ve atlar hareket ettiğinde eski ses sanatçısı ve Padova süvarilerinin arkadaşı birden değişti. Durulmuş, hatta korkmaya başlamıştı. Pek sağlam olmayan bir duvar yıkılmıştı sanki içinde. Birden saçlarına yapışıp ince bir sesle,

— Aman Tanrım, *santissima Madonna*, bu yaptığımız nedir bizim! diye haykırdı. Ne yapıyor bu ihtiyar bunak, çılgın, *frenettico*?

Sanin şaşırdı, gülmeye başladı ve kolunu Pantaleone'nin beline dolayıp bir Fransız deyimini hatırlattı ona: "*Le vin est tiré – il faut le boire*"*

— Evet, evet, dedi ihtiyar, bu kupayı dibine dek içeceğiz. Ama gene de bir deliyim ben! Ben bir deliyim! Her şey öylesine güzel, sakın gidiyorken... birden: Ta-ta-ta, tra-ta-ta!

Sanin gergin bir gülümsemeyle,

— Tıpkı orkestrada *tutti* gibi, dedi. Yalnız suçlu siz değilsiniz.

* "Şarabı açtın mı sonuna dek içeceksin. (Fr.)

Pantaleone kabarık saçlı başını sallayarak içini çekti.

— Ben olmadığımı biliyorum! dedi. Daha neler! Ama bütün bunlar... bir çılgınlık. *Diavolo! Diavolo!**

Araba hızla gidiyordu.

Çok güzel bir sabahtı. Frankfurt'un yeni yeni canlanmaya başlayan sokakları tertemiz, sakindi. Evlerin camları kalay yaprakları gibi ıslık ıslık. Araba kentten çıktığında ise henüz aydınlanmamış koyu mavi gökyüzünde tarla kuşlarının gürültülü cıvıltıları kaplamıştı her yanı. Yüksek bir kavak ağacını dönmüşlerdi ki, yabancı olmadıkları biri görüldü şosede. Birkaç adım onlara doğru yürümüş, sonra durmuştu. Sanin dikkatli baktı... Aman Tanrım! Emil'di bu!

Sanin sordu Pantaleone'ye:

— Bir şeyler mi biliyor yoksa?

Zavallı İtalyan umutsuz bir tavırla, neredeyse bağırarak,

— Söylüyorum size, bir deliyim ben! dedi. Bu kötü çocuk bütün gece uyutmadı beni, sonunda bu sabah her şeyi anlattım ona!

“İşte sana *segredenza!*” diye geçirdi içinden Sanin.

Araba Emil'in yanına geldi. Sanin arabacıya atları durdurmasını söyledi ve “kötü çocuğu” yanına çağırdı. Emil, yüzü hasta olduğu günkü gibi bembeyaz, kararsız adımlarla yanaştı. Ayakta zor duruyordu.

Sanin sert bir tavırla,

— Burada ne yapıyorsunuz? diye sordu. Neden evde değilsiniz?

Emil ellerini dua eder gibi birleştirip titrek bir sesle,

— İzin verin... dedi, izin verin ben de sizinle geleyim. (Sıtma nöbetine tutulmuş gibi, dişleri takırdıyordu.) Engel olmayacağım size, ne olur beni de alın yanınıza!

Sanin,

* Şeytan (İt.)

— Bana karşı en ufak bir sevginiz veya saygınız varsa hemen eve veya mağazaya Bay Klüber'in yanına dönüyorsunuz ve hiç kimseye tek sözcük söylemiyorsunuz, benim dönmemi bekliyorsunuz!

— Dönmenizi mi? diye inledi Emil. (Sesi çatallaştı ve kesildi.) Ama eğer siz...

Sanin, bakışıyla arabacıyı göstererek Emil'in sözünü kesti:

— Emil! Kendinize gelin! Emil, lütfen eve dönün! Dediğimi yapın dostum! Beni sevdiğinizi kanıtlayın. Rica ediyorum!

Elini uzattı Emil'e. Emil öne eğildi, hıçkırdı, Sanin'in elini dudaklarına götürdü ve yolun dışına sıçrayıp, tarlalardan Frankfurt'a doğru koşmaya başladı.

Pantaleone,

— Onun da soylu bir yüreği var, diye mırıldandı.

Ama Sanin sert sert baktı ona... İhtiyar arabanın köşesine sindi. Hatasının farkındaydı; ayrıca şaşkınlığı her dakika artmaktaydı: Gerçekten bir düello tanığı mıydı şimdi, arabayı o mu bulmuştu, her şeyi düzenleyen o muydu, sabahın altısında mutlu yuvasından o mu çıkmıştı? Bacakları da fena halde sızlıyordu...

Sanin ona moral vermesi gerektiğini düşündü. Tam yerinden, damarına basarak konuya girdi:

— Nerede kaldı sizin o eski yürekliliğiniz, sayın Sinyor Cippatola? Nerede *il antico valor*?*

Sinyor Cippatola şöyle bir doğruldu, kaşlarını çatı. Bas bir sesle,

— *Il antico valor* mu? dedi. *Non è ancora spento* (henüz bitmiş değil) *il antico valor*!!

Kibirli bir tavırla mesleğinden, operadan, büyük tenor Garcia'dan söz etmeye başladı, sonunda bir genç olarak Hanau'ya geldi. Kim ne derse desin, dünyada sözden güçlü de... güçsüz de bir şey yoktur!

* Eski cesaret (İt.)

XXII

Düellonun yapılacağı kuru, Hanau'dan çeyrek mil uzaklıktaydı. Sanin'le Pantaleone, ihtiyarın tahmin ettiği gibi ötekilerden önce gelmişlerdi; arabaya kenarda durmasını söyleyip, oldukça sık ağaçların arasından içerilere doğru yürüdüler. Bir saat kadar beklemeleri gerekti.

Beklemek özellikle Sanin'in canını sıkıyordu; patikada aşağı yukarı gidip geliyor, kuşların cıvıltısını dinliyor, uçuşan cırcır böceklerini izliyor ve böyle durumlarda Rusların genellikle yaptıkları gibi, düşünmemeye çalışıyordu. Yalnızca bir kez düşünceye dalmıştı: Herhalde dünkü fırtınada kırılmış, genç bir ıhlamur ağacı görmüştü. Ölüyordu genç ağaç... bütün yaprakları ölüyordu. O anda şöyle düşündü: "Nedir bu? Bir işaret mi?" Ama hemen ısıklık çalmaya başladı, ıhlamur ağacının açığından dolanıp patikada uzaklaştı. Pantaleone söyleniyor, Almanlara küfürler ediyor, sızlanıyor, kâh sırtını, kâh dizlerini ovalıyordu. Heyecandan arada bir esniyordu bile. Esnerken küçük, sıska yüzü çok komik oluyordu. Sanin ona bakarken kahkahalarla gülmek için zor tutuyordu kendini.

Sonunda yumuşak toprakta tekerlek sesi duyuldu. Pantaleone, "Onlardır!" dedi, doğrulup kulak kabarttı. Heyecanını bu sabahın serin olduğu anlamında, "Brrr!" diyerek gizlemeye çalışmıştı. Sabah çiyi otların, yaprakların üzerini

kaplamıştı, ama ağaçların dalları arasından sıcaklık aşağılara kadar iniyordu.

İki subay, çok geçmeden ileride görüldü; yanlarında uyuşuk, neredeyse uykulu yüzlü, ufak tefek, şişmanca biri daha vardı. Askeri doktordu bu. Bir elinde gerekirse diye su dolu bir testi vardı; sol omzunda tıp aletleriyle sargıların bulunduğu bir torba asılıydı. Bu tür gezilere çok alışık olduğu belliydi; gelirinin büyük bölümü bundandı: Her düelloda taraflardan dörder olmak üzere, sekiz onluk alıyordu. Bay von Richter tabancaların olduğu kutuyu taşıyordu. Bay von Dönhof ise elindeki küçük kırbacı (belki de caka için) sallıyordu.

Sanin fısıldadı ihtiyara:

— Pantaleone! Eğer... eğer ölürsem –her şey olabilir çünkü– sağ cebimdeki kâğıdı alın, bir gül sarılıdır ona, götürüp Sinyorina Gemma'ya verin. Duydunuz mu? Söz veriyor musunuz bana?

İhtiyar üzgün, baktı Sanin'in yüzüne, evet anlamında başını salladı... Ama Sanin'in dediğini anlayıp anlamadığını Tanrı bilir.

Tanıklar ve düşmanlar gerektiği gibi karşılıklı selamlaştılar. Yalnızca doktor kaşını bile kıpırdatmamış, esneyerek otoların üzerine oturmuştu: “Bu şövalye kibarlıkları hiç ilgilendirmez beni,” diye düşünüyor olmalıydı. Bay Richter yer seçimini bay “Tşibadola”ya bıraktı. Bay “Tşibadola” zorlukla konuşmaya çalışarak (“duvar” gene yıkılmıştı içinde) “Yeri siz belirleyin değerli beyefendi,” dedi, “ben sonra bakarım...”

Ve Bay von Richter hazırlıklara başladı. Koruda boydan boya çiçeklerle kaplı çok güzel bir yer buldu, adımlayıp, hemen oracıkta çakıyla sivrilttiği iki değneği iki uca dikti, kütudan tabancaları çıkardı, çömelip mermileri yerleştirdi; sözün kısası, işini titiz yapıyor, terleyen alnını beyaz mendiliyle sıkça siliyordu. Ona yardım etmeye çalışan Pantaleone ise daha çok, soğuktan donup kalmış birine benziyordu.

Bütün bu hazırlıklar yapılırken iki düşman, öğretmenin ayakta durma cezasına çarptırdığı, için için öğretmene köpüren iki öğrenci gibi birbirinden uzakta, kıpırdamadan ayakta duruyordu.

Nihai an gelmişti...

Herkes bir tabanca aldı...

Ama o sırada Bay von Richter, yaşlı tanık olarak Pantaleone'nin "Bir! İki! Üç!" diye saymadan önce, düello kurallarını taraflara açıklaması, onlara son sözlerini söylemesi ve barışmayı önermesi (gerçi bu önerinin hiçbir zaman bir işe yaramadığı, boş sözler olarak geçiştirildiği bilirse de Bay Cippatola böylece birtakım sorumluluklardan kurtulacaktı) gerektiğini hatırlattı; aslında bunun "Tarafsız tanığın" (*unparteiischer Zeuge*) başlıca görevlerinden olduğunu, ama şu anda öyle biri bulunmadığından, kendisinin, von Richter'in bu görevi seve seve karşı tarafın sayın tanığına bıraktığını söyledi. Gemma'ya hakaret eden subayı görmemek için bir çalının arkasına sinmiş Pantaleone, Bay von Richter'in bütün bu söylediklerinden bir şey anlayamamıştı (oysa burnunun dibinde söylenmişti bütün bunlar) ama birden silkinip canlandı, hemen öne çıktı ve heyecanla göğsünü yumruklayarak, karmaşık konuşmasıyla kısık bir sesle haykırdı: "*A la lala ... Che bestialita! Deux zeun ommes comme ça que si battono-perchè? Che diavolo? An data a casa!*"*

Sanin hemen cevap verdi:

— Ben barışmadan yana değilim.

Onun arkasından düşmanı,

— Ben de, dedi.

Von Richter ne yapacağını şaşırان Pantaleone'ye döndü:

— Öyleyse yüksek sesle "Bir, iki, üç!" diye sayın.

* Ay ay... Ne vahşet! İki genç vuruşuyor-ya ne için? Şeytan alsın, ne için? Evinize dönsenize!" (Fr/İt.)

Pantaleone hemen gene çalının arkasına çekildi, gözlerini kapadı, başını yana çevirip bedenini büzerek olanca sesiyle bağırdı:

— *Una... due... tre!*

Önce Sanin ateş etti, isabet ettiremedi. Mermisi ağaca saplanmıştı. Onun hemen arkasından Baron Dönhof bilerek havaya ateş etti.

Gergin bir sessizlik oldu... Hiç kimse yerinden kıpırdamıyordu. Pantaleone hafifçe inledi.

Dönhof,

— Devam etmek istiyor musunuz? dedi.

Sanin,

— Neden havaya ateş ettiniz? diye sordu.

— Bu sizi ilgilendirmez.

Sanin tekrar sordu:

— İkinci kez de havaya mı ateş edeceksiniz?

— Olabilir. Bilmiyorum.

Von Richter araya girdi:

— İzin verin, izin verin baylar... Düelloocular kendi aralarında konuşamazlar. Kurallara aykırı bu...

Sanin, tabancasını yere atıp,

— Ben ateş etme hakkımı kullanmayacağım, dedi.

Dönhof da tabancasını yere atıp,

— Ben de düelloya devam etmek niyetinde değilim, dedi.

Ayrıca şimdi şunu da itiraf etmeye hazırım, önceki gün ben haksızdım...

Bir an duraksadı, kararsız bir tavırla elini öne uzattı. Sanin çabuk adımlarla yaklaştı ona, uzattığı elini sıktı. İki genç gülümseyerek baktılar birbirinin yüzüne, ikisinin yüzü de kızardı.

Birden çıldırmış gibi bağırmaya başladı Pantaleone,

— *Bravi! Bravi!*

Alkışlayarak, paldır küldür çıkmıştı çalının arkasından. Bir kenarda kesik bir ağaç kütüğünün üzerinde oturan dok-

tor ise yavaşça ayağa kalkmış, testideki suyu boşaltmış, tembel tembel arabaya doğru yürümüştü.

Von Richter,

— Özür dilenmiş, düello bitmiştir! dedi.

Pantaleone eski günleri hatırlayıp bir daha,

— *Fuori!* (bravo!) diye haykırdı.

Subaylarla vedalaşıp arabaya bindiğinde, doğrusunu söylemek gerekirse, Sanin'in içinde hoşnutluk olmasa bile, ameliyat sonrası hissedilen hafif bir rahatlama vardı; ama bir başka duygu daha kıpırdanıyordu içinde, utanca benzer bir duygu... Biraz önceki düello, önceden üzerinde anlaşılmış olağan subay veya öğrenci düelloları gibi geliyordu ona. Uyuşuk doktoru, onun nasıl gülümsediğini hatırlıyordu... Onun, Baron Dönhof'la neredeyse kol kola yürüdüğünü görünce yüzünü buruşturmuştu. Sonra Pantaleone ona, doktora gereken dört onluğu verdiği de... Eh! Bir şeyler vardı bu adamda!

Evet, yapabileceği başka bir şey olmamasına karşın, bir ağırlık vardı Sanin içinde, utanıyordu... Genç subayın küstahlığını cezalandırmadan bırakmakla Bay Klüber'in yaptığı yapmış olmuyor muydu? Gemma'yı savunmaya kalkışmış, onu korumuştur... Evet, öyle; ama gene de bir şey sızlatıyordu yüreğini, ruhuna bir ağırlık çökmüştü, hatta utanıyordu.

Öte yandan Pantaleone havalarda uçuyordu! Birden büyük bir gurura kapılmıştı. Kazandığı savaş alanından dönmekte olan muzaffer bir general bile ondan daha mağrur bakamazdı çevresine... Sanin'in düello süresince davranışı, ihtiyarın ruhunu gururla doldurmuştu. Bir kahraman olarak yüceltiyordu Sanin'i. Onun kendisini sakın olmaya davet etmesini, hatta ricasını umursadığı yoktu. Mermer veya bronz bir heykele, "Don-Juan"daki komutan heykeline benzeti-yordu onu! Öte yandan orada kendisinin biraz şaşırıldığını

hissetmiyor da değildi...” Ama bir sanatçıyım ben,” dedi, “gergin bir yapım var, oysa siz karlı diyarların, granit kayalar ülkesinin çocuğusunuz.”

Bu coşmuş sanatçıyı nasıl yatıştıracağını bilemiyordu Sanin.

İki saat önce Emil’i gördükleri yere gelmişlerdi ki, ağaçların arkasından gene yola atladı Emil, sevinçle bağırarak, şapkasını başının üzerinde sallayarak, havalara zıplayarak arabaya doğru koştu. Az kaldı tekerleklerin altında kalacaktı. Atların durmasını beklemeden, kapalı kapının üstünden içeri tırmandı, Sanin’in her yanını gözden geçirdi.

— Yaşıyorsunuz, yaralı değilsiniz! diye haykırdı. Affedin beni, dediğinizi yapamadım, Frankfurt’a dönemedim... Yapamadım! Burada bekledim sizi... Anlatır mısınız, nasıl oldu? Onu... öldürdünüz mü?

Sanin güçlükle yatıştırıp oturttu Emil’i.

Pantaleone durmadan konuşarak, düelloyu bütün ayrıntılarıyla, büyük bir zevkle anlattı ona. Elbette bronz heykeli de, komutanın heykelini de atlamamıştı! Hatta ayağa kalkmış, dengesini sağlamak için bacaklarını açmış, kollarını göğsünün üzerinde çaprazlamasına kavuşturup omzunun üzerinden küçümser bir tavırla yana bakarak Komutan-Sanin’i betimlemişti! Emil büyük bir hayranlıkla dinliyor arada bir haykırarak veya çabucak yerinden fırlayıp, gene öyle çabucak kahraman dostunu öperek ihtiyarın sözünü kesiyordu.

Tekerleklerin sesinden Frankfurt’un parke sokaklarına girdiklerini anlamışlardı. Araba sonunda Sanin’in kaldığı otelin kapısında durdu.

Sanin, Pantaleone ve Emil’le birlikte merdivenden ikinci kata çıkarlarken karanlık, dar koridorda birden çabuk ayak sesleri duyuldu. Yüzü peçeyle örtülü bir kadın belirdi karşılarında. Gelip Sanin’in karşısında bir an durdu, hafiften sendeledi, titreyerek derin bir soluk aldı, hemen koşarak inme-

ye başladı merdivenlerden...” Bu bayanın iki saatten fazladır bay yabancıyı beklediğini” söyleyen otel görevlisinin şaşkın bakışları arasında gözden kayboldu. Her şey bir anda olup bitmişti, ama Sanin onun Gemma olduğunu anlamıştı. Kah-verengi, kalın ipek peçenin altında gözlerini tanımıştı.

Sanin ardı sıra yürüyen Emil’le Pantaleone’ye canı sıkkın bir tavırla, Almanca sordu:

— Yoksa *Fräulein* Gemma’nın haberi var mıydı olaydan?..

Emil kızarıp bozardı, ne diyeceğini şaşırdı.

— Ona her şeyi anlatmak zorunda kaldım, diye kekeledi. Ortada bir şeylerin döndüğünü hissetmişti, çok üzerime düştü, anlatmadan edemedim... (Kendini biraz toparlayıp ekledi.) Ama hiçbir şeyin önemi yok artık, her şey öyle güzel sonuçlandı ki... Sizi sağlıklı, yaralanmamış gördü ya!..

Sanin başını öte yana çevirdi. Canı sıkkın,

— İkiniz de ne boşboğazsınız! dedi.

Odasına girdi, masaya oturdu.

Emil,

— Kızmayın, ne olur! dedi.

— Pekâlâ, kızmayacağım. (Sanin gerçekten de kızmamıştı. Öyle ya, Gemma’nın *hiçbir* şeyden haberi olmamasını isteyebilir miydi?) Pekâlâ... Sevgi gösterilerini de bırakalım artık. Şimdi gidin. Yalnız kalmak istiyorum. Yatıp uyuyacağım. Yoruldum.

— Harika bir fikir! diye haykırdı Pantaleone. Dinlenmeniz gerekir! Bunu hak ettiniz, soylu Sinyor! Gidelim Emilio! Parmaklarımızın ucuna basarak yürüyelim! Şşşşt!

Sırf arkadaşlarından kurtulmak için uyuyacağını söyleyen Sanin, yalnız kalınca bedeninde gerçekten büyük bir bitkinlik hissetti: Bir önceki gece gözlerini hiç kırpmamıştı... Kendini yatağa attı ve çok geçmeden derin bir uykuya daldı.

XXIII

Birkaç saat deliksiz uyudu. Sonra gene düello edecekmiş, bu kez düello edeceği kişi Bay Klüber'miş gibi hayal görmeye başladı. Hayalinde çam ağacına bir papağan konmuştu; sözde bu papağan Pantaleone idi. Kafasını sallayarak "Bir-bir-bir! Bir-bir-bir!" diye bağıırıyordu. Sanin açık seçik duyuyordu bu sesi: "Bir... bir.. bir!" Gözlerini açtı başını kaldırdı... Biri odasının kapısını tıklatıyordu.

— Girin! diye seslendi Sanin.

Otel görevlisi girdi, bir bayanın kendisiyle görüşmeyi çok istediğini söyledi. "Gemma!" diye düşündü Sanin... Ama gelen bayan, Gemma'nın annesi *Frau* Lenore idi.

Odaya girer girmez bir sandalyeye çökmüş, ağlamaya başlamıştı.

Sanin yanına oturup ellerine hafifçe dokunarak,

— Neyiniz var iyi yürekli, sevgili Bayan Roselli? diye sordu. Bir şey mi oldu? Sakinleşin lütfen, rica ediyorum...

— *Ah, Herr Dimitri!* ben çok... çok talihsiz bir kadınıam!

— Siz mi talihsizsiniz?

— Ah, evet, hem de çok! Böyle bir şeyin olabileceği gelirmiydi aklıma? Güneşli, açık bir günün ortasında ansızın bir gök gürültüsü...

Kadıncağz zorlukla derin bir soluk aldı.

Sanin,

— Peki ama, ne oldu? dedi. Anlatsanıza! Bir bardak su ister misiniz?

— Hayır, çok teşekkür ederim. (*Frau* Lenore mendiliyle gözyaşlarını sildi, tekrar ağlamaya başladı.) Evet, her şeyi biliyorum! Her şeyi!

— Nasıl yani, her şeyi?

— Bugün olanları! Nedenini de... biliyorum! Soylu bir insan gibi davrandınız; ama sonuç ne acı oldu! O Soden gezisinden boşuna hoşlanmamışım demek ki... boşuna değilmiş! (*Frau* Lenore geziye çıkacakları gün böyle bir şey söylememişti, ama şimdi “her şeyin” içine doğduğunu sanıyordu.) Sizi bundan ancak beş gün önce tanımama karşın, soylu biri, bir dost olduğunuzu bildiğim için geldim buraya... Biliyorsunuz, yapayalnız bir dul kadını ben... Kızım...

Frau Lenore’nin sesi gözyaşlarına boğulmuştu. Sanin ne düşüneceğini bilemiyordu.

— Kızınız? diye tekrarladı.

Gözyaşlarıyla ıpılsak mendilinin içinden *Frau* Lenore’nin sesi boğuk bir inleme gibi duyuldu:

— Benim kızım, Gemma... bugün bana Bay Klüber’le evlenmek istemediğini, Bay Klüber’e bunu bildirmek zorunda olduğumu söyledi!

Bunu duyunca Sanin biraz geri bile çekilmişti: Bu kadarını beklemiyordu.

Frau Lenore devam ediyordu:

— Artık, bunun bir yüz karası olduğundan, nişanlı bir kızın damat adayını reddetmesinin dünyada görülmemiş şey olduğundan söz etmiyorum; ama bu bizim mahvımız olur *Herr Dimitri*! (*Frau* Lenore elindeki mendili, içine bütün acısını sıkıştırmaya çalışıyormuş gibi özenle ezdi, küçük, çok küçük bir topak yaptı.) Pastanemizin geliriyle geçinmemize olanak yok *Herr Dimitri*! Oysa Bay Klüber çok zengin, daha da zengin olacak. Ne diye istemez onu? Nişanlısını savunmadığı için mi? Turalım ki, onun açısından iyi bir şey değildir bu ama so-

nuçta o bir sivil, üniversiteye de gitmedi ama sağlam bir ticaret adamı olarak sıradan bir subayın bu davranışını önemsemeyebilir. Bunun ayıp neresinde *Herr Dimitri*?

— Affedersiniz ama, *Frau Lenore*, beni suçluyor gibi konuşuyorsunuz...

— Hiç de sizi suçlamıyorum, hiç! Sizin konunuz başka şey! Siz bütün Ruslar gibi asker...

— İzninizle, ben hiç de...

Frau Lenore, Sanin'i dinlemeden sürdürüyordu konuşmasını:

— Siz bir yabancı, gelip geçici birisiniz. Minnettarım size... (Derinden göğüs geçirerek kollarını iki yana savurdu, tekrar açtı mendilini, sümkürdü. Yalnızca acısını dışa vuruşundan bile kuzeyin gökyüzü altında doğmanuş olduğu belliydi.) Hem sonra, müşterilerle kavga ettikten sonra Bay Klüber nasıl çalışacaktı mağazada? Olacak şey değil bu! Şimdi ailemizin geçimini nasıl sağlayacağız? Eskiden kız pastası, fıstıklı nuga yapıyorduk, müşteriler alıyorlardı. Ama artık herkes yapıyor kız pastasını! Düşünün: Bir de kentte herkes düellonuzdan söz edecek... Gizlenebilecek bir şey midir bu? Arkasından birden düğün iptal ediliyor!.. Skandal bu, tam bir skandal! Gemma harika bir kızdır, beni de çok sever, ama dediğim dedik bir cumhuriyetçidir de, başkalarının düşüncelerine gösteriş olsun diye karşı çıkar. Yalnızca siz ikna edebilirsiniz onu!

Sanin şimdi daha çok şaşırmıştı.

— Ben mi, *Frau Lenore*? diye sordu.

— Evet, yalnızca siz... Yalnız siz. Ben de bunun için geldim size: Başka bir şey gelmedi aklıma! Siz çok bilgili, çok iyi bir insansınız! Onu savundunuz. Size inanır! Size inanmak *zorunda*, öyle ya, canınızı koydunuz ortaya! Siz anlatırsınız ona durumu... benim yapabileceğim başka bir şey yok çünkü! Kendisini de, hepimizi de perişan edeceğini siz çok iyi anlatırsınız ona. Oğlumu kurtardınız, kızımı da kurtarın! Sizi Tanrı yolladı buraya... Dizlerinize kapanıp yalvarmaya hazırım...

Frau Lenore, Sanin'in ayaklarına kapanmaya hazırlanmış gibi hafifçe doğrulmuştu sandalyesinde... Sanin tuttu onu.

— *Frau* Lenore! Tanrı aşkına! Ne yapıyorsunuz?

Frau Lenore heyecanla yapıştı Sanin'in ellerine.

— Söz veriyor musunuz bana?

— *Frau* Lenore, kendinize gelin lütfen, ne sıfatla ben...

— Söz veriyor musunuz? Hemen şuracıkta, gözlerinizin önünde ölmemi istemezsiniz, değil mi?

Sanin ne cevap vereceğini bilemedi. Ömründe ilk kez, tutuşmuş İtalyan kanıyla karşılaşılıyordu.

— Sizin için uygun olan her şeyi yapacağım! diye haykırdı. *Fräulein* Gemma ile konuşacağım...

Frau Lenore bir sevinç çılgılığı attı. Sanin,

— Yalnız bunun ne sonuç vereceğini bilmiyorum... diye ekledi.

Frau Lenore yalvarmaklı bir sesle,

— Ah! yapın bunu! Yapın! dedi. Kabul ediyorsunuz yani! Sonucun çok iyi olacağına inanıyorum. Nasıl olsa, benim elimden başka bir şey gelmiyor... Dinlemiyor *beni*!

Sanin kısa bir sessizlikten sonra sordu:

— Bay Klüber ile evlenmeyeceğini çok kesin mi söylediniz? Kesip attı mı?

— Kestirip attı! Babasına, Giovanni Battista'ya çekmiş! Gözü kara!

Sanin sözcüğü uzatarak,

— Gözü kara mı? diye sordu. *Fräulein* Gemma'nın mı?..

— Evet... evet... ama aynı zamanda bir melektir de. Sizin sözünüzü dinleyecektir. Geleceksiniz, hemen geleceksiniz, değil mi? Ah benim sevgili Rus dostum! (*Frau* Lenore birden kalktı sandalyeden, önünde oturan Sanin'in başını gene öyle birden kollarının arasına aldı.) Bir annenin hayır duasını alacaksınız... bir bardak su verebilir misiniz bana?

Sanin bir bardak su getirdi Bayan Roselli'ye ve Gemma ile görüşmeye geleceğine söz verdi, otelin dış merdivenine kadar yolcu etti *Frau* Lenore'yi. Odasına dönünce ellerini bile çırpıttı, gözlerini alabildiğine açtı.

“Evet,” diye geçirdi içinden, “hayat şimdi başladı! Hem öyle bir başladı ki, başımı döndürdü!” Ruhuna bakmaya, orada neler olup bittiğini anlamaya çalışmıyordu. Orası karmakarışık ve doluydu! Elinde olmadan şu sözler döküldü dudaklarından: “Ne büyük bir gün! Gözü kara... annesi öyle diyor... Ben de tutup akıl vermeye kalkışacağım ona, öyle mi?! Peki ne diyeceğim?!”

Sanin'in başı gerçekten dönüyordu. Bütün bu değişik duygular, izlenimler, açığa vurulmamış düşünceler burgacının üzerinde sürekli olarak Gemma'nın hayali, o sıcak, elektrikli-sarsıntılı gece, karanlık pencerede yıldızların ışığı altında belleğine bir daha çıkmamak üzere kazınmış hayali asılı duruyordu.

XXIV

Sanin kararsız adımlarla yaklaşıyordu Bayan Roselli'nin evine. Kalbi duracak gibi çarpıyordu; hatta kaburgalarına vurduğunu hissediyordu. Ne söyleyecekti Gemma'ya, onunla ne konuşacaktı? Pastane bölümüne uğramadan, arka kapıdan girdi eve. Dar antrede *Frau* Lenore ile karşılaştı. Onu görünce *Frau* Lenore hem sevindi, hem korktu.

Sanin'in ellerini ellerinin arasında sıkarak,

— Uzun zamandır bekliyorum sizi, diye fısıldadı. Hep bekliyorum. Bahçeye geçin, o orada... Bakın, size güveniyorum!

Sanin bahçeye yürüdü.

Gemma yola yakın bir sırada oturmuş, vişne dolu büyükçe bir sepetteki vişnelerin en olgunlarını bir tabağa ayırıyordu. Akşam saat altı buçuk sularıydı; ufka yaklaşmış güneşin yatay ışınları Bayan Roselli'in küçük bahçesini altın sarısından çok, erguvani bir renge bürümüştü. Arada bir, ancak duyulur bir sesle, tıpkı hiç acele etmiyormuş gibi karşılıklı fısıldaşıyordu yapraklar, geç kalmış arılar bir çiçekten hemen yakındaki öteki çiçeğe uçuyor, uzaklarda bir kumru yorulmadan, tekdüze ötüyordu.

Gemma'nın başında gene, Soden'e gittiklerinde giydiği o geniş şapka vardı. Şapkasının aşağı kıvrık kenarının altından şöyle bir baktı Sanin'e, gene sepetin üzerine eğildi.

Sanin farkına varmadan, her adımda yavaşlayarak Gemma'nın yanına yürüdü ve... ve... ve vişneleri neden ayırdığını sormaktan başka bir şey gelmedi o anda aklına.

Gemma hemen cevap vermedi. Bir süre sonra,

— Daha olgun olanlar reçel yapılacak, ötekiler ise turtaların üzerine konacak, dedi. Bildiğiniz gibi, şekerli yuvarlak hamur işleri yapıyoruz biz.

Böyle söyledikten sonra iyice başını önüne eğdi Gemma ve iki vişneyi tuttuğu sağ eli sepetle tabak arasında öyle kaldı.

— Yanınıza oturabilir miyim? diye sordu Sanin.

Gemma sırada hafif kayarak,

— Elbette, dedi.

Sanin yanına oturdu. “Nasıl başlasam?” diye düşünüyordu. Ama Gemma zor durumdan kurtulmasına yardım etti: Utandığı için kıpkırmızı olmuş güzel yüzünü ona dönüp heyecanla,

— Bugün düello ettiniz, diye başladı. (Gözlerinde derin bir minnettarlığın ışıltısı vardı!) Ama bu kadar sakinsiniz... Demek tehlikeler umurunuzda değil, öyle mi?

— Rica ederim! Hiçbir tehlikeyle karşılaşmadım ki. Her şey son derece iyi ve temiz olup bitti.

Gemma parmağını gözünün önünde sağa sola salladı... bu da bir İtalyan jestiydi.

— Hayır! hayır! Böyle söylemeyin! Beni kandıramazsınız! Pantaleone her şeyi anlattı bana.

— Tam inanacak adamı bulmuşsunuz! Komutanın heykeline benzetti beni, değil mi?

— Bugün yaptıklarınızla ilgili ifade biçimi komik olabilir, ama duyguları komik değildir. Hem bütün bunlar benim yüzümden oldu... benim yüzümden. Hiçbir zaman unutmaya-çağım bunu!

— Sizi temin ederim *Fräulein* Gemma...

Gemma bir an sustuktan sonra,

— Hiçbir zaman unutmayacağım! diye tekrarladi.

Sanin'in yüzüne bir kez daha dikkatle baktıktan sonra başını öte yana çevirdi.

Sanin şimdi onun düzgün, zarıf profilini görüyor ve ömründe böyle bir şey görmediğini, o andaki duygusu gibi bir şey hissetmediğini düşünüyordu. Ruhu alevlenmeye başlamıştı.

"Peki, *Frau* Lenore'ye verdiğim söz ne olacak?" diye düşündü.

Bir an duraksadıktan sonra,

— *Fräulein* Gemma... diye başladı.

— Efendim?

Gemma başını çevirip bakmamıştı ona. Vişneleri ayırmayı sürdürüyor, saplarını parmaklarıyla dikkatle tutuyor, yapraklarını özenle koparıyordu... Ama ne içten bir sevgiyle "Efendim?" demişti.

— Anneniz bir şey anlatmadı mı size... o konuda...

— Hangi konuda?

— Benimle ilgili...

Gemma elindeki vişneleri birden sepete geri attı.

— Annem sizinle konuştu mu? diye sordu.

— Evet.

— Ne söyledi size?

— Durup dururken sizin... önceki kararınızı... değiştirdiğinizi.

Gemma başını tekrar önüne eğdi. Yüzü şapkanın altında kaybolmuştu; yalnızca büyücek bir çiçeğin sapı gibi kırılgan, zarıf ensesi görünüyordu.

— Hangi kararımı?

— Yaşamınızla, geleceğinizle ilgili... önceden vermiş olduğunuz... kararınızı.

— Yani... Bay Klüber'le ilgili kararımı mı demek istiyorsunuz?

— Evet.

Gemma sırada biraz geri çekildi. Sepet yan yatıp yere düştü... Birkaç vişne yola döküldü. Aradan bir dakika geçti... sonra bir dakika daha...

Gemma, duyulur duyulmaz bir sesle,

— Neden anlatmış size bunu? diye sordu.

Sanin hâlâ Gemma'nın yalnızca ensesini görüyordu. Göğsü önce olduğundan daha hızlı inip kalkıyordu.

— Neden mi? dedi Sanin. Anneniz kısa zamanda sizinle dost olduğumuzu, bana biraz güvendiğinizi, benim de size doğru öğütler verebileceğimi ve beni dinleyeceğinizi düşündüğü için olsa gerek.

Gemma yavaşça dizlerine koydu ellerini... Giysisinin katlarını düzeltmeye başladı.

Bir süre sessiz durduktan sonra,

— Nasıl bir öğüt vereceksiniz bana, *Monsieur Dimitri*? diye sordu.

Sanin, Gemma'nın dizlerinin üzerinde parmaklarının titrediğini fark etmişti... Gemma'nın giysisinin katlarını düzeltmeye çalışması da yalnızca bu titremeyi gizlemek içindi. Sanin elini usulca koydu bu titreyen soluk parmakların üzerine.

— Gemma, dedi, neden yüzüme bakmıyorsunuz?

Gemma birden omzunun üzerinden geriye attı şapkasını, önce olduğu gibi gene güven ve içtenlik dolu bakışını Sanin'in yüzüne doğrulttu. Sanin'in bir şey söylemesini bekliyordu... Ama Gemma'nın yüzünü görünce şaşırdı Sanin, gözleri kamaşır gibi oldu. Akşam güneşinin ılık ışığı onun genç başına vuruyordu ve bu başın görünümü bu ışıktan bile daha aydınlık, daha parlaktı.

Gemma kaşlarını hafifçe kaldırıp, belli belirsiz gülümseyerek,

— Sizi dinliyorum, *Monsieur Dimitri*, diye başladı. Bakalım nasıl bir öğüt vereceksiniz bana?

Sanin,

— Nasıl bir öğüt mü? diye tekrarladi. Anneniz, kararınızı değiştirmenizin nedeninin yalnızca, Bay Klüber'in önceki gün yeterince cesur davranmaması olduğunu söylüyor...

Gemma,

— Yalnızca bu muymuş neden? dedi.

Eğilip yerdeki sepeti aldı, sıranın üzerine, yanına koydu.

— Şu var ki... onu reddetmeniz... doğru bir davranış değil, her türlü sonucunu iyice düşünmeniz gereken bir adım bu, sonra bu yaptığınız ailenizin öteki üyelerinin sırtına bir takım sorumluluklar yükleyecek...

Gemma, Sanin'in sözünü kesti:

— Bütün bunlar annemin düşüncesi... onun söylediği şeyler. Hepsini biliyorum, ama sizin düşünceniz nedir?

— Benim mi? (Bir an sustu Sanin. Boğazına bir şeyin düğümlendiğini, soluğunu kestiğini hissetti. Kendini zorlayarak ekledi.) Ben de öyle düşünüyorum...

Gemma oturduğu yerde şöyle bir doğruldu.

— Siz de mi? Siz de ha?

— Evet... yani...

Sanin sözünü nasıl bitireceğini bilemiyordu, kesinlikle bilemiyordu.

— Çok güzel, dedi Gemma. Bir dost olarak bana kararımı değiştirmemi... yani önceki kararımı değiştirmememi söylüyorsanız, bunu düşüneceğim... (Ne yaptığının farkında olmadan, tabağa ayırdığı vişneleri tekrar sepete koymaya başlamıştı...) Annem sizin sözünüzü dinleyeceğimi umuyor... Ne dersiniz? Belki de böylece sözünüzü dinlemiş oluyorum...

— Ama bir dakika *Fräulein* Gemma, önce böyle bir kararı neden aldığınızı öğrenmek isterdim...

— Sizi dinleyeceğim işte, dedi Gemma. (Kaşları oynuyordu. Yanakları bembeyaz olmuştu, alt dudağını yiyordu.) Benim için öylesine çok şey yaptınız ki, isteğinizi yerine getirmek zorundayım. Ne yapmamı isterseniz, yapmak zorundayım... Sanırım... anneme söyleyeceğim... İşte tam zamanında o da geldi.

Gerçekten de *Frau* Lenore evin bahçeye açılan kapısında görünmüştü. Sabredememiş, yerinde oturamamıştı. Hesabına göre Sanin, Gemma ile konuşmasını çoktan bitirmiş ol-

malıydı; oysa Sanin'in Gemma ile konuşması on beş dakika bile sürmemişti.

Sanin aceleyle, hani neredeyse sesinde ürkek bir tonla,

— Hayır, hayır, hayır, Tanrı aşkına, şimdilik bir şey söylemeyin annenize, dedi. Bekleyin... Zamanını söyleyeceğim, ben size yazacağım... ama o zamana kadar herhangi bir karar vermeyin... bekleyin!

Gemma'nın elini kuvvetlice sıktı, sıradan kalktı ve *Frau* Lenore'nin şaşkın bakışları arasında, şapkasını hafifçe kaldırıp (bu arada anlaşılmaz bir şey de mırıldanmıştı) yanından geçti, gözden kayboldu.

Frau Lenore kızının yanına gitti.

— Söyle bana lütfen, Gemma...

Gemma birden ayağa kalkıp annesinin boynuna sarıldı.

— Anneciğim, çok az bir zaman... yarına kadar bekleyebilir misiniz? Yapabilir misiz bunu? Ama yarına kadar konuyu hiç açmadan?.. Ah!..

Gemma birden, ondan hiç beklenmedik bir biçimde hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Yüzü üzüntülüden çok sevinçli görünmesine karşın, kızının böyle ağlaması daha çok şaşırtmıştı *Frau* Lenore'yi.

— Neyin var? diye sordu. Hiç ağlamazdın sen, birden...

— Hiç anneciğim, hiçbir şeyim yok! Yeter ki biraz bekleyin. İkimiz de beklemeliyiz. Yarına kadar bir şey sormayın bana... Güneş batana kadar da izin verin, vişne ayıklayayım.

— Ama mantıklı olacaksın, değil mi?

— Ah, gayet mantıklıyım!

Gemma anlamlı anlamlı salladı başını. Sapları birleşik küçük birkaç vişne demetini kızarmış yüzünün önünde oldukça yukarı kaldırıp birbirine bağlamaya koyuldu. Gözyaşlarını silmiyordu: Kendiliklerinden kurumuşlardı.

XXV

Sanin neredeyse koşarak döndü otel odasına. Kendisine ne olduğunu ancak orada, yalnız başınayken anlayabileceğini düşünüyordu. Gerçekten de öyle oldu: Odasına girip masanın başına yeni oturmuş, dirseklerini masaya dayayıp yüzünü ellerinin arasına yeni almıştı ki, birden boğuk bir sesle, acı acı haykırdı: “Onu seviyorum, çılgınca seviyorum onu!” Küllenmiş bir korun üzerinden külü uçtuğunda olduğu gibi, içini ateş kaplamıştı... Bir an sonra... Gemma’nın yanında (onun yanında!) nasıl olup da uysalca oturabildiğini, gençlerin dedikleri gibi, “ayaklarının dibinde ölmeye” hazır olduğu varlıkla konuşurken nasıl olup da eteğinin ucuna tapınma isteği duymadığını anlayamayacak hale gelmişti... Bahçede bu son buluşmaları her şeyi belli etmişti. Şimdi Gemma’yı düşünürken, onu yıldızların ışığı altında saçları dağınık görmüyordu artık hayalinde. Sırada otururken görüyordu... şapkasını geri atıp ona öylesine güvenle bakışını görüyordu... Aşk ateşi damarlarında dolaşıyordu. Üçüncü gündür cebinde taşıdığı gülü hatırladı: Cebinden çıkardı gülü ve onu dudaklarına öylesine bir arzuyla bastırdı ki, acıdan yüzünü buruşturmak zorunda kaldı. Artık hiçbir şey düşünmüyordu, hiçbir şeyin muhasebesini yapmıyordu, hiçbir beklentisi veya isteği yoktu; bütün geçmişinden kopmuş, ileriye doğru sıçramıştı: Yalnız, bekâr hayatının hüznünlü kıyısından bu ne-

şeli, coşkun, güçlü sele atmıştı kendini... Bu selin onu nereye götüreceğini, kayalara mı çarpacağını umursadığı da, bilmek istediği de yoktu! Bir süre önce dinlediği Uhland'ın şarkısındaki durgun akıntı değildi bu... Güçlü, önünde durulmaz bir seldi! Dalgaları önüne çıkan her şeyin üzerinden atlayarak uçarcasına ilerliyor, Sanin'i de sürüklüyordu!

Temiz bir kâğıt aldı ve tek bir sözcüğü dahi karalamadan, neredeyse kalemi bile kaldırmadan şunları yazdı:

“Sevgili Gemma!

Size nasıl bir öğüt verme görevini üzerime aldığımı biliyorsunuz, annenizin ne istediğini, bana nasıl bir ricada bulunduğunu da biliyorsunuz; ama şimdi size yazmak zorunda olduğum şeyleri bilmiyorsunuz. Sizi sevdiğimi, ilk kez aşka düşen kalbimin bütün tutkusuyla sevdiğimi bilmiyorsunuz! Bu ateş ansızın düştü içime, ama öylesine güçlü düştü ki, nasıl olduğunu anlatmak için sözcük bulamıyorum!! Anneniz bana gelip ricada bulunduğunda, o ateş içimde yeni yeni tutuşmaya başlamıştı; yoksa dürüst bir insan olarak, isteğini geri çevirirdim... Şu anda size yaptığım bu itiraf dürüst bir insanın itirafıdır. Karşınızdakinin nasıl biri olduğunu bilmelisiniz; aramızda bir yanlış anlama olmamalı. Gördüğünüz gibi, size herhangi bir öğüt verebilecek durumda değilim... Sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum ve başka bir şey yok içimde, aklımda da yok, kalbimde de!

Dm. Sanin”

Sanin kâğıdı katlayıp kapadı. Otel görevlisini çağırıp notu onunla Gemma'ya yollamaya hazırlanıyordu ki... “Hayır! Yakışık almaz bu...” diye düşündü, “Emil’le yollasam? Ama mağazaya gitmek, Emil’i öteki tezgâhtarların arasında arayıp bulmak yakışık almaz... Üstelik gece olmak üzere, Emil herhalde çıkmıştır mağazadan.” Sanin böyle düşünürken bu arada şapkasını başına koymuş, sokağa çıkmıştı. Bir sokağın

köşesini döndü, bir başkasının da... O anda karşısında Emil'i görünce anlatılamaz derecede sevindi. Heyecanlı genç, torbası koltuğunun altında, elinde bir tomar kâğıt, aceleyle eve gidiyordu.

Sanin şöyle düşündü: "Boşuna dememişler, her âşğın yardımcısı bir yıldız vardır diye." Emil'e seslendi.

Emil döndü, koşarak geldi Sanin'in yanına.

Sanin, onun bir şey söylemesine fırsat vermeden notu uzattı Emil'e, onu kime, nasıl vereceğini anlattı... Emil dikkatle dinliyordu onu.

Yüzüne "olayın farkındayız!" der gibi ciddi, gizemli bir anlatım takınıp,

— Kimse görmemeli, değil mi? diye sordu.

Sanin,

— Evet sevgili dostum, dedi. (Biraz bozulmuş gibiydi, ama gene de okşamıştı Emil'in yanağını...) Cevap olursa... Cevabı da bana getirirsin, değil mi? Ben otele olacağım.

Emil neşeli,

— O konuyu hiç merak etmeyin! diye fısıldadı.

Koşarak uzaklaştı. Koşarken dönüp bir kez daha başını "evet" anlamına eğmişti.

Sanin otele döndü. Mumu yakmadan kendini kanepeye attı, ellerini başının arkasına koyup yeni başlamış aşkının anlatılması olanaksız duygularına daldı: Bu tür aşkları yaşayanlar onların anlatılması olanaksız acısını da, tadını da bilirler; bu duyguları tatmamış olanlaraysa anlatmaya çalışmak boşunadır.

Kapı aralandı, Emil'in başı görüldü. Alçak sesle,

— Getirdim, dedi. Beklediğiniz cevap işte burada.

Emil rulo yapılmış bir kâğıdı başının üzerinde havaya kaldırmıştı.

Sanin kanepeden fırladı, kâğıdı Emil'in elinden kaptı. Çok heyecanlanmıştı: O anda bir şeyi gizlemeye çalışacak, hatta bu çocuğa, Gemma'nın kardeşine karşı kibarlığı düşü-

necek durumda değildi. Aslından ondan çekinir, kendini de tutardı; tabii elinden gelseydi!

Hemen pencerenin önüne gitti, otelin önündeki sokak fenerinin ışığında şu satırları okudu:

“Sizden rica ediyorum, yalvarıyorum, *yarın hiç uğramayın bize, evimizin önünden bile geçmeyin*. Benim için çok önemli bu, kesinlikle çok önemli. Sonra her şey belli olacak. Bu isteğimi geri çevirmeyeceğinizi biliyorum, çünkü...

Gemma”

Sanin bu notu iki kez okudu. Ah! Gemma’nın el yazısı ne sevimli, duygulu, güzel gelmişti ona! Bir süre düşündükten sonra, ne efendi, alçakgönüllü bir çocuk olduğunu göstermek için yüzünü duvara dönmüş, tırnaklarıyla duvarı kazıyan Emile dönüp yüksek sesle, ismiyle seslendi.

Emil hemen koştu Sanin’in yanına.

— Ne emredersiniz?

— Bakın, dostum...

Emil ağlamaklı bir sesle kesti sözünü:

— *Monsieur Dimitri*, bana neden “sen” demiyorsunuz? Sanin güldü.

— Tamam, bak dostum (Emil hoşnutluktan hafifçe zıpladı olduğu yerde), beni dinle: Anlarsın ya, *orada* neler olup bittiğini gelip anlatacaksın bana (Emil dudaklarını büzdü, mağrur bir tavırla başını salladı), kendin de... Yarın ne yapacaksın?

— Ben mi? Ne mi yapacağım? Ne yapmamı istiyorsunuz?

— Gelebilirsen, sabah erkenden gel bana... akşama kadar Frankfurt’un dışında dolaşalım... İster misin?

Emil bir kez daha zıpladı olduğu yerde.

— Aman, dedi, dünyada bundan daha güzel şey ne olabilir? Sizinle dolaşmaya çıkmak... harika bir şey bu! Kesinlikle geleceğim!

— Ya bırakmazlarsa seni?

— Bırakacaklardır!

— Bak ne diyeceğim sana... Bütün gün benimle olacağını kimseye söyleme.

— Ne diye söyleyecekmişim ki? Bir şey söylemeden çıkacağım evden! Siz merak etmeyin!

Emil heyecanla öptü Sanin'i ve koşarak çıktı.

Sanin ise uzun süre aşağı yukarı dolaştı odanın içinde, çok geç yattı. Kendini korkulu, aynı zamanda tatlı duygulara, yeni bir yaşamın eşliğinde hissedilen o keyifli heyecana bırakmıştı. Sanin, Emil'i yarın dolaşmaya çağırmakla iyi ettiğini düşünüyordu. Yüzü ablasına çok benziyordu çünkü. "Onu hatırlatacak bana," diye düşünüyordu.

Ama en çok şaşırdığı şeydu: Neden dün, bugünkünden farklı olabilmişti? Gemma'yı "eskiden beri" seviyormuş gibi geliyordu; evet, bugün olduğu gibi seviyordu onu...

XXVI

Ertesi gün saat sekizde Emil, Tartaglia ile birlikte geldi. Alman anne babanın çocuğu olsaydı o kadar titiz davranamazdı. Emil evdekilere yalan söylemişti: Sanin'le kahvaltı saatine kadar biraz dolaşacaklarını, sonra mağazaya gideceğini söylemişti. Sanin giyinirken Emil ona bir şeyler anlatmaya çalışıyordu, ama oldukça kararsızdı konuşması; Gemma'dan, onun Bay Klüber'le tartışmasından söz ediyordu. Ama Sanin ısrarla susuyordu, bir şey söylemiyordu. Emil de bu önemli konudan neden söz etmemesi gerektiğini anlıyormuş gibi yapıp hemen kapadı konuyu. Ancak arada bir dalgın, ciddi bir tavır takınıyordu, o kadar.

İki arkadaş kahvelerini içtikten sonra (elbette yaya) yola çıktılar. Frankfurt'a yakın, ormanlarla çevrili, küçük bir köy olan Hausen'e gidiyorlardı. Taunus sıradağları oradan avucunuzun içindeymiş gibi görünüyordu. Hava çok güzeldi; güneş pırıl pırıldı, ısıtıyordu ama yakmıyordu. Rüzgâr ağaçların yemyeşil yapraklarını hışırdatıyor, yüksekten geçen koyu bulutların küçük gölgeleri geziniyordu yerlerde. İki genç çabuk çıkmışlardı kentten ve tertemiz şosede canlı, neşeli yürümeye başlamışlardı. Ormana girip uzun süre dolaştılar; sonra bir köy lokantasında kahvaltı ettiler; sonra dağlara tırmandılar, manzarayı seyrettiler, yamaçlardan aşağı taş yuvarladılar, taşların tavşanlar gibi zıplayarak gidişini izlerken

el çırpıtlar, görmedikleri biri öfkeyle bağırdı onlara; sonra kurumuş kısa, sarılı morlu yosunların üzerine uzanıp yattılar; sonra başka bir lokantada bira içtiler, sonra birbirlerini yakalamak için koşuştular, yükseğe zıplama yarışı yaptılar. Seslerinin yankılandığı bir yerde seslendiler, şarkılar söylediler; boğuştular, kurumuş dalları kırdılar, eğrelti otlarıyla şapkalarına süsler yaptılar, hatta dans ettiler. Tartaglia elinden geldiğince eşlik ediyordu onlara: Elbette taş yuvarlayamıyordu, ama taşların arkasından paldır küldür yuvarlanıyordu, gençler şarkı söylemeye başladıklarında o da ulumaya başlıyordu. Yüzünü ekşiterek de olsa, bira bile içmişti: Bir zamanlar sahibi olan üniversite öğrencisi öğretmişti ona bira içmeyi. Emil'in sözünü asıl sahibi Pantaleone kadar dinlemese de, Emil ona “konuş” veya “hapşır” diye emir verdiğinde kuyruğunu kıvırıyor, koca dilini dışarı çıkarıyordu.

Gençler bu arada sohbet de ettiler. Başlangıçta, büyük olarak Sanin daha ciddi konulardan, sözgelimi kaderin ne olduğundan, insanın görevinin veya dünyaya geliş nedeninin ne olduğundan söz edecek olmuş, ama konu hemen daha az ciddi konulara kaymıştı. Emil dostu ve hamisine Rusya ile, onların nasıl düello ettikleriyle, orada kızların güzel olup olmadıklarıyla, Rusçanın öğrenmesi kolay bir dil olup olmadığıyla, düelloda subay silahını ona doğrulttuğunda Sanin'in neler hissettiğiyle ilgili sorular sormaya başladı. Bu arada Sanin de Emil'e babasıyla, annesiyle, (Gemma'nın adını söylemeden, ama hep onu düşünerek) genellikle ailesiyle ilgili sorular soruyordu. Aslında düşündüğü Gemma değildi; yarını, ona inanılmaz, kimsenin tatmadığı bir mutluluğu getirecek olan yarını düşünüyordu! Tıpkı bir perde, ince, hafif bir perde dalgalanarak hayallerinin önünü kapatıyordu ve bu perdenin arkasında... dudakları tatlı tatlı gülümseyen, kirpikleri yapmacık bir sertlikle inmiş, genç, kıpırtısız, Tanrısal bir yüzün olduğunu hissediyordu... Ama Gemma'nın yüzü değildi bu, mutluluğun kendisinin yüzüydü! Evet, işte *onun* da

zamanı gelmişti, perde kalktı, dudaklar açıldı, kirpikler kalktı, bu Tanrısallık şaşırttı Sanin'i ve güneş ışığını andıran bir ışık, sevinç ve coşku aydınlattı her yanı! Yarını düşünüyordu Sanin, kalbi dinmek bilmez hüznü bir beklentinin içinde mutluluktan sıkışıyordu!

Ama bu beklentinin, hüznün bir şeyi engellediği yoktu. Sanin'in her hareketine eşlik ediyor, hiç engel olmuyordu ona. Üçüncü bir lokantada Emil'le yemek yemesine de engel olmamıştı. Ancak seyrek olarak şimşek gibi bir düşünce çakıyordu beyinde: "Dünyada bir kişi bilseydi?!" Bu hüznün yemekten sonra Emil'le birdirbir oynamasına da engel olmamıştı. Yemyeşil bir çayırda oynuyorlardı... ama Tartaglia'nın çömelmiş Emil'in altından birden koşarak geçip bir yana doğru öfkeyle havlaması üzerine, o tarafa bakıp, çayırın ucunda hemen tanıdığı, dün düello ettiği iki subayı, Bay von Dönhof'la von Richter'i görünce Sanin'in şaşkınlığı büyük olmuştu. İkisi de saplı gözlüklerini gözlerine götürüp baktılar ona, gülümsediler... Sanin atladı Emil'in üzerinden, döndü, bir kenara attığı paltosunu aldı, Emil'e kısaca bir şey söyledi, Emil de ceketini aldı, hemen uzaklaştılar oradan. Frankfurt'a geç vakit döndüler.

Vedalaşırken Emil,

— Kızacaklar bana, dedi. Neyse canım, boş ver! Harika bir gündü!

Otele dönünce Sanin, Gemma'nın notunu buldu. Ertesi gün sabahın saat yedisinde Frankfurt'un her yanında bulunan parklardan birinde randevu veriyordu ona. Nasıl hopladı Sanin'in yüreği! Gemma'nın isteğine hemencecik boyun eğdiği için ne kadar sevinçliydi! Tanrım, yarın sabahki o görüşme neler vaat ediyordu... neler olacaktı o inanılmaz, akıl almaz görüşmede!.. Gemma'nın notuna gözlerini ayırmadan bakıyordu. Notun sonundaki, onun isminin baş harfi G'nin göz kamaştırıcı, uzun kuyruğu Gemma'nın güzel parmaklarını, elini hatırlatıyordu ona... Bu ele dudaklarını birkaç kez

dokundurduğunu düşünüyordu...” İtalyan kadınları,” diye düşünüyordu, “onlar için söylenenin aksine, utangaç ve ciddiler... Gemma ise hepsinden çok! Kraliçe... tanrıça... erdemli ve tertemiz mermer bir heykel... Ah zamanı gelecek; hem de yakında...”

O gece Frankfurt’ta mutlu biri vardı... Uyuyordu, ama kendisi için, şairin şu sözlerini söyleyebilirdi:

Uyuyorum... ama hassas kalbim uyumuyor...

Kalbi, yaz güneşinin altında çiçeğe konmuş bir kelebeğin kanatlarını çırpışı gibi hafiften çarpıyordu.

XXVII

Sanin saat beşte uyandı, altıda çoktan giyinmişti, altı bu-
çukta ise Gemma'nın notunda sözünü ettiği, bir kameriye-
y andıran küçük parkta aşağı yukarı dolaşıyordu.

Sakin, ılık, kapalı bir sabahı. Arada bir yağmur çiseledi-
ğini zannediordu; ama elini uzatıp, yağmur yağıyor mu di-
ye baktığında bir şey anlayamıyordu. Ancak paltosunun ko-
luna baktığında boncuk boncuk küçük yağmur damlaları
görebiliyordu, ama onlar da hemen kayboluyordu. Rüzgâr
sanki hiç esmemişti yeryüzünde... Sesler bir yerden bir yere
gitmiyor, oldukları yerde dağılıyorlar gibiydi. Uzaklarda be-
yazımsı bir sis vardı sanki. Havada muhabbet çiçeği ve akas-
ya kokusu vardı.

Sokaklarda henüz dükkânlar açılmamıştı, ama tek tük
yayalar görünüyordu. Arada sadece bir arabanın tekerlek se-
si duyuluyordu... Parkta dolaşmaya çıkmış kimse yoktu.
Park bakıcısı hiç acele etmeden yolu kürekle kazıyarak te-
mizliyor, siyah kaba kumaştan pardösülü, çökmüş, ihtiyar
bir kadıncağz ağaçların arasındaki yolda güçlkle yürüyör-
du. Bu zavallı yaratığın Gemma olduğunu rüyasında görse
inanmazdı Sanin; ama nedense yüreği hop etmişti ve uzakla-
şan siyahlı kadının arkasından dikkatle bakıyordu.

Yedi! Saat kulesi yedi kez vurmuştu.

Sanin durdu. Yoksa gelmeyecek miydi? Soğuk bir ürper-
ti dolaştı bedeninde. Birkaç dakika sonra aynı ürper-
ti bir da-

ha dolaşacaktı bedeninde, ama bu kez başka bir nedenle. Sanin arkasında yumuşak bir ayak sesi ve kadın giysisi hışırtısı duydu... Dönüp baktı: Gemma idi bu!

Yolda Sanin'in arkası sıra yürüyordu. Üzerinde gri bir manto, başında koyu renk küçük bir şapka vardı. Sanin'e şöyle bir baktıktan sonra başını çevirdi ve yanından geçip hızla uzaklaştı.

Sanin güç duyulur bir sesle,

— Gemma, dedi.

Gemma “evet” anlamına hafifçe eğdi başını ve yürümeyi sürdürdü. Sanin izledi onu.

Kesik kesik soluyordu Sanin. Bacaklarını zor hareket ettirebiliyordu.

Gemma bir kameriyenin yanından sağa saptı, bir serçenin telaşla çırpınarak yıkandığı küçük havuzun yanından geçti ve yüksek, sık leylakların altındaki banka oturdu. Onları kimsenin göremeyeceği kuytu bir yerdi burası. Sanin de Gemma'nın yanına oturdu.

Aradan bir dakika geçti, Sanin de, Gemma da bir şey söylemiyordu. Gemma dönüp Sanin'e bakmıyordu bile; Sanin ise onun yüzüne değil, küçük bir şemsiyeyi tuttuğu ellerine bakıyordu. Ne konuşacaklardı? İkisinin burada bu saatte yan yana, yalnız olmalarından daha anlamlı ne olabilirdi?..

Sonunda konuştu Sanin:

— Siz... bana kızmıyorsunuz, değil mi?

Sanin'in bundan daha aptalca bir şey söylemesi zordu... bunun kendisi de farkındaydı... Ama hiç değilse sessizlik bozulmuştu.

— Ben mi? diye sordu Gemma. Neden? Hayır kızmıyorum.

Sanin devam etti:

— Peki bana inanıyor musunuz?

— Yazdıklarınıza mı?

— Evet.

Gemma başını önüne eğdi, bir şey söylemedi. Şemsiye el-
lerinin arasından kayıp düşüyordu ki, düşmeden yakaladı
onu.

Sanin yüksek sesle,

— Ah, inanın bana, size yazdığım her şeye inanın! dedi.
(Bütün çekingenliği bir anda kaybolmuştu, heyecanlı konu-
şuyordu.) Dünyada bir gerçek, kutsal ve kuşku duyulmaya-
cak tek bir gerçek varsa, benim sizi sevdiğim gerçeğidir... Bütün
varlığımla seviyorum sizi Gemma!

Gemma başını çevirip bir an baktı Sanin'in yüzüne. Az
kaldı tekrar düşürüyordu şemsiyesini.

Sanin konuşmasını sürdürüyor, yalvarıyordu:

— İnanın bana, inanın!... (Elini uzatıyordu, ama Gem-
ma'nın eline dokunmaya cesaret edemiyordu.) Sizi inandır-
mak için ne yapmamı istersiniz?..

Gemma bir kez daha dönüp baktı ona.

— Söyleyin *Monsieur Dimitri!* diye başladı, önceki gün
bana öğüt vermeye geldiğinizde demek henüz bilmiyordun-
uz... hissetmiyordunuz...

— Hissediyordum, diye kesti sözünü Sanin, hissediyor-
dum, ama bilmiyordum. İlk gördüğüm anda sevmiştim sizi,
ama benim için ne anlama geldiğinizi hemen anlayamamış-
tım! O arada nişanlı olduğunuzu da öğrendim... Annenizin
bana verdiği göreve gelince, bir kere, nasıl hayır diyebilirdim
ona? Sonra, sanırım, görevimi öyle yaptım ki, anladınız...

Ağır bir ayak sesi duyuldu, yabancı olsa gerek, oldukça
iri yarı bir adam, omzunda çantasıyla çıktı çiçeklerin arka-
sından, bir turistin rahatlığıyla bankta oturanlara şöyle bir
bakıp yüksek sesle öksürdü ve uzaklaştı.

Adamın ayak sesi duyulmaz olunca Sanin konuşmasını
sürdürdü:

— Anneniz nişanlıınızdan ayrılmanızın bir skandala ne-
den olacağını (Gemma yüzünü buruşturdu); çıkacak çirkin
dedikodulara biraz da benim neden olacağımı... dolayısıy-

la... bu konuda benim de bir şeyler yapmam gerektiğini, nişanlınız Bay Klüber'i reddetmemeniz konusunda elimden geleni yapmak zorunda olduğumu söyledi...

Gemma, Sanin'den yana olan saçını eliyle geri atıp,

— *Monsieur Dimitri*, dedi. Lütfen, Bay Klüber'den benim nişanlım olarak söz etmeyin. Hiçbir zaman onun karısı olmayacağım. Bildirdim kendisine bunu.

— Bildirdiniz mi? Ne zaman?

— Dün.

— Doğrudan doğruya kendisine mi?

— Evet, doğrudan doğruya kendisine. Bizim evde. Bize geldi.

— Gemma! Demek beni seviyorsunuz?

Gemma, Sanin'e döndü.

— Yoksa... şimdi burada olur muydum? diye fısıldadı ve elleri banka düştü.

Sanin avuç içleri yukarıya bakan bu güçsüz iki eli aldı, önce gözlerine, sonra dudaklarına bastırdı... Gözlerinin önündeki o perde şimdi yok olmuştu artık! İşte o, mutluluk, onun ıslıl ıslıl yüzü!

Başını kaldırdı, doğrudan ve cesaretle baktı Gemma'nın yüzüne. O da biraz yukarıdan aşağı, Sanin'in yüzüne bakıyordu. Yarı kapalı gözkapaklarının arasında mutluluk göz yaşları ışıldıyordu. Ama yüzündeki bir gülümseme yoktu... Ama hayır! Gülüyordu, sessiz de olsa, mutlulukla gülüyordu...

Sanin onu göğsüne bastırmak istedi, ama geri çekildi Gemma ve o sessiz gülüşünü kesmeden, hayır anlamına başını salladı. O mutlu gözler "bekle" der gibiydi.

— Ah Gemma! dedi Sanin, düşünebilir miydim, senin... (ilk kez "sen" dediğinde kalbi nasıl çarpmaya başlamıştı) senin beni sevebileceğini!

Gemma alçak sesle,

— Böyle bir şeyin olabileceğini ben de beklemiyordum, dedi.

Sanin sürdürdü konuşmasını:

— Birkaç saat kalacağım Frankfurt’a gelirken düşünebilir miydim, düşünebilir miydim bütün hayatımın mutluluğunu burada bulacağımı!

— Bütün hayatınızın mı? diye sordu Gemma. Ciddi mi söylüyorsunuz bunu?

Sanin yeni bir heyecanla,

— Bütün hayatımın! diye haykırdı. Sonsuza kadar!

Park görevlisinin kürek sesi birden, onların oturduğu bankın iki adım ötesinde duyuldu.

— Eve gidelim, diye fısıldadı Gemma, birlikte gidelim, ister misin?

Gemma ona bu anda “Kendini denize atmak ister misin?” deseydi, o daha sözünü bitirmeden Sanin kendini denizin en derin yerine atardı.

Birlikte çıktılar parktan. Eve gidiyorlardı, ama kentin sokaklarından değil, kent dışından...

XXVIII

Sanin gözlerini Gemma'dan ayırmadan, kâh onun yanında, kâh birkaç adım arkasında yürüyordu. Gülümseme hiç eksik olmuyordu dudaklarından. Gemma ise bazen acele ediyor... bazen de duruyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, ikisi de (heyecandan Sanin'in yüzü bembeyaz, Gemma'nınki ise pespembe) kendilerinde değilmiş gibi yürüyorlardı. Birkaç dakika önce birlikte yaptıkları şey (bir ruhun kendini başka bir ruha vermesiydi bu) öylesine güçlü, yeni ve çarpıcı bir şeydi, hayatlarında ansızın öylesine büyük bir değişiklik olmuştu ki, henüz ayılamamışlardı; kendilerini geçen gece neredeyse birbirlerinin boynuna sarılmalarına neden olan fırtına gibi bir fırtınaya kapılmış hissediyorlardı. Sanin yürürken, Gemma'yı şimdi daha bir değişik gördüğünü düşünüyordu: Bir anda onun yürüyüşünde, hareketlerinde birtakım özellikler fark etmişti. Tanrım, Sanin için bunlar sonsuz derecede değerli ve sevimli şeylerdi! Gemma, Sanin'in gözlerini ondan ayırmadığını hissediyordu. Sanin de, Gemma da hayatlarında ilk kez seviyorlardı; ilk aşkın tüm mucizeleri gerçekleşiyordu onlarda. İlk aşk, tekdüze sürüp giden yaşamı bir anda altüst eden bir devrimdir; Parlak bayrağı gençliğin beklediği barikatların yükseklerinde dalgalanır ve ileride onu bekleyen ne olursa olsun –ölüm veya yeni bir yaşam– o gene de yollar oradan selamını.

Sanin, fark edilmemeye çalışır gibi aceleyle kenardan kenardan yürüyen, sarınıp sarmalanmış birini parmağıyla göstererek sordu:

— Ne dersin? Bizim ihtiyar mı şu?

İçindeki mutluluğun taşkınlığından, Gemma ile aşktan başka bir konuda konuşmak istemişti canı. Aşk konusu artık karara bağlanmış, kutsal bir konuydu, şimdi başka şeylerden söz edebilirlerdi.

Gemma neşeli, mutlu bir sesle cevap verdi:

— Evet, Pantaleone bu. Evden benim arkamdan çıkmış olmalı; dün de bütün gün her adımımı izledi... Tahmin etmiş!

Sanin hayranlıkla tekrar etti:

— Evet, tahmin etmiş!

Gemma'nın ağzından çıkan her sözcük hayranlık uyandırıyordu onda.

Sonra Gemma'dan dün olan biteni anlatmasını istedi.

Gemma hemen anlatmaya başladı. Acele ederek, sözcükleri karıştırarak, gülümseyerek, sık sık kısa soluklar alarak ve arada Sanin'le kısa, aydınlık bakışarak anlatıyordu. Önceki günkü konuşmadan sonra annesinin ondan, Gemma'dan olumlu bir cevap almaya çalıştığını; Gemma'nın ise *Frau Lenore*'yi kararını bir gün sonra bildireceğini söyleyerek oyaladığını anlatıyordu. Annesinden çok zor almış bu süreyi. Tam o sırada, her zamankinden daha süslü, şık giyimli Bay Klüber çıkagelmiş. Yabancı Rusun davranışının bağışlanamaz ve çocukça, kendisi, Bay Klüber için de çok küçük düşürücü (tıpkı böyle demiş) olduğunu ("Senin düellondan söz ediyordu" dedi Gemma) bildirip, evden hemen uzaklaştırılmasını istediğini söylemiş. "Çünkü," diye eklemiş (Gemma burada Bay Klüber'in sesini ve tavrını hafiften taklit ediyordu) "bu benim onuruma gölge düşürdü; çünkü bunu gerekli veya yararlı görseydim bile, nişanlımı savunamayacakmışım gibi bir anlam çıktı bundan! Yarın bütün Frankfurt nişanlımın onurunu savunmak için bir yabancıнын bir

subayla düello ettiğini öğrenecek! Olacak şey mi bu? Onurum beş paralık olacak!” Annem hak veriyordu ona, düşünebiliyor musun! Ama birden öne çıktım, onuru ve kişiliği konusunda boşuna endişe ettiğini, *nişanlısı* için söylenenleri kendine dert edinmemesini... çünkü artık nişanlısı olmadığını ve hiçbir zaman karısı olmayacağını söyledim. Doğrusunu söylemek gerekirse, ona bunu söylemeden önce sizinle... seninle konuşmayı düşünüyordum; ama Klüber eve gelince... tutamadım kendimi. Annem korkusundan bir çılgılık bile attı. Ama ben öteki odaya geçtim, yüzüğünü getirip (fark etmemişsin herhalde, iki gündür yüzük takmıyordum) verdim ona. Çok bozuldu; ama kendini pek beğendiği, pek kibirli olduğu için bir şey söylemeden çıkıp gitti. Elbette, annem çok söylendi, onun üzüldüğünü görmek de büyük acı verdi bana; biraz acele mi ettim diye düşünmeye başladım. Ama yolladığın not yanımdaydı, o olmadan da biliyordum...

— Seni sevdiğimi, diye tamamladı Sanin.

Gemma ne söyleyeceğini bilemiyormuş gibi, ama gülümseyerek,

— Evet... beni sevdiğini... dedi.

Yanlarından biri geçerken susuyor veya sesini alçaltıyordu. Şimdi de öyle olmuştu. Sanin, dün onun el yazısını haz duyararak seyrettiği gibi, şimdi de sesinin tonuna hazla kulak vererek heyecanla dinliyordu onu.

Anlatmayı sürdürüyordu Gemma:

— Annem çok üzüldü. Durmadan konuşuyordu... Bay Klüber'den iğrenebileceğimi, bir türlü anlamak istemiyor, onunla sevdiğimden değil, sırf kendisinin ısrarı yüzünden evlenmeyi kabul etmiş olabileceğimi aklına bile getirmiyordu... Sizden... senden kuşkuluyor; yani doğrusunu istersen, sana âşık olduğumu biliyor ve önceki gün bana öğüt vermek için seni görevlendirmesine daha çok hayıflanıyor... Ama çok tuhaf bir görevdi bu, öyle değil mi? Şimdi de seni... kurnazlık yapmakla suçluyor, içten pazarlıklı olduğunu, güvenini kö-

rüye kullandığını söylüyor ve beni aldatacağınıza inandırmaya çalışıyor...

Sanin yüksek sesle,

— Ama Gemma, dedi, söylemedin mi sen ona...

— Hiçbir şey söylemedim! Sizinle konuşmadan buna ne hakkım vardı?

Sanin ellerini çırpıttı.

— Gemma, dedi, umarım şimdi her şeyi açık açık söylersin ona, beni ona götür... Bir sahtekâr olmadığımı kanıtlamak istiyorum annene!

Soylu ve ateşli duygularla inip kalkıyordu Sanin'in göğsü.

Gemma dönüp onun gözlerinin içine baktı.

— Yani şimdi doğru anneme gitmek istiyorsunuz, öyle mi? Aramızda asla hiçbir şeyin... olamayacağını söyleyen anneme mi gideceksiniz?

Gemma'nın söylemeye karar veremediği bir sözcük vardı... Dudaklarını yakıyordu bu sözcük; neyse ki, Sanin söyledi onu:

— Seninle evlenmek, Gemma, senin kocan olmak benim için mutlulukların en büyüğüdür!

O anda Sanin'in sevgisinin de, yüce gönüllülüğünün de, kararlılığının da sınırı yoktu.

Bu sözcükleri duyunca Gemma bir an durmuş, sonra daha hızlı yürümeye başlamıştı... Bu beklenmedik, aşırı büyük mutluluktan kaçmak istiyor gibiydi!

Ama birden dizlerinin bağı çözüldü. Birkaç adım ötedeki sokağın köşesinden başında yeni bir şapka, üzerinde yeni bir palto, ok gibi dimdik, saçları süs köpeği gibi taralı Bay Klüber çıkmıştı. Gemma'yı, arkasından Sanin'i gördü, kıvrak bedenini arkaya atıp, içinden "öf" demiş gibi, çalımli bir biçimde onlara doğru yürüdü. Birden tuhaf oldu Sanin; Klüber'in elinden geldiğince küçümser, hatta acıma dolu bir ifade vermeye çalıştığı kırmızı, basit yüzünü görünce ansızın ofkeye kapıldı... ona doğru yürüdü.

Gemma kolundan tuttu, sakın bir kararlılıkla koluna girip eski nişanlısının dosdoğru yüzüne baktı... Bay Klüber gözlerini kıstı, büzüldü, yana saptı ve dişlerinin arasından “Şarkının her zamanki sonu!” (*Das alte Ende vom Liede!*) diye söylenerek gene öyle çalımli, hafif zıplayarak uzaklaştı.

Sanin,

— Ne söyledi alçak? diye sordu.

Klüber’in arkasından koşacak oldu, ama Gemma engel oldu ona, kolundan çıkmadan onunla birlikte yürüdü.

İleride Roselli’nin pastanesi görüldü. Gemma gene durdu.

— *Dimitri, Monsieur Dimitri!* dedi. Henüz eve girmedik, annemi görmedik... Biraz daha düşünmek istiyorsanız ve eğer... henüz serbestsiniz Dimitri.

Cevap olarak Sanin onun kolunu göğsünün üzerine kuvvetlice bastırdı ve onu ileriye doğru çekti.

Frau Lenore’nin oturduğu odaya girdiklerinde Gemma,

— Anne, dedi, gerçeğini getirdim sana!

XXIX

Gemma, beraberinde kolera mikrobu veya ölümün kendisini getirdiğini söyleseydi, *Frau* Lenore bu haberi daha umutsuzca karşılamazdı herhalde. Hemen köşeye geçti, yüzü duvara dönük oturdu, bir Rus köylü kadının, kocasının veya oğlunun tabutu başında ağladığından aşağı kalmamacasına, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Gemma ilk anda öylesine şaşırılmıştı ki, annesinin yanına bile gidememişti. Odanın ortasında heykel gibi kıpırdamadan duruyordu. Sanin ise hiç kendinde değildi; gözlerinden yaşlar ha boşaldı, ha boşalacaktı! *Frau* Lenore'nin bu dinmek bilmeyen ağlaması bir saat, tam bir saat sürdü! Pantaleone, bir yabancının girmemesi için pastanenin dış kapısını kapamayı uygun gördü; iyi ki sabahın erken saatiydi. İhtiyar da şaşkındı. Ne olursa olsun, Gemma ile Sanin'in bu acelesini onaylamıyordu; ama onları suçlamıyordu da, gerektiğinde onlara her yardımı yapmaya da hazırdı: Klüber'den hiç hazzetmemişti zaten! Emil dostuyla ablası arasında arabulucu olarak görüyordu kendini ve her şey böylesine güzel sonuçlandığı için gururluydu! Annesinin kendini neden böyle paraladığını bir türlü anlayamıyordu ve içinden, kadınların, en iyilerinin bile, mantıktan yoksun olduğuna karar vermek üzereydi! Kendini en kötü hisseden Sanin'di. Yanına yaklaştığında *Frau* Lenore çılgık atıyor, elini kolunu sallıyordu. Boşuna da olsa birkaç kez uzaktan seslenmeyi denedi ona: "Kızınızla evlen-

mek istiyorum!” *Frau* Lenore’nin canı daha çok “hiçbir şeyi fark edemeyecek kadar kör olabildiği!” için sıkılıyordu. Gözyaşları arasında durmadan şöyle diyordu: “Benim Giovanni Battista’m hayatta olsaydı bunların hiçbiri olmazdı!” Sanin, “Tanrım! Nedir bu böyle? Aklın alacağı bir şey değil!” diye düşünüyordu. Ne o dönüp bakabiliyordu Gemma’nın yüzüne, ne de Gemma bakışını kaldırıp ona bakmaya karar verebiliyordu. Elinden gelen tek şey, başta kendisini iten annesiyle ilgileneneği zamanı sabırla beklemektir...

Sonunda yavaş yavaş dindi fırtına. *Frau* Lenore ağlamıyordu artık; girdiği köşeden Gemma’nın onu çıkarmasına, pencerenin önündeki koltuğa oturtmasına, portakal yaprağı konmuş bir bardak su getirmesine izin verdi. Sanin’in de-yanına yaklaşmasına değil... ah, hayır!– hiç değilse odada kalmasına (daha önce hemen gitmesini istiyordu çünkü) ve konuşmasına izin veriyordu. Bu sakin durumdan hemen yararlanmak istedi Sanin. Pek ateşli konuşmaya başladı. Duygularını Gemma’ya açarken bile bu kadar heyecanlı, etkileyici konuşamamıştı. *Sevil Berberi*’ndeki *Almaviva* kadar içtenlikle anlatıyordu duygularını, düşüncelerini. Bu düşüncelerinin olumsuz yanlarını kendinden olduğu kadar *Frau* Lenore’dan de gizlemiyordu; ama düşüncelerinin olumsuz yanları yalnızca görünüşteydi! Evet, bir yabancıydı, daha yeni tanışmışlardı, Sanin’in kişiliğiyle de, maddi durumuyla da ilgili elle tutulur çok az şey biliyorlardı, ama durumunun iyi olduğuyla, yoksul sayılamayacağıyla ilgili her türlü kanıt sunmaya hazırdı; yurttaşlarının kuşku duyulmayacak tanıklıklarından söz ediyordu! Gemma’nın onunla mutlu olacağını umuyor, akrabalarıyla bağlarını koparmamasını sağlayabileceğini söylüyordu... Ayrılık sözcüğü... (yalnızca bu “ayrılık” sözcüğü) az kalsın her şeyi berbat ediyordu... *Frau* Lenore’yi ürpertmiş, telaşlandırmıştı “ayrılık” sözcüğü... Sanin hemen, ayrılığın kısa bir zaman süreceğini, hatta belki de hiç olmayacağını söyledi!

Sanin'in heyecanlı, duygulu konuşması sonuç vermişti. *Frau* Lenore, hâlâ üzgün ve sitemli olsa da, önce olduğu gibi nefretle, öfkeyle bakmıyordu artık Sanin'e; daha sonra kendisine yaklaşmasına, hatta yanına oturmasına (Gemma öteki yanında oturuyordu) bile izin verdi. Arkasından, yüreğinin biraz yumuşadığını belli edecek biçimde, yalnızca bakışlarıyla değil, sözlü olarak da azarlamaya başladı onu. Yakınması da giderek hafifleyip yumuşadı ve yerini yavaş yavaş, kâh kızına, kâh Sanin'e yönelttiği sorulara bıraktı. Sonra Sanin'in elini tutmasına bile izin verdi, ama hemen çekmişti... sonra tekrar ağlamaya başladı, ama bambaşka gözyaşlarıydı şimdi döktüğü... sonra hüzünlü bir gülümseme belirdi dudaklarında, Giovanni Battista'nın yokluğuna, ama şimdi öncekinden bambaşka bir nedenle, üzölmeye başladı... Kısa bir süre daha geçtikten sonra, iki suçlu (Sanin ile Gemma) başlarını *Frau* Lenore'nin dizlerine koymuş, o da sırayla ikisinin başını okşamaya başlamıştı. Bir süre daha geçti, bu kez onlar kucaklamaya, öpmeye başladılar onu; Emil de heyecandan yüzü apaydınlık, koşarak girmişti odaya, o da birbirine kenetlenmiş gruba sarılmıştı.

Pantaleone başını uzatıp baktı kapıdan, aynı anda kaşlarını çatarak kıs kıs güldü, pastaneye geçip dış kapıyı açtı.

XXX

Frau Lenore'de umutsuzluktan hüzne, hüzünden "sakin durgunluğa" geçiş epey çabuk gerçekleşmişti. Ne var ki, bu sakin durgunluk, kibarlık adına saklanan ve bastırılmaya çalışılan gizli bir doymuşluğa dönüşmekte gecikmemişti. Tanışmalarının ilk gününden beri Sanin son derece yakın gelmişti *Frau* Lenore'ye; *Frau* Lenore, Sanin'in damadı olacağı düşüncesine alışmıştı, artık ters değildi ona karşı, ama gene de yüzünde biraz kırılmışlık... daha çok da huzursuzluk ifadesi bulunmasını uygun görüyordu... Bu son günlerde olanlar öylesine alışılmadık şeylerdi ki... Hepsi üst üste gelmişti! *Frau* Lenore gerçekçi bir kadın ve bir anne olarak, Sanin'e çeşitli sorular sormasının gerektiğini düşünüyordu; Gemma'yla buluşmaya gittiği sabah, onunla evleneceğini hiç düşünmeyen –o anda bir şey düşündüğü yoktu zaten, yalnızca tutkularına bırakmıştı kendini– Sanin de rolünü, damat aday rolünü, içtenlikle, hatta deyim yerindeyse şevkle kabullenmişti ve her soruyu etraflıca, ayrıntılı, severek cevaplıyordu. *Frau* Lenore onun doğuştan gerçek bir Rus soylusu olduğunu öğrenince (hatta bir prens olmadığına biraz şaşmıştı bile) ciddi bir tavır takındı ve kendisiyle öyle resmi olmayacağı, açık konuşacağı konusunda "önceden uyardı onu" çünkü bu, onun kutsal annelik göreviydi! Sanin de ondan böyle bir şeyi zaten beklemediğini, hatta ona özellikle acımamasını rica ettiğini söyledi.

O zaman *Frau* Lenore, Sanin'e Bay Klüber'in (bu ismi söyleyince hafiften iç çekmişti *Frau* Lenore, dudaklarını sık-mış, bir an susmuştu), Gemma'nın eski nişanlısı Bay Klü-ber'in şu anda sekiz bin gulden geliri olduğunu ve bu gelirin her yıl artacağını söyledi; onun, Bay Sanin'in gelirinin ne ka-dar olduğunu sordu.

Sanin sözcükleri uzatarak,

— Sekiz bin gulden, diye tekrarladı. Bizim paramızla bu banknot olarak yaklaşık on beş bin ruble eder... Benim geli-rim bundan çok daha az. Tula ilinde küçük bir toprağım var... İyi işletilmesi durumunda belki... hatta kesin, beş veya altı bin kazanç sağlar... Ama memuriyete girersem, maaşım rahat iki bin olur...

Frau Lenore,

— Rusya'da memuriyet mi dediniz? diye haykırdı. Yani Gemma'dan ayrılacak mıyım?

Sanin,

— Dışişlerinde görev alabilirim, dedi. Bazı tanıdıklarım var... Yurtdışında görev yapabilirim. Ayrıca şöyle de olabilir, hatta en iyisi de öylesi: Toprağımı satarım, paramı kârlı bir ortaklığa, sözgelimi, pastanenin genişletilmesine yatırı-rım...

Olmayacak şeyler söylediğinin farkındaydı Sanin. Ama anlaşılmaz bir atılganlık vardı içinde! “İş konuşması” başla-dı başlayalı kâh kalkıp odanın içinde dolaşmaya başlayan, kâh tekrar oturan Gemma'dan ayırmıyordu gözünü. Sevdi-ği kızın huzursuzluk duymaması için o anda ne olursa olsun, her şeyi en uygun biçimde yapmaya hazırdı...

Kısa bir sessizlikten sonra *Frau* Lenore şöyle dedi:

— Pastanenin geliştirilmesi için Bay Klüber de oldukça büyük bir para vermeyi düşünüyordu.

Gemma İtalyanca,

— Anneciğim! diye haykırdı. Tanrı aşkına anneciğim!

Frau Lenore aynı dilde karşılık verdi ona:

— Kızım, bunları önceden konuşmak gerekir.

Tekrar Sanin'e döndü, Rusya'da nikâhla ilgi nasıl yasaların bulunduğunu, Prusya'da olduğu gibi, Katolik kızlarla evlenmenin yasak olup olmadığını sordu. (O sıralar, kırklı yıllarda Almanya'da herkes Prusya hükümetinin karışık evlilikler konusunda Köln başpiskoposuyla çatışmasını hatırlıyordu.) *Frau* Lenore bir Rus soylusuyla evlenince kızının da bir soylu olacağını öğrenince biraz mutlu olmuştu.

— Peki önce Rusya'ya mı gitmeniz gerekiyor?

— Neden?

— Nasıl, neden? Hükümdarınızdan izin almayacak mısınız?

Sanin bunun hiç de zorunlu olmadığını anlattı ona... ama düğünden önce kısa bir zaman için Rusya'ya gitmesinin belki de gerekebileceğini (bunu söylediğinde bir an yüreği sızlamıştı: Ona bakan Gemma onun bu yürek sızısını anlamış, kıpkırmızı olmuş, düşünceye dalmıştı), o arada toprağını da satabileceğini... ne olursa olsun, oradan gerekli parayla döneceğini ekledi.

Frau Lenore,

— Oradan bana bir mantoluk Astragan kürkü getirmenizi rica edeceğim, dedi. Duyduğuma göre orada bu kürkler çok iyi ve inanılmaz derecede ucuzmuş!

Sanin yüksek sesle,

— Kesinlikle getireceğim, dedi, size de Gemma'ya da!

Emil bitişik odanın kapısından başını uzattı.

— Bana da gümüş işlemeli maroken bir şapka!

— Tamam, getireceğim... Pantaleone'ye de potin.

Frau Lenore,

— Sırası mı şimdi bunların? dedi. Sırası mı? Şu anda önemli şeylerden söz ediyoruz. (İş bilir bir tavırla ekledi.) Şu da var, toprağınızı satacağınızı söylüyorsunuz. Peki, nasıl yapacaksınız bunu? Birlikte köle köylülerinizi de satacaksınız, değil mi?

Sanin'in böğrüne bir şey saplanır gibi oldu. Bayan Roselli ve kızına toprağa bağlı kölelik sistemiyle ilgili bilgi verirken, bu sistemi hiç sevmediğini, toprakla birlikte insanların da satılmasının hiç de etik olmadığını birçok kez söylediğini hatırlamıştı. Duraksayarak,

— Toprağımı iyi bildiğim birine satacağım, dedi. Belki köle köylüler ödeme yaparak özgürlüklerini de alabilirler...

Frau Lenore,

— Öylesi daha iyi, dedi. Yoksa kanlı canlı insanları satmak...

Emil'in arkasından kapıda görünen Pantaleone,

— *Barbari!* diye mırıldanıp, başını sallayarak gözden kayboldu

Sanin "İğrenç bir şey bu!" diye geçirdi içinden ve kaçmak bir göz attı Gemma'ya. Onun son söylediğini duymamış gibiydi. Sanin tekrar, "Neyse!" diye geçirdi içinden.

İş konuşması yemek saatine kadar böyle sürdü. Sonunda hayli yumuşamıştı *Frau Lenore*, Sanin'e "Dmitri" bile diyordu artık. Okşayıcı bir tavırla işaret parmağını sallıyordu ona, çapkınlığının öcünü ondan alacağını söylüyordu. Sanin'in ülkesiyle ilgili, "bu çok önemli olduğu için" birçok soru sormuştu ona, nikâh protokolünü Rus kilisesinde yapıldığı biçimde anlatmasını rica etmişti. Gemma'yı beyaz gelinlik içinde, başında altın taçla düşündükçe heyecanlanıyordu.

Anne gururuyla şöyle dedi:

— Öyle ya, güzeldir benim kızım, bir kraliçedir. Onun gibi bir kraliçe daha yoktur dünyada.

— Bir başka Gemma da yoktur! diye ekledi Sanin.

— Evet, dedi *Frau Lenore*. Onun için de benim Gemma'mdır! (Bilindiği gibi, Gemma İtalyancada değerli taş anlamına gelir.)

Gemma atılıp öptü annesini... Sanki ancak şimdi rahat bir soluk almıştı, ruhuna çökmüş ağırlık kalkmıştı.

Sanin ise, kısa bir süre önce bu odada hayal ettiği şeylerin sonunda gerçekleştiğini düşündükçe birden kendini çok

mutlu hissetmeye başlamış, yüreğini çocuksu bir sevinç doldurmuştu. Öylesine heyecanlıydı ki, kalkıp pastane bölümüne geçti. Birkaç gün önce olduğu gibi, tezgâhın arkasından bir şeyler satmak istiyordu...” Artık buna hakkım var!” diye düşünüyor olmalıydı. “Evin insanıym!”

Gerçekten de tezgâhın arkasına geçmiş, gerçekten satış yapmış, iki kıza yarım kilo yerine bir kilo şekerleme vermiş, ücretin de yarısını almıştı.

Yemekte resmi damat adayı olarak Gemma’nın yanında oturdu. *Frau* Lenore iş sorularını sormayı sürdürüyordu. Emil durmadan gülüyor, Rusya’ya giderken onu da yanına alması için Sanin’e yalvarıyordu. Sanin’in iki hafta sonra gitmesine karar verilmişti. Yalnızca Pantaleone biraz durgundu. Öyle ki, *Frau* Lenore takılmıştı ona: “Bir de düello tanıklığı yapmış adamsın!” Bıyık altından gülümsemişti Pantaleone.

Yemek süresince hemen hep sustu Gemma, ama yüzü daha önce o andaki kadar kadar güzel ve aydınlık olmamıştı. Yemekten sonra Sanin’i bir dakikalığına bahçeye çağırdı, önceki gün vişne ayıkladığı sıranın yanında durup Sanin’e şöyle dedi:

— Dimitri, kızma bana ama, bir kez daha anımsatmak istiyorum sana, kendini bağlanmış saymak zorunda değilsin...

Sanin onun sözünü bitirmesine izin vermedi...

Gemma kaçırды yüzünü.

— Peki annemin dediğini hatırlıyorsun, değil mi?.. ayrı dinlerden olduğumuzu!..

Boynunda ince kordona asılı lâl taşından haçı tuttu, hızla çekip kordonu kopardı ve Sanin’e uzattı.

— Eğer seninsem, senin dinin de dinimdir!

Gemma ile birlikte eve dönerken gözleri nemliydi Sanin’in.

Akşama doğru her şey olağan seyrini almıştı. Tresette bile oynadılar.

XXXI

Ertesi gün Sanin çok erken uyandı. İnsanoğlunun olabileceği kadar mutluydu. Ama uyumasına engel bu değildi. Yaşamsal, önemli bir sorundu uykusunu kaçıran: Daha kısa zamanda, daha kazançlı nasıl satabilecekti toprağını? Kafasında çeşitli planlar kuruyordu, ama henüz hiçbir şey açıklığa kavuşmamıştı. Biraz hava almak için otelden çıktı. Gemma'nın karşısına başka türlü değil, hazır bir projeyle çıkmak istiyordu.

Önünde hafiften sendeleyerek, aksayarak yürüyen şu oldukça iri yapılı, ama iyi giyimli adam da kimdi? Lepiska saçlı bu enseyi, doğrudan omuzların üzerine oturmuş bu başı, bu yumuşak, yağlı sırtı, bu tombul, sarkık kolları nereden tanıyordu? Sakın Polozov, beş yıldır görmediği, nerelerde olduğunu bilmediği yatılı okul arkadaşı, eski dostu Polozov olmasındı bu? Adımlarını sıklaştıırıp, önünde yürüyen adamın önüne geçti, dönüp yüzüne baktı... Sarımtırak, ablak bir yüz, beyaz kaşların, kirpiklerin arasında ufak bir çift göz, kısa, yassı bir burun, birbirine yapışık gibi duran iri dudaklar, sakalsız, yuvarlak bir çene ve bütün bunların yanında ekşi, tembel, kuşku bir yüz ifadesi... Evet, İppolit Polozov'du bu!

“Gene yıldızım yardımına koşuyor galiba?” diye geçti Sanin'in aklından.

— Polozov! İppolit Sidoric! Sen ha?

Adam durdu, ufak gözlerini kaldırdı, bir an bekledi, sonunda yapışık gibi duran dudaklarını birbirinden ayırıp kısık bir sesle haykırdı:

— Dmitri Sanin!

Sanin yüksek sesle,

— Evet, ta kendisi! dedi. (Polozov'un, kül rengi dar glase eldivenli, eskiden olduğu gibi kalın kalçalarının yanında cansız sarkan iki elinden birini sıktı.) Çoktan beri mi buradasın? Nereden geldin? Nerede kalıyorsun?

Polozov gayet sakin,

— Dün Wiesbaden'den geldim, dedi. Karım için bir şeyler alıp bugün döneceğim.

— Ah, evet! Sahi, evliydin sen. Karının çok güzel olduğunu söylüyorlardı!

Polozov gözlerini öte yana kaçırıp,

— Evet, öyle diyorlar, dedi.

Sanin güldü.

— Gördüğüm kadarıyla... gene okuldaki o ağırkanlı Polozov'sun...

— Değişmeli miydim?

— Karının çok zengin olduğunu söylüyorlar (Sanin "söylüyorlar" sözcüğünü üzerine özellikle basarak söylemişti).

— Bunu da söylüyorlar.

— Sen bilmiyor musun bunu yoksa İppolit Sidoric?

— Ben, Dmitri kardeş... Pavloviç'ti değil mi? Karımın işlerine karışmam.

— Karışmaz mısın? Hiçbir işine mi?

Polozov tekrar kaçırıp gözünü.

— Evet, hiçbir işine kardeşim. Kendi dünyası vardır onun... benim de kendi dünyam...

— Şimdi nereye gidiyorsun? diye sordu Sanin.

— Şu anda hiçbir yere gittiğim yok. Sokakta durmuş, seninle konuşuyorum. Seninle konuşmam bitince de otelime dönüp kahvaltımı yapacağım.

— Sana arkadaşlık etmemi ister misin?

— Kahvaltıda mı demek istiyorsun?

— Evet.

— İyi olur, birisiyle yemek yemek daha keyiflidir. Çok konuşkan falan değilsin ya?

— Sanmam.

— Öyleyse tamam.

Polozov yürüdü. Sanin de yanı sıra yürüyordu. Polozov'un dudakları gene birbirine yapışmıştı. Burnundan sesli soluyor, hiç konuşmuyordu. Sanin düşünüyordu: “Bu kütük gibi adam nasıl olmuş da hem güzel, hem zengin bir kadın bulmuş? Kendisi ne zengin, ne ünlü, ne de kafası çalışan biri. Okulda herkes uyuşuk, kafasız bir çocuk, uykucunun, pisboğazın teki bilirdi onu. Takma adı “sümüklü”ydü. Hayret! Karısı çok zenginse (babasının devlet adına vergi toplayan biri olduğunu söylüyorlardı) benim toprağımı alır mı acaba? Karısının hiçbir işine karışmadığını söylüyor olsa bile, inanılacak şey değil bu! Ayrıca fiyatı da uygun söylerim! Neden denemeyeyim ki? Belki de yıldızım yardım eder.. Tamam! Deneyeceğim!”

Polozov, Sanin'i Frankfurt'un en pahalı otellerinden birine götürdü. Kaldığı odanın otelin en pahalı odası olduğu belliydi. Sandalyelerin, masaların üzeri kutularla, çantalarla, paketlerle doluydu...

— Hepsi Marya Nikolayevna'nın (İppolit Sidoric'in karısının adı Marya Nikolayevna idi) siparişleri kardeşim.

Kendini bir koltuğa bırakırken inledi Polozov:

— Öf, amma sıcak!

Kravatını çıkardı, zili çalıp kat görevlisini çağırdı ve zengin bir kahvaltı ısmarladı. “Bir saat sonra arabam hazır olsun! Duydunuz mu, tam bir saat sonra!”

Kat görevlisi dalkavukça öne eğilerek selam verdi ve bir uşak gibi gözden kayboldu.

Polozov yeleşinin önünü açtı. Yalnızca kaşlarını kaldırmamasından, burnunu kırıstırarak, güçlkle nefes alıp

vermesinden, konuşmanın ona ağır geleceği, Sanin'in onu konuşmak zorunda bırakacağını biraz endişeyle beklediği veya kendisinin sohbete başlayacağından korktuğu anlaşılabilirdi.

Arkadaşının ruh halini anlamıştı Sanin. Bu yüzden sorularıyla canını sıkmamaya çalıştı, ona yalnızca zorunlu olan şeyleri sormakla yetindi: Polozov iki yıl devlet hizmetinde (Hafif süvarideymiş, kısa üniforması kim bilir ne yakışırda ona!) çalışmış, üç yıl önce evlenmiş, iki yıldır da, "bir hastalığı nedeniyle Wiesbaden'de tedavi gören" karısıyla yurtdışında yaşıyormuş, oradan Paris'e geçeceklermiş. Sanin kendi yaşamıyla, planlarıyla ilgili ayrıntıları da kısa kesti. Kestirmeden önemli konuya geçti, yani toprağını satma niyetinden söz etti.

Polozov arada bir, kahvaltının getirileceği kapıya bakarak sesini çıkarmadan dinliyordu onu. Sonunda geldi kahvaltı. Kat görevlisi kahvaltıyı iki uşağın eşliğinde gümüş kapaklı birkaç kapta getirmişti.

Polozov, masaya oturup peçeteyi gömleğinin yakasına sıkıştırdıktan sonra sordu:

— Tula ilinde mi senin yerin?

— Evet.

— Yefromov kazasında... biliyorum orayı.

Sanin de oturdu masaya.

— Benim Alekseyevka'yı biliyorsun, değil mi?

— Bilmez olur muyum... (Polozov mantarlı kocaman bir parça yumurtayı ağzına tıktırırda.) Hemen yakınında Marya Nikolayevna'nın, karımın bir çiftliği var... Uşak, şu şişenin mantarını açın! Oraların toprağı çok güzeldir, ama senin köylüler ormanı kesip yok etmişler. Neden satıyorsun orayı?

— Para gerekli, kardeşim. Ucuza vereceğim, gitsin. Sen alırsan iyi edersin... Tam sana göre bir yer.

Polozov bir bardak şarabı içti, peçeteyle ağzını sildi, tekrar ağır ağır ve gürültülü biçimde yemeyi sürdürdü.

— Evet, dedi sonunda... Ben toprak falan almıyorum, çünkü param yok. Şu yağı uzatır mısın... Belki karım alır. Sen onunla konuş. Fiyatı yüksek tutmazsan, ilgilenir... Şu Almanlar da ne eşek millet! Balık pişirmeyi bile beceremiyorlar. Bundan kolay ne var... Bir de “Vaterland birleşmeli” derler. Uşak, şu rezil şeyi kaldırın önümden!

Sanin,

— Bu konularla karın mı ilgileniyor?.. diye sordu.

— Evet, kendisi ilgileniyor. Bak köfteleri güzel ama. Tavsiye ederim. Söyledim sana Dmitri Pavloviç, karımın hiçbir işine karışmam ben, şimdi bir kez daha söylüyorum.

Polozov ağzını şapırdatmayı sürdürdü.

— Hım... Peki nasıl görüşebileceğim kendisiyle İppolit Sidoric?

— Bu çok kolay Dmitri Pavloviç. Wiesbaden’e gidersin. Buradan uzak sayılmaz. Uşak, İngiliz hardalınız yok mu? Yok ha? Sığırlar sizi! Ama zaman kaybetme. Yarından sonra ayrılıyorz Wiesbaden’den. İzin ver şarap koyayım sana. Koruk suyu gibi bir şey zaten...

Polozov’un yüzü al al olmuş, canlanmıştı. Ama yalnızca yerken... ve içerken canlanıyordu yüzü.

Sanin,

— Doğrusu... nasıl yapsam bilemiyorum, dedi.

— Peki ama durup dururken nereden esti aklına bu iş?

— Öyle esti işte kardeşim.

— Çok paraya mı ihtiyacın var?

— Çok. Ben... nasıl söylesem sana? Evlenmeyi... düşünüyorum.

Polozov ağzına götürmek üzere kaldırdığı kadehi masaya bıraktı. Tombul ellerini göbeğinin üzerinde birleştirip şaşkın, hırıltılı bir sesle,

— Evlenmeyi ha! dedi. O kadar çabuk?

— Evet... hemen.

— Evleneceğin kız şu anda Rusya’da kuşkusuz?

— Hayır, Rusya'da değil.

— Peki nerede?

— Burada, Frankfurt'ta.

— Rus mu?

— Hayır, Alman; yani Alman değil de, İtalyan. Burada yaşıyor.

— Drahoması da yok?

— Değil.

— Demek aşkınız çok kuvvetli?

— Ne komik şeyler soruyorsun! Evet, aşkımız çok kuvvetli.

— Bunun için de paraya ihtiyacın var, öyle mi?

— Evet... evet, evet.

Polozov şarabını yudumladı, ağzını çalkaladı, ellerini yıkadı, peçeteye güzelce kuruladı, bir puro yaktı. Sanin sesini çıkarmadan onu izliyordu.

Polozov neden sonra, başını geri atıp, ağzından ince bir duman sütunu çıkararak mırıldandı:

— Yapılabilecek bir şey var... Karıma gideceksin. Canı isterse bu kötü durumdan kurtarır seni.

— Peki onu, karını nasıl görebileceğim? Yarından sonra oradan ayrılacağınızı söylüyorsun, öyle değil mi?

Polozov gözlerini kapadı. Bir süre sonra derin bir soluk alıp, dudaklarının arasında puroyu çevirerek,

— Bak ne diyeceğim, dedi. Hemen şimdi otele git, çabucak hazırlan ve buraya gel. Saat birde yola çıkıyorum. Arabam geniş, seni götürürüm. En iyisi öyle. Ama şimdi ben biraz uyuyacağım. Her yemekten sonra uyumam gerekiyor kardeşim. Bedenim istiyor bunu, ben de itiraz etmiyorum. Uyumama engel olma.

Sanin düşündü, düşündü, birden kaldırdı başını: Kararını vermişti!

— Tamam, dedi, kabul... Teşekkür ederim. Saat yarımda burada olacağım ve birlikte Wiesbaden'e gideceğiz. Umarım karın kızmaz...

Oysa Polozov çoktan horlamaya başlamıştı. “Uyumama engel olma!” demiş, bacaklarını uzatmış, bebek gibi bir anda uyuyuvermişti.

Sanin onun kocaman bedenini bir kez daha yukarıdan aşağı (başını, boynunu, elma gibi yuvarlak, kalkık çenesini) süzdü, çabuk adımlara çıktı otelden, Roselli’nin pastanesine yollandı. Gemma’ya haber vermesi gerekiyordu.

XXXII

Annesiyle birlikte pastane bölümünde buldu onu. *Frau* Lenore eğilmiş, katlanır bir metreyle iki pencerenin arasındaki uzaklığı ölçüyordu. Sanin'i görünce doğruldu, biraz şaşır-mış da olsa, neşeyle karşıladı onu.

— Dün söylediklerinizden sonra hep dükkânı nasıl güzel-leştirebileceğimizi düşünüyorum, dedi. Şuraya rafları aynalı iki küçük dolap koymayı düşünüyorum. Biliyor musunuz, şimdi moda bu, sonra bir de...

Sanin, *Frau* Lenore'nin sözünü kesti:

— Çok güzel, çok güzel, böyle şeyleri düşünmek gerek... Ama gelin, bir şey söyleyeceğim size.

Frau Lenore ile Gemma'nın ellerinden tutup yan odaya götürdü onları. *Frau* Lenore heyecanlanmış, metreyle elinden düşürmüştü. Gemma da heyecanlanmıştı ama Sanin'in yü-züne bakınca sakinleşmişti. Sanin'in yüzü endişeli olsa da, aynı anda hem heyecanlı, hem kararlıydı.

Sanin ikisinin de oturmasını rica etti, kendi onların karşı-sında ayakta durdu ve elini kolunu sallayarak, saçlarını ka-rıştırmak her şeyi anlatmaya başladı: Polozov'la karşılaşma-sını, Wiesbaden'e gitme planını, toprağını satma olasılığını. Anlatacakları bitince,

— Ne kadar mutlu olduğumu düşünebiliyor musunuz? diye haykırdı. Durum öyle değişti ki, belki Rusya'ya gitmem

bile gerekmeyecek! Düğünü de bakarsınız, düşündüğümden erken yapabiliriz!

— Ne zaman gideceksiniz? diye sordu Gemma.

— Hemen bugün, bir saat sonra. Arkadaşım kiraladığı arabayla götürecekt beni.

— Oradan yazacak mısınız bize?

— Kesinlikle! O bayanla konuşur konuşmaz hemen yazacağım.

İş bilir *Frau* Lenore,

— O bayanın çok zengin olduğunu mu söylüyorsunuz? diye sordu.

— Olağanüstü zengin! Babası milyonermiş, her şeyi de ona kalmış.

— Yalnız ona mı? Neyse, sizin için bir şans bu. Ama dikkat edin, çok ucuza vermeyin toprağınızı! Akıllı ve kararlı olun. Kanmayın! Anlıyorum sizi, bir an önce Gemma'nın kocası olmak istiyorsunuz... Ama önce dikkatli olmak gerekir! Unutmayın: Toprağınızı ne kadar pahalıya satarsanız ikinize de... çocuklarınıza da o kadar çok kalır.

Gemma öte yana döndü, Sanin tekrar salladı elini kolunu.

— Dikkatli olacağımdan kuşkunuz olmasın *Frau* Lenore! Ayrıca pazarlık etmeyeceğim. Toprağımın gerçek ederini söyleyeceğim, verirse ne âlâ, vermezse, yolu açık olsun!

Gemma,

— Tanışıyor musunuz... o bayanla? diye sordu.

— Hiç görmedim.

— Peki ne zaman döneceksiniz?

— Satış işi olmazsa yarın, ama anlaşırsak belki iki üç gün daha kalmam gerekir. Ne olursa olsun, orada bir dakika fazla kalmayacağım. Ruhumu burada bırakıyorum çünkü! Evet, durumu anlattım size, şimdi bir koşu otelime gitmeliyim... Şans için elinizi verin bana *Frau* Lenore, biz Rusya'da böyle yaparız.

— Sağ elimi mi, sol elimi mi?

— Sol elinizi, kalbinize daha yakın çünkü... Yarından sonra başarmış ya da başaramamış, buradayım! İçimden bir ses başarıyla döneceğimi söylüyor! Hoşça kalın sevgili dostlarım, sevdiklerim...

Frau Lenore'yi sarılıp öptü. Gemma'ya kendisine çok önemli bir şey söylemesi gerektiğini söyleyip bir dakikalığına birlikte onun odasına geçmelerini rica etti. Aslında yalnızken vedalaşmak istemişti onunla. *Frau* Lenore anladı bunu ve bu çok önemli şeyin ne olduğunu sormadı...

Sanin, Gemma'nın odasına daha önce hiç girmemişti. Odanın kutsal eşliğinden içeri adımını attığında öyle bir sevgi, bu sevginin ateşi, heyecanı, tatlı korkusu dolmuştu ki ruhuna... Duygulanarak baktı çevresine, sevdiği kızın ayaklarına kapandı, yüzünü bedenine bastırdı...

Gemma,

— Benimsin, değil mi? diye fısıldadı. Çabuk döneceksin, değil mi?

Sanin soluk soluğa,

— Seninim... hemen döneceğim, diye mırıldandı.

— Bekleyeceğim seni sevgilim!

Birkaç dakika sonra Sanin koşarak oteline doğru gidiyordu. Telaşla pastanenin kapısına fırlamış, ona gözdağı veriyormuş gibi kolunu sallayarak arkasından bağırarak bir şeyler söyleyen Pantaleone'yi duymuyordu bile.

* * *

Tam bire çeyrek kala Sanin, Polozov'un odasındaydı. Dört at koşulu araba otelin kapısında bekliyordu. Polozov Sanin'i görünce yalnızca, "Karar verdin demek!" dedi ve şapkasını, paltosunu giydi, galoşlarını ayağına geçirdi; yaz mevsiminde olmalarına karşın, kulaklarını pamukla tıkadı, dış kapıya çıktı. Otel görevlileri odadaki sayısız kutuları, paketleri, çantaları indirip arabanın koltuklarına yerleştirmiş, yiyecek kutularını el altına koymuş, büyük bir valizi arabacının yanına bağlamış, Polozov'un oturacağı yeri ipek yas-

tıklarıyla desteklemişlerdi. İyi bahşış verdi onlara Polozov. Kapıcının arkadan yardımıyla oflaya puflaya bindi arabaya, yerine oturup her yanını güzelce destekledi, çıkarıp bir puro yaktı ve ancak o zaman “Hadi sen de bin!” der gibi parmağıyla işaret etti Sanin’e.

Sanin onun yanına oturdu. Polozov, kapıcının aracılığıyla sürücüyü, iyi bahşış istiyorsa dikkatli gitmesi için uyardı. Arabanın basamakları kaldırıldı, kapıları kapatıldı, araba hareket etti.

XXXIII

Günümüzde Frankfurt-Wiesbaden arası trenle bir saatten azdır; o zaman hızlı posta arabası bu yolu üç saatte alıyordu. Beş kez at değiştiriliyordu. Polozov, purosunu dişlerinin arasında, oturduğu yerde hop hop sallanıyor, arada bir uyukluyor, çok seyrek konuşuyordu; pencereden dışarı bir kez bile bakmamıştı: Manzarayla hiç ilgilenmiyordu, hatta bir ara, “Doğa benim ölümümdür!” demişti. Sanin de susuyor, manzaraya bakmıyordu: Manzaraya bakacak durumda değildi. Anılara, düşüncelere dalmıştı. Polozov menzil istasyonlarında hesabı titizlikle ödüyor, saate bakıp zamanı ayarlıyor, görevlilere gösterdikleri gayrete göre az veya çok bahşiş veriyordu. Yarı yolda yiyecek kutusundan iki portakal aldı, iyisini kendine seçip ötekini Sanin’e verdi. Sanin uzun uzun baktı yol arkadaşının yüzüne ve birden gülmeye başladı.

Beriki kısa, beyaz parmaklarıyla portakalın kabuğunu dikkatlice soyarken,

— Neden güldün? diye sordu.

— Neden mi? diye tekrarladı Sanin. Birlikte yolculuk etmemize.

Polozov, portakalın iri dilimlerinden birini ağzına atarken,

— Ne olmuş ki? diye sordu.

Sanin,

— Doğrusu, çok tuhaf, dedi. Ne yalan söyleyeyim, dün Çin imparatorunu göreceğimi düşünürdüm de seni göreceğim aklıma gelmezdi, oysa bugün hiç tanımadığım karına toprağımı satmak için seninle yoldayım.

— Her şey olur dünyada, dedi Polozov. Yaşadıkça daha çok şey göreceksin. Sözgelimi, beni emir subayı olarak düşünabiliyor musun? Evet, emir subayıydım; büyük prens Mihail Pavloviç şöyle emir veriyordu bana: “Hey şişko teğmen, tırısı kaldır atını, tırısı! Hadi kıpırda!”

Sanin ensesini kaşdı.

— Anlatsana lütfen, İppolit Sidorıç, dedi, nasıl bir insandır karın? Huyu nasıldır? Ne de olsa bunu bilmem gerekiyor.

Polozov birden öfkeyle yükseltti sesini:

— Beyefendi için “Tırısı kaldır!” diye emretmesi kolay tabii! Ama ya benim durumum... Nasıl yapacağım bunu? Verdim kararımı: Alın rütbeniz de, apoletleriniz de sizin olsun... Çektim gittim! Evet... Karımı mı soruyordun? Nasıl bir insan ha? Herkes gibi bir insan işte. Fazla yaklaşma ona, hoşlanmaz bundan... En önemlisi de bol bol gülmesi için elinden geldiğince çok konuşacaksın... Aşkından söz et ona... anlarsın ya, bu eğlenceli gelecektir ona.

— Nasıl yani, eğlenceli?

— Basbayağı eğlenceli... Söyledin ya bana, âşıksın, evlenmek istiyorsun. Ona da anlat işte...

Sanin alınmıştı.

— Bunda gülünecek ne buluyorsun? dedi.

Polozov yalnızca bakışını öte yana çevirdi. Portakalın suyu çenesinden aşağı akıyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra sordu Sanin,

— Alışveriş için karın mı yolladı seni Frankfurt’a?

— Evet, o yolladı.

— Neler aldın?

— Bilirsin işte, oyuncaklar falan.

— Oyuncaklar mı? Yoksa çocukların falan mı var?

Polozov başını bile öte yana çevirdi.

— Hoppala! dedi. Neden çocuklarım olacakmış? Kadın öteberisi işte... Giyecek falan. Daha çok da tuvalet malzemesi.

— Sen böyle şeylerden anlar mısın?

— Anlarım.

— Karının bir şeyine karışmadığını söyleyen sen değil miydin?

— Başka şeyine karışmam. Ama bu... önemli değil. Can sıkıntısından, yapıyorum işte. Ayrıca karım zevkime güvenir. Hem sonra pazarlık yapmakta üzerime yoktur.

Polozov kesik kesik konuşmaya başlamıştı. Yorulmuştu artık.

— Karın çok zengin galiba?

— Zengin olmasına zengin. Ama yalnızca kendine zengin.

— Sanırım, bundan pek şikâyetçi değilsin?

— Kocasıyım. Bundan ben de yararlanacağım elbette! Onun için yararlı biriyim! İşine yarıyorum! Onun için uygun biriyim!

Polozov fularıyla yüzünü sildi, derinden bir soluk aldı. Şöyle der gibiydi: “Yeter artık, bir sözcük daha ettirme. Nasıl yorulduğumun farkında değil misin?”

Sanin rahat bıraktı onu ve gene düşüncelere daldı.

Arabanın Wiesbaden’de önünde durduğu otel daha çok bir sarayı andırıyordu. Otelin içinde hemen çingiraklar çaldı, bir koşuşturma, bir telaştır başladı; siyah fraklı efendiden birtakım insanlar koşarak ana kapıya çıktı, altın sırmalı üniformasıyla kapıcı fırlayıp arabanın kapılarını açtı.

Polozov zafer kazanmış bir komutan tavrıyla indi arabadan, halı döşeli, hoş kokan merdivenden çıkmaya başladı. Gene güzel giyimli, ama Rusa benzeyen bir adam (onun oda hizmetçisiydi bu) koştu yanına. Polozov ona, bundan böyle

bir yere giderse, onu da yanında götüreceğini, çünkü dün Frankfurt'ta kendisini bütün gece sıcak susuz bıraktıklarını(!) söyledi. Oda hizmetçisinin yüzünü bir dehşet ifadesi kapladı, hemen eğilip efendisinin galoşlarını çıkardı.

Polozov,

— Marya Nikolayevna otelde mi? diye sordu.

— Evde efendim. Giyiniyorlar. Yemeği Kontes Lasunskaya'da yiyecekler.

— Ya! Demek orada, Lasunskaya'da!.. Dur! Eşyalar arabada, hepsini kendin çıkarıp odaya taşı. (Sanin'e dönüp ekledi.) Sen de Dmitri Pavloviç, kendine bir oda tut, kırk beş dakika sonra da gel. Yemeği beraber yiyeceğiz.

Polozov gözden kayboldu. Sanin kendisine ucuz bir oda vermelerini rica etti, odasında üstüne başına çekidüzen verip biraz dinlendikten sonra, çok sayın (*Durchlaucht*) Prens von Polozov'un görkemli dairesine gitti.

Sanin bu “prens”i göz kamaştıran bir salonda çok lüks bir koltukta mağrur bir tavırla oturur buldu. Uyuşuk dostu bu arada banyosunu almış, en pahalısından atlas ropdöşambrını giymişti; başında da koyu kırmızı bir fes vardı. Sanin yanına gitti, bir süre baktı ona. Polozov kıpırdamadan, put gibi oturuyordu. Dönüp bakmamıştı bile Sanin'e, kaşını bile oynatmamıştı, sesini de çıkarmamıştı. Gerçekten, heybetli bir görünümü vardı! Sanin onu iki dakika kadar izledikten sonra tam konuşmaya, onun kutsal sessizliğini bozmaya hazırlanıyordu ki, birden yan odanın kapısı açıldı ve kapıda siyah dantellerle süslü beyaz ipek giysili, kollarında, boynunda pırlantalarla genç, güzel bir kadın görüldü. Marya Nikolayevna Polozova idi bu. Örgülü, ama uçları bağlanmamış gü, kumral saçları iki yanından omuzlarına dökülüyordu.

XXXIV

Birden örgülerinin birini ucundan tutup, gri, aydınlık, iri gözlerini Sanin'e dikti, dudaklarında yarı şakacı, yarı alaylı bir gülümsemeyle,

— Ah! Affedersiniz! dedi. Henüz gelmediniz sanıyordum.

Polozov, gene dönüp Sanin'e bakmadan, yerinden de doğrulmadan, ama onu parmağıyla göstererek,

— Dmitri Pavloviç Sanin, çocukluk arkadaşım, dedi.

— Evet... biliyorum... Söyledin. Sizinle tanıştığıma çok sevindim. Ama senden rica edeceğim İppolit Sidorıç... Oda hizmetçim bugün pek dağınık...

— Saçlarını mı toplayayım?

— Evet, evet, lütfen. (Marya Nikolayevna, dudaklarında gene aynı gülümseme, başını eğerek selam verdi Sanin'e.) Kusura bakmayın...

Çabucak döndü, arkasında çok güzel bir boynun, nefis omuzların ve harika bir endamın bir anlık, ama etkileyici izlenimini bırakarak kapıdan çıktı.

Polozov kalktı, güçlükle adım atarak aynı kapıdan çıktı.

Sanin'in, onun "prens"in salonunda olduğunu ev sahibesinin kesinlikle bildiğinden hiç kuşku yoktu. Gerçekten güzel olan saçlarını göstermek için gelmişti salona. Bayan Polozova'nın bu yaptığı Sanin'in hoşuna da gitmişti: "Güzelliğiyle beni etkilemek, karşımda güzelliğini sergilemek istediye...

olabilir... bakarsın toprağımı satın alırken de yumuşak davranır...” Sanin’in ruhu Gemma ile öylesine doluydu ki, öteki kadınlar onun için bir şey ifade etmiyordu: Zor fark ediyordu onları, bu kez ise yalnızca şöyle düşünmekle yetinmişti: “Evet, doğru söylüyorlarmış: Gerçekten fena sayılmaz kadın!”

Böyle özel bir ruhsal durum içinde olmasaydı belki başka türlü düşünürdü: Kolişkına ailesinden gelme Marya Nikolayevna Polozova epey çarpıcı bir kadındı. Ama namlı bir dilber olmasından değildi çarpıcılığı: Hatta soylu olmayan bir aileden geldiğine dair belirgin izler de vardı. Alnı dardı, burnu biraz etli ve kalkıktı; ne cildi ince ve beyazdı, ne de ellerinin, ayaklarının güzelliğiyle övünebilirdi... Ama ne anlamı vardı bütün bunların? Onu gören, Puşkin’in deyimiyle “kutsal bir güzellik” karşısında çakılıp kalmazdı; ama yarı Rus yarı Çingene bir kadının güzelliğinin büyüğü karşısında kendi isteğiyle çakılıp kalırdı!

Ama Gemma’nın hayali halk şairinin sözünü ettiği o üç katlı zırh gibi koruyordu Sanin’i.

On dakika sonra Marya Nikolayevna kocasıyla birlikte döndü. Sanin’in yanına geldi... Ama öyle bir yürüyüşü vardı ki... uzun zaman önce şu bizim eksantrikler, sırf bu yürüyüşe deli olurlarmış. Hatta bir tanesi de şöyle demiş: “Bu kadın sana doğru gelirken, hayatının tüm mutluluğunu getiriyor sana sanki!” Sanin’in yanına yaklaştı ve elini ona uzatıp yumuşak ve sanki ölçülü bir tavırla Rusça şöyle dedi: “Bekleyeceksiniz beni, değil mi? Çabuk döneceğim.”

Sanin saygıyla öne eğildi. Bu arada Marya Nikolayevna kapının perdesi arkasında kaybolmuş, kaybolurken başını omzunun üzerinden geri çevirip gene gülümsemiş, arkasında gene aynı izlenimi bırakmıştı.

Gülümsediğinde yanaklarında bir değil, iki değil, sıralı tam üç gamze oluşuyordu. Gözleri ise sol yanında küçük bir ben olan kırmızı, uzun, hoş dudaklarından daha çok gülümseyordu.

Polozov paldır küldür gelmiş, gene koltuğuna bırakmıştı kendini. Önce olduğu gibi, gene susuyordu. Ama renksiz, artık buruşmaya başlamış yanaklarında zaman zaman tuhaf bir gülümseme izi dolaşıyordu. Sanin'den topu topu üç yaş büyük olmasına karşın, ona oranla çok yaşlı gösteriyordu. Konuğunu ağırladığı yemek kuşkusuz, en titiz gurmeyi bile hoşnut ederdi, ama Sanin'e bitmez tükenmez, dayanılmaz gelmişti! Polozov çok ağır yiyordu. İştahlı, hakkını vererek, arada bir dikkatle önündeki tabağın üzerine eğilerek, ağzına attığı neredeyse her lokmayı koklayarak yiyordu. Önce şarapla ağzını çalkalıyor, sonra o şarabı yutuyor, dudaklarını şapırdatıyordu. Sıcak yemek geldiğinde ise birden çözölmüş-tü dili... ama neden söz ediyordu? Yetiştirmeyi düşündüğü merinos koyunları sürüsünden. Her şeyi en ince ayrıntısına varana dek, ballandıra ballandıra anlatıyordu. Bir fincan kaynar kahveyi içtikten sonra (bu arada ağlamaklı bir sesle, bir gün önce kendisine soğuk, buz gibi soğuk kahve getiren kat görevlisini de anmıştı), bir havana purosunu aldı sarı dişlerinin arasına ve her zamanki gibi gene uyuklamaya başladı. Bu Sanin'in çok hoşuna gitmişti. Kalkıp yumuşak halıda sessiz adımlarla salonun içinde aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Evlendiklerinde Gemma ile nasıl bir yaşantısı olacağını, ona nasıl bir haberle döneceğini düşünüyordu. Ama biraz sonra uyandı Polozov. Her zamankinden az uyuduğunu söyledi. Ancak bir buçuk saatçik uyumuştı. Buzlu bir bardak Seltzer suyu içtikten, oda hizmetçisinin koyu yeşil, gerçek "Kiev" kutusuyla getirdiği Rus reçelinden (bu reçel olmadan yaşamayacağını söylüyordu) sekiz kaşık mideye indirdikten sonra gözlerini iri iri açıp Sanin'e baktı ve onunun kendisiyle kâğıt oynamak isteyip istemediğini sordu. Sanin severek kabul etti bu öneriyi; Polozov'un tekrar koyunlardan, kuzulardan, koyunların yağlı kuyruklarından söz etmeye başlamasından korkuyordu. Polozov'la Sanin birlikte konuk odasına geçtiler. Oda hizmetçisi kâğıtları getirdi. Oynamaya baş-

ladılar. Elbette parasına oynamıyorlardı. Kontes Lasunskaya'dan dönen Marya Nikolayevna bu masum oyunu oynarken buldu onları. Odaya girip masanın üzerinde kâğıtları görünce yüksek sesle bir kahkaha attı. Sanin hemen ayağa fırladı, ama Marya Nikolayevna,

— Oturun, oyununuza devam edin, dedi. Hemen üstümü değiştirip yanınıza geleceğim.

Yürürken bir yandan eldivenlerini çekip çıkararak, giysisini hışırdatarak gene kayboldu gözden. Gerçekten kısa süre sonra döndü. Gösterişli giysisini değiştirmiş, leylak rengi, kolları geniş, bol bir ipek bluz giymişti. Belinde kalın bir dantel kuşak vardı. Kocasının yanına oturdu, onun eli kaybetmesini bekledikten sonra şöyle dedi:

— Hadi şişko, yeter artık! (Sanin “şişko” sözcüğü karşısında şaşkın şaşkın bakmıştı ona, ama Marya Nikolayevna onun bakışına gene bir bakışla karşılık verip gamzelerini göstererek gülümsemişti.) Yeter bu kadar. Anladığım kadarıyla uyumak istiyorsun. Öp elimi de git yat. Bay Sanin'le ben biraz sohbet edeceğiz.

Polozov bedeninin bütün ağırlığıyla koltuktan doğrulurken,

— Uykum yok, ama gitmesine gideceğim, elini de öpeceğim, dedi.

Marya Nikolayevna gülümsemesini kesmeden (bir yandan da Sanin'e bakıyordu), avuç içini uzattı kocasına. Polozov da baktı Sanin'e, vedalaşmadan çıktı.

Marya Nikolayevna çıplak iki dirseğini masaya dayayıp, bir elinin tırnaklarını sabırsızca öteki elinin tırnaklarına vurarak, heyecanlı,

— Evet, hadi anlatın, anlatın, diye başladı. Evlenmeyi düşündüğünüz doğru mu?

Marya Nikolayevna böyle söylerken, Sanin'in gözlerinin içine daha dik, daha etkileyici bakabilmek için başını hafiften yana bile eğmişti.

XXXV

Bayan Polozova'nın aşırı senlibenli, rahat tavrı, bunda (bu konularda acemi olmamasına, bu tür insanlarla çok karşılaşmış olmasına karşın) amacına yardımcı olmayabileceğini gösteren belirtiler gördüğü için, ilk anda Sanin'i biraz afallatabilirdi. Ama içinden şöyle karar vermişti: "Bu zengin hanımefendinin kaprislerini hoş göreyim bakalım." O da aynı rahat, senlibenli tavırla karşılık verdi:

— Evet, evleneceğim.

— Kiminle? Bir yabancı kızla mı?

— Evet.

— Sanırım yakın zamanda tanıştınız onunla? Frankfurt'ta mı?

— Evet, Frankfurt'ta.

— Peki, öğrenebilir miyim, kimin nesidir?

— Elbette. Pastane işleten bir bayanın kızı.

Marya Nikolayevna gözlerini iri iri açıp kaşlarını kaldırdı. Tane tane konuşarak,

— Eh, doğrusu harika bir şey bu! dedi. Harika! Ben de sizin gibi gençlerin artık kalmadığını sanıyordum. Pastacının kızı ha!

Sanin bir parça vakarla,

— Bakıyorum, şaşırttı sizi bu, dedi. İlkin, böyle önyargılarım yoktur benim...

Marya Nikolayevna Sanin'in sözünü kesti:

— *İlkin*, bu hiç şaşırtmadı beni, benim de öyle önyargılarım yoktur. Ben de bir köylü kızıyım. Ya? Buna ne dersiniz? Beni şaşırtan ve sevindiren, sizin sevmekten korkmamanız. Gerçekten seviyorsunuz onu, değil mi?

— Evet.

— Çok mu güzel?

Bu son soru Sanin'i biraz gücendirmişti... Ama vazgeçmek olmazdı artık.

— Bilirsiniz Marya Nikolayevna, diye başladı, her seve-ne sevdiği insan en güzel gelir. Ama nişanlım gerçekten çok güzel.

— Gerçekten mi? Hangi bakımdan? İtalyan olduğu içim mi? Antik bir güzelliği olduğu için mi?

— Evet, yüz hatları çok düzgün.

— Yanınızda bir portresi var mı?

— Yok. (O zamanlar fotoğrafın adı bile bilinmiyordu. Dagerreyotipi daha yeni yayılmaya başlamıştı.)

— Adı nedir?

— Gemma.

— Ya sizin?

— Dmitri.

— Baba adınız?

— Pavloviç.

Marya Nikolayevna gene öyle tane tane konuşarak,

— Bakın ne diyeceğim, dedi, sizi sevdim Dmitri Pavloviç. İyi biri olmalısınız. Uzatın elinizi bana. Dost olalım.

Marya Nikolayevna beyaz, güzel, güçlü parmaklarıyla kuvvetlice sıktı Sanin'in elini. Eli Sanin'in elinden biraz küçük, ama çok daha sıcak, yumuşak, zarif ve canlıydı.

— Yalnız, aklıma ne geldi, biliyor musunuz?

— Ne geldi?

— Ama kızmayacaksınız, tamam mı? Nişanlınız olduğunu söylüyorsunuz. Ama... ama buna mecbur kalmadınız değil mi?

Sanin yüzünü buruşturdu.

— Ne demek istediğinizi anlayamadım Marya Nikolayevna.

Sessizce gülümsedi Marya Nikolayevna ve başını sallayarak, yüzüne düşen saçlarını geri attı. Yarı düşünceli, yarı dalgın bir tavırla,

— Kesinlikle harika bir adam, diye mırıldandı. Bir şövalye! Bundan sonra gelin de inanın, idealist insanın kalmadığını iddia edenlere!

Marya Nikolayevna sürekli Rusça konuşuyordu. Son derece temiz bir Moskova halk Rusçası (soylu Rusçası değil) vardı.

Marya Nikolayevna sordu:

— Sanırım öğreniminizi dindar bir ailede, evde eski usul yapmışsınızdır? Hangi ildensiniz?

— Tula'dan.

— Öyleyse hemşeriyiz. Babam... Babamı tanıyor olmalısınız?

— Elbette tanıyorum.

— O da Tula'da doğmuş... Tulalıydı. Peki, çok güzel... (Marya Nikolayevna "güzel" sözcüğünü kasten, bir köylü gibi "gözel" şeklinde telaffuz etmişti.) Hadi şimdi işimize bakalım.

— Nasıl yani... Ne yapacağız? Hangi işimize demek istediniz?

Marya Nikolayevna gözlerini kısarak,

— Niçin gelmiştiniz buraya? dedi. (Gözlerini kıstığında bakışı çok yumuşak ve bir parça da alaycı oluyordu; alabildiğine açtıdaysa aydınlık ve neredeyse soğuk parıltısında tatsız... gözdağı veren bir şey dikkati çekiyordu. Gözlerine asıl güzelliğini verense sık, biraz kalkık, gerçek samur kaşlarıydı.) Toprağınızı almamı istemiyor muydunuz? Evlenmek için paraya ihtiyacınız yok muydu? Öyle değil mi?

— Evet, öyle.

— Çok mu paraya ihtiyacınız var?

— Başlangıç olarak birkaç bin frank yeterli. Eşiniz toprağı biliyor. Ona danışabilirsiniz. Düşük fiyata bırakabilirim.

Marya Nikolayevna başını iki yana salladı. Parmaklarının ucuyla Sanin'in ceketinin koluna dokunarak tane tane,

— *İlkin*, dedi, kocama çok iyi olduğu giyimimle ilgili konuların dışında, başka hiçbir konuda danışmak alışkanlığım yoktur; *ikincisi*, neden fiyatı düşük tutacağınızı söylüyorsunuz? Çok âşık olmanızdan, her türlü özveriye hazır olmanızdan yararlanmak niyetinde değilim... Hiçbir özveri kabul etmiyorum sizden. Nasıl mı? Sizi isteklendirmek yerine... neyse, bunu daha güzel nasıl ifade edebilirdim?.. Sizde soylu duygular uyandıracak yerde, diyebilir miydim? Sizi soyacağımı mı sandınız? Böyle bir alışkanlığım yoktur. Gerektiğinde acınam insanlara, ama bu şekilde değil.

Marya Nikolayevna alay mı ediyordu onunla, yoksa ciddi miydi Sanin bir türlü anlayamıyordu. Yalnızca şöyle düşünüyordu: "Ah, seninleyken insan gözünü açık tutmalı!"

Oda hizmetçisi büyük bir tepside çay takımı, kaymak, bisküvi vb. ile Rus semaverini getirdi, hepsini Sanin'le Bayan Polozova'nın arasına yerleştirdikten sonra gitti.

Marya Nikolayevna Sanin'e bir fincan çay koydu. Fincanına şekeri parmaklarıyla tutup koyarken... (oysa maşa hemen oracıktaydı) sordu:

— İğrenmezsiniz, değil mi?

— Rica ederim!.. Böyle güzel bir elden...

Sanin sözünün sonunu getirmeden çayından bir yudum aldı. Marya Nikolayevna dikkatli, aydınlık bir bakışla onu izliyordu.

Sanin,

— Fiyatı düşük tutacağımı söyledim, çünkü şu anda yurtdışındasınız, yanınızda fazla paranızın olmayabileceğini düşündüm. Hem sonra, bu koşullarda bir satışın... ya da satın alışın biraz olağandışı olduğu kanısındayım ve bunu göz önünde bulundurmam gerekir.

Marya Nikolayevna ise yavaşça koltuğun arkalıgına yaslanmış, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, aynı dikkatli, aydınlık bakışıyla ona bakıyordu; Sanin ne diyeceğini şaşırdı, sonunda sustu.

Marya Nikolayevna ona yardımcı olmak istiyor gibi,

— Önemli değil, anlatın, anlatın, dedi. Sizi dinliyorum. Hoşlanıyorum sizi dinlemekten, devam edin.

Sanin toprağının özelliklerini anlatmaya başladı. Kaç hektar olduğunu, tam yerini, ne çeşit tarıma elverişli olduğunu, yılda ne kadar gelir getirebileceğini anlattı... Hatta çiftliğinin manzarasının çok güzel olduğunu da ekledi. Marya Nikolayevna ise gözlerini ayırmadan hep ona bakıyor, bakışı giderek daha aydınlık, ısrarlı oluyor, dudakları gülümsememesine karşın, belli belirsiz kıpırdıyordu; ısıırıyordu dudaklarını. Sonunda Sanin kendini tuhaf hissetti ve bir kez daha sustu.

— Dmitri Pavloviç, diye başladı Marya Nikolayevna, (bir an düşündü...) Dmitri Pavloviç, diye tekrarladı... Bakın ne diyeceğim size: Sizin toprağınızı almamın benim için çok kârlı bir iş olduğuna, sizinle anlaşacağımıza inanıyorum. Ama bana... iki gün süre vermelisiniz, evet, iki gün süre vermelisiniz. İki gün nişanlınızdan uzak kalabilir misiniz? İstemezseniz, daha fazla tutmayacağım sizi... söz veriyorum. Ama şu anda beş altı bin franka ihtiyacınız varsa, borç olarak size seve seve vermeye hazırım bu parayı... sonra hesaplaşırız.

Sanin ayağa kalktı.

— Hemen hiç tanımadığınız bir insana... içtenlikle ve seyerek yardım etmeye hazır olduğunuz için size teşekkürlerimi bildiririm Marya Nikolayevna... Mutlaka düşünmeniz gerekiyorsa da, iki gün kalırım.

— Evet, Dmitri Pavloviç, düşünmem gerekiyor. Ama burada kalmak çok zor gelecek size, değil mi? Çok mu? Söyleyin.

— Nişanlımı seviyorum, Marya Nikolayevna ve ondan uzakta olmak kolay değil.

Marya Nikolayevna derin bir göğüs geçirdi.

— Ah, altın bir kalbiniz var sizin! Söz veriyorum, fazla sıkmayacağım sizi. Kalkıyor musunuz?

Sanin,

— Geç oldu, dedi.

— Yoldan geldiniz, ayrıca kâğıt oyununda da yordu sizi kocam, dinlenmelisiniz. Söylesenize, İppolit Sidoric’la, kocamla yakın dost muydunuz?

— Aynı okulda okuduk.

— O zaman da böyle miydi?

— Nasıl yani “böyle”? diye sordu Sanin.

Marya Nikolayevna birden gülmeye başladı; yüzü kıpkırmızı olana dek güldü. Mendilini dudaklarına götürdü, koltuğundan kalktı, çok yorgunmuş gibi sendeleyerek Sanin’e doğru yürüdü, elini uzattı ona.

Sanin öne eğilerek selamladı Marya Nikolayevna’yı ve kapıya yürüdü.

Marya Nikolayevna seslendi arkasından:

— Yarın biraz erken gelin... duydunuz mu?

Sanin odadan çıkarken dönüp arkasına baktı. Marya Nikolayevna gene koltuğuna oturmuş, kollarını başının arkasına koymuştu. Bluzunun geniş kolları neredeyse omuzlarına kadar sarkmıştı ve kolların bu duruşunun, genellikle bu bedenin alımlı olmadığını söylemek olanaksızdı.

XXXVI

Sanin'in odasında gece geç saatte lamba yanıyordu. Masada oturmuş, "Gemma'sına" mektup yazıyordu. Her şeyi anlattı ona, Karı koca Polozov'lardan söz etti. Ama daha çok kendi duygularını anlattı ve sonunda üç gün sonra buluşacaklarını!!! (üç ünlem işaretiyle) yazdı. Mektubu sabah erkenden postaneye götürdü ve Kurhaus bahçesinde (müzik çalmaya başlamıştı bile orada) dolaşmaya gitti. Henüz kalabalık değildi park. Orkestranın çaldığı kameriyenin önünde durdu, "Şeytan Robert"ten bir potpuri dinledi, bir kahve içtikten sonra ağaçlıklar arasında تنها yollardan birine saptı, bir sıraya oturdu, düşüncelere daldı.

Biden bir şemsiyenin sapı hızla –ve oldukça sert– iniverdi omzuna. İrkildi Sanin... Karşısında Marya Nikolayevna duruyordu; üzerinde grili yeşilli ince bir giysi, başında beyaz tüllü bir şapka, ellerinde İsveç eldivenleri vardı. Yüzü bir yaz sabahı gibi taptaze, pembeydi ama hareketlerinde, bakışlarında sabah mahmurluğu henüz kaybolmamıştı.

— Merhaba, dedi. Bu sabah adam yolladım size, ama çıkmıştınız. İkinci bardak suyumunu yeni içtim. biliyor musunuz, burada su içmeye zorluyorlar beni, her nedense... Oysa sağlıklı görünmüyor muyum? Üstelik bir saat de yürümeliyim. Bana eşlik etmek ister misiniz? Şurada kahve içeriz.

Sanin ayağa kalkarken,

— Ben kahve içtim, dedi. Ama size eşlik etmek çok hoşuma gider.

— E, öyleyse kolunuzu verin bana... Korkmayın: Nişanlınız burada değil, görmez sizi.

Sanin zoraki gülümsedi. Marya Nikolayevna, Gemma'dan her söz ettiğinde hiç hoş olmayan bir duyguya kapılıyordu. Ama gene de öne eğilip kolunu uzattı... Marya Nikolayevna yavaşça, yumuşakça girdi Sanin'in koluna ve oraya yapışmak ister gibi kaydı eli Açık şemsiyesini omzuna koyup,

— Gidelim, dedi. Şuradan... Bu parkı avucumun içi gibi biliyorum. Çok güzel yerlere götüreceğim sizi. Hem, biliyor musunuz (bu iki sözcüğü çok sık kullanıyordu), şimdi şu alışverişten konuşmayacağız sizinle; kahvaltıdan sonra uzun uzun konuşuruz. Kiminle iş yaptığımı bilmem için, şimdi kendinizden söz etmelisiniz bana... Sonra da isterseniz, ben size kendimden söz ederim. Anlaştık mı?

— Peki ama Marya Nikolayevna, benim neyim ilginç olabilir ki sizin için?..

— Bir dakika, bir dakika, yanlış anladınız. Size cilve yapmak istediğim yok. (Marya Nikolayevna omuz silkti.) Antik heykelleri andıran bir nişanlınız var, tutup size cilve yapmaya mı çalışacağım?! Satmak istediğiniz bir malınız var, ben de alıcıyım. Malınızın nasıl olduğunu anlamaya çalışıyorum. Nasıl bir şey olduğunu gösterin bakalım malınızın... Yalnızca satın alacağım şeyi değil, satan kişiyi de tanımak istiyorum. Babacığımın prensibiydi bu. Hadi başlayın... Ama çocukluk yıllarınızı geçin. Mesela, uzun zamandan beri mi yurtdışındasınız? Bu zamana kadar nerelerde bulundunuz? Ama biraz yavaş yürüyün, bir yere yetişmeye çalışmıyoruz.

— Almanya'ya İtalya'dan geldim. Birkaç ay kaldım orada.

— Anladığım kadarıyla, İtalyanların her şeyi çekiyor sizi, öyle mi? Aşkınızı orada bulamamış olmanız tuhaf. Sanatı seviyor musunuz? Daha çok tabloları mı seviyorsunuz, müziği mi?

— Sanatı severim... Güzel olan her şeyi severim.

— Müziği de mi?

— Evet, müziği de.

— Ama ben hiç sevmem. Yalnızca Rus halk şarkılarını severim. Köylerde ve ilkbaharda dans ederek söylenen halk şarkılarını, bilirsiniz... Al basma entariler, al yazmalar; çayırlarda yeni boy atmış otlar buram buram kokar... ah ne güzeldir! Ama benden söz etmeyecektik. Hadi konuşun, anlatın.

Marya Nikolayevna yürürken dönüp dönüp Sanin'in yüzüne bakıyordu. Uzun boyluydu, yüzü neredeyse Sanin'in yüzünün hizasındaydı.

Anlatmaya başladı Sanin. Önce isteksiz, beceriksizce anlatıyordu, ama sonra açıldı, çok konuşmaya bile başladı. Marya Nikolayevna pek uslu dinliyordu; ayrıca, öylesine açık yürekliydi ki, karşısındakini de açık yürekli olmak zorunda bırakıyordu. Retz kardinalinin sözünü ettiği o "güncel rahatlık" (*le terrible don de la familiarité*) vardı onda. Sanin gezilerinden, Petersburg'daki yaşamından, gençliğinden söz ediyordu... Marya Nikolayevna kibar bir sosyete hanımefendisi olsaydı Sanin bu kadar açılmazdı; o ise kibarlık gösterilerinden hoşlanmayan, içten bir kadın olduğunu kendisi söylemiş, kendisini öyle tanıtmıştı Sanin'e. Ayrıca bu "içten kadın" hafiften ona yaslanarak, dönüp dönüp yüzüne bakarak yanı sıra bir kedi gibi yürüyordu; Üstelik onun bu yürüyüşünde, yalnızca bizim günahkâr, zayıf Rus erkeğini değil, az da olsa, Slav yaradılışı olan temiz erkekleri de baştan çıkaracak ağır, ezici, yakıcı bir şeyler vardı! Sanin'le Marya Nikolayevna'nın yürüyüşü, Sanin'le Marya Nikolayevna'nın sohbeti bir saatten fazla sürdü. Bu arada hiç durmamışlardı. Parkın iki yanı ağaçlı uzun yollarında kâh tepelere çıkarak, yürürken manzara seyrederek, kâh düze inip koyu gölgede saklanarak hep kol kola yürüdükçe yürüdüler. Ama arada bir huzursuz oluyordu Sanin: Gemma'sıyla, sevgili Gemma'sıyla hiç bu kadar uzun yürümemişti... oysa burada bu bayan avucunun içine almıştı onu ve kurtuluş da yoktu!

Sanin arada bir soruyordu:

— Yorulmadınız mı?

— Ben hiç yorulmam, diye karşılık veriyordu Marya Nikolayevna.

Dolaşmaya çıkmış insanlarla karşılaştıkları oluyordu. Hemen hepsi (bazıları saygıyla, bazıları yaltaklanarak) öne eğilip selamlıyorlardı Marya Nikolayevna'yı. Şık giyimli, oldukça yakışıklı bir adama son derece temiz bir Paris Fransızcasıyla seslendi: "*Comte, vous savez, il ne faut pas venir me voir-ni aujourd'hui ni demain.*"* Adam bir şey söylemeden şapkasını çıkarıp yerlere kadar eğilerek selamladı onu.

Sanin, her Rusa özgü "merak etmek" alışkanlığıyla sordu:

— Kimdi o?

— O mu? Bir Fransız. Burada çok var.. Bana kur yapıyor. Ama kahve zamanımız geldi artık. Otele dönelim. Acıkmuş olmalısınız. Benimkinin gözü yoldadır.

Sanin içinden "Benimki! Gözü yoldadır!" diye tekrarladı... Bir de ne güzel Fransızca konuşuyor... Tuhaf bir kadın!"

Marya Nikolayevna yanılmamıştı. Sanin'le birlikte otele döndüklerinde "benimki" veya "şişko", başında her zamanki fesi, kahvaltı masasında oturuyordu. Yüzünü ekşiterek,

— Ne zamandır bekliyorum seni! dedi. Artık, kahvemi sensiz içiyordum.

Marya Nikolayevna neşeli,

— Aman, bir şey olmaz, diye karşılık verdi. Kızdın mı? Sağlığına iyi gelir: Yoksa iyice uyuşup kalacaksın. Konuşumuzu da getirdim. Çabuk çağır adamı! Kahve içelim, en iyisinden kahve... Saksonya fincanlarıyla, kar beyazı masa örtüsü üzerinde!

* Biliyorsunuz kont, ne bugün ne de yarın yanıma yaklaşamazsınız. (Fr.)

Marya Nikolayevna şapkasını, eldivenlerini çıkarıp bir yana attı, ellerini çırpıttı. Polozov kaşlarının altından onu izliyordu. Alçak sesle,

— Ne o Marya Nikolayevna, bugün pek neşelisiniz? diye mırıldandı.

— Bu sizi ilgilendirmez İppolit Sidorıç! Hadi çek şu çın-gırağın ipini, adam gelsin! Oturun Dmitri Pavloviç, bir kah-ve daha için! Ah, emir vermek ne güzel şey! Bundan daha büyük zevk yok dünyada!

Kocası tekrar mırıldandı:

— Emrinizi yerine getirecek olanlar varsa...

— Evet, özellikle o zaman! Ben de onun için neşeliyim iş-te. Özellikle senin yanında. Öyle değil mi şişkocuğum? İşte kahvemiz de geldi.

Oda hizmetlisinin getirdiği kocaman tepside bir de tiyat-ro broşürü vardı. Marya Nikolayevna hemen eline aldı bro-şürü. Canı sıkkın bir tavırla,

— Bir drammış! dedi. Bir Alman dramı! Neyse, nasıl ol-sa Alman komedisinden daha iyidir. Söyleyin, parterde bir loca ayırsınlar bana, ya da hayır... iyisi mi *Fremden-Loge...* (Oda hizmetlisine döndü.) Duydunuz mu, kesinlikle *Frem-den-Loge!**

Oda hizmetlisi,

— *Fremden-Loge* ekselansları kent direktörü (*seine Ex-cellenz der Herr Stadt-Director*) tarafından tutulmuşsa? diye soracak oldu.

— O zaman ekselanslarına on taler verin, locayı bana bıraksın! Duydunuz mu?

Oda hizmetlisi uysal, üzgün bir tavırla başını eğdi.

— Dmitri Pavloviç, benimle tiyatroya geleceksiniz, değil mi? Alman aktörleri felaket, ama gene de gelirsiniz... Evet mi? Evet! Ne iyisiniz! Şişko, sen gelmiyor musun?

* Yabancılar için loca (Alm.)

Polozov ağzına götürdüğü fincana doğru mırıldandı:

— Nasıl emredersen.

— Bak ne diyeceğim, sen otelde kal. Tiyatroda hep uyuyorsun, hem Almanca da iyi değil. İyisi mi şöyle yap: Otur, kâhyaya bir mektup yaz, hatırlıyorsun değil mi, bizim değirmen konusunda... köylülerin un öğütmesi konusunda... Böyle şeyler istemediğimi, kesinlikle istemediğimi yaz ona, istemiyorum! İşte sana bütün akşam yapacağın bir iş...

— Olur, dedi Polozov.

— Böylesi daha iyi. Çok akıllımsın sen benim. Şimdi baylar, kâhya konusunu hallettikten sonra asıl işimize gelelim. Hizmetli masayı toplarken, siz Dmitri Pavloviç, satmak istediğiniz toprağınızı anlatın bana, orayı ne kadara satmayı düşündüğünüzü, ne kadar kaparo istediğinizi, yani her şeyi anlatın! (“Nihayet,” diye geçirdi içinden Sanin, “şükürler olsun!”) Bir şeyler söylemişsiniz, hatırladığım kadarıyla bahçeniz harikaymış. “Şişko” yanımızda değilken anlatmıştınız... Şimdi o da dinlesin, hep bir yerlere sıvışıyor zaten! Evlenmenize yardımcı olabileceğim için çok mutluyum. Kahvaltıdan sonra sizin işinizle ilgileneceğime söz vermiştim; sözümü her zaman tutarım, öyle değil mi İppolit Sidoric?

Polozov avuç içiyle sildi yüzünü.

— Doğruya doğru, dedi, hiç kimseyi aldatmazsınız.

— Hiçbir zaman! Hiçbir zaman ve hiç kimseyi aldatmam! Evet Dmitri Pavloviç, bizim senatoda dedikleri gibi, konuyu izah edin...

XXXVII

Sanin “konuyu izah etmeye” koyuldu, yani toprağını, bu kez manzaranın güzelliğinden söz etmeden, “gerçekler ve rakamlar” konusunda sözlerini doğrulamak için zaman zaman Polozov’un tanıklığına başvurarak bir kez daha anlattı. Ama Polozov olayla hiç ilgisi yokmuş gibi yalnızca kem küm ediyor, Sanin’in söylediğini onaylıyor mu, onaylamıyor mu belli olmadan (bunu kendisinin de bilip bilmediği belli değildi), başını sallıyordu. Aslında Marya Nikolayevna’nın onun düşüncesini önemsemediği belliydi. İşletmecilikle, finansal konularla ilgili öyle şeyler söylüyordu ki, Sanin şaşakalmıştı! Çiftçilikle ilgili en küçük ayrıntıları bile çok iyi biliyordu. Her şeyi inceden inceye soruyor, her konuya giriyor, en can alıcı konuları soruyordu. Sanin böyle bir sınavdan geçmeyi beklemiyordu: Hazırlıklı değildi. Bu sınav tam bir buçuk saat sürdü. Sanin kendini sert bir yargıcın karşısında suçlu sandalyesinde oturuyor gibi hissediyordu. Canı sıkkın, mırıldanıyordu kendi kendine: “Evet, bir sorgulama bu!” Marya Nikolayevna şaka ediyor gibi sürekli gülüyordu, ama Sanin’in rahatlamasına yardımcı olmuyordu bu. Hele “sorgulama”nın sonunda “yeniden taksim” ve “sürme” sözcüklerinin anlamını bilmediği anlaşılınca boncuk boncuk ter dökmeye bile başlamıştı...

Sonunda bildirdi kararını Marya Nikolayevna:

— Pekâlâ! Toprağınızın nasıl bir yer olduğunu en azından sizin kadar biliyorum artık... Can başına ne kadar istiyorsunuz? (Bilindiği gibi, o zamanlar toprağın fiyatı köle köylü başına belirleniyordu.)

— Evet... sanırım... beş yüz rubleden az istememeliyim...

Sanin güçlükle konuşuyordu. (Ah Pantaleone, Pantaleone, neredesin? *Barbari!* diye bağırmanın tam zamanı işte!)

Marya Nikolayevna düşünüyor gibi gözlerini tavana dikti. Bir süre sonra,

— Ne olmuş? dedi. Bence iyi bir fiyat bu. Ama iki gün süre istemiştin sizden, bu nedenle yarına kadar beklemek zorundasınız. Sanırım anlaşıcağız, ne kadar kaparo istediğinizi o zaman söylersiniz. (Sanin'in bir şey söylemeye hazırlandığını fark edince ekledi.) Şimdilik *basta cosi!** Para işiyle yeterince zaman harcadık... *à demain les affaires!*** Biliyor musunuz: Şimdi (kuşağının arasındaki nakışlı saatine baktı)... saat üçe kadar serbest bırakacağım sizi... Biraz dinlenmelisiniz. Gidip rulet falan oynayın.

Sanin,

— Ben kumar oynamam, dedi.

— Gerçekten mi? Evet, siz harika birisiniz. Bununla birlikte ben de oynamam. Bile bile para kaybetmenin ne anlamı var? Ama oyun salonuna gidip insanların yüzüne bakın. Orada çok komik yüzler görürsünüz. Alın zincirli, üstelik bıyıklı bir kocakarı var, inanılır gibi değil!.. Bir tane de bizim prenslerden var... o da iyidir! Görkemli bir beden, kartal gibi burunu var ama... oyuna bir taler koyunca yeğinin altından gizlice haç çıkarır. Dergi okuyun, dolaşın, yani ne isterseniz yapın... Ama saat üçte bekliyorum sizi... *de pied ferme.**** Yemeği erken yememiz gerekiyor. Bu komik Al-

* Yeter! (İt.)

** İşler yarına! (Fr.)

*** Kesin olarak. (Fr.)

manların tiyatrosu saat yedi buçukta başlar. (Elini uzattı Sanin'e.) *Sans rancune, n'est-ce pas?**

— Rica ederim Marya Nikolayevna, neden alınayım size?

— Sıktım sizi de onun için. (Gözlerini kısıp ekledi.) Göreceksiniz, bir daha yapmayacağım. (Al al olmuş yanaklarında bir anda gene belirmişti gamzeleri.) Görüşmek üzere!

Sanin selam verip çıktı. Arkasından neşeli bir kahkaha yükseldi. O sırada önünden geçmekte olduğu aynada ise şöyle bir sahne gördü: Marya Nikolayevna kocasının başındaki fesini gözlerinin üzerine indiriyor, kocası ise kollarını boşuna sallayarak ona engel olmaya çalışıyordu.

Alınmaca yok, değil mi? (Fr.)

XXXVIII

Ah, Sanin kendini odasında bulduğunda nasıl derin bir soluk almıştı! Evet, Marya Nikolayevna haklıydı, dinlenmesi gerekiyordu; bütün bu yeni tanışmalardan, karşılaşmalardan, konuşmalardan sonra üzerine, ruhuna çöken bu bunalıcı hava, ona öylesine yabancı bir kadınla bu beklenmedik, istenmedik yakınlaşma dinlenmesini gerektiriyordu! Hem de ne zaman oluyordu bütün bunlar? Gemma'nın onu sevdiğini öğrendiği, onun nişanlısı olduğu günden hemen bir gün sonra! Evet, kutsal bir şeye saygısızlık gibiydi bu! Kendini hiçbir şey için suçlayamamasına karşın, içinden binlerce kez özür diledi tertemiz, masum güvercininden; onun verdiği hacı binlerce kez öptü. Wiesbaden'e gelmesine neden olan şu işi kısa zamanda başarıyla bitireceğine umudu olmasaydı, hiç zaman kaybetmeden sevgili Frankfurt'a, artık kendi evi sayılan o değerli eve, Gemma'nın yanına döner, sevgilisinin ayaklarına kapanırdı... Ama yapabileceği bir şey yoktu! Sonuna kadar dayanması, giyinip yemeğe, oradan da tiyatroya gitmesi gerekiyordu... Yeter ki yarın bıraksındı onu Marya Nikolayevna!

Sanin'in canını bir şey daha sıkıyordu, kızdırıyordu onu: Sevgiyle, yüreğindeki duyguların olanca sıcaklığıyla düşünüyordu Gemma'yı; onunla birlikte yaşayacağı günleri, gelecekte onu bekleyen mutluluğu düşünüyordu, ama öte yan-

dan şu tuhaf kadın, şu Bayan Polozova çok üzerine düşüyordu... hayır, düşmüyor, tepesinde dikiliyordu... (Sanin öfke içinde düşünüyordu bütün bunları.) Karşısında dikilip duruyordu... ve Sanin dikkatini başka bir şeye veremiyor, onun sesini duymazdan gelemiyor, sözlerini hatırlamadan hatta giysisinden yayılan o değişik, tatlı, taptaze, insanın içini gıcıklayan sarı zambak kokusunu hissetmeden edemiyordu. Bu bayan oynuyordu onunla, öyle veya böyle sokuluyordu yanına... Ama neden? Amacı neydi? Yoksa şımartılmış, zengin, ahlakı az da olsa zayıf bir kadının kaprisleri miydi bunlar? Ya kocası?! Ne biçim bir adamdı bu? Karısıyla ne biçim bir ilişkisi vardı öyle? Hem neden Bay Polozov'la da, karısıyla da hiç ilgilenmeyen Sanin'in aklına geliyordu bütün bunlar? Bütün ruhuyla Tanrı'nın gündüzü gibi apaydınlık birine yönelmişken bile neden atamıyordu şu yapışkan şeyi kafasından? O Tanrısal çizgilerin arasından nasıl ortaya çıkabiliyordu *bunlar*? Üstelik çıkmakla kalmıyorlar, küstahça kıs kıs gülüyorlardı da. O gri, yırtıcı gözler, yanaklardaki o gamzeler, o yılan gibi kıvrılan saç örgüleri... Yoksa bütün bunlar Sanin'in üzerine yapışmıştı da, onları silkip atınaya gücü mü yoktu?

Saçma! Hepsi saçma! Yarın hepsi iz bırakmadan kaybolup gidecekti... Peki ama bu kadın yarın bırakacak mıydı onu?

Evet... Bütün bunları kendine soruyordu Sanin. Saat üçe gelmek üzereydi... Sanin siyah frakını giydi, parkta biraz do-laştıktan sona Polozov'lara gitti.

Konuk salonunda, çok uzun boylu, sarışın, at profilli, saçlarını arkadan ayırmış (o zamanlar henüz yeniydi bu moda) elçiliğin Alman sekreteriyle bir de... ah, inanılır gibi değil! bir de kimi? Birkaç gün önce düello ettiği von Dönhof'u gördü... Sanin böyle bir şeyi, onu burada görebileceğini hiç beklemiyordu. Şaşırmıştı ama gene de selam verdi ona.

Sanin'in şaşkınlığı kaçmamıştı Marya Nikolayevna'nın gözünden.

— Tanışıyor musunuz? diye sordu.

Dönhof,

— Evet... dedi. Bu mutluluğa eriştim. (Ve Marya Nikolayevna'dan yana hafifçe eğilip gülümseyerek, alçak sesle ekledi.) Ta kendisi... yurttasınız... şu Rus...

Marya Nikolayevna ona gözdağı verir gibi parmağını sallayarak, aynı biçimde alçak sesle karşılık verdi:

— Hayır, olamaz!

Arkasından, Marya Nikolayevna Dönhof'la da, kendisine ölesiye âşık olduğu her halinden belli (çünkü Marya Nikolayevna ona her baktığında ağzını bile açıyordu) uzun boylu sekreterle de vedalaşmaya koyuldu. Dönhof, kendisinden ne istendiğini daha sözün yarısında anlayan bir aile dostu gibi sevimli bir yumuşak başlılıkla hemen çıktı; sekreter gitmeye yanaşmayacak oldu, ama Marya Nikolayevna biraz kabaca yolcu etti onu. Kapıda ona,

— Kölesi olduğunuz bayana gidin, dedi. (O sıralar Wiesbaden'de Monacolu, adı kötüye çıkmış bir prenses vardı.) Benim gibi avamdan bir kadının yanında ne işiniz var...

Üzgün sekreter,

— Lütfen, hanımefendi, dedi, dünyanın bütün prensesleri...

Ama Marya Nikolayevna acımasızdı. Saçları arkadan ayırık sekreter çıkıp gitti.

O gün Marya Nikolayevna, yaşlı kadınlarımızın deyişiyle kendine “yakışır” giyinmişti. Kolları *à la Fontange*, gül rengi, parlak ipek bir giysi vardı üzerinde. Kulaklarına kocaman pırlanta küpeler takmıştı. Gözleri parlaklıkta bu pırlantalardan aşağı kalmıyordu. Besbelli, havasındaydı Marya Nikolayevna.

Sanin'i yanına oturttu ve ona birkaç gün sonra gitmeye hazırlandığı Paris'ten, Almanlardan artık bıktığından, onların aptal olduğundan, akıllılık etmeye kalkıştıklarında da ap-

talıklarını iyice ortaya döktüklerinden söz etmeye başladı. Sonra birden, nasıl derler dosdoğru —a *brûle pourpoint*— onun, demin şurada oturan şu subayla birkaç gün önce bir kız için gerçekten düello edip etmediğini sordu.

Sanin şaşırmıştı.

— Bunu nereden biliyorsunuz? diye sordu.

— Yerin kulağı vardır Dmitri Pavloviç... Ama şunu da biliyorum, siz haklıydınız, yerden göğe kadar haklıydınız ve bir şövalye gibi davrandınız. Söylesenize, o kız nişanlız olan kız mıydı?

Sanin hafiften çattı kaşlarını...

Marya Nikolayevna telaşlı,

— Pekâlâ, tamam, sormayacağım, dedi. Anlıyorum, hoşlanmıyorsunuz bu konudan. Kusuruma bakmayın. Sormayacağım, kızmayın! (O anda bitişik odanın kapısından elinde gazeteyle Polozov'un girdiğini görünce sordu.) Ne oldu? Yoksa yemek mi hazır?

— Şimdi verecekler yemeği, sen *Kuzey Arısı*'nda ne yazıyor, ona bak... Prens Gromoboy ölmüş.

Marya Nikolayevna başını kaldırdı,

— Yaa! Toprağı bol olsun! (Sanin'e döndü.) Her yıl şubat-ta, doğum günümde odamı kamelyalarla donatırdı. Ama bir bunun için kışları Petersburg'da geçirmeye değmiyordu. (Kocasına dönüp sordu.) Ne dersin, yetmişini geçmişti, değil mi?

— Evet. Cenaze törenini anlatmış gazete. Saraydan herkes oradaymış. Bu nedenle Prens Kovrijkin de bir şiir yazmış.

— Bu harika işte.

— İstersen okuyayım? Prens onun meclisin kahramanı olduğunu söylüyor.

— Hayır, istemiyorum. Ne kahramanıymış meclisin! Doğrudan doğruya Tatyana Yuryevna'nın kahramanıydı, o kadar. Hadi yemeğe gidelim. Ölenle ölünmez. Dmitri Pavloviç, kolunuzu verin bana.

Yemek dünkü gibi çok zengindi ve oldukça neşeli geçti. Marya Nikolayevna güzel konuşuyordu... kadınlarda az görülen bir özellik, hele Rus kadınlarında!.. Her türlü ifadeyi rahat kullanıyordu. Özellikle yurttaşlarına fena çatıyordu. Sanin, onun ustaca ve tam yerinde yaptığı nüktelerine birkaç kez kahkahalarla gülmüştü. Marya Nikolayevna daha çok riyakârlıktan, yapmacıklıktan ve yalancılıktan hoşlanmıyordu... Her yerde görüyormuş bunları. Yaşamının başladığı ortamda ise bunların bulunmadığıyla övünüyor gibiydi. Çocukluk yıllarından akrabalarıyla ilgili tuhaf hikâyeler anlatıyordu. Kendisinin, Natalya Kirillovna Narişkina* kadar değilse de sonuçta bir ayağı çarıklı olduğunu söyleyip duruyordu. Sanin onun bir zamanlar, çoğu yaşıtına oranla daha çok sıkıntı çektiğini hissediyordu.

Bu arada Polozov ha bire atıştırıyor, bir şeyle ilgilenmeden içiyor, yalnızca arada bir, görünüşte kör gibi, ama aslında çok iyi gören açık renk gözlerini kaldırıp bazen karısına, bazen Sanin'e bakıyordu.

Marya Nikolayevna ona dönüp yüksek sesle,

— Ne akıllı bir şeysin! dedi. Bütün siparişlerimi almışsın Frankfurt'tan! Şimdi küçücük alından öperdim seni ama, istemezsin.

Polozov, gümüş bıçakla bir ananası keserken karşılık verdi:

— Evet, istemem.

Marya Nikolayevna baktı ona, parmaklarıyla masada trampet çalmaya başladı. Anlamalı bir tavırla,

— Bahsimiz devam ediyor mu? diye sordu.

— Ediyor.

— Tamam. Ama kaybedeceksin.

Polozov çenesini öne çıkardı.

— Bu kez o kadar güvenme kendine Marya Nikolayevna, senin kaybedeceğinden kuşku yok.

* Büyük Petro'nun annesi (rd.n)

Sanin merakla,

— Ne bahsi bu? Öğrenebilir miyim? diye sordu.

Marya Nikolayevna gülererek karşılık verdi:

— Hayır... şimdilik olmaz.

Saat yediyi vurdu. Kat görevlisi gelip arabanın hazır olduğunu bildirdi. Polozov karısını yolcu ettikten sonra hemen dönüp koltuğuna oturdu. Koridordan seslendi ona Marya Nikolayevna:

— Bana bak! Kâhyaya mektup yazmayı unutma!

— Yazacağım, sen merak etme. Görevimi bilirim ben.

XXXIX

1840 yılında Wiesbaden tiyatrosu yapı olarak kötüydü, kumpanyası da o zamandan bu yana tüm Alman tiyatroları için normal sayılabilecek kıt kaynaklar ve sıradanlıktan muzdaripti; ayrıca son zamanlarda mükemmel sayılan “ün-lü” yönetmen *Herr Devrient*’in Karlsruhe’deki tiyatrosuyla arasında en ufak bir fark yoktu. “Çok Sayın Bayan Polozova” için ayrılan loca (oda hizmetlisinin bu locayı nasıl ayarladığını, direktörü parayla satın alıp almadığını Tanrı bilirdi!) iki bölümdü. Arkada birkaç koltuğu olan küçük bir oda vardı. Marya Nikolayevna içeri girmeden, Sanin’e locayı tiyatro salonundan ayıran paravanayı kaldırmasını söyledi.

— Kimsenin beni görmesini istemiyorum, dedi. Yoksa hemen doluşurlar buraya.

Sanin’i de yanına, salondan loca boş görünecek biçimde, sırtı salona dönük olarak oturttu.

Orkestra *Figaro’nun Düğünü*’nün uvertürünü çalıyordu... Perde kalktı, oyun başladı.

Çokbilmiş, ama yeteneksiz birtakım yazarların seçkin ama ölü bir dille “derin” veya “iç titreten” düşüncelerini trajik tartışma dedikleri biçimde anlattıkları sıkıcı bir oyundu... Asya kolerası gibi bir şey... Marya Nikolayevna ilk perdenin yarısına kadar sabırla izledi oyunu; ama ilk sevgili (kahverengi, kordonlu bir redingot giymiş, şık bir kravat takmıştı,

çizgili ceketinin düğmeleri sedefli, parlak yeşil deri pantolonu süslemeli, güderi eldivenleri beyazdı) sevdiği kadının ihanetini öğrenince yumruklarını göğsüne bastırıp, dirseklerini dik açıyla öne uzatarak tıpkı bir köpek gibi ulumaya başlayınca Marya Nikolayevna dayanamadı artık. Öfkeyle,

— Fransa'nın en küçük kasabasında oynayan en kötü bir aktör bile Almanların en önde gelen aktörlerinden daha doğal ve iyi oynar diyerek arka odaya geçip oturdu. (Eliyle koltuğa, hemen yanına vurarak seslendi Sanin'e.) Gelin buraya. Konuşalım biraz.

Sanin hemen itaat etti.

Marya Nikolayevna, Sanin'in yüzüne baktı.

— Ah, ipek gibi yumuşaksınız! Karınız sizinle iyi vakit geçirecek. (Uluyan aktörü yelpazeyle göstererek devam etti) Bu palyaço gençliğimi hatırlattı bana; ben de evimizdeki öğretmene (aktör, bir evde özel öğretmen rolü oynuyordu) âşık olmuştum. İlk aşkımdı benim... yoo, hayır, ikinci. İlk kez Donski Manastırı'nın hizmetlisine âşık olmuştum. On iki yaşındaydım. Yalnızca pazar günleri görebiliyordum onu. Kadife bir cüppesi vardı, buhurdanlıkla halkın arasında dolaşır, kadınlara Fransızca şöyle derdi: "*Pardon, excusez...*" Ama bakışını yerden hiç kaldırmazdı. Oysa şu kadar (Marya Nikolayevna serçe parmağının büyükçe bir bölümünü başparmağının tırnağıyla gösterdi Sanin'e) kirpikleri vardı! Evimizdeki öğretmenin adı *Monsieur Gaston* idi! Çok kültürlü biri olduğunu söylemeliyim. Aynı zamanda çok sertti. İsviçreliydi. Enerjik bir yüzü vardı! Favorileri kömür gibi simsiyahtı, antik bir profili vardı, dudakları demirden dökmeydi sanki! Korkuyordum ondan! Hayatımda yalnızca o adamdan korktum. Daha sonra ölen... boğulan kardeşimin öğretmeni idi. Bir Çingene benim öldürüleceğimi söylemişti... ama saçma! İnanmıyorum buna. İppolit Sidoric'i elinde bıçakla düşünebiliyor musunuz?

Sanin,

— Bıçak olmadan da öldürülebilir insan, dedi.

— Hepsi saçma! Siz böyle şeylere inanıyor musunuz? Ben hiç inanmam. Olacağın önüne geçemezsiniz. *Monsieur Gaston* tam benim odamın üstündeki odada kalıyordu. Bazen gece uyanırdım, onun ayak sesini duyardım (çok geç yatar-dı) aşktan... veya başka bir duygudan kalbim duracak gibi olurdu... Babamın okuma yazması hemen hiç yoktu, ama bizim öğrenimimize önem verirdi. Düşünebiliyor musunuz, Latince bile anlıyorum...

— Siz mi? Latince ha?

— Evet, ben. *Monsieur Gaston* öğretti bana. Onunla *Aeneid*'i okudum. Sıkıcı bir şeydi, ama iyi bölümleri de yok değildi. Dido'nun Aeneas ile ormanda dolaştıkları bölümü hatırlıyor musunuz?..

Sanin hemen karşılık verdi:

— Evet, evet, hatırlıyorum.

Latinceyi çoktan unutmuştu, *Aeneid*'i ise çok az hatırlı-yordu.

Marya Nikolayevna her zamanki alışkanlığıyla biraz yandan, aşağıdan yukarı baktı Sanin'in yüzüne.

— Ama sakın benim çok bilgili biri olduğumu düşünme-yesiniz. Ah Tanrım, hiç de bilgili falan değilim. Bir yeteneğim de yoktur. Yazmayı bile zor beceriyorum... gerçekten... Yüksek sesle okuyamam; ne piyano çalabilirim, ne resim yapabi-lirim, ne de dikiş dikmesini bilirim. Hiçbir şey gelmez elim-den! Böyle biriyim işte!

Kollarını iki yana açtı Marya Nikolayevna.

— Bütün bunları size anlatıyorum, diye sürdürdü konuş-mayı. Çünkü önce şu aptalları (öteki aktörün yerinde, şimdi dirseklerini onun gibi öne uzatıp uluyan aktrisi gösterdi.) dinlemek istemiyorum, sonra size borcum var: Dün siz her şeyinizi anlatmıştınız bana.

— Sordunuz, anlattım, dedi Sanin.

Marya Nikolayevna birden Sanin'e döndü.

— Yani siz benim nasıl bir kadın olduğumu bilmek istemiyor musunuz? diye sordu. (Tekrar koltuğun yastıklarına yaslanıp ekledi.) Ama şaşmadım buna. Evlenmeye hazırlanıyorsunuz, üstelik âşıksınız da, hem düellodan sonra... Başka bir kadını görür mü gözünüz?..

Marya Nikolayevna düşünceye daldı, yelpazesinin sapını iri, düzgün ve süt beyazı dişleriyle ısırmağa başladı.

Sanin, iki gündür içinden atamadığı sıkıntıyı gene hissederek gibi oldu.

Marya Nikolayevna ile arasındaki konuşma alçak sesle, neredeyse fısıltıyla sürüyordu... bu daha da sinirini bozuyor, onu heyecanlandırıyordu...

Ne zaman bitecekti bütün bunlar?

Zayıf yaradılışlı insanlar hiçbir zaman kendileri bitirmezler, bitmesini beklerler.

Sahnede birileri hıçkırıyordu. Yazar bu hıçkırığı “komik bir an” veya “unsur” olarak koymuştu buraya; kuşkusuz, komik başka bir unsur yoktu oyunda; izleyiciler de bu kadarıyla yetinmek zorunda kalmış, gülüyorlardı.

Bu gülüşmeler de bozmuştu Sanin’in sinirlerini.

Kızıyor mu yoksa eğleniyor mu, canı mı sıkılıyor yoksa neşeleniyor mu, kesin bilemediği anlar oluyordu. Ah, Gemma görseydi onu böyle!

Marya Nikolayevna birden,

— Gerçekten çok tuhaf, dedi. İnsanlar son derece sakın, “Evlenmek niyetindeyim.” diyorlar size, ama öyle sakın kimse, “Kendimi suya atmak niyetindeyim.” demiyor. Oysa bu ikisinin arasında ne fark var? Çok tuhaf doğrusu!

Sanin’in canı iyice sıkılmaya başlamıştı.

— Aralarında büyük fark var Marya Nikolayevna! dedi. Bazılar için kendini suya atmak korkunç bir şey değildir: Yüzme biliyordur çünkü, ayrıca... evliliğin tuhaflığına gelince... iş oraya vardysa...

Birden sustu Sanin, dilini ısırıldı.

Marya Nikolayevna yelpazesıyla avcuna vurdu.

— Söyleyin Dmitri Pavloviç, dedi, söyleyin. Ne demek istediğinizi anladım. “İş oraya vardıysa, hanımefendi, Marya Nikolayevna Polozova,” demek istediniz, “*sizin* evliliğinizden daha garip bir evlilik olamaz... Kocanızı çok iyi tanıyorum, hem çocukluğundan beri!” Evet, yüzmeyi bilen beyefendi, böyle söylemek istediniz!

Sanin,

— İzninizle, diye başlayacak oldu...

Marya Nikolayevna ısrarlı bir tavırla kesti sözünü:

— Gerçek değil mi bu yani? Gerçek değil mi? Yüzüme bakarak yanıldığımı söyleyin bana!

Sanin gözlerini nereye kaçıracağını bilemedi. Neden sonra,

— Evet, ısrarla doğruyu söylememi istiyorsanız, haklısınız, dedi.

Marya Nikolayevna başını salladı.

— Öyleyse şimdi söyleyin bakalım, yüzmeyi bilen bayım, dedi. Hiç de yoksul olmayan... kafası çalışan... çirkin de sayılamayacak bir kadının böylesine tuhaf... bir adım atmasının nedenini nasıl açıklayacaksınız? Belki de ilgilendirmiyor dur sizi bu, ama olsun varsın. Nedenini şimdi söylemeyeceğim size, antrakt bitmek üzere. Biri içeri girecek diye endişe ediyorum.

Marya Nikolayevna sözünü yeni bitirmişti ki, dış kapı aralandı ve kızıl, yağlı suratlı, henüz pek genç, ama dişleri dökük, düz uzun saçlı, sarkık burunlu, yarasanınkiler gibi kocaman kulaklı, meraklı ve bulanık bakışlı ufak gözlerinde altın gözlüklü, burnunun üzerinde bir *pince-nez** olan bir baş uzandı. Baş şöyle bir göz gezdirdi içeriye, Marya Nikolayevna'yı görünce dişlerini göstererek pis pis sırttı, eğilerek selam verdi... Damarlı boynu da başıyla birlikte eğilmişti...

Marya Nikolayevna ona mendilini salladı.

* Sapsız bir gözlük çeşidi.

— Evde değilim! dedi. *Ich bin nicht zu Hause, Herr P...! Ich bin nicht zu Hause...** Kışış, kışış!

Kapıdan uzanan baş şaşırdı, zoraki gülümsedi, bir zamanlar ayaklarına kapanıp “*Sehr gut! sehr gut!*” diye dalkavukluk ettiği Liszt’e öykünerek hıçkırır gibi bir şeyler mırıldanarak kayboldu.

Sanin,

— Kimdir bu adam? diye sordu.

— O mu? Wiesbadenli bir eleştirmen. “Edebiyatçı” ya da baş uşak, nasıl isterseniz... Buranın yerlisi olan bir mültezim kiralamış onu, bu nedenle her şeyi övmek, göklere çıkarmak zorunda. Oysa içi zehir dolu, ama dışa vurmaya cesaret edemiyor. Korkunç bir dedikoducudur, korkarım şimdi koşar, benim tiyatroda olduğumu yetiştirir herkese. Neyse, umurumda değil...

Orkestra bir vals çalıyordu. Perde tekrar açıldı... Gene sizlanmalar, kırıtmalar başladı sahnede.

Marya Nikolayevna kendini tekrar koltuğa bırakıp,

— Evet efendim, diye başladı, nişanlınızın yanında olmanın mutluluğunu yaşayacak yerde, elime düştüğünüz, benimle oturmak zorunda kaldığınız için... Gözlerinizi kaçırmayın öyle, kızmayın da... Anlıyorum sizi, ne yapacağınıza karışmayacağıma söz de verdim size. Ama şimdi anlatacaklarımı dinleyin. En çok neyi sevdiğimi biliyor musunuz?

— Özgürlüğü, dedi Sanin.

Marya Nikolayevna elini onun elinin üzerine koydu.

— Evet Dmitri Pavloviç, dedi. (Sesinde özel, kuşku duyulmayacak ölçüde içten, ciddi bir şey vardı.) Özgürlüğü, her şeyden çok seviyorum. Bununla övündüğümü sanmayın –övünülecek bir şey yok bunda– ama öyle işte; benim için her zaman öyle olmuştur ve ölümüne kadar da öyle olacak. Herhalde çocukluğumda çok kölelik gördüğüm, bu yüzden

Evde değilim Bay P! Evde değilim. (Alm.)

de çok çektiğim için herhalde... Evet, *Monsieur Gaston*, öğretmenim gözümü açtı. İppolit Sidoric¹’la neden evlendiğimi sanırım şimdi daha iyi anlarsınız; onun yanında özgürüm, tam anlamıyla özgürüm, hava gibi, rüzgâr gibi... Ve bunun böyle olacağını evlenmeden önce biliyordum, onun yanında özgür bir Kazak olacağımı biliyordum!

Marya Nikolayevna sustu, yelpazesini yana attı.

— Bir şey daha söyleyeceğim size: Düşünmeyen biri değilim... Hoşlanırım düşünmekten, aklımız bunun için verilmiştir bize; ama yaptıklarımın sonucunu hiç düşünmem, yeri gelince kendime bile acımam, ne olursa olsun, umursamam: Değmez çünkü. Bir deyim vardır benim için: *Cela ne tire pas à conséquence** –Rusçaya nasıl çevrileceğini bilemiyorum. Evet. Nedir *tire à conséquence*? Öyle ya, *burada*, bu dünyada hesap sormayacaklar bana. Öteki taraftaysa (parmağını havaya kaldırdı Marya Nikolayevna) varsın ne isterlerse yapsınlar. Orada beni yargılayacakları zaman, oradaki *ben* olmayacağım! Dinliyor musunuz beni? Sıkılmadınız ya?

Sanin başını önüne eğmiş, oturuyordu. Başını kaldırdı.

— Hayır, sıkılmadım, Marya Nikolayevna, dedi. İlgiyle dinliyorum sizi. Yalnız, ben... ne yalan söyleyeyim... bütün bunları bana neden anlattığınızı soruyorum kendime.

Marya Nikolayevna koltukta Sanin’e doğru hafifçe yaklaştı.

— Kendinize soruyorsunuz ha... O kadar zayıf mı anlaşıyorsunuz? Ya da o kadar alçakgönüllü müsünüz?

Sanin başını daha da yukarı kaldırdı.

Marya Nikolayevna yüzündeki ifadeye ters düşen sakin bir ses tonuyla sürdürdü konuşmasını:

— Bütün bunları anlatıyorum size, çünkü sizden çok hoşlanıyorum: Evet, şaşırmayın, şaka değil bu söylediğim; çünkü benimle ilgili hoş olmayan bir anınızın olmasını istemiyo-

* Sonucu çok önemli değil. (Fr.)

rum... gerçi olsa fark etmez ama yanlış olmasın, yeter. İşte bu amaçla getirdim sizi buraya, yalnız kaldım sizinle ve böyle açık yüreklilikle konuşuyorum... Evet, evet, açık yüreklilikle... Yalan yok anlattıklarımda. Şunu unutmayın Dmitri Pavloviç, başka birini sevdiğinizi, onunla evlenmeye hazırlandığınızı biliyorum... İçtenliğimi anlayın! Ve işte size şöyle demek fırsatı: *Cela ne tire pas à conséquence!*

Gülmeye başladı Marya Nikolayevna, ama birden kesildi gülmesi, kendi söylediğinden dehşete düşmüş gibi hareketsiz kaldı ve olağan durumlarda öylesine neşeli bakan cesur gözlerinde ürkeklığe, hatta hüzne benzeyen bir şey belirdi.

Sanin “Yılan!” diye düşünüyordu, “bir yılan bu kadın! Ama ne güzel bir yılan!”

Birden şöyle dedi Marya Nikolayevna:

— Saplı gözlüğümü verin bana. Oyunu izlemek istiyorum: Bakalım şu *jeune premiere* gerçekten o kadar çirkin mi... Besbelli, gençler kendilerini fazla kaptırmassınlar diye, bu kadını devlet özellikle koydurdu bu oyuna.

Sanin saplı gözlüğünü verdi ona. Ama Marya Nikolayevna saplı gözlüğünü alırken iki eliyle yakalamıştı Sanin’in elini. Gülümseyerek fısıldadı:

— Ciddiyeti bırakın artık. Size bir şey söyleyeyim mi, kimse zincirleyemez beni, ama ben de kimseyi zincirlemem. Özgürlüğü seviyorum ve sorumlulukları da tanımıyorum; tabii yalnızca kendim için değil. Şimdi biraz uzaklaşın benden, oyunu izleyelim.

Marya Nikolayevna saplı gözlüğünü sahneye doğrulttu. Sanin de yarı karanlık locada Marya Nikolayevna’nın yanında oturmayı sürdürüp onun harika bedeninin sıcaklığını ve hoş kokusunu ister istemez içine çekerek oyunu izlemeye başladı; bir yandan da Marya Nikolayevna’nın bu akşam süresince söylediklerini düşünüyordu, özellikle de son söylediklerini.

XL

Oyunun bitmesine daha bir saatten biraz fazla zaman vardı. Ama Marya Nikolayevna ile Sanin oyunu izlemiyorlardı artık. Tekrar konuşmaya başlamışlardı. Aynı şeyleri konuşuyorlardı ama şimdi Sanin daha az susuyordu. İçin için kendine de, Marya Nikolayevna'ya da kızıyordu; Marya Nikolayevna'nın birtakım teorileri varmış gibi, ona "teorisinin" temelsiz olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu! Tartışıyordu onunla. Bu gizliden gizliye Marya Nikolayevna'nın hoşuna gidiyordu: Tartıştığına göre, teslim oluyordu veya olacaktı. Yeme gelmişti, teslim oluyordu, karşı durmayı bırakmıştı! İtiraz ediyordu Marya Nikolayevna, gülüyor, kabulleniyor, düşünceye dalıyor, saldırıyordu... ama bu arada Sanin'in yüzüyle Marya Nikolayevna'nın yüzü giderek birbirine daha çok yaklaşılmaktaydı. Sanin bakışını Marya Nikolayevna'nın gözlerinden ayırmıyordu... Her çizgisini incelercesine dolaşıyordu yüzünde. İçtenlikle gülümsüyordu Sanin. Marya Nikolayevna, Sanin'in karşılıklı ilişkilerde dürüstlüğü, görevi, aşkın ve evliliğin kutsallığını... artık düşünmediğini biliyordu. Bilindiği gibi, bu kavramlar yalnızca başlangıçta söz konusu olurlar... çıkış noktaları gibi...

Marya Nikolayevna'yı tanıyanlar, onun güçlü, sağlam bedeninde ansızın duygulu, alçakgönüllü, neredeyse masum bir genç kız utangaçlığına benzer bir şey doğduğunda (gerçi

bunun nereden geldiğini kimse bilemezdi)... o zaman... evet, o zaman işin tehlikeli bir durum aldığını söylerlerdi.

Şimdi Sanin için de aynı durum söz konusuydu... Bir an olsun aklını başına toplayabilseydi, kendini ayıplayacaktı Sanin; ama bunu yapamıyor ve kendini ayıplayamıyordu.

Marya Nikolayevna da zaman kaybetmiyordu. Bütün bunların nedeni de Sanin'in çok yakışıklı olmasıydı! İster istemez şu soru geliyordu insanın aklına: "Nerede kazanacağını, nerede kaybedeceğini nasıl bileceksin?"

Oyun bitti. Marya Nikolayevna, Sanin'den şalını omuzlarına atmasını istedi ve gerçekten soylu omuzlarını Sanin'in yumuşak şalla sarıp sarmalamasını kıpırdamadan bekledi. Sonra Sanin'in koluna girdi Marya Nikolayevna, koridora çıktılar. Çıkar çıkmaz neredeyse bir çığlık attı Marya Nikolayevna: Locanın kapısının önünde bir hayalet gibi Dönhof dikiliyordu. Hemen arkasından, omzunun üzerinden de Wiesbaden eleştirmeninin iğrenç yüzü bakıyordu. "Edebiyatçının" yağlı yüzünde bir öç alma parıltısı vardı.

Genç subay,

— Arabanızı bulup getirmemi emreder miydiniz hanımefendi? diye sordu.

İyi gizleyemediği öfkesi sesinin titremesinden belliydi.

— Hayır, teşekkür ederim, dedi Marya Nikolayevna, uşağım bulur getirir. (Emreder bir tavırla fısıldayarak ekledi.) Çekilin önümden!

Ve Sanin'i çekeleyerek uzaklaştı.

Dönhof söylendi edebiyatçıya:

— Cehenneme kadar yolunuz var! Ne diye takıldınız peşime?

Öfkesini birine kusması gerekiyordu!

Edebiyatçı,

— *Sehr gut! Sehr gut!* diye mırıldanarak kayboldu.

Marya Nikolayevna'nın kapıda bekleyen uşağı arabayı çarçabuk buldu. Marya Nikolayevna aceleyle bindi arabaya,

arkasından Sanin atladı. Kapılar kapandı. Marya Nikolayevna kahkahalarla gülmeye başladı.

— Neye gülüyorsunuz? diye sordu Sanin.

— Ah, bağışlayın lütfen... Dönhof'un bu kez benim için... sizinle düello etmeye kalkışacağını düşündüm de... Ne tuhaf olurdu değil mi?

Sanin,

— Onunla çok yakın mıydınız? diye sordu.

— Onunla mı? O çocukla mı? Benim kölemdir o... Endişe etmeyin!

— Hiç de endişe ettiğim yok.

Marya Nikolayevna göğüs geçirdi.

— Ah, endişe etmediğinizi biliyorum. Ama bakın ne diyeceğim, biliyor musunuz, o kadar iyisiniz ki, şu son dileğimi geri çevirmeyeceksinizdir... Unutmayın, üç gün sonra Paris'e gideceğim, siz de Frankfurt'a döneceksiniz... Bir daha görüşmeyeceğiz!

— Dileğiniz nedir?

— Ata biniyorsunuzdur?

— Biniyorum.

— Tamam. Yarın sabah birlikte kent dışına çıkacağız. Çok güzel atlarımız olacak. Dönüşte işimizi karara bağlayacağız, o kadar! Şaşırmayın, kapris yaptığımı, deli olduğumu –hepsi olasıdır–söylemeyin, yalnızca şu kadarını söyleyin: Kabul!

Marya Nikolayevna yüzünü döndü Sanin'e. Arabanın içi karanlıktı, ama karanlıkta bile parlıyordu Marya Nikolayevna'nın gözleri.

Sanin derin bir soluk alıp,

— Rica ederim, elbette kabul, dedi.

Marya Nikolayevna susturdu onu,

— Ah! İçinizi çektiniz! Bu şu anlama gelir: Bir işe başladın mı, bitir.. Ama hayır, hayır.. Harikasınız, çok iyisiniz! Ben de sözümü tutacağım. Buyurun elimi, hem de eldivensiz

olarak, sağ elimi, iş elimi... Tutun onu ve elinizi sıkmasına inanın. Nasıl bir kadının bilmiyorum ama dürüst bir insanımdır ve benimle iş yapılır.

Sanin ne yaptığını enine boyuna düşünmeden, Marya Nikolayevna'nın uzattığı elini dudaklarına götürdü. Marya Nikolayevna bu öpücüğü sessizce kabul etti ve birden suskunlaştı; araba otelin önünde durana kadar da hiç konuşmadı.

Marya Nikolayevna arabadan iniyordu... Ama neydi bu? Sanin'e mi öyle gelmişti, yoksa gerçekten yanağında çabuk, yakan bir dokunuş mu hissetmişti?

Marya Nikolayevna merdivende fısıldadı ona:

— Yarın görüşmek üzere!

Onun geldiğini gören üniforması altın işlemeli kapıcının getirdiği dört mumlu şamdanın ışığı altında ıslıl ıslıldı Marya Nikolayevna. “Yarın görüşmek üzere!” derken başını öne eğmişti.

Sanin odasına dönünce masanın üzerinde Gemma'nın mektubunu buldu. Bir anlığına... ürkmüştü, ama korkusunu kendinden gizlemek için hemen sevindi. Mektup birkaç satırdı. Gemma iş “iyi başladığı” için sevindiğini yazıyor, ona sabırlı olmasını salık veriyor, evde herkesin iyi olduğunu, onun bir an önce dönmesini beklediklerini ekliyordu. Sanin mektubu biraz kuru bulmuştu. Ama gene de kalem kâğıt aldı... sonra ikisini de bir kenara attı. “Ne yazacağım ki?! Yarın dönüyorum, orada olacağım... zamanı geldi, geldi!”

Hemen yattı; bir an önce uyumaya çalışıyordu. Ayakta olsa, uyumasaydı Gemma'yı düşünmeye başlayacaktı, oysa nedense... utanıyordu onu düşünmekten. Vicdanı sızlıyordu. Ama yarın her şeyin biteceğini, temelli biteceğini, bu şımarık kadından artık kurtulacağını, bütün bu saçmalıkları unutacağını düşünerek avutuyordu kendini.

Zayıf yaradılışlı insanlar kendileriyle konuşurken şöyle güçlü sözcükler kullanmayı pek severler.

— *Et puis... Cela ne tire pas à conséquence!*

XLI

Yatarken işte bunları düşünüyordu Sanin. Ama ertesi gün Marya Nikolayevna güzelim elindeki kamçısıyla odasının kapısına sabırsızca vurduğunda, Sanin onu karşısında, koyu mavi, kuyruklu binici giysisi, bukle bukle saçlı başında küçük bir erkek şapkası, omuzlarına atılmış bir şal, dudaklarında, gözlerinde ve yüzünde albenili gülümsemesiyle gördüğünde... o anda Sanin'in neler düşündüğü konusunda tarih susar.

Marya Nikolayevna'nın şen sesi duyuldu:

— Ee? Hazır mısınız?

Sanin redingotunun önünü ilikledi, bir şey söylemeden şapkasını aldı. Marya Nikolayevna başını eğip aydınlık bakişını doğrulttu Sanin'in yüzüne ve çabuk adımlarla merdivenden inmeye başladı. Sanin de arkasından koştu.

Atlar otelin önünde hazır bekliyordu. Üç at vardı: Marya Nikolayevna için küçük başlı, simsiyah gözlü, bacakları geyiklerinkini andıran, zayıfça, ama çok güzel, ateş gibi kıpır kıpır, altın sarısı-doru, safkan bir kısrak; Sanin için güçlü kuvvetli, besili, kara yağız bir aygır; üçüncü at seyis uşak içindi. Marya Nikolayevna ustaca atladı kısağına... Kısrak ayaklarını yere vurmaya, kuyruğunu kısararak, sağrısını sallayarak dönmeye başladı ama Marya Nikolayevna (çok iyi bir binici olduğu belliydi!) olduğu yerde tutmayı başarıyordu

onu. Balkona çıkmış, pek gülümseyerek olmasa da, biraz asık yüzle onlara patiska mendilini sallayan Polozov'a (her zaman olduğu gibi, fesi başındaydı gene Polozov'un, ropdöşambrının önü boydan boya açıktı) "hoşça kal" demek gerekiyordu. Sanin de bindi atına. Marya Nikolayevna kamçısıyla selamladı Bay Polozov'u, sonra ucuyla atının düzgün boynuna dokundu. At şaha kalktı, öne atıldı, gemini ağzının içinde oynatıp burnundan sesli sesli soluyarak uysal, kısa adımlarla yürüdü. Sanin arkadan gidiyor, Marya Nikolayevna'ya bakıyordu: Korsenin sardığı ince, kıvrak bedeni atın üzerinde ustaca inip kalkıyordu. Arkaya döndü Marya Nikolayevna ve Sanin'i yalnızca bakışıyla yanına çağırdı. Sanin onun yanına geldi.

Marya Nikolayevna,

— Ne güzel, değil mi? dedi. Ayrılmadan önce son kez söylüyorum size: Harikasınız ve pişman olmayacaksınız.

Marya Nikolayevna böyle dedikten sonra bu söylediğini doğrulamak, Sanin'e bunun ne anlama geldiğini hissettirmek istiyormuş gibi başını birkaç kez aşağı yukarı salladı.

Öylesine mutlu görünüyordu ki, Sanin düpedüz şaşırıyordu; yüzünde çocukların çok... çok hoşnut olduklarında görülen o ağırbaşlı ifade vardı.

Kent çıkışındaki karakola kadar ağır ağır gittiler, karakoldan sonra şosede tırısı kaldırdılar atlarını. Hava çok güzeldi. Tam bir yaz havasıydı; rüzgâr karşılarından esiyor, kulaklarında hoş bir uğultu yaratıyor, ılık çalıyordu. Mutluydular: Gençliğin, sağlıklı bir yaşamın bilinciyle, özgür olduklarının duygusuyla ikisinin de neşesi yerindeydi ve her adımda artıyordu neşeleri.

Marya Nikolayevna atını durdurdu, gene yavaş gitmeye başladı. Sanin de aynı şeyi yaptı.

Marya Nikolayevna keyifle derin bir soluk aldıktan sonra,

— İşte yalnızca bunun için yaşamaya değer, dedi. Arzuladığın, olanaksız bellediğin bir şeyi yapabilmek... Evet ru-

hum, buraya kadar (elini yanlamasına boğazına götürmüştü) tat bu mutluluğu! İnsan o zaman ne kadar iyi hissediyor kendini! Sözelimi, şimdi ben... öyle iyiyim ki! Sanki bütün insanları kucaklayabilirim. Yani, hayır, bütün insanları değil!.. (Marya Nikolayevna yolun kenarından kenarından yürüyen yoksul giyimli ihtiyarı gösterdi kamçısıyla.) Şunu kucaklamazdım işte... Ama sevindirmeye hazırım onu. (Almanca seslendi yoksul ihtiyara.) Alın bakalım...

İhtiyarın ayaklarının dibine bir kese attı. Oldukça ağır bir torbacık düştü yere. O zamanlar portmone* bilinmiyordu. İhtiyar adam şaşırdı, durdu. Marya Nikolayevna ise kahkahalarla gülmeye başladı, atını dörtlale kaldırdı.

Arkasından yetişince sordu Sanin:

— Ata binmeyi çok seviyorsunuz galiba?

Marya Nikolayevna gene birden durdurdu atını: Başka türlü yavaşlamıyordu çünkü.

— İhtiyarın teşekkür etmesinden kaçtım, dedi. Biri bana teşekkürlerini bildirdiğinde keyfim kaçıyor. Bunu o ihtiyar için yapmadım, kendim için yaptım. Ne hakla teşekkür edecekti bana? Bana ne sorduğunuzu duymadım.

— Şeyi sordum... bugün neden böyle neşeli olduğunuzu öğrenmek istemiştim.

— Bakın, dedi Marya Nikolayevna. (Ya gene iyi duymamıştı Sanin'in sorusunu ya da bu soruya cevap vermeyi gereksiz görmüştü.) Peşimizden ayrılmayan, eve ne zaman döneceğimizden başka bir şey düşünmeyen şu seyis uşaktan nefret ediyorum. Nasıl kurtulsak ondan? (Cebinden çabucak küçük not defterini çıkardı.) Bir notla kente yollasak onu nasıl olur? Hayır... işe yaramaz. A! Vay canına! Şu önümüzdeki nedir? Bir birahane mi?

Sanin, Marya Nikolayevna'nın gösterdiği yana baktı.

— Evet, sanırım bir birahane, dedi.

* Bozuk para cüzdanı (Fr.)

— Çok güzel. Biz dönene kadar orada oturmasını, bira içmesini söyleyeceğim ona.

— Peki ama ne düşünür sonra?

— Bize ne! Ne düşünürse düşünsün! Bira içerken nasıl ol-
sa bir şey düşünmeyecektir. Evet Sanin (Marya Nikolayevna
ilk kez yalnızca soyadıyla hitap ediyordu ona), tırısı kaldırın
atınızı, ileri!

Lokantanın önüne geldiklerinde Marya Nikolayevna
uşağı yanına çağırdı, ona ne yapmasını istediğini söyledi.
İngiliz kökenli ve tam İngiliz mizaçlı olan uşak bir şey söy-
lemeden elini kasketine götürdü, atından atlayıp dizgini ya-
kaladı.

Marya Nikolayevna,

— Artık kuşlar gibi özgürüz! diye haykırdı. Ne yana gi-
delim, kuzeye mi, güneye mi, doğuya mı, batıya mı? Bakın,
şu anda taç giyme töreninde Macar kralı gibiyim... (Kamçı-
sıyla dört bir yanı gösteriyordu.) Her yer bizim! Hayır, görü-
yor musunuz ne güzel dağlarımız, ne güzel bir ormanımız
var! Oraya gidelim, dağlara, dağlara!

*In die Berge, wo die Freiheit front!**

Şoseden saptı; gerçekten dağlara doğru, hiç düzgün ol-
mayan dar bir yolda dörtnala sürdü atını. Sanin de arkasın-
dan...

* Özgürlüğün olduğu dağlara. (Alm.)

XLII

Yol biraz sonra patıkaya dönüşmüş, sonra bir hendekte bütünüyle kaybolmuştu. Sanin dönmelerini söylüyordu, ama Marya Nikolayevna şöyle diyordu: “Hayır, dağlara çıkmak istiyorum ben! Kuşlar gibi dümdüz gidelim.” Hendeğin üzerinden atlattı atını. Sanin de aştı hendeği. Hendekten sonra, önce kuru, sonra ıslak, daha sonra ise bütünüyle bataklık bir çayır başlamıştı: Her yer suydı. Marya Nikolayevna özellikle su birikintilerinin içine sürüyordu atını. Kahkahalar atıyor, şöyle diyordu: “Hadi çocukluk yapalım!”

Sordu Sanin’e:

— Sel sularında avlanmak ne demektir, biliyor musunuz?

— Biliyorum, diye karşılık verdi Sanin.

Marya Nikolayevna devam etti:

— Sürek avına çıkan bir amcam vardı. İlkbaharda ben de onunla birlikte giderdim. Harika olurdu! Şu anda sizinle de aynı şeyi yapıyoruz, suların içinde dolaşıyoruz. Oysa bakıyorum, bir Rus olarak İtalyan bir kızla evlenmek istiyorsunuz. Yazık size! Bu nedir? Gene bir hendek mi? Hop!

At hendeğin karşısına atladı. Ama o arada Marya Nikolayevna’nın şapkası başından düşmüş, bukle bukle saçları omuzlarına dökülmüştü. Sanin atından inip şapkayı alacak oldu, ama Marya Nikolayevna bağırdı ona:

— Bırakın! Ben alırım!

Eyerin üzerinde iyice eğildi, kamçısının sapını şapkanın tülüne takıp gerçekten aldı şapkayı, başına koydu. (Ama saçlarını toplamamıştı.) Tekrar dörtmala kaldırdı atını. Bu arada bir nara bile atmıştı. Sanin de onun yanı sıra sürüyordu atını; dağa doğru giderken hendeklerin, çitlerin, su birikintilerinin üzerinden atlıyor, dönüp dönüp Marya Nikolayevna'nın yüzüne bakıyordu. Ne yüzdü ama! Her şey apaçıktı orada: Tutkulu, aydınlık, vahşi gözler de açıktı, dudaklar, burun delikleri de açıktı ve hırsla soluyorlardı. Marya Nikolayevna dosdoğru, dimdik önüne bakıyor, gördüğü her şeyi, yeri, göğü, güneşi, havayı ruhuna sindirmek istiyordu sanki; üzüldüğü tek şey vardı: Çok az tehlike vardı... olsa da hepsini aşsaydı keşke!

— Sanin! diye bağıırıyordu Marya Nikolayevna, Bürger'in *Lenore*'sinde olduğu gibi değil mi bu! Yalnız, siz ölü değilsiniz, hı? Ölü değilsiniz, değil mi?.. Ben de yaşıyorum!

Canlılık fışkırıyordu her yanından. Atını dörtmala süren bir Amazon değildi bu artık; rüzgâr gibi giden genç bir dişi kentaur, yarı canavar yarı tanrıçaydı... ve ayakları altında çiğnediği bu ağırbaşlı, terbiyeli ülkeyi, vahşi isyanıyla şaşkına çeviriyordu!

Marya Nikolayevna terleyen, ağzından köpükler saçan atını durdurdu sonunda. Altında sendelemeye başlamıştı hayvan. Sanin'in güçlü, ama besili atı ise soluk almakta güçlük çekiyordu.

Marya Nikolayevna büyüleyici bir fısıltıyla,

— Nasıl? Güzel mi? diye sordu.

Sanin heyecanlı, karşılık verdi:

— Çok güzel!

Damarlarında kan hızla dolaşmaya başlamıştı.

Marya Nikolayevna elini uzattı ona. Eldiveni yırtılmıştı.

— Durun hele! dedi. Dahası da var! Sizi ormana, dağlara götüreceğimi söyledim... İşte dağlar! (Gerçekten de, gözü pek binicilerin bulundukları yerin iki yüz adım ötesinde

ağaçlarla kaplı bir tepe vardı.) Bakın, yol şurada... Dönüp oradan ilerleyelim. Ama yavaş. Atlar biraz soluklansın.

Sürdüler atları. Marya Nikolayevna kolunu savurarak saçlarını geri attı. Sonra eldivenlerine baktı. Çıkardı onları.

— Ellerim meşin kokacak, dedi. Önemli mi sizin için? Ne dersiniz?

Gülümsedi Marya Nikolayevna, Sanin de gülümsedi. Dört nala bu çılgın gidiş birbirlerine yaklaştırmıştı onları. Dost olmuşlardı.

Birden sordu Marya Nikolayevna:

— Kaç yaşındasınız?

— Yirmi iki.

— Olamaz! Ben de yirmi iki yaşındayım. En güzel yıllarımızdayız! İkisini toptasan gene de yaşlılığa çok var... Ama hava çok sıcak. Yüzüm kızarmış mı?

— Pancar gibi!

Marya Nikolayevna mendiliyle sildi yüzünü.

— Ormana kadar gitsek... orası serindir. Yaşlı orman eski dost gibidir, derler. Dostlarınız var mı sizin?

Sanin bir an düşündü.

— Var... ama az, dedi. Gerçek dostum yok.

— Benim gerçek dostum var, ama eski değiller. Bakın, bu atlar da gerçek dostumuzdur. Ne büyük bir dikkatle götürüyorlar bizi! Ah, buralar çok güzel! Sahi, yarın Paris'e mi gideceğim?

Sanin,

— Evet... gerçekten mi? dedi.

— Siz de Frankfurt'a döneceksiniz, değil mi?

— Evet, kesinlikle.

— Ne yapalım? Yolunuz açık olsun! Ama bugün bizim... bizim... bizim...

* * *

Atlar ormana girdi. Ormanın serinliği her yandan yumuşakça sardı onları.

Marya Nikolayevna,

— Ah! Bir cennet burası! diye haykırdı. Bu cennetin derinliklerine doğru gidelim Sanin!

Atlar hafiften sallanarak, soluyarak “cennetin derinliklerine” doğru ağır ağır ilerliyordu. Yol birden yana döndü, oldukça dar bir boğaza girdi. Süpürgeotlarının, eğreltiotlarının, çamların reçinesinin kokusu, geçen yılın yapraklarının rutubeti doldurmuştu ormanı. Dik, kocaman kayaların aralarından tatlı bir serinlik esiyordu. Yolun iki yanında yeşil yosun kaplı tümsekler vardı.

— Durun! dedi Marya Nikolayevna. Şu halının üzerinde oturup dinlenmek istiyorum. İnmemeye yardım edin.

Sanin atından atlayıp Marya Nikolayevna’nın yanına koştu. Marya Nikolayevna, Sanin’in omuzlarına tutunup çevik bir hareketle yere atladı ve yosun kaplı bir tümseğe oturdu. Sanin, iki atın dizgileri elinde, onun karşısında ayakta duruyordu.

Marya Nikolayevna başını kaldırıp baktı onun gözlerinin içine...

— Sanin, unutulabilir misiniz siz? diye sordu.

Sanin dün... arabada olanı hatırlamıştı.

— Nasıl bir soru bu... yoksa bir sitem mi?

— Hayatımda hiç kimseye hiçbir şey için sitem etmedim ben. Peki, büyüye inanır mısınız?

— Nasıl yani?

— Bilirsiniz işte, bizim halk şarkılarında olduğu gibi...

Sanin,

— A! dedi. Neden söz ettiğinizi anladım...

— Evet, işte onu diyorum... Ben inanıyorum... siz de inanıyorsunuz.

Sanin,

— Büyü... büyücülük... diye tekrarladı. Dünyada her şey olur. Önceleri inanmıyordum, ama artık inanıyorum. Kendimi tanıyamıyorum çünkü.

Marya Nikolayevna bir süre düşündü, sonra çevresine bakındı.

— Buraları tanıyorum sanki, dedi. Görüyor musunuz Sanin, şu büyük meşenin arkasında küçük kırmızı bir haç var, yoksa haç değil mi?

Sanin o yana doğru birkaç adım attı.

— Evet, haç, dedi.

Marya Nikolayevna güldü.

— A! Çok güzel! Nerede olduğumuzu biliyorum. Henüz kaybolmuş sayılmayız. Bu ses nedir? Bir oduncu mu?

Sanin ağaçların sık olduğu yana baktı.

— Evet... Şurada biri kurumuş dalları kesiyor.

Marya Nikolayevna,

— Saçlarımı toplamalıyım, dedi. Adam görürse aklına ters bir şey gelir.

Şapkasını çıkardı. Sessizce, ağırbaşlılıkla uzun buklelerini toplamaya koyuldu. Sanin, karşısında ayakta duruyordu... Marya Nikolayevna'nın biçimli bedeni, yer yer yosun bulaşmış koyu giysisinin altında belirgindi.

Sanin'in arkasındaki atlardan biri ansızın silkindi. Elinde olmadan Sanin de silkindi, tepeden tırnağa ürperdi. İyice allak bullak olmuştu. Sinirleri keman teli gibi gergindi. Kendini tanıyamadığını boşuna söylememişti... Gerçekten büyülenmişti. İçini yalnızca bir... bir düşünce, bir arzu doldurmuştu. Marya Nikolayevna onun gözlerinin içine bakıyordu. Şapkasını başına koyarken,

— Evet, şimdi her şey gerektiği gibi oldu, dedi. Siz oturmayacak mısınız? Oturun şuraya! Hayır, durun... oturmayın. Nedir bu?

Ağaçların tepelerinde, ormanın içinde bir uğultu dolaşmıştı.

— Gök mü gürledi?

Sanin,

— Sanırım gök gürültüsüydü, dedi.

— Ah, evet bir bayram bu! Tam bir bayram! Yalnızca bu eksikti! (Uğultu bir kez daha tekrarlandı, yükseldi ve gök gürledi.) Bravo! Bis! Hatırlıyor musunuz, dün *Aeneid*'den söz etmiştim size? Onları da ormanda fırtına yakalamıştı. Ama toparlanmamız gerekiyor. (Marya Nikolayevna hemen ayağa kalktı.) Atımı getirin bana... Elinizi uzatın. İşte böyle. Korkmayın, ağır değilim.

Marya Nikolayevna kuş gibi çıkıp oturuverdi eyere. Sanin de kendi atına bindi.

— Dönüyor muyuz? diye sordu.

Marya Nikolayevna bir an sustuktan sonra dizginleri toplarken,

— Dönmek mi? dedi. (Handiyse sert bir sesle emretti.) Beni izleyin!

Yolda sürdü atını, kırmızı haçı geçtikten sonra düzlüğe indi, çatağa kadar gitti, sağa döndü, tekrar dağa doğru çıkmaya başladı... Yolun onları nereye götürdüğünü bildiği belliydi. Yol ormanın derinlerine, giderek daha derinlerine doğru uzuyordu. Marya Nikolayevna hiç konuşmuyor, hiçbir yana bakmıyor, bir amir tavrıyla ilerliyordu; Sanin ise uysalca, sesini çıkarmadan, donup kalmış kalbinde en küçük bir irade kıvılcımı çakmadan onu izliyordu. Yağmur çiselemeye başlamıştı. Marya Nikolayevna atının adımlarını sıklaştırdı. Sanin de onun yaptığını yaptı. Sonunda akçamların koyu yeşilliği arasından, gri bir kayalığın altında hasır duvarında alçak kapısı olan yıkık dökük bir kulübe göründü... Marya Nikolayevna çalılığın arasından sürdü atını, yere atladı ve kulübenin kapısına koşup fısıldadı Sanin'e: "Aeneas?"

Dört saat sonra Marya Nikolayevna ile Sanin seysis uşağın eşliğinde Wiesbaden'e, otele dönüyorlardı. Bay Polozov eşini elinde kâhyaya yazdığı mektupla karşıladı. Karısının gözlerinin içine sorar gibi bakarak (Gerçi bir hoşnutsuzluk vardı Polozov'un yüzünde) şöyle mırıldandı:

— Yoksa bahsi kayıp mı ettim?

Marya Nikolayevna yalnızca omuz silkti.

* * *

Aynı gün, iki saat sonra Sanin odasında Marya Nikolayevna'nın karşısında ayakta duruyordu. Umutsuz, bitmiş gibiydi...

Marya Nikolayevna sordu:

— Nereye gideceksin? Paris'e mi, Frankfurt'a mı?

Sanin umutsuzca,

— Sen nerede olacaksan ben de orada olacağım, dedi. Beni kovuncaya kadar yanında olacağım.

Marya Nikolayevna'nın ellerine yapışmıştı. Marya Nikolayevna kurtardı ellerini, Sanin'in başına koyup on parmağıyla saçlarını yakaladı. Onun uysal saçlarıyla yavaşça oynamaya başladı. Sonra doğruldu, dudaklarında mağrur bir gülümseme vardı. Parlak, iri iri açılmış gözlerinde acımasız bir anlamsızlık ve zafere doymuşluk vardı. Yakaladığı kuşu pençesinde tutan bir atmacanın gözleri de böyle parlar.

XLIII

Dmitri Sanin odasının sessizliğinde eski kâğıtlarını düzene koyarken aralarında lâl taşından küçük haçı bulduğunda bunları hatırlamıştı işte. Anlattığımız olaylar bir bir geçmişti hayalinden... Ama o ana, kendini öylesine küçük düşürerek Bayan Polozova'ya yalvardığı, onun ayaklarına kapandığı, köleliğinin başladığı o ana gelince hayalleri kovmak istedi kafasından, başka bir şey hatırlamak istemedi. Hayır, hatıraları ona ihanet ettiği için değildi bu, hayır! Biliyordu, o andan sonra olanları çok iyi biliyordu, ama utancından boğulacak gibi oluyordu, bunca yıldan sonra bile... Hayallerinin önünü kesmez, onları kovmazsa, kendine olan, önüne geçemediği küçümseme duygusu kesinlikle ansızın saldıracaktı üzerine (bundan kuşkusu yoktu), dev bir dalga gibi onu da, öteki duygularını da yutacaktı. Gelgelelim, hayalleri kovmaya ne kadar çalışırsa çalışsın, bir türlü kendinden tam olarak uzaklaştıramıyordu onları, susturamıyordu. Gemma'ya yazdığı, cevapsız kalan, o ağlamaklı (böyle bir ihanetten sonra ona dönmek için yalvardığı, yakardığı), yalanlarla dolu, acınacak derecede berbat mektubu hatırlıyordu... Böyle bir ihanetten, böyle bir alçaklıktan sonra onu görmek, ona dönmek... Hayır! Hayır! Bu kadcıkcık vicdan, dürüstlük vardı içinde hâlâ... Oysa kendine bütün güvenini, bütün saygısını yitirmişti. Artık hiçbir şeye söz veremezdi. Sanin, Polozov'ların uşağını (ah, bir yüz karasıydı bu!) Frankfurt'a eşyalarını almaya yol-

layışını, korktuğunu, yalnızca bir şeyi, Marya Nikolayevna'nın emri üzerine bir an önce Paris'e gitmeyi düşündüğünü, İppolit Sidorîç'a yaranmaya, ayak uydurmaya çalışmasını, Marya Nikolayevna'nın ona verdiği demir yüzüğün bir eşini parmağında gördüğü!!! Dönhof'la iyi geçinmeye başlamasını hatırlıyordu. Arkasından daha da kötü, daha küçük düşürücü anılar geliyordu: Kat görevlisi bir kartvizit getiriyordu ona. Kartvizitin üzerinde şöyle yazıyordu: Pantaleone Cippatola, ekselansları Modena dükü hazretlerinin saray ses sanatçısı! Saklanmıştı ihtiyardan, ama koridorda onunla karşılaşmaktan kurtulamamıştı. İhtiyarın ak saçları dimdik, sert yüzü (o anda gözleri çakmak çakmaktı) dikilmişti karşısına... Bağır-maya başlamıştı ihtiyar, lanet okumuştı: "*Maledizione!*", hatta korkunç sözler de yankılanmıştı koridorda: "*Codardo! Infame traditore!*" Sanin gözlerini kapamış, başını sağa sola sallamaya, dönüp durmaya başlamıştı... Ama dönüp dolaşıp kendini bir arabanın ön bölümünde, daracık bir yerde oturur buluyordu... Arkada, geniş, lüks bölümde ise Marya Nikolaevna ile İppolit Sidorîç oturuyordu. Arabaya koşulu dört at uyumlu bir tırısla arabayı Wiesbaden'in parke sokaklarında götürüyorlardı. Paris'e! Paris'e! İppolit Sidorîç, Sanin'in ona soyduğu armutları yiyordu. Marya Nikolayevna ise Sanin'e, kölesine, dudaklarında onun çok iyi tanıdığı o küçümser gülümsemesiyle bakıyordu...bir sahibin gülümsemesiyle...

Tanrım! Kentin çıkışında, sokağın köşesinde duran şu kişi gene Pantaleone olmasındı? Yanındaki kim peki? Emilio mu? Evet... Emilio, onu çok seven, ona sadık çocuktu bu! Bir zamanlar kalbi kahramanı için, ideal insanı için hayranlıkla çarpardı, oysa şimdi solgun, güzel yüzünde (yüzü öylesine güzeldi ki, Marya Nikolayevna bile bunu fark etmiş, başını arabanın küçük penceresinden çıkarıp bakmıştı), o soylu yüzde öfke ve küçümseme vardı. *Onun* gözlerine benzeyen gözleri Sanin'e dikilmiş, kısılmış dudakları hakaret savurmak için birden açılmıştı...

Pantaleone ise kolunu uzatarak Sanin'i gösteriyordu... Kime? Hemen yanında duran Tartaglia'ya. Ve Sanin'e havlıyordu Tartaglia... Dürüst köpeğin havlaması dayanılmaz bir hakaret olarak yükseliyordu... Korkunç bir şeydi bu!

Ya Paris'teki yaşam... kıskanmasına, yakınmasına izin verilmeyen, sonunda eski bir giysi gibi bir kenara atılan kölenin uğradığı bütün o hakaretler, çektiği bütün o iğrenç acılar...

Sonra Rusya'ya dönüş, zehir olan bomboş bir yaşam, ufak uğraşlar, çabalamalar, acı dolu pişmanlıklar, bir şeye yaramayan, hiçbir şeye yaramayan pişmanlıklar, acılar içinde kendinden geçişler... Belli olmayan hafif, ama hiç dinmeyen bir sızı gibi bir dakika olsun kesilmeyen... hiç bitmeyen, kapık kapık ödenen bir borç gibi ceza... Bardak dolmuştu artık, yeter!

* * *

Gemma'nın Sanin'e verdiği bu küçük haç nasıl olmuştu da kaybolmamıştı, neden geri vermemişti onu Gemma'ya, nasıl bu güne kadar eli değmemişti bu haça? Derin düşüncelere daldı Sanin. Uzun süre öylece oturdu. Hiç de sevmediği bir kadın için... öylesine sevdiği Gemma'yı nasıl bıraktığını, bunca yıldır bir türlü anlayamamıştı.

Ertesi gün, yurtdışına gideceğini söyleyerek dostlarını da, tanıdıklarını da şaşırtmıştı. Kimse bir anlam verememişti buna. Sanin yeni taşındığı, döşettiği güzel bir daireyi bırakıp, Bayan Patti'nin (evet, Bayan Patti'nin kendisinin!) de oynayacağı İtalyan operasına alınmış bir bileti bile varken, bembeyaz bir kış günü ayrıldı Petersburg'dan. Dostları, tanıdıkları şaşırmıştı. Ama insanlar başkalarının yaptıklarını uzun süre dert etmezler kendilerine. Sanin'i tren istasyonunda yolcu etmeye yalnızca Fransız terzisi gelmişti, o da *pour un saute-en-barque en velours noir tout à fait chic.** hesabının geri kalan bölümünü almak umuduyla

* En son moda kısa ve dar kadife ceket (Fr.)

XLIV

Sanin dostlarına yurtdışına çıkacağını söylemişti ama, nereye gideceğini açıklamamıştı. Okuyucu onun dosdoğru Frankfurt'a gittiğini anlamıştır. Demiryolları her yere ulaştığı için, Petersburg'dan ayrılışının dördüncü günü Sanin Frankfurt'taydı. 1840 yılından sonra hiç uğramamıştı Frankfurt'a. Beyaz Kuğu Otelı aynı yerindeydi. Artık birinci sınıf sayılmasa da fena değildi. Frankfurt'un en önemli caddesi Zeile çok az değişmişti. Ama yalnızca Bayan Roselli'nin pastanesinden değil, pastanenin bulunduğu binadan da iz kalmamıştı. Sanin, bir zamanlar öylesine tanıdık yerlerde şaşkın şaşkın dolaştı ama tanıdık bir şey göremedi: Eski yapılar kaybolmuştu; yerlerinde iki yanında yüksek binaların, villaların olduğu yeni sokaklar açılmıştı. Gemma ile son kez bulunduğu park bile öylesine değişmiş, ağaçlarla kaplanmıştı ki, Sanin buranın o park olup olmadığını sormuştu kendine. Ne yapabilirdi? Nereden bilgi alabilirdi? Aradan otuz yıl geçmişti... Kolay mı! Kime sorduysa, Roselli adını hatırlayan bile çıkmamıştı. Otelin sahibi halk kütüphanesine başvurmasını salık verdi. Orada eski gazeteleri bulabilirmiş; ama otel sahibi, gazetelerden ne öğrenebileceğini söyleyemedi. Sanin umutsuzca, Bay Klüber'i sordu. Otel sahibi bu ismi çok iyi biliyordu. Ama ondan da bir şey çıkmadı. Klüber önemli bir ticaret adamı olarak isim

yaptıktan, bir kapitalist olduktan sonra iflas etmiş, cezaevinde ölmüştü... Ama bu haber Sanin'i hiç üzmemişti. Buraya boşuna geldiğini düşünüyordu... Ama bir ara Frankfurt adres defterini karıştırırken emekli binbaşı (*major a. D.*) von Dönhof adı ilişti gözüne. Bu Dönhof'un aynı Dönhof olup olmadığını, o olsa bile Roselli ailesiyle ilgili bilgi verip veremeyeceğini bilmemesine karşın, o adrese gitmek için hemen bir arabaya atladı. Ne olursa olsun, denize düşen yılanı sarılırdı.

Sanin emekli binbaşı Dönhof'u evde buldu. Kendisini karşılayan ak saçlı adamın eskiden düello ettiği Dönhof olduğunu hemen anlamıştı. Dönhof da onu tanımış, onu gördüğüne sevinmişti bile: Gençliğini, gençliğinde yaptığı yaramazlıkları hatırlatmıştı ona. Sanin ondan Roselli ailesinin çok uzun zaman önce Amerika'ya gidip New York'a yerleştiğini, Gemma'nın toptancı bir tüccarla evlendiğini; Dönhof'un tanıdığı gene toptancı bir tüccarda Gemma'nın kocasının adresinin bulunduğunu sandığını, çünkü onun Amerika'yla iş yaptığını öğrendi. Sanin, Dönhof'tan o tüccara gitmesini rica etti ve Dönhof gidip –talihine!– Gemma'nın kocasının, Bay Jeremy Slocum'un adresiyle döndü: *Mr. J. Slocum, New York, Broadway, No. 501*. Ancak, adres 1863 yılının adresiydi.

Dönhof,

— Umalım, bizim Frankfurtlı dilber sağdır ve New York'tan ayrılmamıştır! dedi. (Sesini alçaltıp ekledi.) Sahi, Wiesbaden'deki o Rus bayan ne oldu? Hatırlarsınız onu... Bayan von Bo... von Bozlov... hâlâ hayatta mı?

Sanin,

— Hayır, dedi, uzun zaman önce öldü.

Dönhof başını kaldırıp baktı, Sanin'in somurtup başka yana baktığını fark edince bir şey söylemedi. Uzaklaştı yanından.

* * *

Sanin aynı gün New York'a, Bayan Gemma Slocum'a bir mektup gönderdi. Mektubunda ona Frankfurt'tan yazdığını, buraya yalnızca onu bulmak amacıyla geldiğini, ondan mektubuna cevap vermesini beklemeye ve onu bağışlamasını istemeye hiç hakkı olmadığını çok iyi bildiğini, yalnızca onun mutlu aile ortamında kendisinin varlığını bütünüyle unutmış olmasını dilediğini yazıyordu. Sonra kendisini Gemma'ya hatırlatmaya, geçmişi çok canlı bir biçimde gözlerinin önüne getiren bir olay nedeniyle karar verdiğini ekliyordu. Hayatını anlattı Gemma'ya, yapayalnız, ailesiz, mutsuz yaşamını... Ona başvurmak zorunda kalışının nedenlerini anlaması, mezara suçunun (uzun zaman önce işlediği, ama hâlâ affedilmez suçunun) büyük kederini beraberinde götürmesine izin vermemesi, hiç değilse gittiği yeni dünyada nasıl olduğu konusunda küçücük bir haberle onu sevindirmesi için yalvardı... Sanin şöyle bitirdi mektubunu: "Bana bir sözcük bile yazsanız, soylu ruhunuza yakışan bir iyilik yapmış olursunuz. Son nefesime kadar minnettar kalırım size. Burada aynı otelde, *Beyaz Kuğu* (bunun altını çizdi) Oteli'nde kalıyorum ve cevabınızı bekleyeceğim, ilkbahara kadar bekleyeceğim."

Yolladı mektubu, beklemeye başladı. Neredeyse odasından hiç çıkmadan, kesinlikle hiç kimseyle görüşmeden tam altı hafta kaldı otelde. Rusya'dan veya başka bir yerden hiç kimse yazmış olamazdı ona; böyle olmasını da istiyordu doğrusu. Bir mektup gelecek olsaydı, bunun o mektup olduğunu hemen anlayacaktı. Sabahtan akşama kadar dergi, yalnızca dergi değil, ciddi kitaplar, tarih kitapları da okuyordu. Bu sürekli okuma, bu sessizlik, bu salyangozunkini andıran kapalı yaşam, hepsi o anki ruh haline çok uygundu: Sırf bunun için dahi Gemma'ya minnettardı! Ama hayatta mıydı Gemma? Cevap verecek miydi ona?

Sonunda Amerika'dan, New York'tan onun adına bir mektup geldi. Zarfın üzerindeki yazı İngilizceydi... İlk anda

tanıyamamıştı Gemma'nın yazısını, kalbi duracak gibi çarpmaya başlamıştı. Hemen açamadı zarfı. Üzerindeki el yazısına bakıyordu: Evet, Gemma'nın el yazısıydı bu! Gözlerinden sel gibi yaşlar boşaldı birden: Gemma'nın yalnızca ismini soyadsız yazmış olmasını barışma, bağışlama işareti olarak algılamıştı! Mavi, ince kâğıdı açtı... bir fotoğraf düştü içinden. Hemen yerden aldı fotoğrafı, donup kaldı: Gemma'ydı, capcanlı Gemma, otuz yıl öncesinden tanıdığı gencecik Gemma! Aynı gözler, aynı dudaklar, aynı yüz! Fotoğrafın arkasını çevirip okudu: "Kızım Marianna." Mektup baştan aşağı son derece müşfik, sadeydi. Gemma, ona yazmaktan çekinmediği, ona güvendiği için teşekkür ediyordu Sanin'e. O gittikten sonra çok acı çektiğini, ama onunla karşılaşmasını kendisi için gene de bir mutluluk saydığını (her zaman da öyle düşündüğünü), çünkü onunla karşılaşmasının kendisini Bay Klüber'in karısı olmaktan kurtardığını, böylece dolaylı olarak da olsa, yirmi sekiz yıldır son derece mutlu, rahat, zengin bir yaşam sürdüğü şimdiki kocasıyla evlenmesine neden olduğunu (evleri New York'ta pek ünlüymüş) gizlemiyordu. Gemma dördü erkek, biri on sekiz yaşında (nişanlı, resmini yolladığı, herkesin annesine çok benzediğini söylediği) kız, beş çocuğu olduğunu yazıyordu. Üzücü haberleri mektubunun sonunda kısa geçmişti. *Frau* Lenore kızı ve damadıyla birlikte geldiği New York'ta ölmüş, ama torunlarını görmek mutluluğuna da erişmişti; Pantaleone de onlarla birlikte Amerika'ya gelmeye hazırlanırken Frankfurt'ta ölmüştü. "Emilio, sevgili, eşsiz Emilio'muz ise yurdunun özgürlüğü için savaşıırken Sicilya'da şanla şerefle öldü. Büyük Garibaldi'nin önderliğindeki "Binlere" katılmıştı. Çok sevdiğimiz kardeşim için hepimiz çok gözyaşı döktük, gözyaşı dökerken bir yandan gurur da duyduk. Ölünceye kadar da duyacağız ve kutsal anısını içimizde yaşatacağız! Onun soylu yürekliliği, içtenliği her türlü saygıyı hak ediyor!" Gemma sonra, Sanin'in yaşamının, anladığı kadarıyla, yolunda gitmediği için

üzüldüğünü, onun her şeyden önce huzur bulmasını dilediğini yazıyor, onunla görüşmekten mutlu olacağını, ama bunun çok zor olduğunu bildiğini de ekliyordu...

O mektubu okurken Sanin'in neler hissettiğini anlatmaya girişmeyelim. Böyle duygular yeterince güzel anlatılamaz: Çok derin ve güçlüdür; Herhangi bir sözcükle ifade edilemez. Yalnızca müzik anlatabilir onları.

Sanin hemen bir cevap yazdı Gemma'ya ve nişanlı kızı "Marianne Slocum'a tanımadığı bir dosttan" armağan, lâl taşından küçük bir haç ile çok güzel inci bir gerdanlık yolladı. Bu armağan gerçi oldukça pahalıydı ama, Sanin için önemli bir para tutmamıştı: Frankfurt'a ilk gelişinden bu yana geçen otuz yılda hayli zengin olmuştu. Mayısın başlarında, kısa bir süre için Petersburg'a döndü. Her şeyini satıp Amerika'ya gitmeye hazırlandığını söylüyorlardı.

1872

Ivan Sergeyeviç Turgenev (1818-1883): Avrupa'da ve ülkemizde eserleri ilkönce çevrilen 19. yüzyıl Rus romancıları arasında yer alır. Moskova, Petersburg ve Paris üniversitelerinde öğrenim gören Turgenyev, döneminin Avrupalı bakış açısına sahip tek Rus yazarı olarak anılır. Zayıf iradeli Rus aydınlarını, serflerin yaşantısını, toprak sahibi soyluların aşklarını ve kendisini yakın hissetmediği radikal genç kuşağı tarafsız ve gerçekçi bir dille eserlerine aktarmıştır. Konu ettiği gerçeklerin sanattan önde geldiğini kabul etmeyen Turgenyev'in Rudin, İlk Aşk ve İlkbahar Selleri adlı eserleri de Babalar ve Oğullar kadar çarpıcı ve etkileyicidir.

Ergin Altay (1937); Yusuf Ziya Ortaç'ın Akbaba dergisinde yayımlanan ilk öykü çevirisinden günümüze, son elli yılın en önemli Rusça çevirmenlerindendir. Dostoyevski ve Tolstoy kadar, Gogol, Gonçarov ve Çehov da Altay'ın yetkinlikle dilimize kazandırdığı yazarlar arasındadır.

